

การนำหลักธรรมในสังคาลสูตรมาใช้ให้คำปรึกษาจริยธรรมแก่พ่อแม่

The Applications of Singalaka Sutta Dhamma in Morality

Counseling to Parents

นางสาววรารักษ์ ชัยโอภาส

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๔๘

การนำหลักธรรมในสังคาลสูตรมาใช้ให้คำปรึกษาจริยธรรมแก่พ่อแม่

นางสาววรารณ์ ชัยโอภาส

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๔๕

(ลิขสิทธิ์ เป็นของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**THE APPLICATIONS OF SINGALAKA SUTTA DHAMMA
IN MORALITY COUNSELING TO PARENTS**

Miss WARAPORN CHAIOPAS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement For The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok ,Thailand

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา

.....

(พระศรีสิทธิมนี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ประธานกรรมการ

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส)

.....กรรมการ

(พระมหาบุญเลิศ ฐมฺมทสฺสี)

.....กรรมการ

(พลตรี ดร. วีระ วงศ์สรรค์)

.....กรรมการ

(รศ. ดร. เพ็ญแข ประจันปัจฉินิก)

.....กรรมการ

(ดร.อำนาจ บัวศิริ)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระมหาบุญเลิศ ฐมฺมทสฺสี ประธานกรรมการ

พลตรี ดร. วีระ วงศ์สรรค์ กรรมการ

รศ. ดร. เพ็ญแข ประจันปัจฉินิก กรรมการ

ฉบับนี้เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การนำหลักธรรมในสังคาลสูตรมาใช้ให้คำปรึกษา จริยธรรมแก่พ่อแม่
ผู้วิจัย	; นางสาว วราภรณ์ ชัยโอภาส
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระมหาบุญเลิศ ฐมฺมทสฺสี ป.ธ. ๘, พธ.บ.(การสอนสังคม) พธ.ม.,(ธรรมนิเทศ) : พลตรีดร. วีระ วงศ์สรรค์ กศ.บ (เกียรตินิยม),น.บ, วท.บ,ค.ม,กศ.ด : รศ.ดร. เพ็ญแข ประจณปัจจนิก B.Ed,M.S,Ed.D
วันสำเร็จการศึกษา	: ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๐

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มี วัตถุประสงค์หลักธรรมในสังคาลสูตรให้คำปรึกษา
จริยธรรมแก่พ่อแม่ ในการวิจัยแบบทดลอง เนื้อหาจริยธรรม จัดเป็น ๔ ประภท คือ ลดกรรมกิเลส
๔ ลดอคติและการคบมิตร อบายมุข ๖ และการปิดทิส ๖ ด้วยหลักสังคหธรรม และได้วัด ความรู้
ความเข้าใจหลักธรรม เป็นแบบทดสอบ ๔ ตัวเลือก และแบบสังเกตปฏิสัมพันธ์ ทางสังคมซึ่ง
แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ การวาระธรรม ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรม เป็นแบบคำคุณศัพท์คำคู่ตรง
ข้ามกัน มาตรา ๕ ช่อง แบบทดสอบทั้ง ๒ ชุดนี้มีความเที่ยงตรงนำมาใช้ในการวิจัย การสุ่มตัวอย่าง
พ่อแม่ให้ความร่วมมือสมัครใจ จำนวน ๑๑๘ คน เป็นผู้ปกครองนักเรียน ๑๑๘ คน ซึ่งมีอายุ
ระหว่าง ๘-๑๒ ปี การอบรมนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาขบวนการสร้าง สัมมาทิฐิของพ่อแม่
และลูก และเพื่อศึกษาประสิทธิภาพ การให้คำปรึกษาจริยธรรมแก่พ่อแม่ และลูก นักเรียนได้ทำความเข้าใจ
กับเนื้อหาที่ฝึกอบรม แล้วนำแบบสอบถามไปให้พ่อแม่ ๑๑๘ คน เก็บแบบสอบถามซึ่งพ่อแม่
สมัครใจตอบกลับคืน มาวิเคราะห์ต่อไป

ผลงานวิจัยพบว่า พ่อแม่ และลูก มีระดับคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้น ดังนี้ ๑) ด้านการ
ประยุกต์หลักธรรมในสังคาลสูตร พ่อ แม่ และลูกมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมแตกต่างกันมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๒) พ่อแม่ และลูกมีระดับจริยธรรมสัมพันธ์กันในทางบวก ๓)
นักเรียนและพ่อแม่ที่มีคุณธรรมจริยธรรม ระดับ ๒ หรือระดับ ๑ ได้พัฒนาระดับคุณธรรมจริยธรรม
หลังให้คำปรึกษารายบุคคล ระดับคุณธรรมแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕

๔) ความสัมพันธ์ระหว่างระดับจริยธรรม และพฤติกรรมจริยธรรมทางภาวะธรรม ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรม มี ปฏิสัมพันธ์ในทางบวก ๕) ความแตกต่างระหว่าง เพศ และวัย มี พฤติกรรมจริยธรรมแตกต่างกัน เด็กหญิงระดับพฤติกรรมจริยธรรมแตกต่างจากเด็กชาย และระดับ จริยธรรมของเด็กวัย ๑๐-๑๒ ปีแตกต่างจากวัย ๘-๙ ปีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๕ และ พบว่าการประยุกต์หลักธรรมบรรลุมรรคผลประสงฆ์และสมมุติฐานที่วางไว้ ประสิทธิภาพของการให้ คำปรึกษาจริยธรรมพ่อแม่ลูกดีขึ้น ระดับจริยธรรม และพฤติกรรมจริยธรรม ของนักเรียน สัมพันธ์ กันมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕ แต่ไม่สัมพันธ์กับระดับจริยธรรมพ่อแม่

ส่วนกระบวนการสร้างสัมมาทิฐิของเยาวชน ช่วยให้นักเรียนมีเจตคติในทางบวก และ มีสมาธิ ทำงานให้สำเร็จ มีวินัยในตน มีความเข้าใจหลักธรรมในสังคาลสูตรโดยผ่านเกณฑ์ประเมินมาตรฐานร้อยละ ๕๐

Thesis title : The Application of Singalaka Sutta Dhamma in Morality
Counseling to Parents

Researcher : Miss Waraporn Chaipapas

Degree : Master of Arts (Buddhist studies)

Thesis Supervisory : Phramaha Boonlert Dhammadassi Pali VIII ,
B.A.(Teaching Soc.Sc.) (M.A.(Dhamma Communication.)
: Maj.Gen. Dr. Weera Wongsan B.Ed. ,(Horn) ,B.L ,
B.Sc. ,M.Ed. ,Ed.D
: Asc.Prof. Dr.Penkhae Prachonpachanuk B.Ed,M.S,Ed.D

Date of Graduation : 2nd May , 2007

ABSTRACT

The purpose of this research was to find out the results of the experiment in applying Buddhist Principles of Singalaka sutta to moral behavior conducts of the parents and their children. Morality conducts were classified into four categories : defilements ,prejudice , the ways of squandering wealth being release to the base of sympathy charity ,convincing speech , rendering service and equality consisting in impartiality .Morality test of four multiple choice were tested. In addition social interaction test with three content sections : reverence , virtues conducive to growth in wisdom and the prosperity with five bipolar scales was also conducted.

In the research one hundred and eighteen students between 8-12 years old and their parents who were willing to join the program were selected for the study every week. Trainings were given the samples in order to create the Right Understanding . The effectiveness of the training would be upgraded if the parents and students understand the contents of the training or if the students conveyed the knowledge of the trainings to their parents.

Research results revealed that (1) both parents group and students group showed higher levels of morality at .05 statistically significantly differences. (2) parents and students levels of morality were positively. (3) The lower Dhamma level groups with morality at level 2 or 1 had upgraded their morality levels. (4) Positive correlations among morality levels and the interactions between reverence and were found virtues conducive to growth in wisdom and prosperity.(5) The differences between female and male children as well as 10- 12 years old age group and 8-9 years old age group in terms of morality levels were found at .05 statistically significantly difference.

It was also found that the application of Buddhist Principles to students and parents were successful . In addition , it was found that students morality behaviors were not correlated with their parents level of morality.

It was also indicated that the operational process of Right Understanding helped in creating the positive attitudes to the students as well as self discipline and concentration . Approximately 90% of the students showed the significantly improved in morality conducts.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาและกำลังใจจากอาจารย์ที่ปรึกษา ทั้ง ๓ ท่าน คือ พระมหาบุญเลิศ ฐมฺมทสฺสี พลตรี ดร. วีระ วงศ์สรรค์ และรองศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญแข ประจณปัจจนิก ผู้จุดประกายในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ และได้สละเวลาช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และตรวจทานจนเสร็จลงด้วยดี จึงขอขอบพระคุณและขออนุโมทนาขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของ ผู้อำนวยการนิเทศ รักษาโพธิวงศ์ และครูประจำ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ที่ได้อนุญาตให้นักเรียนของ โรงเรียนสังข์อ่าววิทยา ร่วมโครงการโดยตลอด ทุกสัปดาห์ในขณะที่ผู้วิจัยทำการวิจัย และขอขอบคุณผู้ปกครองและ นักเรียน ๑๑๘ ครอบครัวที่ตอบแบบสอบถามอย่างสมบูรณ์ ทำให้การวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีจึง ขอขอบคุณทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยรู้สึกขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์ ผู้เป็นมิตรแท้ ซึ่งได้ช่วยตรวจ แบบทดลอง เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ spss และที่สำคัญ เป็นธุระในการจัดหาสถิติปริญาโทสาขาวิจัยและวัดผลการศึกษา มาช่วยวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแปร ผลได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัยสำเร็จลงทุกประการด้วยดี

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยโทหญิงวิภาวี เกียรติศิริ มหาวิทยาลัยราช ภัฏวไลยอลงกรณ์ ปทุมธานี ได้จัดหาผู้ทำหน้าที่พิมพ์วิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ได้แก่ คุณวิไลลักษณ์ การญวงค์ ซึ่งได้ช่วยเหลือเรื่องการพิมพ์ในระบบคอมพิวเตอร์ทำให้งานวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ครูอาจารย์ผู้อบรมสั่งสอนให้ได้รับการศึกษาตั้งแต่ต้นจนถึง ปัจจุบัน ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่ให้คำปรึกษา และเขียนตำรา ให้ค้นคว้า ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ ขออนุโมทนาต่อความกรุณาของ พระอาจารย์ ตรีเทพ ชินงุโร ประธานชมรมนักคตินักเขียนเพื่อสันติภาพโลก มูลนิธิพัฒนาเยาวชนต้นแบบศีลธรรม ผู้ซึ่งให้ แนวคิดแก่ผู้วิจัย นำหลักธรรมสังคาลกสูตรให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่ จนสำเร็จลงได้ด้วยดี จึงขอกราบ อนุโมทนาขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

เหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสวัสดิ์ ชัยโอภาส บิดาผู้ล่วงลับ ซึ่งท่านได้เป็นผู้เสนอให้มีการสอนจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ประจำกระทรวงศึกษาธิการ และเป็นผู้ให้ความสำคัญในเรื่องของการเป็นตัวอย่างที่ดีของพ่อแม่ต่อลูกและยังเป็นผู้ก่อตั้งนิสัย และคุณสมบัติของความเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ลูก จนทำให้ผู้วิจัยเป็นผู้เห็นคุณค่า ของการอบรมจริยธรรม แก่นักเรียนให้เป็นคนดีของสังคมหลักสัจธรรม และความกตัญญูกตเวที พ่อและแม่ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก จึงขอกราบเท้าพ่อและแม่ ด้วยความรักและเคารพอย่างสูงยิ่ง

วราภรณ์ ชัยโอภาส

พฤษภาคม ๒๕๕๐

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๗)
สารบัญตาราง	(๑๑)
สารบัญภาพ	(๑๓)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๔)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ สมมุติฐานของการวิจัย	๕
๑.๔ คำจำกัดความของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๕ ขอบเขตการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๗
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ หลักธรรมในสังคาลกสูตร	๘
๑) หลักธรรมการละกรรมกิเลส ๔	๑๐
๒) หลักธรรมการละอคติ ๔	๑๐
๓) หลักธรรมการละอาฆวน ๖	๑๑
๒.๒ ขบวนการสร้างสัมมาทิฐิ	๒๕
๑) อริยมรรคมีองค์ ๘	๒๕
๒) ความสำคัญของสัมมาทิฐิ	๓๐
๓) หลักการสร้างเสริมสัมมาทิฐิ	๓๓
๒.๓ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๓๔
๑) คุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์	๓๕
๒) พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับจริยธรรม	๓๕
๓) ประมวลหลักธรรมสืบประการตามรอยพระยุคลบาท	๔๕
๒.๔ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๓

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑ วิธีดำเนินการวิจัย	๕๓
๓.๒ การวิจัยแบบทดลอง	๕๘
๓.๓ การสร้างแบบวัดผลการวิจัย	๕๕
๓.๔ การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย	๑๐๓
๓.๕ การทดลองเพื่อทดสอบผล	๑๐๔
๓.๖ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม	๑๐๖
๓.๗ การสรุปผลการวิจัย	๑๐๗
๑) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย	๑๐๗
๒) การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติตรวจสอบสมมุติฐาน	๑๐๘
๓) สรุปขั้นตอนวิจัย	๑๑๒

บทที่ ๔ การวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๑ การจัดกระทำกับข้อมูลตามตัวแปรที่ศึกษา	๑๑๔
๑) การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะธรรมชาติประชากร	๑๑๔
๒) การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติขั้นพื้นฐาน	๑๒๘
๔.๒ การอบรมสัมมาทิฐิด้านจริยธรรม	๑๔๔
๔.๓ การแปรผลเพื่อสรุปผลการศึกษา	๑๔๕
๑) การแปรผลข้อมูลเชิงปริมาณ	๑๔๕
๒) การแปรผลข้อมูลเชิงคุณภาพ	๑๕๐
๓) การวิเคราะห์ปฏิบัติสัมพันธ์สัมมาทิฐิด้านจริยธรรม	๑๕๔
๔) ผลของการศึกษา	๑๖๒

บทที่ ๕ สรุปผลวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๖๕
๕.๒ การอภิปรายผล	๑๖๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	๑๗๖

บรรณานุกรม

๑๗๕

ภาคผนวก

๑๘๕

ประวัติผู้วิจัย

๒๑๒

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๑ แสดงสาระสำคัญในหลักธรรมสังคาลกสูตร	๕๗
ตารางที่ ๒ การหาความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม	๑๐๓
ตารางที่ ๓ แสดงแผนการฝึกอบรมสัมมาทิฐิด้านจริยธรรม	๑๐๔
ตารางที่ ๔ แสดงแผนงานการให้คำปรึกษา	๑๑๑
ตารางที่ ๕ ตัวชี้วัดการให้คำปรึกษาด้านจริยธรรม	๑๑๓
ตารางที่ ๖ แสดงจำนวนและร้อยละของพ่อแม่ แยกตามเพศ อายุ อาชีพ จำนวนบุตร	๑๑๔
ตารางที่ ๗ แสดงจำนวนร้อยละพ่อแม่ แยกตามชีวิตส่วนตัว	๑๑๕
ตารางที่ ๘ แสดงจำนวนร้อยละของพ่อแม่ แยกตามความคาดหวังทางจริยธรรม	๑๑๖
ตารางที่ ๙ แสดงจำนวนร้อยละของพ่อแม่ ปัญหาในการเลี้ยงดูลูก	๑๑๗
ตารางที่ ๑๐ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรู้ความเข้าใจหลักธรรม	๑๑๘
ตารางที่ ๑๑ การจัดระดับกลุ่มตัวอย่างจากแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจหลักธรรม	๑๑๙
ตารางที่ ๑๒ แสดงความสัมพันธ์เข้าคู่กันระหว่างพ่อแม่ ลูก เมื่อจัดระดับคะแนนจริยธรรม	๑๒๐
ตารางที่ ๑๓ แสดงความสัมพันธ์เข้าคู่กันระหว่างพ่อแม่ ลูก หลังการทดลอง	๑๒๑
ตารางที่ ๑๔ แสดงความสัมพันธ์เข้าคู่กัน เปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง	๑๒๒
ตารางที่ ๑๕ แสดงค่าเฉลี่ยคะแนนหลักธรรมหลังการทดลองของนักเรียน	๑๒๓
ตารางที่ ๑๖ ความแตกต่างในเกณฑ์เปอร์เซ็นต์ไทม์	๑๒๓
ตารางที่ ๑๗ แสดงความสัมพันธ์ของคะแนนวัดหลักธรรม ก่อน-หลังทดลอง	๑๒๔
ตารางที่ ๑๘ แสดงลักษณะธรรมชาติประชากรในการตอบแบบสอบถามชุดที่ ๑	๑๒๕
ตารางที่ ๑๙ แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนคุณธรรมจริยธรรม	๑๒๕
ตารางที่ ๒๐ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกณฑ์ระดับนัยสำคัญ .๐๕	๑๒๖
ตารางที่ ๒๑ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในความรู้ความเข้าใจสังคาลกสูตร	๑๒๗
ตารางที่ ๒๒ แสดงลำดับสถานการณ์และวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างเพศและวัยนักเรียน	๑๒๘
ตารางที่ ๒๓ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแยกตามการรับข่าวสาร	๑๒๙
ตารางที่ ๒๔ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานกับความรู้สึกรักภูมิใจ	๑๓๐
ตารางที่ ๒๕ เกี่ยวกับคุณค่าในการทำมาดี	๑๓๐
ตารางที่ ๒๖ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแยกตามกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์	๑๓๑
ตารางที่ ๒๗ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแยกตามความรู้สึกรักต่อกิจกรรม	๑๓๒
ตารางที่ ๒๘ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแยกตามพฤติกรรมด้านความเชื่อมั่น	๑๓๓

ตารางที่ ๒๕ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแยกตามความสัมพันธ์ในครอบครัว	๑๓๔
ตารางที่ ๓๐ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแยกตามหน้าที่มนุษย์	๑๓๕
ตารางที่ ๓๑ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแยกตามประโยชน์ของการปฏิบัติธรรม	๑๓๖
ตารางที่ ๓๒ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแยกตามลักษณะคนดี	๑๓๗
ตารางที่ ๓๓ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแยกตามครอบครัวอบอุ่น	๑๓๘
ตารางที่ ๓๔ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานแยกตามรายชื่อ	๑๔๐
ตารางที่ ๓๕ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างในความรู้สึทางจริยธรรม	๑๔๑
ตารางที่ ๓๖ แสดงความสัมพันธ์ของการวิเคราะห์พฤติกรรมทางจริยธรรม	๑๔๒
ตารางที่ ๓๗ การวิเคราะห์สถิติ t-test แยกตามแบบสังเกต ๓ ตอน	๑๔๒
ตารางที่ ๓๘ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการอบรมสัมมาทิฐิด้านจริยธรรม	๑๔๔
ตารางที่ ๓๙ แสดงค่าเฉลี่ยและเบี่ยงเบนมาตรฐานแยกตามความเข้าใจหลักธรรมสังคาลสูตร	๑๔๕
ตารางที่ ๔๐ วิเคราะห์ระดับคุณธรรมจริยธรรมผู้ปกครองและนักเรียน	๑๔๖
ตารางที่ ๔๑ การเปรียบเทียบระดับคุณธรรมของผู้ปกครองและลูก	๑๔๘
ตารางที่ ๔๒ เปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจหลักธรรมก่อน-หลังทดลอง	๑๕๐
ตารางที่ ๔๓ แสดงค่าเฉลี่ยและเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อโครงการวิจัย	๑๕๑
ตารางที่ ๔๔ แสดงประเด็นในการสัมภาษณ์ผู้ปกครองเข้าร่วมโครงการ	๑๕๓

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๑ การให้คำปรึกษาเรื่องการมีระเบียบวินัย	๑๖๐
ภาพที่ ๒ การให้คำปรึกษาเรื่องกตัญญู	๑๖๑
ภาพที่ ๓ การให้คำปรึกษาเรื่องการสร้างสัมมาทิฐิ	๑๖๑

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ได้อ้างอิง พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สัญลักษณ์ คำย่ออ้างอิงพระไตรปิฎก เล่ม / ชื่อ / หน้า เช่น ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๔๕/๒๐๓ หมายถึง ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย) เล่ม ๑๑ ชื่อ ๒๔๕ หน้า ๒๐๓ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระสูตรต้นตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	=	สูตรต้นตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สูตรต้นตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สูตรต้นตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สูตรต้นตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปปริปณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สูตรต้นตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพยตนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สูตรต้นตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อ.เอกก.	(ไทย)	=	สูตรต้นตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.จตุกก.	(ไทย)	=	สูตรต้นตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.ฉก.	(ไทย)	=	สูตรต้นตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้แนวทางประพฤติปฏิบัติที่เป็นปกตินิสัย เช่นหน้าที่ของพ่อแม่ ที่พึงมีต่อลูก และลูก แสดงออกต่อพ่อแม่ สาระแก่นสารของศีลธรรมและจริยธรรมจะเกี่ยวข้องกันอยู่ความสำคัญของ ศีลธรรม และจริยธรรม ก็เพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ชีวิตที่ถูกต้องของทุกคน จะต้องมิดินแบบผู้ ปฏิบัติดีงามที่จะเดินตามได้ การเป็นคนไทยเดินตาม พระบรมราชาบาทก็จะไม่ขาดหลักพุทธ จริยธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระบรมราชาบาทพระราชนานแก่คณะผู้แทน องค์การ ศาสนา คณะครูและนักเรียน เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๑๑เนื่องในวโรกาสวันพ่อ แห่งชาติ

องค์พระบรมราชาบาท มีพระราชดำรัส ความว่าความสุขนี้ โดยมากก็นึกถึงความสุข ทางวัตถุ คือมีเงินทองมาก ที่จะไปใช้แสวงหาสิ่งที่ต้องการ สำหรับ หนุ่มๆสาวๆ ก็สำหรับไป เที่ยวในท์คลับ หรืออะไรทำนองนั้น ซึ่งบางทีก็เรียกว่าความสุข ก็ต้องมีเงินก่อนเมื่อต้องมีเงิน แล้วก็ต้องหาเงินการทำอาชีพเดี๋ยวนี้น่าก ก็ปลี่ยนเขาง่ายกว่านี้เป็นกลไกของเรื่องที่ว่าทำไม เดี๋ยวนี มีอาชญากรรมและอาชญากรรมมาก คือ เพราะต่างคนต่างแสวงหาความสุข ถ้ามานึกดูดี ๆ ตอนนี้เป็นหน้าที่องค์การสถาบันศาสนาทุกศาสนาที่จะแสดงให้เห็นว่าความสุขนี้ คืออะไรอย่าไป พูดยบอกว่าความสุข คือ ไปเข้าสวดมนต์ภาวนา แล้วเห็นอะไรต่างๆ นั้นไม่ใช่ความสุข ความสุขคือ หาความสงบในจิตใจแท้ ๆ ของแต่ละคนนี้เป็นจุดมุ่งหมายทางศาสนาการสั่งสอนของศาสนาที่ แท้จริง ก็คือสอนให้คนได้มีความสุขซึ่งมาจากความนิงในใจ และความดีไม่เบียดเบียนผู้อื่น ถ้าแต่ ละคนสามารถที่จะทำเช่นนี้แล้วก็เผื่อแผ่คนอื่นบ้าง คนอื่นก็จะมีความสุขเหมือนกันไม่เบียดเบียนซึ่ง กัน และกันทั้งในทางวัตถุ ในทางจิตใจ

^๑ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราชาบาทและพระ ราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน,(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงเทพ,๒๕๔๔),หน้า ๒๗.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยปัญหาสังคมของคนหนุ่มสาว ที่นิยมการเที่ยวกลางคืน ต้องการเงินเที่ยวก็ปล้น เดียวนี้จึงมีอาชญากรรมและอาชญากรรมมาก และทรงเน้นหน้าที่ขององค์การสถาบันศาสนาทุกศาสนา พระราชดำรัสกล่าวถึงจุดมุ่งหมายการสั่งสอนของศาสนาที่แท้จริง คือการสอนให้คนเกิดความสุขในจิตใจ และความสุข ไม่เบียดเบียนผู้อื่น แม้พระบรมราโชวาทนี้ได้ทรงแสดงไว้ ๓๖ ปี มาแล้วยังคงเหมาะสมอย่างยิ่งในปัจจุบัน เพราะปัญหาสังคมมีมากขึ้น

พ.ศ. ๒๕๔๗ รองศาสตราจารย์ นายแพทย์พิทยา จารุพูนผล หัวหน้าโครงการวิจัย “ระบบการเฝ้าระวังปัญหาสังคมไทย” ได้เสนอข้อมูล จากการศึกษาต่อกับกลุ่มตัวอย่าง ๑๐,๐๐๐ คน ใน ๕ จังหวัด พบว่าปัญหาแบ่งเป็น ๓ ประเด็นสำคัญ คือ ๑. อาชญากรรม ความปลอดภัยและเศรษฐกิจ ๒. การหย่าร้าง ความรุนแรง และ ๓. ปัญหายาเสพติด แหล่งอบายมุขมั่วสุมเที่ยวเตร่ในเวลากลางคืน โต๊ะพนันบอล บ่อน ช่อง ยิ่งมากยิ่งขึ้นสร้างปัญหา^๒

เหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง ผลสำรวจสภาพการณ์เด็ก และเยาวชน พ.ศ. ๒๕๔๗ - ๒๕๔๘ ที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้ตัวบ่งชี้ ๒๗ รายการ ครอบคลุมสภาวะหลัก ๓ ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย และภาวะทางสังคม สำรวจพฤติกรรมของเด็กตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ถึง ระดับ อุดมศึกษาจากทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยด้านสภาวะปัญหาสังคม พบว่า ร้อยละ ๓๘.๕๖ ที่เด็กระดับประถมศึกษาหนีเที่ยวกลางคืน^๓

ข้อมูลที่พบว่าเด็กระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๓๘.๕๖ หนีเที่ยวกลางคืนย่อมเป็นความเสื่อมของชีวิตตนเอง ไม่มีอนาคตที่ดีในการศึกษาเล่าเรียน และ การติดยาเสพติด การพนัน และ ปัญหาอาชญากรรม ผู้วิจัยคิดว่าทำให้คำปรึกษาด้านจริยธรรมแก่พ่อแม่ เพื่อกระตุ้นบทบาทพ่อแม่ ทำหน้าที่เป็นครูของลูกอย่างแท้จริง พ่อแม่เป็นตัวแทนคนดี สังคมจะสงบสุขพอเพียงเพราะครอบครัวเข้มแข็ง กระบวนการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม ต้องให้โอกาสซึ่งกันและกัน การเรียนรู้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นการพัฒนาปัญญา และคุณภาพชีวิต การเรียนรู้หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในเรื่อง สิ่งกาลกสุตระ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาอย่างสมบูรณ์

^๒ รองศาสตราจารย์ นายแพทย์พิทยา จารุพูนผล ,วารสารกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, “สร้างปัญหาจิตใจพฤติกรรม”, ฉบับที่ ๘ (เดือนตุลาคมพ.ศ. ๒๕๔๗) :๔๗.

^๓ เล่มเดียวกัน, หน้า ๕๐.

การศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรื่อง สิงคาลกสูตรทำให้เกิดความเข้าใจว่าเป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อสิงคาลกคฤหบดีบุตร ในเวลาเช้า ครั้งนั้นพระพุทธองค์เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงราชคฤห์ ได้ทอดพระเนตรเห็น และ ตรัสถามว่า เพราะเหตุอะไรหนอ ท่านลุกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าชุ่ม มีผมเปียกประคองอัญชลีนอบน้อมทิสทั้งหลาย สิงคาลกคฤหบดีบุตรทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คุณพ่อของข้าพระพุทธเจ้าเมื่อใกล้จะตายได้สั่งไว้ว่า เจ้าพึงนอบน้อมทิสทั้งหลาย ข้าพระพุทธเจ้าสักระ เคารพ นับถือ บูชาคำของพ่อ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ในวินัยของพระอริยเจ้า เขาไม่นอบน้อมทิส ๖ กันอย่างนี้ เมื่อสิงคาลกคฤหบดีบุตรทูลขอประทานโอกาสขอพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรม พระพุทธองค์ตรัสว่า “ถ้าอย่างนั้น ท่านจงฟัง จงตั้งใจให้ดี เราจักกล่าว ดังนี้ อริยสาวก ละกรรมกิเลสทั้ง ๔ ได้แล้ว ไม่ทำบาปกรรมโดยฐานะ ๔ และไม่เสพ ทางเสื่อมแห่งโกสะ ๖ อริยสาวกนั้นเป็นผู้ปราศจากกรรมอันลามก ๑๔ อย่างนี้แล้วย่อมเป็นผู้ปกปิดทิส ๖ ย่อมปฏิบัติเพื่อชำนะโลกทั้งสอง เป็นอันอริยสาวกนั้นปรารถนาแล้วทั้งโลกนี้และโลกหน้าเบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตกอริยสาวกนั้นย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์”^๔

ผู้วิจัยศึกษาคำสอนของพระพุทธองค์ที่ปรากฏในสิงคาลกสูตร ประกอบด้วยหลักธรรม มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง และที่เกี่ยวข้อกับผู้อื่น ๑๔ อย่างนี้ ถ้าพ่อแม่มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมนี้อย่างถูกต้องและประพฤติดน ดังเช่น สิงคาลกคฤหบดีบุตร นำหลักธรรมในสิงคาลกสูตรไปประพฤติดปฏิบัติ และสอนหลักธรรมนี้แก่ลูกได้จะทำให้เยาวชนเกิดปัญญารู้จักปกครองตนไม่ให้ถูกชักจูงทำความชั่วโดยง่าย การเรียนรู้ประยุกต์หลักธรรมในสิงคาลกสูตร เป็นสิ่งจำเป็นต่อการป้องกันปัญหาความเสื่อมโทรมทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม ความมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการอบรมดูแลลูกให้เป็นคนดี เยาวชนจะไม่เป็นปัญหาของสังคม

เห็นได้ว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมทุกระดับ ล้วนมีสาเหตุเกิดมาจากความเห็นผิดทั้งสิ้น สังคมใดที่คนสมบูรณ์ด้วยสัมมาทิฐิ สังคมนั้นย่อมจะประสบสันติสุขตลอดกาล หรือแม้คนส่วนใหญ่มั่นคงในสัมมาทิฐิ ย่อมหวังได้ว่าสังคมนั้นจะประสบสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยทั่วไปแล้ว มิจาติฐิในใจคนมีอิทธิพลอำนาจเหนือ สัมมาทิฐิ ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมนับวันมีแต่ทวีขึ้นเรื่อย ๆ ไม่เคยลดลงเลย

^๔ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/ ๒๔๔/๒๐๐.

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมของสัตบุรุษ และของอสัตบุรุษ แก่พระภิกษุ “เธอทั้งหลาย จงฟัง จงใส่ใจให้ดี พระพุทธองค์ได้ตรัสว่าธรรมของอสัตบุรุษอะไรบ้าง คือ ๑. มิจฉาทิฎฐิ ฯลฯ ๑๐. มิจฉาวิมุตติ ธรรมของสัตบุรุษอะไรบ้างคือ ๑. สัมมาทิฎฐิ ฯลฯ ๑๐. สัมมาวิมุตติ ภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า ธรรมของ สัตบุรุษ”^๕

จะเห็นว่า สัมมาทิฎฐิ นั้นเป็นข้อ ๑ เป็นบรรทัดฐานแห่งการทำความดี พุทธจริยธรรมของสังคมนตรีจะขึ้นอยู่กับ สถาบันครอบครัว ๓ ประการ คือ ๑) คุณสมบัติของลูกที่ดี ๒) บ่อเกิดของนิสัย ๓) วิธีการเพาะคุณสมบัติคนดีให้แก่ลูก หรือการที่พ่อแม่เลี้ยงลูกให้เป็นคนดี เมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์สังคาลสูตร พบว่าคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มุ่งสอนคฤหัสถ์ให้เป็นคนดี หลักการที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดมาตรฐานคนดี ๔ ประการ ซึ่งเหมาะสมกับจริตและอัธยาศัยของคฤหัสถ์ ได้สาระธรรมยังประโยชน์ทางพุทธจริยธรรม มุ่งทำความดีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเปลี่ยนความเคยชินให้เป็นสัมมาทิฎฐิ อันเป็นธรรมเบื้องต้นของสัตบุรุษ จะทำให้ชีวิตมีสาระประโยชน์

ผู้วิจัยมีแรงบันดาลใจ ต้องการเห็นเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และเติบโตเจริญวัยเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดีในสังคม ถ้าพ่อแม่มีความเข้าใจหลักธรรมในสังคาลสูตร ซึ่งเหมาะสมกับคฤหัสถ์ปฏิบัติได้ การสอนลูกที่ดีที่สุด คือ การทำให้ลูกเป็นตัวอย่าง ให้ลูกเคารพและเกิดศรัทธา มีความภูมิใจ การดำรงชีวิตในสังคมโลก จริยธรรมเป็นสิ่งจรรโลงโลก เพราะเกณฑ์ตัดสินจริยธรรม คือ ความดีความชั่ว หลักความประพฤติอย่างมีระบบแบบแผน ของจริยศาสตร์ (Ethics) อันเป็นแนวทางแห่งการประพฤติ เช่น หน้าที่ของพ่อแม่ที่พึงมีต่อลูก ลูกแสดงออกต่อพ่อแม่ หลักศีลธรรม (Morality) เป็นแบบแผนความประพฤติที่สังคมเห็นว่าดีแล้วประพฤติสืบต่อกันมา หลักธรรมในสังคาลสูตรมีความสมบูรณ์ในด้านจริยธรรม

^๕ อัง.ทสก.(ไทย) ๒๔/ ๑๔๘/ ๒๕๒.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาประยุกต์หลักธรรมในสังคาลสูตรให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่
๒. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสัมมาทิฐิ ของพ่อแม่ และลูก
๓. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการให้คำปรึกษาจริยธรรม แก่พ่อ-แม่ และ ลูก

๑.๓ สมมุติฐานของการวิจัย

๑. ผู้ปกครองที่มีพื้นฐานครอบครัวแตกต่างกันจะมีระดับคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกัน
๒. นักเรียนที่พ่อแม่มีระดับคุณธรรมจริยธรรมต่างกันจะมีระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรมต่างกันด้วย
๓. ผู้ปกครองที่สมัครเข้าร่วมโครงการรับคำปรึกษาด้านจริยธรรมจะมีระดับคุณธรรมที่ดีขึ้น
๔. นักเรียนที่พ่อแม่มีการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมตามโครงการนำหลักธรรมในสังคาลสูตรให้คำปรึกษา จะพัฒนาระดับพฤติกรรมของตน

๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑. **หลักธรรมในสังคาลสูตร** หมายถึง คำสอนของพระพุทธเจ้า ทรงสอนสังคาลคฤหบดีบุตร ด้านอริยวินัย เป็นศีลธรรม จริยธรรม ได้แก่ ลกกรรมกิลเลส ๔ ลกอคคิ ๔ ลกอบาฆมุข ๖ และการปกปิดทิส ๖ เกณฑ์การประเมินระดับตัวบ่งชี้ ด้านความรู้ความเข้าใจหลักธรรม ในสังคาลสูตรแบ่งเป็น ๔ ระดับ ตามเกณฑ์การพิจารณาเพื่อการประเมินภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมาตรฐานที่ ๑ ด้านจริยธรรมคุณธรรม ระดับ ๔ ร้อยละ ๕๐ ระดับ ๓ ร้อยละ ๓๕-๔๙ ระดับ ๒ ร้อยละ ๕๐-๗๔ และระดับ ๑ ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐

๒. **การให้คำปรึกษาพุทธจริยธรรม** หมายถึง การให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่และลูก ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ก่อนทดลองและหลังการทดลองโดยตอบแบบสอบถาม ความรู้ความเข้าใจหลักธรรมในสังคาลสูตร แล้วมีคะแนนประเมินตามมาตรฐาน ที่ระดับ ๒ และระดับ ๑ พ่อแม่ตอบคำถามปลายเปิด ตามตัวชี้วัดสอนลูก ด้านการรักษาศีล ๕ อิทธิบาท รู้รักสามัคคี บทบาท กัลยาณมิตร การทำจิตภาวนา หิริโอตตปเป และสังคหธรรม เกณฑ์ประเมินคุณภาพตัวบ่งชี้ ๔ ระดับ เช่นเดียวกับความรู้ความเข้าใจหลักธรรม

๓. กระบวนการสร้างสัมมาทิฐิของพ่อแม่ และลูก หมายถึง การตอบแบบสังเกต พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม วัดสัมมาทิฐิด้านจริยธรรม พิงประสงค์ ๓ ประการ ได้แก่

๑) **การวัชรธรรม** หมายถึง กระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพ ด้วย การปฏิบัติตาม หลักธรรม การปกปิดทิศ ๖ กตัญญูต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ และกตัญญู ต่อพระมหากษัตริย์ โดยการ ปฏิบัติ กาย ๓ วาจา ๔ ใจ ๓ ให้เป็นกุศล จนเป็นกิจนิสัยของคนดี มีความอดทนอดกลั้น อ่อน น้อมถ่อมตน ประพฤติดีถูกต้อง มีแบบสังเกตพฤติกรรม จำนวน ๒ สถานการณ์ ๗ คำถาม ๒๖ คำตอบ การสร้างความรักห่วงใย และเอื้ออาทรต่อกันอยู่เสมอ ในครอบครัว พ่อแม่ มีความรู้ ตาม หลักธรรมในสังคาลสูตร สอนลูกให้อ่อนน้อมถ่อมตน เป็นคนมีน้ำใจ มีเกณฑ์ประเมินตัวชี้วัด คะแนนระหว่าง ๕-๑ จำนวนค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๒) **ปัญญาธรรม** หมายถึง กระบวนการ สร้างความเชื่อมั่นในตน การอบรมลูก เป็นคนดีมีความเข้าใจหลักธรรมด้านหน้าที่ของมนุษย์ นักเรียนตอบแบบสังเกตพฤติกรรมด้าน จริยธรรมทางปัญญาธรรมโดยแบบสังเกตเป็นคำคุณศัพท์คำคู่ตรงข้ามกันจำนวน ๓ สถานการณ์ ๘ คำถาม รวม ๒๗ คำตอบเป็นมาตรา ๕ ช่อง แต่ละข้อพฤติกรรม บวก ได้คะแนน ๕ พฤติกรรม ลบได้คะแนน ๑ เกณฑ์ประเมินตัวชี้วัด คะแนนระหว่าง ๕- ๑ จำนวนค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน

๓) **สามัคคีธรรม** หมายถึง การประยุกต์หลักธรรมในสังคาลสูตร เพื่อพ่อแม่ อบรมลูกเป็นคนดีของชาติ มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ลูกเป็นคนมีน้ำใจโดยแบบสังเกต เช่นเดียวกับปัญญาธรรม จำนวน ๒ สถานการณ์ ๕ คำถาม รวม ๑๖ คำตอบ เน้นกระบวนการ ทางอารมณ์ฝึกฝนทำความดี พ่อ-แม่ ไม่ทำบาปกรรม เพราะ อกติ ๔ มีสังคหธรรม ๔ รักความ สามัคคี เป็นกัลยาณมิตรต่อตนเอง และผู้อื่น ลูกต้องเป็นคนไม่เล็งน้ำใจ และมีความฉลาดทาง อารมณ์

๔. **ประสิทธิภาพการให้คำปรึกษา** หมายถึง การวัดและประเมินคุณภาพ จากการให้ คำปรึกษาแบบกลุ่มย่อย และกรณีศึกษาด้วยระดับคุณธรรมและจริยธรรมของพ่อ- แม่และ ลูก ต่ำกว่า มาตรฐานที่กำหนดไว้ หลังให้คำปรึกษาระดับคุณธรรมจริยธรรม ตามเกณฑ์ประเมินความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมดีขึ้น และพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางบวกมีความแตกต่างระหว่างก่อนทดลอง และหลังทดลอง มีความเชื่อมั่น ๘๕%

๑.๕ ขอบเขตการวิจัย

๑) กลุ่มตัวอย่างนักเรียน ระดับ ช่วงชั้น ๑-๒ โรงเรียนสังข์อ่าววิทยา ตำบล คลองสอง อำเภอลองหลวง จังหวัด ปทุมธานี ผู้บริหาร ๑ คน ครู ๔ คนประสานงาน นักเรียนพ่อแม่สมัครใจ ๑๒๕ คน

๒) กลุ่มตัวอย่างสมัครใจ เป็น พ่อแม่ ของนักเรียน ซึ่งสุ่มจากการทดสอบก่อนทดลอง และคัดกรองเด็กที่มี วัย ๘-๑๒ ปี อบรมแยกแต่ละชั้น กำหนดเวลาประจำ นักเรียนจะเกิดความเคยชิน ในสถานการณ์ที่กำหนด ควรจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามเกณฑ์ที่กำหนด ระดับ ๔ ดีมาก ๕๐% ระดับ ๓ ดี เกณฑ์ ๓๕-๔๕ %ระดับ ๒ พอใช้ ๕๐-๖๕% ระดับ ๑ ปรับปรุงต่ำกว่า ๕๐% นักเรียน เมื่อวัดระดับคุณธรรมหลังทดลอง ยังอยู่ระดับ ๒ และ ๑ เลือก ๒๐ ครอบครัวเป็นกรณีศึกษา ให้คำปรึกษานักเรียนปรับตัว ด้านต่าง ได้แก่ พฤติกรรมก้าวร้าว ไม่มีระเบียบ ขาดความรับผิดชอบ ไม่มีวินัยในตน เป็นต้น

๓) สุ่มเลือกผู้ปกครองสมัครใจ ๘๒ คน เพื่อร่วมกันสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ลูกของตน กำหนดเวลา ศึกษา ๕ เดือน เวลาทดสอบ ๒ เดือน รวมเวลาทำการวิจัย ๗ เดือน

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับต่อการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑. การประยุกต์หลักธรรมให้คำปรึกษาด้านพุทธจริยธรรม แก่พ่อแม่ โรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก ผู้บริหารอาจเกิดแนวคิด วิจัยพัฒนาในองค์กรรวมทั้งบริบททางจริยธรรม และบริบททางปัญญา ขยายโอกาสโรงเรียนขนาดกลาง

๒. ผู้บริหารโรงเรียน อาจนำแนวคิดในกระบวนการสร้างสัมมาทิฐิแก่เยาวชน กิจกรรมของการวิจัยนี้ไปใช้ให้เหมาะสมแก่ช่วงชั้น ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะ กิจกรรมของพ่อแม่ โรงเรียน น่า จะได้ประโยชน์ ในบริบทความรู้ภูมิปัญญาและ บริบททาง ศีลธรรม จริยธรรม

๓. เมื่อบ้าน และโรงเรียน มีแกนมาตรฐานการทำหน้าที่ทางสังคม บทบาทพ่อแม่ เป็นครูสอนศีลธรรม จะได้เกิดแนวคิดในการใช้สื่อการสอนหลักธรรม และการสื่อสารที่ง่ายต่อการรับรู้และปฏิบัติได้จริง ถ้าพ่อแม่มี ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาทำกิจกรรมร่วมกับ โรงเรียน คนในชุมชนจะไม่เบียดเบียนกัน พึ่งพาอาศัยกัน ด้วยความรักสามัคคี จะเป็นชุมชนเข้มแข็งโรงเรียนเป็นของชุมชน มีเยาวชนเป็นคนดีในชุมชนที่คนอยู่อาศัย

๒) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการให้คำปรึกษา หลักพุทธจริยธรรมในการศึกษาวิจัย

๑. พ่อแม่ และเยาวชนที่ได้รับการอบรมจริยธรรม จะเกิดความรัก มีลูกที่ กตัญญู พ่อแม่ย่อมเป็นสุข ครอบครัวเข้มแข็งนำไปสู่ สัมมาอาชีพตามศักยภาพ ย่อมเป็นพลเมืองดีของชาติเป็นพลังของแผ่นดินไทย จึงควรนำหลักธรรมไปขยายผล ในช่วงชั้นระดับ๓-๔

๒. เมื่อบ้านมีส่วนร่วม และโรงเรียน มีมาตรฐานการทำหน้าที่ทางสังคม พ่อแม่เป็นครูสอนศีลธรรมจะได้เกิดแนวคิดในการใช้สื่อการสอนและการสื่อสารที่ง่ายต่อการรับรู้และปฏิบัติได้จริง ทำให้การสอนศีลธรรมเป็นเรื่องใกล้ตัว ชีวิตมีความสุข ชุมชนเข้มแข็งเยาวชนมีสัมมาทิฐิ มุ่งมั่นศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต รักการอ่าน มีแรงจูงใจใฝ่รู้ จากการเลี้ยงดูของพ่อแม่อย่างอบอุ่น มีกำลังใจ

๓. การสอนให้เยาวชน เป็นเลิศทั้งทาง โลกและทางธรรม ย่อมอยากเรียนรู้หลักพุทธธรรม สนับสนุนกิจกรรมในพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน ปลูกฝังศรัทธา ต่อพระรัตนตรัย ความเพียรในการทำความดี ผู้การปฏิรูปมนุษย์ และการปฏิรูปการศึกษา พัฒนาเครื่องมือช่วยสอนจริยธรรมแก่พ่อแม่ไปสู่ทุกบ้านและลูกทุกวัยอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักธรรมในสังคาลสูตร เป็นคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มุ่งประโยชน์โดยตรงสำหรับคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือนหลักธรรมเริ่มต้นด้วยการเตือนสติไม่ให้ประมาท ได้แก่ การละกรรมกิเลส ๔ การละอคติ ๔ การละอบายมุข ๖ นอกจากนั้น มุ่งให้สติปัญญาที่บุคคลจะเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้โดยไม่ยากเกินไป ยิ่งกว่านั้นคุณค่าอย่างสำคัญเป็นแนวทางปฏิรูปมนุษย์ทั้งโลกต่อไปอีกด้วย

๒.๑ หลักธรรมในสังคาลสูตร

ครั้งนั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตราวาสกแล้วทรงถือบาตรและจีวรเสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังกรุงราชคฤห์ ได้ทอดพระเนตรเห็นสังคาลกฤหติบุตร ซึ่งลุกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าห่ม มีผมเปียก ประคองอัญชลี นอบน้อมทิสทั้งหลาย คือ ทิสเบื้องหน้า ทิสเบื้องหลัง ทิสเบื้องซ้าย ทิสเบื้องขวา ทิสเบื้องล่าง ทิสเบื้องบนอยู่ แล้วได้ตรัสถามว่า “ดูกรกฤหติบุตร ท่านลุกขึ้นแต่เช้าออกจากกรุงราชคฤห์มีผ้าห่ม มีผมเปียก ประคองอัญชลีนอบน้อมทิสทั้งหลาย ทั้งหมด คือ ทิสเบื้องหน้า ทิสเบื้องหลัง ทิสเบื้องซ้าย ทิสเบื้องขวา ทิสเบื้องล่าง ทิสเบื้องบนอยู่ เพราะเหตุอะไรหนอ”^{*}

สรุปได้ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีพระมหากรุณาธิคุณตรัสถาม เหตุผล สังคาลบุตรทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คุณพ่อของข้าพระพุทธเจ้าเมื่อใกล้จะตายได้สั่งไว้ว่า ดูกรพ่อ เจ้าพึงนอบน้อมทิสทั้งหลาย ข้าพระพุทธเจ้าสักการะ เคารพ นับถือ บูชาคำของคุณพ่อ จึงลุกขึ้นแต่เช้า ออกจากกรุงราชคฤห์ มีผ้าห่ม มีผมเปียก ประคองอัญชลี นอบน้อมทิสทั้งหลาย คือ ทิสเบื้องหน้า ทิสเบื้องหลัง ทิสเบื้องซ้าย ทิสเบื้องขวา ทิสเบื้องล่าง ทิสเบื้องบนอยู่ ฯ

๑) หลักธรรมการละกรรมกิเลส ๔

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “กฤหติบุตรในพระอริยวินัยเขาไม่นอบน้อมทิส ๖ กันอย่างนี้” สังคาลกฤหติบุตรทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในวินัยของพระอริยเจ้าท่านนอบน้อม

^{*} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๓/๑๕๕.

ทิส ๖ กันอย่างไร ขอประทานโอกาส ขอพระผู้มีพระภาคจงแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ตามที่ในวินัยของพระอริยเจ้าท่านนอบน้อมทิส ๖ กันนั้นเถิด ฯ”

ดูกรคฤหบดีบุตร “ถ้าอย่างนั้นท่านจงฟัง จงตั้งใจให้ดี เราจักกล่าว ฯ”

ถึงกาลคฤหบดีบุตร ทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า “ดูกรคฤหบดีบุตร อริยสาวกละกรรมกิเลสทั้ง ๔ ได้แล้ว ไม่ทำบาปกรรมโดยฐานะ ๔ และไม่เสพทางเสื่อมแห่งโกสะ ๖ อริยสาวกนั้นเป็นผู้ปราศจากกรรมอันลามก ๑๔ อย่างนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปกปิดทิส ๖ ย่อมปฏิบัติเพื่อชำนะโลกทั้งสอง และเป็นอริยสาวกนั้นปรารถนาแล้ว ทั้งโลกนี้และโลกหน้า เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก อริยสาวกนั้นย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ”

“ถึงกาลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่าคฤหบดีบุตร

อริยสาวก ละกรรมกิเลสทั้ง ๔ ปาณตบัต ๑ อทินนทาน ๑ กามสุมิฉฉาจาร ๑ มุสาวาท ๑”^๒

สรุปได้ว่าพระพุทธองค์ทรงสอนเรื่องการทำบาป และความชั่วทั้งปวงรวม ๑๔ อย่างนี้ให้ชัดเจนและกระทำความดีเป็นผู้ปกปิดทิส ๖ ดังเช่นที่อริยสาวกประพฤติดุปฏิบัติ ถ้าปุถุชนสามารถประพฤติปฏิบัติ ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ตลอดถึงชีวิตหลังความตายย่อมมีโอกาสเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ และพระองค์ได้สอนว่า ชีวิตที่ประเสริฐ คือการละกรรมกิเลส ๔ การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักขโมย ไม่ทำผิดในคู่ครองของคนอื่นและไม่พูดเท็จ ถ้าปุถุชนมีความประพฤติ กายสุจริต และวาจาสุจริต ได้ดังนี้จะเป็นคนดีที่รักตนเอง

๒) หลักธรรมการละอกติ ๔

พระพุทธองค์ทรงเทศนา การละอกติ ๔ ตรัสไว้ดังนี้ “อริยสาวกไม่กระทำความบาปกรรมโดยฐานะ ๔ เป็นไฉน ปุถุชนถึงฉันทาคติ ย่อมทำกรรมอันลามก ถึงโทสาคติ ย่อมทำกรรมอันลามก ถึงโมหาคติ ย่อมทำกรรมอันลามก ถึงภยาคติ ย่อมทำกรรมอันลามก ฯ”

พระผู้มีพระภาคสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภายในนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ดังนี้

^๒ ที.ปา.(ไทย)๑๑/๒๒๔/๒๐๐.

“ผู้ใดประพฤติกว้างธรรม เพราะความรัก ความชัง ความกลัว ความหลง ยศของผู้
นั้นย่อมเสื่อม ดังดวงจันทร์ในข้างแรม ผู้ใดไม่ประพฤติกว้างธรรมเพราะความรัก ความชัง
ความกลัว ความหลง ยศย่อมเจริญแก่ผู้นั้น ดังดวงจันทร์ในข้างขึ้น ฯ”^๓

สรุปได้ว่าผู้มีอคติ ๔ ย่อมนำไปสู่ความเสื่อม ผู้ปราศจากอคติย่อมได้รับความเจริญ
ดังดวงจันทร์ข้างขึ้นให้ความสว่าง และความสว่างต้องประกอบด้วย สติปัญญา จึงจะเป็นคนดี
ของครอบครัว หรือทำให้เกิดการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง

๓) หลักธรรมการละ อบายมุข ๖

อบายมุข แปลว่า หนทางแห่งความฉิบหาย ทางแห่งความเสื่อม สาเหตุของความ
เสื่อมมี ๒ หมวด คือ อบายมุข ๔ ได้แก่ เป็นนักเลงหญิง นักเลงสุรา นักเลงการพนัน และคบ
คนชั่วเป็นมิตร อบายมุข ๖ ได้แก่ ดื่มน้ำเมา เที่ยวกลางคืน เที่ยวดูการละเล่น เล่นการพนัน
คบคนชั่วเป็นมิตร และเกียจคร้านในการทำงาน อบายมุข ทั้งหมดหากประพฤติดำเนินไปก็
เหตุให้เกิดความฉิบหาย ให้เกิดความเสื่อมเสียแก่ร่างกายเหมือนกันทุกข้อ อบายมุข ๖ ประการ
มีปรากฏในสังคาลสูตร รวม ๑๕ แห่ง

(๑) “อริยสาวกย่อมไม่เสพทางเสื่อมแห่งโกสะ ๖ โกสะทั้งหลายประกอบด้วยอะไรบ้าง”

๑. การหมกมุ่นในการดื่มสุราเมรัยของมีนเมาอันเป็นเหตุที่ตั้งแห่งความประมาทเป็นอบายมุข
แห่งโกสะทั้งหลาย
๒. การหมกมุ่นในการเที่ยวตามตรอกซอกซอยในเวลากลางคืนเป็นอบายมุขแห่งโกสะทั้งหลาย
๓. การหมกมุ่นเที่ยวดูมหรสพ เป็นอบายมุขแห่งโกสะทั้งหลาย
๔. การหมกมุ่นในการเล่นการพนัน อันเป็นเหตุแห่งความประมาท เป็นอบายมุขแห่งโกสะ
ทั้งหลาย
๕. การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตร เป็นอบายมุขแห่งโกสะทั้งหลาย
๖. การหมกมุ่นในความเกียจคร้าน เป็นอบายมุขแห่งโกสะทั้งหลาย^๔

สรุปได้ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชี้ ให้เราเห็นด้วยว่าปากทางแห่งความเสื่อม
เหล่านี้มี ๖ ทาง และปลายทางของอบายมุขนี้ย่อมมีความย่อยยับของโภคทรัพย์และความ

^๓ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๔๖/๒๐๑.

^๔ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/ ๒๔๗/ ๒๐๒.

พินาศของเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อส่วนตัวจนถึงสังคมในระดับชาติ อริยสาวกย่อมมองเห็นโทษของอบายมุข ๖ และเว้นจากปากทางแห่งความเสื่อมทุกเมื่อ

(๒) “คฤหบดีบุตร การหมกมุ่น เสพของมึนเมาอันเป็นเหตุแห่งความประมาทมีโทษ ๖ ประการ” คือ

๑. เสียทรัพย์ทันตาเห็น
๒. ก่อการทะเลาะวิวาท
๓. เป็นบ่อเกิดแห่งโรค
๔. เป็นสาเหตุเสื่อมเสียชื่อเสียง
๕. เป็นเหตุไม่รู้จักอาย
๖. เป็นเหตุทอนกำลังปัญญา^๕

คฤหบดีบุตร การหมกมุ่นในการเสพของมึนเมาอันเป็นเหตุแห่งความประมาทมีโทษ ๖ ประการ

สรุปได้ว่าพระพุทธองค์ทรงชี้ว่า ผู้หมกมุ่นในความมึนเมาอันเป็นเหตุแห่งทางเสื่อม ๖ ประการนี้ เป็นเหตุแห่งความประมาท และโทษ ๖ ประการดังกล่าวข้างต้น นำมาซึ่งความล้มเหลวของชีวิต ไม่มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

(๓) “คฤหบดีบุตร การหมกมุ่นเที่ยวตามตรอกซอกซอยในเวลากลางคืน มีโทษ ๖ ประการ” คือ

๑. เชื่อว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษาดน
๒. เชื่อว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษานุตรภรรยา
๓. เชื่อว่าไม่คุ้มครอง ไม่รักษาทรัพย์สมบัติ
๔. เป็นที่ระแวงสงสัยของคนอื่น
๕. มักถูกใส่ร้ายด้วยเรื่องไม่เป็นเรื่อง
๖. ทำให้เกิดความลำบากมากหลายอย่าง^๖

จะเห็นได้ว่าการเที่ยวกลางคืนไม่มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเองและของผู้อื่นเป็นผู้สร้างความเดือดร้อนยุ่งยาก แก่ครอบครัวและไม่รักษาวงศ์ตระกูล

(๔) “โทษแห่งการเที่ยวดูมหรสพ มี ๖ ประการ คือ”

^๕ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/ ๒๔ ๘/๒๐๒.

^๖ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/ ๒๔ ๘/๒๐๓.

๑. มีการรำที่ไหน ไปที่นั่น
๒. มีการขับร้องที่ไหน ไปที่นั่น
๓. มีการประโคมที่ไหน ไปที่นั่น
๔. มีเสภาที่ไหน ไปที่นั่น
๕. มีการบรรเลงที่ไหน ไปที่นั่น
๖. มีเทิดเทิงที่ไหน ไปที่นั่น^๑

สรุปได้ว่าผู้เที่ยวดูมหรสพ ไม่รู้จักคุณค่าของเวลา ในการพัฒนาศักยภาพแห่งตน
เป็นคนทำลายคุณค่าชีวิตตนเอง

(๕) “โทษแห่งการเอนกการพนัน อันเป็นเหตุแห่งความประมาท ๖ ประการ” คือ

๑. ผู้ชนะยอมก่อเวร
๒. ผู้แพ้ยอมเสียทรัพย์ที่เสียไป
๓. เสียทรัพย์ทันตาเห็น
๔. ถ้อยคำที่เป็นพยานเชื่อถือไม่ได้
๕. ถูกเพื่อนร่วมงานดูหมิ่น
๖. ไม่มีใครประสงค์แต่งงานด้วยเพราะนักเลง^๒

สรุปได้ว่าการเอนกการพนันเป็นเหตุแห่งการทำลายตนหมดศักดิ์ศรีแห่งความเป็น
มนุษย์ และยังเป็นผู้ทำลายเศรษฐกิจของชาติอีกด้วย

(๖) “กลุ่บคดียูตร การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตร มีโทษ ๖ ประการ” คือ

๑. นำให้เป็นนักเลงการพนัน
๒. นำให้เป็นนักเลงเจ้าชู้
๓. นำให้เป็นนักเลงเหล้า
๔. นำให้เป็นคนหลอกลวงผู้อื่น
๕. นำให้เป็นคนโกงผู้อื่น
๖. เขามีใจเป็นมิตรสหาย

^๑ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/ ๒๕๐/๒๐๓ .

^๒ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/ ๒๕๑/๒๐๔ .

สรุปได้ว่าการคบคนชั่วเป็นมิตรมีโทษ อย่างหมกมุ่นหลงคบคนพาลจะมีแต่ทางนำไปสู่ความหายนะของชีวิต

(๓) โทษแห่งความเกียจคร้าน มี ๖ ประการ คือ

๑. มักอ้างว่าหนาวไปไม่ทำงาน
๒. มักอ้างว่าร้อนไปไม่ทำงาน
๓. มักอ้างว่าเวลาเย็นมากแล้วไม่ทำงาน
๔. มักอ้างว่ายังเช้านอยู่ไม่ทำงาน
๕. มักอ้างว่าหิวมากไม่ทำงาน
๖. มักอ้างว่ากระหายเกินไปไม่ทำงาน

สรุปได้ว่าคนเกียจคร้านย่อมไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงานทั้งปวง เพราะฉะนั้น คนดีต้องมีจิตสำนึกต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ คือ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ๖ โดยเด็ดขาด

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาครั้งตรัสพยากรณ์แก่ภิกษุทั้งหลายแล้วจึงได้ตรัสกล่าวประพันธ์ ดังนี้

“เพื่อนในโรงสุราก็มีเพื่อนดีแต่พูดก็มี เมื่อมีเรื่องเกิดขึ้น ผู้ใดเป็นเพื่อนได้ผู้นั้นจัดว่าเป็นเพื่อนแท้” เหตุ ๖ ประการนี้ คือ

๑. การนอนดินสาย
๒. การเป็นชู้กับภรรยาผู้อื่น
๓. การผูกเวร
๔. ความเป็นผู้ก่อแต่เรื่องเสียหาย
๕. การมีมิตรชั่ว
๖. ความตระหนี่จัด ย่อมทำลาภบุรุษให้พินาศ

“คนมีมิตรชั่วมีเพื่อนชั่วมีมารยาท และความประพฤติชั่วย่อมเสื่อมจากโลกทั้งสอง คือ จากโลกนี้แลโลกหน้า เหตุ ๖ ประการ” คือ

๑. นักเลงการพนันและนักเลงหญิง
๒. นักเลงสุรา
๓. ฟ้อนรำขับร้อง
๔. นอนหลับในเวลากลางวัน เทียวกลางคืน

๕. การมีมิตรชั่ว

๖. ความตระหนี่จัด

“ยอมทำลายบุรุษให้พินาศผู้ใดเล่นการพนันคัมสุรา ล่วงละเมิดหญิงผู้เป็นที่รักเสมอด้วยชีวิตของผู้อื่น คบแต่คนเลว และไม่คบหาคนเจริญ ผู้นั้นยอมเสื่อมเหมือนดวงจันทร์ข้างแรมฉะนั้น”

“ผู้ใดคัมสุราไร้ทรัพย์ไม่ทำงานเลี้ยงชีพเป็นคนขี้เมาผู้นั้นจักจมลงสู่เหวเหมือนก้อนหินจมน้ำ จักทำความมัวหมองให้แก่ตนทันที”

“คนชอบนอนหลับในเวลากลางวันลุกขึ้นในกลางคืนเป็นนักร้องขี้เมาไม่สามารถครองเรือน”

“ประโยชน์ทั้งหลายยอมล่วงเลยหนุ่มสาวที่ละทิ้งการงานโดยอ้างว่า เวลานี้หนาวเกินไป เวลานี้ร้อนเกินไป เวลานี้เย็นเกินไป” เป็นต้น

“ส่วนผู้ใดทำหน้าที่ของบุรุษไม่ใส่ใจความหนาวความร้อน ยิ่งไปกว่าหย้า ผู้นั้นยอมไม่เสื่อมจากความสุข”

สรุปได้ว่า อบายมุข คือ หนทางที่นำไปสู่ความเสื่อมอย่างน้อยที่สุด ๔ ประการ คือ

๑. เป็นนักร้องผู้หญิง ก่อให้เกิดการเสียทรัพย์ เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์
๒. เป็นนักร้องสุราทำให้บั่นทอนสุขภาพร่างกายประกอบอาชีพการงานได้ไม่เต็มที่
๓. เป็นนักร้องการพนันทำให้เป็นมูลเหตุแห่งการทะเลาะวิวาทไม่เป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่น
๔. การคบคบชั่วเป็นมิตร ยอมนำพาไปสู่ความเสื่อมเสียทั้งปวง

จะเห็นได้ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสสอนเรื่องการคบมิตรที่เป็นคนดี ถ้าคบแล้วพ้นทางเสื่อมจะมีแต่ความสุข

(๘) คหบดีบุตร คน ๔ จำพวกนี้ เธอพึงทราบว่ ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม คือ

๑. คนที่ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว (คนเห็นแก่ได้) พึงทราบว่ ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม
๒. คนดีแต่พูด พึงทราบว่ ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม
๓. คนพูดประจบ พึงทราบว่ ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม

๔. คนที่เป็นเพื่อนชักนำในทางเสื่อม ฟังทราบว่าเป็นมิตรแท้ เป็นมิตรเทียม^๕

สรุปได้ว่า มิตรเทียม หมายถึง เพื่อนชั่ว หรือ ศัตรูที่อยู่ในคราบมิตรการคบมิตรเทียม คือการรับเอาความประพฤติดีเลวๆ ของเพื่อนชั่วเข้ามาไว้ในตัว เป็นเหตุให้หลงทำความชั่วได้ทุกชนิดโดยไม่ละอายบาปและปราศจาก ตำนีกรับผิดชอบต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง และตำนีกร์รับผิดชอบต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และตำนีกร์รับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ การคบมิตรเทียมไว้รอบตัวมีแต่จะทำให้เราเลวลงไปเรื่อยๆ พระพุทธองค์จึงทรงห้ามไม่ให้คบมิตรทั้ง ๔ ประเภทนี้

(๕) “คหบดีบุตรคนที่ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว เธอฟังทราบว่าเป็นมิตรแท้ เป็นมิตรเทียม” โดยเหตุ ๔ ประการ คือ

๑. เป็นมิตรถือเอาประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว
๒. เสียน้อย ประรณจะได้มาก
๓. เมื่อตนเองมีภัยถึงทำกิจของเพื่อน
๔. คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์^๖

คหบดีบุตร คนที่ถือเอาประโยชน์จากผู้อื่นฝ่ายเดียว เธอฟังทราบว่าเป็นมิตรแท้ แต่เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ ๔ ประการนี้แล

(๑๐) “คหบดีบุตร คนดีแต่พูด เธอฟังทราบว่าเป็นมิตรแท้ เป็นมิตรเทียมโดยเหตุ ๔ ประการ” คือ

๑. กล่าวต้อนรับด้วยเรื่องที่เป็นอดีตไปแล้ว
๒. กล่าวต้อนรับด้วยเรื่องที่ยังมาไม่ถึง
๓. สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่หาประโยชน์มิได้
๔. เมื่อมีกิจเกิดขึ้นเฉพาะหน้าก็แสดงความขัดข้อง^๗

“คหบดีบุตร คนดีแต่พูด เธอฟังทราบว่าเป็นมิตรแท้ เป็นมิตรเทียมโดยเหตุ ๔ ประการ”

^๕ ที.ปา. (ไทย)๑๑/ ๒๕๔/๒๐๖.

^๖ ที.ปา. (ไทย)๑๑/๒๕๕/๒๐๗.

^๗ ที.ปา. (ไทย)๑๑/๒๕๖/๒๐๘.

(๑๑) “คหบดีบุตร คนพุดประจบ เธอพึงทราบว่ ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ ๔ ประการ” คือ

๑. เพื่อนทำชั่วก็คล้อยตาม
๒. เพื่อนทำดีก็คล้อยตาม
๓. สรรเสริญต่อหน้า
๔. นินทาลับหลัง^{๑๒}

“คหบดีบุตรคนพุดประจบ เธอพึงทราบว่ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียมโดยเหตุ ๔ ประการ”

(๑๒) “คหบดีบุตร คนที่เป็นเพื่อนชักนำในทางเสื่อม พึงทราบว่ไม่ใช่มิตรแท้ เป็นมิตรเทียม โดยเหตุ ๔ ประการ” คือ

๑. เป็นเพื่อนที่ชักนำให้หมกมุ่นเสพของมีนเมาสุราและเมรัยเหตุแห่งความประมาท
๒. เป็นเพื่อนที่ชักนำให้หมกมุ่นเที่ยวไปตามตรอกซอกซอย ในเวลากลางคืน
๓. เป็นเพื่อนที่ชักนำให้หมกมุ่นในการเที่ยวดูมหรสพ
๔. เป็นเพื่อนที่ชักนำให้หมกมุ่นเล่นการพนันอันเป็นเหตุแห่งความประมาท^{๑๓}

“คหบดีบุตร คนที่เป็นเพื่อนชักนำในทางเสื่อมทราบว่ไม่ใช่มิตรแท้เป็นมิตรเทียมโดยเหตุ ๔ ประการนี้แล”

(๑๓) “พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาครั้งตรัสเวชยากรรมภาษิตนี้แล้วจึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ดังนี้ บุคคลที่ไม่ใช่มิตรแท้ ๔ จำพวก” คือ

๑. มิตรที่ถือเอาแต่ประโยชน์จากผู้อื่นอย่างเดียว
๒. มิตรดีแต่พุด
๓. มิตรพุดประจบ
๔. มิตรชักนำในทางเสื่อม^{๑๔}

“บัณฑิตรู้อย่างนี้แล้วพึงเว้นเสียให้ห่างไกลเหมือนคนวันทางมีภัยเฉพาะหน้าเสียชนั้น”

^{๑๓} ที.ปา. (ไทย)๑๑/๒๕๘/๒๐๘.

^{๑๔} ที.ปา. (ไทย)๑๑/๒๕๘/๒๐๘.

สรุปได้ว่า เมื่อพระพุทธองค์ตรัสเรื่องมิตรเทียม ๖ ประเภท เท่ากับพระองค์ทรงให้ตะแกรงมา ๕ ใบ แต่ละใบมีช่องตะแกรงอยู่ ๔ ช่อง รวมเป็นทั้งหมด ๒๐ ช่องแต่ละช่องเปรียบเสมือนพฤติกรรมแล้ว ๆ แต่ละอย่างของมิตรเทียม ตะแกรงทั้ง ๕ ใบนี้ ใช้สำหรับร่อนหาพฤติกรรมมิตรเทียม และต้องตรวจสอบตนเองด้วย หากพบพฤติกรรมมิตรเทียมข้อใดรับแก้ไขเสีย คนรอบข้างถ้าแก้ไขเขาได้ต้องรีบช่วยแก้ไข ถ้าแก้ไขไม่ได้ ต้องหลีกเลี่ยงคนนั้นให้ไกลแสนไกล เพื่อป้องกันความเป็นพาลหรือความไม่สำนึกรับผิดชอบนั้น ของเขามาสู่ตัวเรา

(๑๔) “คหบดีบุตร คน ๔ จำพวกนี้ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมิตรแท้” คือ

๑. มิตรมีอุปการะ พึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี
๒. มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข พึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี
๓. มิตรแนะนำประโยชน์ พึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี
๔. มิตรมีความรักใคร่ พึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี ๑๕

สรุปได้ว่า มิตรใจดีหรือมิตรแท้ หมายถึง เพื่อนดี มีสำนึกรับผิดชอบสูง ดังนั้น การคบมิตรแท้ คือ การยอมรับเอาพฤติกรรมดี มีความรับผิดชอบสูงของเพื่อนแท้เข้ามาไว้ในตัว เป็นเหตุให้ตนเองละอายต่อการทำชั่วและตั้งใจทำความดีต้นแบบตามเพื่อน รวมทั้งมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง สำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจตามไปด้วย การคบมิตรแท้ย่อมทำให้ตนเองเป็นคนดียิ่งๆ ขึ้นไปทั้งโดยตรงและโดยอ้อมพฤติกรรมต่างๆ ของมิตรแท้จะช่วยกำจัดนิสัยไม่ดีของเราให้ลดน้อยลง พฤติกรรมดี ๆ เป็นมิตรแท้ซึ่งเรามีอยู่เดิมสามารถเพิ่มพูนความเป็นมิตรแท้ให้แก่เขาอีกด้วยจึงกลายเป็นการเอาความดีมาเพิ่มพูนส่วนที่ขาดให้กันและกัน พระพุทธองค์จึงทรงสอนให้คบมิตรแท้ ๔ ประเภทนี้

(๑๕) “คหบดี มิตรมีอุปการะ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการ” คือ

๑. ป้องกันมิตรผู้ประมาทแล้ว
๒. ป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว
๓. เมื่อมีภัยก็เป็นที่พักพิงได้

^{๑๕} ที.ปา. (ไทย)๑๑/๒๖๐/๒๐๕.

๔. เมื่อมีกิจที่จำเป็นเกิดขึ้นช่วยโศกทรัพย์ให้ ๒ เท่าของทรัพย์ที่ต้องการในกิจนั้น “คบดี มิตรมีอุปการะ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการนี้แล”^{๑๖}

(๑๖) “คบดีบุตร มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดีโดยเหตุ ๔ ประการ” คือ

๑. บอกความลับแก่เพื่อน
๒. ปิดความลับของเพื่อน
๓. ไม่ละทิ้งในยามอันตราย
๔. แม้ชีวิตก็อาจสละเพื่อประโยชน์ของเพื่อนได้

“คบดีบุตร มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดีโดยเหตุ ๔ ประการ”^{๑๗}

(๑๗) “คบดีบุตร มิตรแนะนำประโยชน์ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดีโดยเหตุ ๔ ประการ” คือ

๑. ห้ามมิให้ทำความชั่ว
๒. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
๔. บอกทางสวรรค์ให้

“คบดีบุตร มิตรแนะนำประโยชน์ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการ”

(๑๘) “คบดีบุตร มิตรมีความรักใคร่ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี ด้วยเหตุ ๔ ประการ” คือ

๑. ไม่พอใจในความเสื่อมของเพื่อน
๒. พอใจความเจริญของเพื่อน
๓. ห้ามปรามคนที่นิินทาเพื่อน

^{๑๖} ที.ปา. (ไทย)๑๑/๒๖๑/๒๑๐.

^{๑๗} ที.ปา. (ไทย)๑๑/๒๖๒/๒๑๐.

๔. สนับสนุนคนที่สรรเสริญเพื่อน ^{๑๘}

“คบหาศัตรู มิตรมีความรักใคร่ เธอพึงทราบว่าเป็นมิตรมีใจดี โดยเหตุ ๔ ประการนี้แล”

(๑๙) “พระผู้มีพระภาคผู้สุกตาสาดา ครั้นตรัสเวชยากรรมภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ดังนี้ บุคคลที่เป็นมิตรมีใจดี ๔ จำพวก” คือ

- ๑.มิตรมีอุปการะ
- ๒.มิตรร่วมทุกข์ ร่วมสุข
- ๓.มิตรแนะนำประโยชน์
- ๔.มิตรมีความรักใคร่ ^{๑๙}

“บัณฑิตรู้อย่างนี้แล้วพึงเข้าไปคบหาด้วยความจริงใจเหมือนมารดาคบหาบุตรผู้เกิดแต่อก”

บัณฑิตผู้สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมสว่างโชติช่วงดั่งดวงไฟ เมื่อบุคคลสะสมโภคทรัพย์อยู่ดังตัวผึ้งสร้างรัง โภคทรัพย์ของเขาก็ย่อมเพิ่มพูนขึ้น จุจจอมปลวกที่ตัวปลวกก่อขึ้น ฉะนั้นคฤหัสถ์ในตระกูล ผู้สามารถ ครั้นรวบรวมโภคทรัพย์ได้อย่างนี้แล้ว พึงแบ่งโภคทรัพย์ออกเป็น ๔ ส่วน คือส่วนหนึ่งใช้สอย ๒ ส่วนใช้ประกอบกิจการงาน ส่วนที่ ๔ เก็บไว้ด้วยหมายใจว่าจะใช้ยามมีอันตราย จึงผูกมิตรไว้ได้ ^{๒๐}

สรุปได้ว่า พระพุทธองค์ตรัสมิตรแท้ ๖ ประเภท เท่ากับพระพุทธองค์ทรงให้ตะแกรงวิเศษ ๕ ใบ แต่ละใบมีช่องตะแกรง ๔ ช่อง รวมทั้งหมดมี ๒๐ ช่อง ตะแกรงทั้ง ๕ ใบนี้ ใช้สำหรับร่อนหาพฤติกรรมดีของมิตรแท้ ให้ตรวจสอบตนเอง ถ้าข้อใดขาดหายไป ให้รีบหาทางเพิ่มพูนโดยเร็ว หลังจากนั้นจึงสังเกต ถ้าพบพฤติกรรมดีงามของมิตรแท้ในบุคคลเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นประเภทเดียวกันหรือแตกต่างกับตน ให้รีบคบหาบุคคลนั้นๆ ไว้เป็นมิตร เพื่อซึมซับเอาพฤติกรรมดีงามจากมิตรแท้เข้ามาเพิ่มพูนไว้ในตน

๔) หลักธรรมการปกปิดทิส ๖

“อริยสาวกผู้ปกปิดทิส ๖ เป็นอย่างไร”

^{๑๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๔/๒๑๑.

^{๑๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๕/๒๑๑.

^{๒๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๕/๒๑๑.

“คหบดีพึงทราบทิศ ๖ นี้คือ มารดา บิดาเป็นทิศเบื้องหน้า อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา บุตรและ ภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง มิตรสหายเป็นทิศเบื้องซ้าย ทาสและกรรมกรเป็นทิศเบื้องต่ำ และสมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน”^{๒๑}

สรุปได้ว่าทิศ ๖ ตามความหมายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึงบุคคลรอบตัวเรา ๖ กลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับเราทั้งโดยตรงและโดยอ้อม อาจอยู่ในฐานะพ่อแม่ ครู อาจารย์ คู่ครอง เพื่อนฝูง ลูกน้อง นักบวช โดยแต่ละคนย่อมมีโอกาสเป็นมิตรแท้ มิตรเทียมแก่เรา

“คหบดีบุตร บุตรพึงบำรุงมารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าโดยหน้าที่ ๕ ประการ” คือ

๑. ท่านเลี้ยงเรามา เราจักเลี้ยงท่านตอบ
๒. จักทำกิจของท่าน
๓. จักดำรงวงศ์ตระกูล
๔. จักประพฤติดนให้เหมาะสมที่จะเป็นทายาท^{๒๒}

“มารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้า บุตรบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยหน้าที่ ๕ ประการ” คือ

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว
๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
๔. หาภรรยา(สามี)ที่สมควรให้
๕. มอบทรัพย์สมบัติให้ในเวลาอันสมควร

“คหบดีบุตร มารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าบุตร บำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการย่อมอนุเคราะห์บุตรด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ทิศเบื้องหน้านั้นเป็นอันเชื่อว่าบุตรได้ปกป้องให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้”

สรุปได้ว่าไม่ว่าบุตรได้เรียนรู้วิธีวินัยมาจากพ่อแม่หรือจากใครก็ตาม แต่เมื่อสามารถปฏิบัติวิธีวินัยตามหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องหน้า ๕ ประการได้สมบูรณ์ และพ่อแม่ก็ได้ปฏิบัติวิธีวินัยตามหน้าที่ของทิศเบื้องหน้า ๕ ประการอย่างสมบูรณ์ คือ

^{๒๑} ที.ปา.(ไทย)๑๑/๒๖๖/๒๑๒.

^{๒๒} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/ ๒๖๗ /๒๑๓.

๑. ทั้งสองฝ่ายต่างบำเพ็ญตนเป็นมิตรแท้ต่อกันอย่างสมบูรณ์ตามอริยวินัย
๒. ทั้งสองฝ่ายต่างเพิ่มพูนสัมมาทิฐิยิ่งขึ้น และกำจัดมิจฉาทิฐิให้ลดน้อยลงไป
ได้ระดับหนึ่ง

๓. ความสำนึกรับผิดชอบทั้งต่อตนเองสังคม ศีลธรรมทางเศรษฐกิจ และทิศเบื้องหน้าก็เพิ่มพูนมั่นคงยิ่งขึ้น

เห็นได้ว่าเมื่อเป็นเช่นนี้ภัยใดๆ ย่อมไม่เกิดจากบุตรกล้ำกรายไปสู่ทิศเบื้องหน้า และภัยใด ๆ ย่อมไม่เกิดจากทิศเบื้องหน้ากล้ำกรายไปถึงบุตร เพราะต่างฝ่ายต่างปราศจากบาปกรรม ๑๔ ประการนั่นเอง ทั้งสองฝ่ายจึงมีแต่ความสุขความเจริญเพียงอย่างเดียว บุตรเองก็ได้ชื่อว่าปิดป้องทิศเบื้องหน้าเรียบร้อยแล้ว

“คหบดีบุตร ศิษย์พึงบำรุงอาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวาโดยหน้าที่ ๕ ประการ” คือ

๑. ลูกขึ้นยืนรับ
๒. เข้าไปคอยรับใช้
๓. เชื้อฟาง
๔. ดูแลปรนนิบัติ
๕. เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

“อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ศิษย์บำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยหน้าที่ ๕ ประการ” คือ

๑. แนะนำให้เป็นคนดี
๒. ให้เรียนดี
๓. บอกความรู้ในศิลปวิทยาทุกอย่างด้วยดี
๔. ยกย่องให้ปรากฏมิตรสหาย
๕. ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย

“คหบดีบุตร อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ศิษย์บำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ทิศเบื้องขวานั้นเป็นอันชื่อว่าศิษย์ได้ปิดป้อง ทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้”^{๒๓}

^{๒๓} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๖๘/๒๑๓.

สรุปได้ว่าเมื่อศิษย์สามารถปฏิบัติหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องขวา ๕ ประการ ได้อย่างสมบูรณ์ และครูก็ได้ปฏิบัติตามหน้าที่ของทิศเบื้องขวา ๕ ประการนี้ ได้สมบูรณ์ นั้นย่อม หมายความว่า

๑. ทั้งศิษย์และครูต่างบำเพ็ญความเป็นมิตรต่อกันอย่างสมบูรณ์ด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย
๒. สัมมาทิฐิของทั้งสองฝ่ายต่างเพิ่มพูนยิ่งขึ้นและกำจัดมิจฉาทิฐิให้ลดน้อยถอยลงไปด้วย
๓. ความสำนึกรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง สังคม ศีลธรรมทางเศรษฐกิจ และต่อทิศเบื้องขวา ก็เพิ่มพูนมั่นคงยิ่งขึ้น

เห็นได้ว่าเมื่อเป็นเช่นนี้ภัยใด ๆ ย่อมไม่เกิดจากศิษย์ไปกล่าวร้ายทิศเบื้องขวาในทาง กลับกันภัยใด ๆ ย่อมไม่เกิดจากทิศเบื้องขวากล่าวร้ายไปถึงศิษย์ เพราะต่างฝ่ายต่างปราศจาก บาปกรรม ๑๔ ประการนั่นเอง ทั้งสองฝ่ายจึงมีแต่ความสุขความเจริญเพียงอย่างเดียว ศิษย์เอง ก็ได้ชื่อว่าปิดป้องทิศเบื้องขวาเรียบร้อยแล้ว

“คหบดีบุตร สามิพึงบำรุงภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง โดยหน้าที่ ๕ ประการ” คือ

๑. ให้เกียรติยกย่อง
๒. ไม่ดูหมิ่น
๓. ไม่ประพฤตินอกใจ
๔. มอบความเป็นใหญ่ให้
๕. ให้เครื่องแต่งตัว

“ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลัง สามิบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ย่อมอนุเคราะห์สามิ ด้วยหน้าที่ ๕ ประการ” คือ

๑. จัดการงานดี
๒. สงเคราะห์คนข้างเคียงดี
๓. ไม่ประพฤตินอกใจ
๔. รักษาทรัพย์ที่สามิหามาได้
๕. ขยัน ไม่เกียจคร้านในกิจทั้งปวง

“คหบดีบุตร ภรรยาผู้เป็นทิศเบื้องหลังสามิบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ย่อม อนุเคราะห์สามิด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ทิศเบื้องหลังนั้นเป็นอันชื่อว่าสามิได้ปิดป้อง ทำให้ เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้”^{๒๔}

^{๒๔} ที.ปา.(ไทย) ๑๑ / ๒๖๕ / ๒๑๔.

สรุปได้ว่า สามีอาจได้เรียนรู้วิธีวินัยมาจากพ่อแม่ตนเอง ครูอาจารย์ท่านใดท่านหนึ่งหรือจากใครก็ตาม เมื่อสามีสามารถปฏิบัติหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อทิศเบื้องหลัง ๕ ประการได้สมบูรณ์และภรรยาก็สามารถปฏิบัติตามหน้าที่ของทิศเบื้องหลัง ๕ ประการได้สมบูรณ์ดังนี้

๑. ทั้งสามีและภรรยา ต่างบำเพ็ญตนเป็นมิตรแท้ต่อกันอย่างสมบูรณ์ตามวิธีวินัย
๒. ทั้งสองฝ่ายต่างเพิ่มพูนสัมมาทิฐิกำจัดมิจฉาทิฐิไปพร้อมๆกัน
๓. ความสำนึกรับผิดชอบทั้งต่อตนเองสังคม ศีลธรรมทางเศรษฐกิจ และทิศเบื้องหลังก็เพิ่มพูนมั่นคงยิ่งขึ้น

เห็นได้ว่าเมื่อเป็นเช่นนี้ ภัยใด ๆ ย่อมไม่เกิดจากสามีก่อร้ายไปสู่ทิศเบื้องหลัง และภัยใด ๆ ย่อมไม่เกิดจากทิศเบื้องหลังก่อร้ายไปถึงสามี เพราะต่างฝ่ายต่างปราศจากกรรมชั่ว ๑๔ ประการนั่นเอง ทั้งสามีและภรรยาจึงมีแต่ความสุขความเจริญเพียงอย่างเดียว สามีก็นับถือว่าปิดป้องทิศเบื้องหลังเรียบร้อยแล้ว

“คหบดีบุตร กุลบุตรพึงบำรุงมิตรสหายผู้เป็นทิศเบื้องซ้ายโดยหน้าที่ ๕ ประการ” คือ

๑. การให้ (การแบ่งปันสิ่งของให้)
๒. กล่าววาจาเป็นที่รัก
๓. ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์
๔. วางตนสม่ำเสมอ
๕. ไม่พุดจาหลวงกลวงกัน

มิตรสหายผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย กุลบุตรบำรุงด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยหน้าที่ ๕ ประการ คือ

๑. ป้องกันมิตรผู้ประมาทแล้ว
๒. ป้องกันทรัพย์ของมิตรผู้ประมาทแล้ว
๓. เมื่อมีภัยก็เป็นที่พึ่งพำนักได้
๔. ไม่ละทิ้งในยามอันตราย
๕. นับถือตลอดถึงวงศ์ตระกูลของมิตร

“คหบดีบุตรผู้เป็นทิสเบื่องซ้ายถูบุตรบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้แลย่อม
อนุเคราะห์ถูบุตรด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้ทิสเบื่องซ้ายนั้นเป็นอันชื่อว่าถูบุตรได้
ปิดป้อง ด้วยประการฉะนี้”^{๒๕}

สรุปได้ว่า เมื่อเราสามารถปฏิบัติหน้าที่อันพึงประสงค์ต่อทิสเบื่องซ้าย ๕ ประการได้
สมบูรณ์ แสดงว่า

๑. ตัวเราและเพื่อน ต่างบำเพ็ญตนเป็นมิตรต่อกันอย่างสมบูรณ์ตามอธิขันธ์
๒. ทั้งเราและเพื่อนต่างเพิ่มพูนสัมมาทิฐิและกำจัดมิจฉาทิฐิไปพร้อมๆกัน
๓. ความสำนึกรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง สังคม ศีลธรรมทางเศรษฐกิจ และทิสเบื่อง
ซ้ายก็เพิ่มพูนมั่นคงยิ่งขึ้นไปพร้อมๆกัน

เห็นได้ว่าเมื่อเป็นเช่นนี้ ภัยใด ๆ ย่อมไม่มีโอกาสเกิดจากตัวเราไปกล้ำกรายสู่ทิสเบื่อง
ซ้าย และภัยใดๆย่อมไม่เกิดจากทิสเบื่องซ้ายกล้ำกรายมาถึงเราเพราะต่างฝ่ายต่างปราศจากกรรม
ชั่ว ๑๔ ประการนั่นเอง ทั้งเราและเพื่อนจึงมีแต่ความสุข ความเจริญเพียงอย่างเดียว เราเองก็
ได้ชื่อว่าปิดป้องทิสเบื่องซ้ายเรียบร้อยแล้ว

“คหบดีบุตร นายพึงบำรุงทาสกรรมกรผู้เป็นทิสเบื่องล่างโดยหน้าที่ ๕ ประการ” คือ

๑. จัดการงานให้ทำตามสมควรแก่กำลัง
๒. ให้อาหารและค่าจ้าง
๓. ดูแลรักษายามเจ็บป่วย
๔. ให้อาหารมีรสแปลก
๕. ให้หยุดงานตามโอกาส

“ทาสกรรมกรผู้เป็นทิสเบื่องล่าง นายบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล ย่อมอนุเคราะห์
นายด้วยหน้าที่ ๕ ประการ” คือ

๑. ตื่นขึ้นทำงานก่อนนาย
๒. เลิกงานเข้านอนทีหลังนาย
๓. ถือเอาแต่ของที่นายให้

^{๒๕} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/ ๒๓๐ /๒๑๔.

๔. ทำงานให้ดีขึ้น

๕. นำคุณของนายไปสรรเสริญ

“คหบดีบุตร ทาสกรรมกรผู้เป็นทศเบื้องล่าง นายบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้แล
ย่อมอนุเคราะห์นายด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ทศเบื้องล่างนั้นเป็นอันชื่อนายได้ปิดป้อง ทำ
ให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้”^{๒๖}

สรุปได้ว่า นายจ้างปฏิบัติหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อทศเบื้องล่าง ๕ ประการได้สมบูรณ์
จึงเป็นแรงจูงใจให้ลูกจ้างปฏิบัติหน้าที่ประจำทศเบื้องล่าง ๕ ประการ ได้สมบูรณ์ด้วยเช่นกัน
นั่นคือ

๑. ทั้งฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างต่างได้บำเพ็ญตนเป็นมิตรแท้ต่อกันและกันอย่าง
สมบูรณ์

๒. ทั้งสองฝ่ายต่างเพิ่มพูนสัมมาทิฐิ และกำจัดมิจฉาทิฐิเคียงบ่าเคียงไหล่กันไปด้วย

๓. ความสำนึกรับผิดชอบทั้งต่อตนเองสังคมศีลธรรมทางเศรษฐกิจ และทศเบื้องล่าง
ของฝ่ายนายจ้างได้เพิ่มพูนมั่นคงยิ่ง ๆ ขึ้นไป

เห็นได้ว่าเมื่อเป็นเช่นนี้ภัยใด ๆ ย่อมไม่มีโอกาสเกิดจากฝ่ายนายจ้างไปกล้ำกรายสู่ทศ
เบื้องล่าง และภัยใด ๆ ย่อมไม่เกิดจากทศเบื้องล่างกล้ำกรายมาถึงฝ่ายนายจ้าง คือ ต่างฝ่าย
ต่างปราศจากกรรมชั่ว ๑๔ ประการ ฝ่ายนายจ้างแสดงออกซึ่งพรหมวิหารธรรม ฝ่ายลูกจ้าง
ตอบสนองด้วยอธิบาทธรรม ทั้งสองฝ่ายจึงมีแต่ความสุขความเจริญเพียงอย่างเดียว ฝ่าย
นายจ้างก็ได้ชื่อว่าปิดป้องทศเบื้องล่างเรียบร้อยแล้ว

“คหบดีบุตร กุลบุตรพึงบำรุงสมณพราหมณ์ผู้เป็นทศเบื้องบนโดยหน้าที่ ๕ ประการ” คือ

๑. จะทำสิ่งใดก็ทำด้วยเมตตา

๒. จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา

๓. จะคิดสิ่งใดก็คิดด้วยเมตตา

๔. เปิดประตูต้อนรับ

๕. ถวายปัจจัยเครื่องยังชีพ

^{๒๖} ที.ปา.(ไทย) ๑๑ /๒๓๑ / ๒๑๕.

“สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิสเบื่องบนกุลบุตรบำรุงโดยหน้าที่ ๕ ประการนี้ ย่อม
อนุเคราะห์กุลบุตรด้วยหน้าที่ ๖ ประการ” คือ

๑. ห้ามไม่ให้ ทำความชั่ว
๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม
๔. ให้ได้ฟังสิ่งที่ไม่เคยฟัง
๕. อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
๖. บอกทางสวรรค์ให้

“คหบดีบุตร สมณพราหมณ์ผู้เป็นทิสเบื่องบน กุลบุตรบำรุงด้วยหน้าที่ ๕ ประการนี้
แล ย่อมอนุเคราะห์กุลบุตรด้วยหน้าที่ ๖ ประการนี้ ทิสเบื่องบนนั้นเป็นอันชื่อว่ากุลบุตรได้ปิด
ป้องทำให้เกษมปลอดภัยแล้ว ด้วยประการฉะนี้”^{๒๓}

สรุปได้ว่าคฤหัสถ์สามารถปฏิบัติหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อทิสเบื่องบน ๕ ประการได้
สมบูรณ์ ก็เพราะสมณพราหมณ์ได้ปฏิบัติอริยวินัยตามหน้าที่ของทิสเบื่องบน ๖ ประการได้
สมบูรณ์ นั่นคือ

๑. ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์และฝ่ายสมณพราหมณ์ต่างได้บำเพ็ญตนเป็นมิตรแท้ต่อกันและกัน
อย่างสมบูรณ์ตามอริยวินัย
๒. ทั้งสองฝ่ายต่างเพิ่มพูนสัมมาทิฐิให้แก่ลุ่มนงยิ่งขึ้นและพยายามกำจัด
มิจฉาทิฐิให้สิ้นซากเด็ดขาด
๓. ความตำหนิรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง สังคม ศีลธรรมทางเศรษฐกิจ และทิสเบื่อง
บนของฝ่ายคฤหัสถ์แต่ละรายกำลังเพิ่มพูนมั่นคงยิ่ง ๆ ขึ้นไป

เห็นได้ว่าเมื่อเป็นเช่นนี้ภัยใด ๆ ย่อมไม่มีโอกาสเกิดจากฝ่ายคฤหัสถ์ไปกล้ำ
กรายทิสเบื่องบนได้ และภัยใด ๆ ก็ย่อมไม่เกิดจากทิสเบื่องบนกล้ำกรายมาถึงคฤหัสถ์ได้ เพราะ
ต่างฝ่ายต่างเคร่งครัดในการปฏิบัติตนให้พ้นจากกรรมชั่วทั้ง ๑๔ ประการโดย สิ้นเชิง นี้
เนื่องจากคฤหัสถ์ได้รับการอบรมเกี่ยวเนื่องจากทิสเบื่องบนให้ถึงพร้อมด้วย ศรัทธา ศีล จาคะ
และปัญญา นั้นเอง ในเวลา สมณพราหมณ์เมื่อเป็นเนื่อนานุญให้คฤหัสถ์แล้ว ย่อมทุ่มเทปฏิบัติ
ธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ ทั้งสองฝ่ายจึงมีแต่ความสุขความเจริญ ตามเส้นทางของตนอย่าง
แท้จริง ฝ่ายคฤหัสถ์ได้ชื่อว่าปิดป้องทิสเบื่องบนเรียบร้อยแล้ว

^{๒๓} ที.ปา.(ไทย) ๑๑ / ๒๓๒ / ๒๑๖.

สิงคาลกสูตร คือ พระสูตรที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงอริวินัยของ
คฤหัสถ์ เพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการปฏิรูปมนุษย์ให้เป็นคนดีที่โลกต้องการ โดยมุ่งให้
แต่ละคนมีความสำนึกรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดต่อตนเอง และผู้อื่น และศีลธรรมถึง ๔
ประการด้วยกัน คือ

๑. คนดีต้องมีความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง ด้วยการ
การไม่ทำกรรมกิเลส ๔

๒. คนดีต้องมีสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ด้วยการไม่
ทำอกติ ๔

๓. คนดีต้องมีสำนึกรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ ด้วยการไม่ข้องเกี่ยวกับ
อบายมุข ๖

๔. คนดีต้องมีสำนึกรับผิดชอบในการปกป้องทิศ ๖ ให้พ้นจากบาปกรรม ๑๔

สรุปได้ว่าหลักการปฏิรูปมนุษย์ชาติให้เป็นคนดีที่โลกต้องการดังปรากฏในสิงคาลก
สูตร พระสูตรต้นตอปิฎก ที่มณีนิยาย ปาฎิกวรรค ซึ่งสืบทอดมายาวนานกว่าสองพันห้าร้อยปี
สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อเกิดประโยชน์ตนและประโยชน์ต่อสังคม

ตอนสุดท้ายของ สิงคาลกสูตร ได้กล่าวถึงบทสุภาษิตเรื่อง สังคหะธรรม ความว่า
มารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า อาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา บุตรภรรยาเป็นทิศเบื้องหลัง มิตร
อำมาตย์เป็นทิศเบื้องซ้าย ทาสกรรมกรเป็นทิศเบื้องต่ำ สมณพราหมณ์เป็นทิศเบื้องบน
คฤหัสถ์ในสกุลผู้สามารถควรนอบน้อมทิศเหล่านี้ บัณฑิตผู้ถึงพร้อมด้วยศีลเป็นคนละเอียด
และมีไหวพริบ มีความประพฤตินิยมตนไม่ถือกระด้าง ผู้เช่นนั้นย่อมได้ยศ คนหมั่นไม่เกียจ
คร้านย่อมไม่หวั่นไหว ในอันตรายทั้งหลาย คนมีความประพฤติไม่ขาดสาย มีปัญญา ผู้
เช่นนั้นย่อมได้ยศ คนผู้สงเคราะห์ แสวงหามิตรที่ดีรู้เท่าถ้อยคำที่เขากล่าว ปราศจากตระหนี่
เป็นผู้แนะนำแสดงเหตุผลต่างๆ เนือง ๆ ผู้เช่นนั้น ย่อมได้ยศ การให้ ๑ เจริญไพบรา ๑ การ
ประพฤติให้เป็นประโยชน์ ๑ ความเป็นผู้มีตนเสมอในธรรมทั้งหลาย ในคนนั้น ๆ ตามควร ๑
ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจในโลกเหล่านี้แล เป็นเหมือนสลักรถอันแล่นไปอยู่ ถ้าธรรมเครื่อง
ยึดเหนี่ยวเหล่านี้ ไม่พึงมีไซ้ มารดาและบิดาไม่พึงได้ความนับถือหรือความบูชา เพราะเหตุ

แห่งบุตรเพราะบัณฑิตทั้งหลายพิจารณาเห็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวเหล่านี้โดยชอบ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความเป็นใหญ่ และเป็นผู้อันหมู่ชนสรรเสริญทั่วหน้า ดังนี้^{๒๔}

สรุปได้ว่า บุคคลรอบตัวเรา อันได้แก่บิดา มารดา ครู อาจารย์ บุตร ภรรยา สามี มิตรสหาย เพื่อนร่วมงาน และพระภิกษุสงฆ์ เมื่อกล่าวเฉพาะคฤหัสถ์ในครอบครัวต่าง ๆ เป็น ผู้ที่มีความสามารถในการนอบน้อมต่อทิศ ๖ ได้ในทุกกรณี บุคคลผู้นั้นเรียกว่าเป็นบัณฑิตถึง พร้อมด้วยการรักษาศีล ทำให้เป็นคนมีระเบียบ มีวินัยในตน มีสติปัญญา มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน ไม่เป็นคนดื้อกระด้าง ถ้าทำเช่นนั้นได้ย่อมได้ยศ หมายถึง ศักดิ์ศรีแห่งความเป็น มนุษย์ผู้มีปัญญา เป็นบัณฑิตได้พิจารณาไตร่ตรองโดยรอบคอบมีคำรชอบแล้วว่า สังคหธรรม เป็นธรรมที่จรโลงโลก ทำให้มหาชนสรรเสริญโดยทั่วหน้า

๒.๒ ขบวนการสร้างสัมมาทิฐิ

๑) อริยมรรคมีองค์ ๘ ได้แก่

๑. สัมมาทิฐิ ได้แก่ ความเห็นชอบ คือเห็นอริยสัจ ๔ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค)
๒. สัมมาสังกัปปะ ได้แก่ คำรชอบ คือ คำริเพื่อปลดปล่อยจิตจากอารมณ์ โลภีจ จาก อกุศลกรรมทุกชนิด
๓. สัมมาวาจา ได้แก่ พุทชอบ คือ เว้นจากวจีทุจริต ประพฤติวิสุจริตอย่างถูกต้อง ทุก กาลเวลา ทุกสถานที่ ทุกบุคคล
๔. สัมมากัมมันตะ ได้แก่ การงานชอบ คือ เว้นกายทุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น
๕. สัมมาอาชีวะ ได้แก่ เลี้ยงชีพชอบ คือ เว้นจากการเลี้ยงชีพด้วยการหลอกลวง ผิดศีลธรรมและกฎหมาย
๖. สัมมาวายามะ ได้แก่ ความเพียรพยายามชอบ คือ เพียรละความพยายาม ไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้น และเพียรพยายามรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่ต่อไป
๗. สัมมาสติ ได้แก่ ระลึกรชอบ คือ ระลึกถึงสิ่งที่ตนเป็นกุศล เพื่อความไม่ประมาท
๘. สัมมาสมาธิ ได้แก่ ใจสงบตั้งมั่นชอบ คือ การบำเพ็ญสมาธิญาณให้เกิดความ สงบเพื่อเป็นฐานให้ปัญญามีโอกาสได้แสดงผลเพื่อการสำเร็จมรรคผลนิพพาน^{๒๕}

^{๒๔} ที.ปา.(ไทย) ๑๑ / ๒๓๓๑ / ๒๑๖ .

^{๒๕} คูรายละเอียดยใน ที.ม.(ไทย) ๑๐/ ๔๐๒ / ๓๓๕.

มืองค์มรรคอยู่ ๓ ข้อที่มีบทบาทสำคัญ ต้องปฏิบัติร่วมกันไป กับองค์มรรคข้ออื่นๆ ทุกข้อ คือสัมมาทิฐิ (ความเห็นหรือความเข้าใจถูกต้อง) สัมมาวายามะ (ความเพียรพยายามที่ถูกต้อง) และ สัมมาสติ (สติที่ถูกต้อง) เหตุที่ต้องปฏิบัติร่วมกับข้ออื่นอยู่เสมอ นั้น เห็นได้ง่ายๆ โดยการเปรียบเทียบการเดินทาง สัมมาทิฐิ เป็นเหมือนไฟส่องทางหรือเข็มทิศให้เห็นทางและความมั่นใจที่จะนำไปสู่จุดหมาย สัมมาวายามะเป็นเหมือนแรงผลักดันให้เคลื่อนไป และสัมมาสติ เป็นเหมือนเครื่องบังคับ ควบคุมระวัง ให้การเดินทางอยู่ในเส้นทาง ถูกจังหวะและหลบหลีกพินภัย การปฏิบัติ ศีล สมาธิ ปัญญา ต้องอาศัยองค์มรรค ๓ ข้อนี้ทุกขั้นตอน^{๓๐}

๒) ความสำคัญของสัมมาทิฐิ

“พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เราจะแสดงจัดจำแนกอริยมรรคมีองค์ ๘ แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงตั้งใจฟัง จงใส่ใจให้ดี” อริยมรรคมีองค์ ๘ คือ ๑ สัมมาทิฐิ ฯลฯ ๘ สัมมาสมาธิ

“สัมมาทิฐิเป็นอย่างไร” คือ ความรู้ในทุกข์ ความรู้ในทุกข์สมุทัย (เหตุที่เกิดทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธ (ความดับทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์) เรียกว่า สัมมาทิฐิ^{๓๑}

“พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย บรรดามรรคเหล่านั้น สัมมาทิฐิเป็นตัวนำ สัมมาทิฐิเป็นตัวนำอย่างไร ด้วยสัมมาทิฐิ จึงรู้จัก มิจจาทิฐิว่าเป็นมิจจาทิฐิ รู้จักสัมมาทิฐิว่าเป็นสัมมาทิฐิ ฯลฯ”^{๓๒}

“พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุเห็นจักขุ โสตะ ฆานะ ชิวหา กาย มโน ความเห็นว่าไม่เที่ยงเป็น สัมมาทิฐิ ฯลฯ”^{๓๓}

สรุปคำจำกัดความของ สัมมาทิฐิ ที่พบ พุทธพจน์ ได้แก่ ความรู้ในอริยสัจ ๔ ความรู้ในการจัดจำแนกอริยมรรคมีองค์ ๘ และ ความรู้ที่ด้วยความสิ้นไปแห่งความผลิตผลในอายตนะภายนอกว่าไม่เที่ยง

^{๓๐} รุราละเยียดโน มหาจัตตาริสกสูตร ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๓๕/๑๓๘.

^{๓๑} รุราละเยียดโน วิภังคสูตร ส.ม. (ไทย) ๑๕/๘/๑๐.

^{๓๒} ม. อ. (ไทย) ๑๔/๑๓๖/๑๓๕.

^{๓๓} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๑๕๖/๑๕๓.

พุทธพจน์อีกแห่งหนึ่ง กล่าวถึงความหมายของสัมมาทิฐิ เป็น ๒ ระดับ คือ ระดับโลกิยะและระดับ โลกุตตระ

“พระพุทธองค์ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายสัมมาทิฐิเป็นไฉน เรากล่าวว่าสัมมาทิฐิมี ๒ อย่าง คือ สัมมาทิฐิที่ยังมีอาสวะ ซึ่งจัดเป็นฝ่ายบุญ อำนาจวิบากแก่ขันธอย่างหนึ่ง กับ สัมมาทิฐิที่เป็นอริยะ ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตตระ และเป็นองค์มรรค อย่างหนึ่ง”

“สัมมาทิฐิที่ยังมีอาสวะ จัดอยู่ในฝ่ายบุญ อำนาจวิบากแก่ขันธเป็นไฉน คือความเห็นว่าการที่ ให้แล้วมีผล การบำเพ็ญทานมีผล การบูชาผู้มีผล กรรมที่ทำได้และชั่วมีผลมีวิบาก โลกนี้มี ปรโลกมี มารคามี บิคมมี สัตว์ที่เป็นโอปปาติกะมี สมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติชอบ ปฏิบัติชอบ ซึ่งประกาศโลกนี้ และปรโลกให้แจ่มแจ้ง เพราะรู้อย่างด้วยตนเองมีอยู่ นี้แล สัมมาทิฐิที่ยังมีอาสวะ จัดเป็นฝ่ายบุญ อำนาจ วิบากแก่ขันธ”

“สัมมาทิฐิที่เป็นอริยะ ไม่มีอาสวะ เป็น โลกุตตระ เป็นองค์มรรค เป็นไฉน คือ องค์มรรค ข้อ สัมมาทิฐิ ที่เป็นตัวปัญญา ปัญญาในทริย ปัญญาพละ ธรรมวิจยสัมโพธิมงคล ของผู้มีจิตเป็นอริยะ มี อริยมรรคเป็นสมังคี ผู้กำลังเจริญอริยมรรคอยู่ นี้แล สัมมาทิฐิที่เป็นอริยะ ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตตระ เป็นองค์มรรค”^{๓๔}

สรุปสัมมาทิฐิขั้นเริ่มต้นระดับโลกิยะ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ทานที่ให้แล้วมีผล และ การบำเพ็ญทานมีผล เป็นเรื่องใจคนที่มีความเมตตาจิต เมื่อตนเองมี ความสุขมีความสุขสบายในปัจจัย๔ มีความรู้ความสามารถ มีธรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจโลกและชีวิต จึงคิดอยากให้ผู้อื่นแบ่งปันส่วนที่ตนมี และเจตนาที่จะให้ด้วยเมตตาจิต จนคิดเป็นนิสัยการบำเพ็ญทานจะมี ความสุขกายสบายใจ

๒. การบูชาผู้มีผล สำคัญของการบูชาบุคคลที่ควรบูชาผู้มีผลดี เป็นสภาพใจคนที่มีมุทิตาจิต กล่าวคือการแสดงความยินดี สภาพใจนี้เป็นเกราะป้องกันไม่ให้อิจฉาริษยาผู้อื่นได้ บุคคลที่มีสภาพใจ มุทิตาจิตมีความเห็นถูกเป็นสัมมาทิฐิ

๓. กรรมที่ทำได้และชั่วมีผลเป็นวิบาก พระพุทธศาสนามีเกณฑ์ตัดสินกรรมดี กรรมชั่ว คือ กุศลกรรมบถ ๑๐ ประกอบด้วยเกณฑ์ ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจาและทางใจ เกณฑ์ตัดสินกรรมชั่ว

^{๓๔} ม.อ. (ไทย) ๑๔/ ๑๓๖/๑๓๖.

นอกจากอกุศลกรรมบถ ๑๐ มีเกณฑ์ตัดสินกรรมชั่ว อีกอย่าง คือ อปาฆมุข ๖ ต้องมีความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม

๔. โลกนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับโลกนี้มี คือ ความเห็นที่ว่า โลกนี้มีที่มาและมีคุณ เป็นสภาพใจของคนที่ศรัทธามั่นในเรื่องผลกรรมข้ามชาติ กล่าวคือศรัทธาในพระธรรมคำสั่งสอน ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องปฏิบัติเป็นกิจนิสัยประจำใจ จะประจักษ์ว่าทำดีย่อมได้ดีจริง ทำชั่วย่อมได้ชั่วจริง ความเห็นถูกเป็นสัมมาทิฐิ

๕. ปรโลกมี คติธรรมทางพระพุทธศาสนามีอยู่ ๒ คติ คือ สุกติ กับ ทุกคติ ผู้ทำกรรมดีสั่งสมบุญมากย่อมไปสู่สุคติ จะเห็นว่าการไปบังเกิดในปรโลกไม่ว่าสุคติหรือทุกคติ ล้วนมีเหตุมาจากกรรมดีกรรมชั่ว ที่คนเราทำไว้ก่อนตายจากโลกทั้งสิ้น

๖. มารดามี มารดามีพระคุณต่อบุตรอย่างไร พระคุณที่สำคัญยิ่งของมารดา วรรณะทางพระพุทธศาสนามี ๔ ประการ คือ ๑) ให้ชีวิตแก่บุตร ๒) ให้ดินแบบร่างกายที่เป็นมนุษย์แก่บุตร ๓) ให้ต้นแบบจิตใจที่เป็นมนุษย์ ๔) เป็นบุพการี บุตรควรแสดง กตเวทิตา ขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่และเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว มารดามี คือ มารดามีคุณต่อบุตรอย่างอนงอนันต์ บุตรมีความกตัญญูกตเวทิต่่อมารดาเสมอ ความเห็นถูกเป็นสัมมาทิฐิ

๗. บิดามี สาระสำคัญเกี่ยวกับบิดามีคุณ บิดามีคุณต่อบุตรอย่างยิ่งเป็นเรื่องสภาพใจของบุตร ต้องกตัญญูกตเวทิตา ถ้าบิดามีความบกพร่องอยู่บ้างรณามาเป็นข้อเตือนใจไม่ให้ประพฤตินั้นๆ บุคคลที่เกิดได้เช่นนี้ มีความเห็นถูกเป็นสัมมาทิฐิ

๘. สัตว์ที่เป็นโอปปาติกะมี ความรู้เรื่อง โอปปาติกะทำให้ คนละความชั่วกลัวบาป จำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาhiri โอตตปปะ นอกจากนั้นเป็นแรงบันดาลใจให้คนชวนขวนขวายศึกษาและปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิดประสบการณ์ภายในรู้แจ้งเห็นแจ้งในพระธรรมคำสั่งสอน โดยเฉพาะเรื่องการแสดงผลของกรรม เรื่อง นรกสวรรค์ โลกนี้มีที่มา โลกนั้นมีที่ไป โดยกรรมของตนเป็นตัวกำหนด

๙. สมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติชอบ ปฏิบัติชอบ ซึ่งประกาศโลกนี้ และปรโลกให้แจ่มแจ้งเพราะรู้ยิ่งด้วยตนเองมีอยู่ สมณพราหมณ์องค์แรก ที่มีความรักปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ ด้วยความบริสุทธิ์ใจอย่างแท้จริง จึงตั้งใจบำเพ็ญตนเป็นกัลยาณมิตร ให้แก่ชาว โลกทั้งปวง โดยมีหวังสิ่งใดเป็นการตอบแทน นอกจากหวังให้ชาวโลกหมดทุกข์ และมีสุขเท่านั้น สมณพราหมณ์องค์แรกที่เป็นปฐมบรมครู เป็นกัลยาณมิตรต้นแบบ คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงเปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ทรง

สั่งสอนชาวโลกให้รู้ตามพระองค์ ซึ่งก็คือ พระอรหันตสาวกทั้งปวงของพระองค์ ความเห็นเช่นนี้เป็นสัมมาทิฐิ

๓) หลักการสร้างเสริมสัมมาทิฐิ

ผลการศึกษาสัมมาทิฐิสูตร พระสูตรว่าด้วยสัมมาทิฐิ(ความเห็นชอบ) ซึ่งพระสารีบุตรแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายมีรูปแบบเป็นการสนทนา มีการถาม-ตอบ ๒ แบบ คือ ๑) พระสารีบุตร ถามเองและตอบเอง ๒) ภิกษุทั้งหลายถามท่านพระสารีบุตร ตอบ

ใจความสำคัญของพระสูตร เฉพาะวาระที่ ๑ (กัมมปถวาระ) “คำถาม ที่กล่าวกันว่าสัมมาทิฐิ สัมมาทิฐิด้วยเหตุอะไรบ้าง พระอริยสาวกจึงชื่อว่ามีสัมมาทิฐิ มีความเห็นตรง มีความเลื่อมใสอันแน่วแน่ในธรรมมาสู่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” “คำตอบ เมื่อพระอริยสงฆ์ รู้ชัดอกุศล รากเหง้าอกุศล ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ พระอริยสาวกก็ชื่อว่า มีสัมมาทิฐิ มีความเห็นตรง มีความเลื่อมใสแน่วแน่ในธรรมมาสู่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” “อกุศล ได้แก่ อกุศลกรรมบถ ๑๐ รากเหง้าอกุศล ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ อกุศล ได้แก่ อกุศลกรรมบถ ๑๐ รากเหง้า ได้แก่ อโลภะ อโทสะ อโมหะ “สัมมาทิฐิสูตร ที่ท่าน พระสารีบุตร สนทนาธรรม เป็นโลกุตตรสัมมาทิฐิ คำว่ามีความเลื่อมใสแน่วแน่ในธรรม หมายถึงความเชื่อมั่นในโลกุตตรธรรม ๘ ประการ คืออริยมรรค ๔ อริยผล ๔ และนิพพาน ๑ คำว่ามาสู่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึงบรรลุอมตธรรม คือพระนิพพาน”^{๓๕}

หลักการสร้างเสริมสัมมาทิฐิ แสดงไว้ใน “โยนิโสมนสิการสัมปทาสูตร” พระพุทธองค์ตรัสว่า “ภิกษุเมื่อเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มากพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ พึงหวังข้อนี้ได้ว่า กำจัดราคะ โทสะและโมหะเป็นที่สุด ย่อมนำไปสู่นิพพาน”^{๓๖}

การสร้างเสริมสัมมาทิฐิ อีกแบบหนึ่ง คือ ปรีตโฆสะ หมายถึงเสียงจากผู้อื่น ได้แก่ การโฆษณา การแนะนำชักจูง การสั่งสอน การให้เรียนรู้จากผู้อื่น ปรีตโฆสะ คือ วิธีการที่ต้องเริ่มต้นด้วยศรัทธา และอาศัยศรัทธาเป็นสำคัญในการศึกษาอบรมแบบปรีตโฆสะ จำกัดให้อยู่ในหลักการของกัลยาณมิตตตา หรือ การมีกัลยาณมิตรเป็นองค์ประกอบภายนอก^{๓๗}

^{๓๕} ม.มฺว. (ไทย) ๑๒/๘๕/ ๘๒-๘๓.

^{๓๖} ส.ม. (ไทย) ๑๕/ ๑๐๕/๖๓.

^{๓๗} อจ. เอกก. (ไทย) ๒๐/ ๑๒๓/๑๒๕.

สรุปประโยชน์ของการอบรมนักเรียน วัย ๘-๑๒ ปี ในการเรียนรู้หลักธรรม สิ่งกาลกสฺตร และ ขบวนการสร้างสัมมาทิฐิ หลักการทางพุทธธรรมถือว่า จิตใจเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง การพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมต้องประสานต่อเนื่อง ทั้งด้านจิตใจและความประพฤติทางกาย วาจา ในภายนอก และถือว่าจิตใจเป็นจุดเริ่มต้น มีเจตนาในใจเป็นหลัก เพื่อให้การกระทำความคิดต่าง ๆ เป็นไปด้วยความจริงใจอย่างแนบแน่น ไม่หลอกลวงคนอื่น และไม่หลอกลวงตนเองด้วย เป็นการกำหนดทางไม่ให้เกิดปัญหาทางจิตในด้านความขัดแย้งของความประพฤติ พ่อแม่จงสร้างบรรยากาศในบ้านให้อบอุ่น ลูกต้องตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ด้วยการมีสัมมาทิฐิอย่างมั่นคงและยั่งยืนอยู่ในใจ อย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็น กิณิสัยของตนเอง

๒.๓ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

หลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา อันเป็นที่มาของจริยธรรม ประเภทต่าง ๆ วรรณกรรมซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธองค์ เป็นหลักปฏิบัติของชาวโลก และมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตัวของคนไทยกลายเป็นจริยธรรมของสังคมไทยไปด้วยโดยเริ่มจากความเข้าใจเรื่อง “วาจาสุภาษิต”

พื้นฐานของการกระทำของมนุษย์เริ่มจากเจตนา และเจตนาอันจะเป็นเครื่องชี้ว่าการกระทำนั้นดีหรือไม่ดี ดังวาจาสูตรว่าด้วยองค์วาจาสุภาษิต “ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ เป็นวาจาสุภาษิตไม่เป็นวาจาทุภาษิต เป็นวาจาไม่มีโทษและทำนุผู้รู้ไม่ติเตียน วาจาประกอบด้วย องค์ ๕ ประการมีอะไรบ้างคือ ๑. พุคถูกกาล ๒. พุคความจริง ๓. พุคคำอ่อนหวาน ๔. พุคคำประกอบด้วยประโยชน์ ๕ พุคด้วยเมตตาจิต”^{๓๘}

การแสดงออกของคนนั้นแสดงออกได้ ๓ ทาง คือ ทางกาย เรียกว่า กายกรรม ทางคำพูด เรียกว่า วจีกรรม และทางความคิด เรียกว่า มโนกรรม เมื่อพื้นฐานของการกระทำคือ วจีกรรม จึงกล่าวได้ว่า วาจาสุภาษิตเป็นเครื่องชี้ การคิดดี พุคดี กระทำดี คือเจตนาที่ประกอบด้วยกุศลมูล ได้แก่ ความไม่ประทุษร้าย หรือความไม่โกรธ ความไม่หลง ส่วนวาจาทุภาษิต เป็นเครื่องชี้การกระทำนั้นไม่ดี คือ เจตนาที่ประกอบด้วยอกุศลมูล ได้แก่ ความอยากได้ ความ ประทุษร้าย ความโกรธ ความหลง

^{๓๘} อัง.นกก.(ไทย) ๒๒/ ๑๕๘/๓๓๘.

๑) คุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์

คุณธรรม (Virtue) หมายถึง ความดีความงาม การเป็นคนดี ผู้ที่จะเป็นคนดีต้องยึดถือพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม คุณธรรม ๔ ประการ คือการรักษาความสัจ การข่มใจตนเอง ความอดทน ความเสียสละ เพราะเป็นคุณธรรมอันประเสริฐที่เรากคนไทยควรปฏิบัติ

จริยธรรม (Morality) หมายถึง การมองเห็นคุณค่าทางจริยธรรม ตามหลักอนิจตา ผู้เจริญขึ้นแล้วต้องตระหนักว่าความเจริญนั้นอาจเสื่อมได้ เมื่อไม่ต้องการความเสื่อมก็ต้องไม่ประมาท ต้องหลีกเลี่ยงเหตุปัจจัยที่จะเปลี่ยนแปลงอย่างการรักษาความเจริญนั้นไว้ ต้องมีปัญญารู้ว่าความเจริญ ความเสื่อมนั้นคืออะไร และมนุษย์จะเข้าไปบันดาลเหตุปัจจัยได้อย่างไรหลักอนิจตา จึงมีความหมายอย่างยิ่งในทางจริยธรรม

ในหลักของทุกขตา มีเกณฑ์สำหรับกำหนดค่าจริยธรรมอยู่ ๒ อย่าง คือ การเจริญและการสลายตัวทำให้เกิดความกดดัน ขัดแย้ง เกิดการดิ้นรนต่อสู้ บุคคลต้องรู้จักการปรับตัวและปรับปรุงจึงต้องย้ำความจำเป็นของปัญญาในฐานะหลักจริยธรรมสำหรับรู้เท่าทันและจัดการทุกสิ่งอย่างตรงตัวเหตุปัจจัย ความสุขที่เกิดจากภาวะจิตภายในอย่างที่เราเรียกว่าเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีสิ่งรบกวนเป็นความสะอาด ไม่มีความรู้สึกของกิเลสไม่ทำให้ใจขุ่นมัว ใจสว่าง เพราะประกอบด้วยปัญญาและพร้อมที่จะพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะวิสัย ใจสงบเพราะไม่มีความกระวนกระวาย ปลอดจากสิ่งกังวลใจ ไม่ว่าวุ่นหัวนโหล ผ่อนคลาย ราบเรียบ เพราะอิสระ โปร่งเบา ไม่ยึดติด ไม่คับแคบ เปิดกว้างแผ่ความรู้สึกรักใคร่ปรารถนาดีไปยังมนุษย์สัตว์ทั่วหน้า ได้รับความทุกข์ผู้อื่นด้วยกรุณา ร่วมกันเทใจด้วยความเมตตาในความสำเร็จรุ่งเรืองของทุกคน และสมบูรณ์ เพราะไม่รู้สึกขาดแคลนบกพร่องว่าห่วย มีแต่ความเข้มแข็งเบิกบาน ในภาวะจิตเช่นนี้ คุณธรรมที่เป็นความอิสระและปัญญาสองอย่างนี้แสดงสภาวะของจิตที่ราบเรียบเป็นกลาง ความสุขประเภทนี้มีคุณค่าสูงสุดทางจริยธรรม เรียกว่า นิรามิสสุข เป็นภาวะประณีตลึกซึ้ง ขจัดปัญหา เรียกว่า ความสุขเพราะพ้นจากทุกข์^{๓๕}

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะสำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) จริยธรรมเป็นพฤติกรรมและการปฏิบัติลงมือทำ ๒) โดยหลักการต้องอาศัยคุณธรรมความดีทั้งหลาย ดังนั้น

^{๓๕} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พุทธธรรมกฎธรรมชาติ และคุณค่าสำหรับชีวิต , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ , ๒๕๓๑) , หน้า ๒๓-๒๗.

การประยุกต์หลักธรรมในสังคาลสูตร เป็นแม่แบบจริยธรรม หมายถึง การพิจารณาตัดสินความประพฤติหรือการกระทำโดยอาศัยหลักธรรม ลักษณะของจริยธรรมตามแนวพระสูตรซึ่งพระพุทธเจ้าตรัส แก่สังคาลกมานพนั้นเป็นการปฏิรูปพฤติกรรมมนุษย์ ทำให้สังคาลกมานพประกาศตนเป็นอุบาสก เป็นผู้ศรัทธาในพระพุทธศาสนา แม่แบบจริยธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรมเคร่งครัด พระสูตรสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้องค์ประกอบ ๓ ด้าน คือ ความรู้หลักธรรม (Moral Thought) จิตสำนึกจริยธรรม (Moral Feeling) การประพฤติปฏิบัติ (Moral Behavior) และที่สำคัญพระพุทธองค์ทรงสอน การลดละอบายมุข ๖ และการปกปิดทิศ ๖

วิธีการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต) อธิบายว่า ฐานะของความคิดในกระบวนการของการศึกษาหรือการพัฒนาปัญญา ตัวแท้ของการศึกษาคือการพัฒนาคน โดยมีการพัฒนาปัญญาเป็นแกนกลาง เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปในตัวบุคคล กระบวนการศึกษา ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น ทักษะคิด ค่านิยมที่ดีงามที่เกื้อกูลต่อชีวิตและสังคม สอดคล้องกับความเป็นจริง เรียกว่า สัมมาทิฐิ เมื่อรู้เข้าใจ คิดเห็นสิ่งดีงาม การคิด การพูด การกระทำและการแสดงออก ปฏิบัติการต่างๆดีงาม เกื้อกูลนำไปสู่การดับทุกข์ แก้ไขปัญหาได้ สัมมาทิฐิ แยกเป็น ๒ ระดับ คือ

๑. ทักษะความคิดเห็น แนวความคิด ทฤษฎี ความเชื่อถือ ค่านิยม เชื่อถือ ขอมรับรู้การกระทำและผลของการกระทำ เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม เรียกสั้นๆว่า กัมมัตสกตาสัมมาทิฐิ หรือโลกียสัมมาทิฐิ เป็นขั้นจริยธรรม

๒. ทักษะแนวความคิดที่มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามธรรมดาเป็นเหตุปัจจัย ความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายไปตามสภาวะ เรียกว่า สัจจานุโลมิกญาณ เป็นสัมมาทิฐิแนวโลกุตระเป็นขั้น สัจจธรรม กระบวนการการศึกษาภายในตัวบุคคล ถ้าได้รับการแนะนำชักจูงเรียนรู้จากแหล่งความรู้ถูกต้อง รู้จักเลือกพิจารณาในทางถูกต้องจะทำให้เกิดสัมมาทิฐิ

นอกจากนั้น พระพรหมคุณาภรณ์ ได้อธิบายว่าปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ มี ๒ อย่าง คือ

๑. ปัจจัยภายนอก หรือ ปรโตโมสะ แปลว่า เสียจากผู้อื่น เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อน หนังสือ สื่อมวลชนและวัฒนธรรม ซึ่งให้ข่าวสารสั่งสอนอบรมที่ถูกต้อง แนะนำชักจูงไปในทางที่ดีงาม

๒. ปัจจภายใน เรียกว่า โยนิโสมนสิการ แปลว่า การทำในใจโดยแยกคาย หมายถึง การคิดที่ถูกต้อง การรู้จักคิด การคิดเป็น ^{๔๐}

การสร้าง ปรโตโฆสะที่ดั่งามโดยกัลยาณมิตร เป็นเรื่องควรได้รับความเอาใจใส่จำเป็นอย่างยิ่ง ปรโตโฆสะที่เลือกสรรต้องอำนวยให้เกิดโยนิโสมนสิการขึ้นแก่ผู้เล่าเรียนรับการศึกษา ปัจจแห่งสัมมาทิฐิ เป็นบ่อเกิดของสัมมาทิฐิซึ่งเป็นตัวนำตัวยืน ของกระบวนการศึกษาทั้งหมด มนุษย์ใช้สติสัมปชัญญะเพื่อไม่ให้คิดเลือนลอย ต้องมีใจจดจ่ออยู่กับสิ่งที่กระทำเรียกว่ามีสติ ^{๔๑}

สรุปได้ว่าประโยชน์ของการสอนให้เยาวชนเกิดสัมมาทิฐิ ความสำคัญของสัมมาทิฐิ เป็นภูมิคุ้มกันจิตใจ คือความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตตามความเป็นจริง แต่คนเกิดมามีมิจฉาทิฐิ บรรดาพวกมิจฉาทิฐิมีพฤติกรรมผิดศีลผิดธรรม ก่อความเดือดร้อนและความสับสนวุ่นวายขึ้นในสังคม ดังนั้นการกำจัดมิจฉาทิฐิ ออกจากใจคนจึงเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้นสาระสำคัญของการปฏิรูปมนุษย์ คือการปฏิรูปมิจฉาทิฐิ ให้เป็นสัมมาทิฐิ การอบรมนักเรียนมีสัมมาทิฐิ โดยวิธีปรโตโฆสะ จะเหมาะสมกับเด็กมากที่สุด

การลดกิเลสที่มีในจิตใจคน พระพุทธองค์ทรงสอน กุศลกรรมบถ ๑๐ แก่พราหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย ดังนี้ ความประพฤติเรียบร้อย คือ ความประพฤติธรรมทางกาย มี ๓ อย่าง ทางวาจา มี ๔ อย่าง ทางใจ มี ๓ อย่าง ความประพฤติธรรมทางกายมี ๓ อย่าง คือ ละเว้น การฆ่าสัตว์ มีความกรุณาเกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวง และการถือเอาทรัพย์ที่เขามีได้ให้ ซึ่งนับว่าเป็นขโมย ละการประพฤติผิดในกามทั้งหลาย คือ ไม่มีความสมสู่ในพวกหญิงที่มารดา และบิดารักษา ที่มีสามีหวงห้าม ความประพฤติทางวาจา ๔ อย่าง เว้นกล่าวคำเท็จ พูดส่อเสียด เว้นกล่าววาจาหยาบเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เว้น การพูดไม่ประกอบ ด้วยประโยชน์ โดยกาลไม่สมควร บุคคลประพฤติทางใจมี ๓ อย่าง เว้นจากการอยากได้ของ

^{๔๐} พระพรหมคุณาภรณ์, **วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เกศสยาม ๒๕๔๕), หน้า ๘-๑๐ .

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๑๔-๑๕.

ผู้อื่น เว้นจากการมีจิตพยาบาทปองร้าย เว้นจากมีความเห็นผิด ทานให้แล้วมีผล ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว มารดามี บิคามิ อย่างนี้แล ^{๔๒}

การดำเนินชีวิตให้เป็นสุข ในด้านชีวิตครอบครัว การที่จะเป็นสุขอย่างยั่งยืน หลักธรรมในสังคาลสูตรได้กล่าวถึง ทิศเบื้องหลัง คือ บทบาทของสามีภรรยาที่พึงปฏิบัติต่อกันเพื่อการเป็นต้นแบบพ่อแม่ที่ดี พระพุทธองค์ ทรงสอนคฤหัสถ์ ในการประพฤตินิยาม ถ้าเราประพฤติหลักธรรมนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อการ สร้างครอบครัวเข้มแข็ง

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภรรยา และสามี ทั้งสองเป็นผู้มีศรัทธา รู้ความประสงค์ของผู้ขอ มีความสำรวม เป็นอยู่โดยธรรม เจริญคำที่น่ายกแก่กันและกัน ย่อมมีความเจริญรุ่งเรืองมาก มีความผาสุก ทั้งสองฝ่าย มีศีลเสมอกัน รักใคร่กันมากมีศีลเสมอกัน ไม่มีใจร้ายต่อกัน ประพฤติธรรมในโลกนี้แล้ว ทั้งสองเป็นผู้มี ศีลและวัตร เสมอกัน ย่อมเป็นผู้สวดยกมารมณฺ์ เพลิดเพลินบันเทิงใจอยู่ในเทวโลก ^{๔๓}

จะเห็นได้ว่าครอบครัวอบอุ่นเป็นสิ่งสำคัญ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ ความรักความอบอุ่น ความเป็นอันเดียวกัน สมัยลูกเป็นเด็ก ๆ อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว มีเสียงหัวเราะสนุกสนานมีเสียงวิ่งเล่นวิ่งไล่กันทานอาหารร่วมกัน ทำอะไรด้วยกันมีชีวิตชีวา พ่อแม่เหนื่อยมาจากการงานก็สบายใจ ครอบครัวอบอุ่นคือ ครอบครัวที่พร้อมหน้าพร้อมตา ได้ถามทุกข์สุขกัน ทานข้าวด้วยกัน แม้จะนาน ๆ ครั้งก็ยังดีพี่น้องรักกันไว้ สามัคคีกันไว้ เมื่อตัดพ้อตักเตือนก็เหมือนกับตัดเลือดตัดเนื้อของพ่อกับแม่นั่นแหละลูก ^{๔๔}

การวิจัยนี้เน้นการวัดจริยธรรมของพ่อแม่และลูก จริยธรรมไม่ใช่สิ่งคิดตัวมาแต่กำเนิด แต่จริยธรรมเกิดจากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ แต่คุณภาพในการเรียนรู้และตั้งสมจริยธรรมแต่ละคนแตกต่างกัน บางคนมีสำนึกทางจริยธรรมตั้งแต่เด็กเล็ก ๆ บางคนโตจนจะตายยังไม่มีสำนึกทางจริยธรรม โครงสร้างทางสมอง โครงสร้างการรับรู้ และโครงสร้างการมีสำนึกบาปบุญคุณโทษ เป็นสิ่งสำคัญมากที่ก่อร่างสร้างมนุษย์แต่ละคน การเรียนรู้

^{๔๒} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๑/๔๗๕.

^{๔๓} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/ ๕๕/ ๕๑.

^{๔๔} พระธรรมกิตติวงศ์, คำพ่อ คำแม่, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงธรรม, ๒๕๔๔),

ประสบการณ์ทางจริยธรรม มาจาก ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน สื่อ มีอิทธิพลในการพัฒนาจริยธรรมอย่างมาก

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่ง บันดารา (Banduia) ได้ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมอย่างลึกซึ้ง เขามีความคิดว่า การเรียนรู้จริยธรรมของเด็ก เรียนรู้โดยการสังเกต (Observation) การเลียนแบบ (Imitation) และการเอาอย่างแบบ (Modeling) ตัวแบบจึงมีบทบาทสำคัญ ตัวแบบอาจจะป็นพ่อแม่คนในครอบครัว คนที่มีชื่อเสียงน่าเคารพนับถือ ถ้าสังคมใดมีแบบที่ดี คนในสังคมนั้นจะมีจริยธรรมที่ดีด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไข (Conditional) และตัวแบบ (Modeling) เป็นสำคัญ^{๔๕}

การวิจัยนี้เน้นจริยธรรมความศรัทธาในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และการเอาอย่างแบบ เป็นตัวแบบจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ก็คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพราะ พระองค์ท่านทรงได้รับคำยกย่องจากองค์การสหประชาชาติ เป็นผู้ที่มีพระอัจฉริยภาพ ในด้าน การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ และเหนือสิ่งอื่นใดพระองค์ให้หลักพุทธธรรมในการดำรงชีวิตที่เป็นสุข ของปวงชนชาวไทย สมควรที่ทุกคนรอบรู้ ควรทำความดีเพื่อพระองค์ท่าน โดยเคารพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ระลึกรู้อยู่ในใจ และปฏิบัติจริงใจตามคำพ่อสอน

๒) พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับจริยธรรม

(๑) พระราชดำรัสแก่ประชาชน ด้านคุณธรรมจริยธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ พระราชจริยวัตรของพระองค์ ทรงเป็นต้นแบบการดำเนินชีวิตของปวงชน ด้วยทศพิธราชธรรม พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติ ๖๐ปี ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๕

“ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้มาอยู่ท่ามกลางมหาสมาคม พร้อมพรั่งด้วยบุคคลจากทุกสถาบันในชาติ ตลอดจนประชาชนชาวไทย ขอขอบใจในคำอำนวยการและการเฉลิมฉลองยิ่งใหญ่ ที่ทุกคนตั้งใจจัดให้ข้าพเจ้าเป็นพิเศษ

ทั้งรัฐบาลได้จัดงานครั้งนี้ได้เรียบร้อยและงดงาม นำใจไมตรีของประชาชนชาวไทยที่ร่วมกันแสดงออกทั่วประเทศ รวมทั้งที่พร้อมเพรียงกันมาในวันนี้ นำปลาบปลื้มใจมาก

^{๔๕} Bandura, A. **Social Learning Theory**. Englewood Cliffs,Nj. : Prentice Hall, 1977,P.195.

เพราะแต่ละคนได้แสดงออก และตั้งใจมาด้วยความหวังดี จากใจจริง จึงขอขอบใจทุกท่าน จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดี และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกคนทุกฝ่ายนี้ ทำให้ข้าพเจ้าเห็นแล้วมีกำลังใจมากขึ้น นึกถึงคุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรักสามัคคี ที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมือง ให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันไปได้ตลอดรอดฝั่ง

ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญ ต่อกัน

ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูล ประสานงานประสานประโยชน์ กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผลทั้งแก่ตนแก่ผู้อื่น และกับประเทศชาติ

ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฎกติกา และในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกัน

ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายาม ทำความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุผล หากความคิด จิตใจ และการประพฤติปฏิบัติ ที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดี ที่เจริญนี้ ยังมีพร้อมมูลในกายในใจของคนไทย มั่นใจได้ว่า ประเทศชาติไทย จะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้

จึงขอให้ท่านทั้งหลายในมหาสมาคมนี้ทั้งประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า ได้รักษาจิตใจ และคุณธรรมนี้ไว้ให้เหนียวแน่นและถ่ายทอดความคิดจิตใจนี้กันต่อไปอย่าให้ขาดสาย เพื่อให้ประเทศชาติของเรา ดำรงยืนยงด้วยความร่มเย็นเป็นสุข ทั้งในปัจจุบันและในภายภาคหน้า

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในสากล จงคุ้มครองรักษาประเทศไทย ให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายทุกสิ่ง และอำนวยความสุข ความเจริญ สวัสดิ์ ให้เกิดมิแก่ประชาชนชาวไทยทั่วกัน” ^{๔๖}

^{๔๖} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, ปวงประชามหามติ พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี, (กรุงเทพมหานคร : กรมประชาสัมพันธ์จัดพิมพ์ประมวลภาพ ๙-๑๓ มิถุนายน ๒๕๔๙) , หน้า ๒๒.

พระราชดำรัสมีสาระสำคัญ ดังนี้

(๑) จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกคนทุกฝ่าย ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีกำลังใจมากขึ้น

(๒) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงคำนึงถึงคุณธรรม ซึ่งเป็นที่ตั้งของความรักความสามัคคี ที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษา และพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปได้ตลอดรอดฝั่ง

(๓) คุณธรรม ๔ ประการ มีดังนี้

ประการแรก คือ เมตตา การที่ทุกคนคิดพูดทำ ด้วยความเมตตาเมตตาเมตตาเมตตาเมตตา
ประการที่สอง คือ ทาน การที่แต่ละคนช่วยเหลือเกื้อกูลกันประสานงาน ประสานประโยชน์ ให้งานที่ทำสำเร็จ ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น และประเทศชาติ

ประการที่สาม คือ สัจจะ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริตในกฎกติกาและในระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมกันเสมอ

ประการที่สี่ คือ สมานัตตตา การที่ต่างคนต่างพยายามทำความดี ความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุผล

(๔) หากความคิด จิตใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดีที่เจริญ ยังมีพร้อมมูลอยู่ในใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่าประเทศไทย จะมั่นคงตลอดไปได้

(๕) จึงทรงขอให้ทุกคนในมหาสมาคมทั้งประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าได้รักษาจิตใจและคุณธรรมนี้ไว้เหนียวแน่นและถ่ายทอดความคิดจิตใจกันต่อไปอย่างอย่าให้ขาดหาย

(๖) ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศชาติของเราดำรงยืนยงอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข ทั้งในปัจจุบันและในภายหน้า

(๗) ทรงอาราธนาอานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลก ค้ำครองรักษาประเทศไทย ให้ปลอดภัยหรือพ้นจากอันตรายทุกสิ่งและอำนวยความสุข ความเจริญสวัสดิ์ให้เกิดแก่ประชาชนชาวไทยทุกคน

คุณธรรม ๔ ประการที่พระราชทาน ในวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๕ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแต่หากประชาชนรับพระบรมราโชวาทมาปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ จะเกิดผลดีคือ ความเจริญของชาติ

พระบรมราโชวาทคุณธรรม ๔ ประการ ตามพระบรมราโชวาท ในวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕ ในพระราชพิธีบวงสรวง สมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ มณฑลพิธี ท้องสนามหลวง เนื่องในพระราชพิธีกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี วันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัส มีข้อความ ดังนี้

“ การรักษาสภาพและความเป็นไทยให้ดำรงมั่นคงยืนยาวไป ถือว่าเป็นกรณีกิจอันสำคัญสูงสุด นอกจากต้องอาศัยการบริหารประเทศที่ฉลาดสามารถและสุจริตเป็นธรรมดาแล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชนทั้งประเทศด้วย คือ ประชาชนแต่ละคนจะต้องขวนขวายสร้างสรรค์ประโยชน์และดำรงอยู่ในคุณธรรมอันสมควรแก่ฐานะของตนๆ คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษา และน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่สี่ประการ

ประการแรก คือการรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือการรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติในความสัตย์ ความดีนั้น

ประการที่สาม คือการอดทนอดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติดังความสัตย์สุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์”

พระบรมราโชวาทมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. การรักษาสภาพและความเป็นไทย ให้ดำรงมั่นคงยืนยาวไปถือเป็น กรณีกิจสำคัญสูงสุด

๒. ทั้งนี้ต้องอาศัยการบริหารประเทศที่ฉลาดสามารถและสุจริตเป็นธรรมดา

๓. นอกจากนี้ต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชนทั่วประเทศด้วย

๔. ประชาชนแต่ละคนต้องขวนขวายสร้างสรรค์ประโยชน์และดำรงอยู่ในคุณธรรมสมควรแก่ฐานะของตนๆ

๕. คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่ ๔ ประการ
 ประการแรก คือการรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติต่อสิ่งที่
 เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือการรู้จักข่มใจตัวเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความ
 สัจจะความดีนั้น

ประการที่สาม คือการอดทนอดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์
 สุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วน
 น้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

๖ .คุณธรรม สี่ ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงาม
 ขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะ
 ปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์

คุณธรรม ๔ ประการตามพระบรมราโชวาท ตรงกับฆราวาสธรรมใน
 พระพุทธศาสนาซึ่งได้แก่ สัจจะ-การรักษาความสัตย์ ทมะ-การข่มใจตนเอง ขันติ-ความอดทน
 จาคะ-ความเสียสละเพื่อชาติบ้านเมือง คุณธรรม ๔ ประการนี้ ถือว่าเป็นคุณธรรมประจำชาติ
 ที่คนไทยทุกคนควรจะพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามเพื่อความเจริญของชีวิตและ
 ความมั่นคงร่มเย็นเป็นสุขของประเทศชาติ^{๔๗}

อคติ ๔ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญ มั่งคั่งอย่างยั่งยืน การ
 คอร์รัปชันเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงปัญหาหนึ่งกระทบกระเทือนต่อความเป็นอยู่ของประชาชน
 และความมั่นคงของชาติ

พระราชดำรัส วันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ “.....ท่านทั้งหลายในที่นี้ล้วนแต่มีหน้าที่
 อันสูงอยู่ในการงานของแผ่นดิน จงควรจะได้ตระหนักในข้อนี้และชอบที่จะทำความคิดจิตใจ
 ให้กระจ่างแจ่มแจ้งแจ่มใสเพื่อลดอคติ.....”

^{๔๗} สมพร เทพสิทธิ, ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว,
 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด ๒๕๔๕), หน้า ๕-๘.

การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักธรรมของศาสนาและพระบรม
ราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคนไทยทุกคนควรปฏิบัติตาม โดยเฉพาะปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

(๒) พระราชดำรัสแก่นักศึกษาจากสถาบันต่างๆด้านปัญญาเที่ยงตรงไม่อคติ และการ
รู้จักสามัคคี

พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับปัญญาในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ณ สวนอัมพร วันที่ ๒๑ มิถุนายนพ.ศ. ๒๕๒๑ ดังมีพระราช
ดำรัสความว่า

“มีความเข้าใจอย่างหนึ่งเกิดขึ้นในเวลานี้ว่าการทำงานโดยมากมีปัญหาและอุปสรรค
มากมาย จะทำกันตรงไปตรงมามากไม่สำเร็จ ต้องใช้วิธีการพลิกแพลงนอกระบบต่างๆ เข้า
แทนที่ กระนั้นแล้ว ผลงานที่แท้จริงควรประสงค์ก็ยังบกพร่องล้มเหลว ใครก็ตามที่เป็นคน
สุจริตเที่ยงตรง ย่อมไม่ต้องการให้เป็นดั่งนั้น และคงจะปรารถนาจะช่วยเหลือแก้ไข การที่จะ
ร่วมมือกันทำงานให้ราบรื่นสำเร็จ และดำเนินก้าวหน้าต่อเนื่องกันไปได้นั้น นักปฏิบัติงานทุก
คนจะต้องมีวินัยสำหรับใช้กับตนเอง คือ ต้องไม่ประมาทปัญญาต้องรักษาความจริงใจ ต้อง
สลัดทิ้งความคิดจิตใจที่ต่ำทรามอ่อนแอ และต้องทราบตระหนักในความสำรวม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ซึ่ง
เป็นข้อปฏิบัติที่จะช่วยให้งานเป็นงาน และให้ชีวิตมั่นคงเป็นสุข

ประการแรก ที่ว่าต้องไม่ประมาทปัญญานั้น ขอให้เข้าใจว่า ปัญญา อันได้แก่ ความรู้
ความฉลาดที่เกิดขึ้นได้ด้วยความคิดพิจารณาตามเหตุผลอันถูกต้องแยกแยะ เป็นทั้งรากฐาน
และปัจจัยสำคัญแท้จริงของงานทั้งปวง ถ้าประมาทปัญญา ไม่ใช่ปัญญาเป็นหลัก
ทำงานเพราะละเลยหรือเพราะนึกดูหมิ่นตัวเองว่าโง่เขลาแล้ว อคติ ความลุ่มหลง ความเพ้อ
ฝันก็จะเข้ามาแทนที่แล้วจะหวังอะไรได้จากสิ่งเหล่านั้น นอกจากความวิบัติเสียหาย ทุกคนจึง
จำเป็นต้องใช้ปัญญาตลอดเวลาและตลอดชีวิต การพยายามพิจารณาใคร่ครวญตามเหตุผลและ
หลักวิชาอยู่เสมอ จะทำให้ฉลาดสามารถ และได้รับความสำเร็จเพิ่มพูนขึ้นเสมอ และคนเรา
นั้น เมื่อทำอะไรได้สำเร็จ ก็ย่อมเกิดกำลังใจที่จะทำให้ได้ดียิ่งๆขึ้นไป

นอกจากไม่ประมาทปัญญาตนเองแล้วยังประมาทปัญญาคนอื่นไม่ได้ด้วย เพราะการ
ประมาทหมิ่นปัญญาคนอื่นไม่ยอมทำตามความคิดและความรู้ของคนอื่นนี้แหละเป็นเหตุสำคัญ

ที่ทำงานต่างๆ ต้องหยุดชะงัก ต้องเริ่มต้นใหม่อยู่ร่ำไป และต้องล้มเหลวมากกว่ามาก แล้ว ผู้มีความคิดควรจะต้องเข้าใจว่า ปัญญาของผู้อื่นที่เขาคิดมาแล้ว ได้ใช้มาแล้วใน การงานนั้น ย่อมเป็นพื้นฐานอย่างดีสำหรับเรา ที่จะก่อตั้งสร้างเสริมความเจริญให้งอกงาม มั่นคงต่อไป การประมาทปัญญาผู้อื่นจึงเท่ากับไม่ได้ใช้พื้นฐานที่มีอยู่แล้วให้เป็นประโยชน์ ซ้ำ ยังรื้อถอนออกเสียอีกด้วย ด้วยความโง่เขลา จึงจำเป็นที่จะต้องหัดนับถือปัญญาผู้อื่นให้เป็น เพื่องานที่ทำจักได้ดำเนินต่อเนื่องกันไปได้ไม่ติดขัด ปฏิบัติง่าย และสำเร็จประโยชน์อัน สมบูรณ์ตรงตามความมุ่งประสงค์ได้โดยสะดวกรวดเร็วทันเหตุการณ์...”^{๔๔}

ข้อสรุปจากพระบรมราโชวาทก็คือ การทำงานไม่ควรมัวอคติ การดูหมิ่นปัญญาผู้อื่น ทำให้งานชะงัก ต้องเริ่มต้นใหม่อยู่เสมอทำให้งานติดขัด นี่คือผลเสียของอคติทำให้โง่เขลา

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่บัณฑิตมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๔ พระราชดำรัส ความว่า

“..การที่บุคคลจะนำวิชาความรู้ความสามารถของตน มาปฏิบัติให้สำเร็จผลเป็น ประโยชน์สร้างสรรค์อย่างแท้จริงได้ จำเป็นต้องอาศัยความเห็นความเข้าใจที่กระจ่างแจ่มแจ้ง อันเรียกว่า ปัญญาเป็นเครื่องชี้ชัดตัดสิน ปัญญา ความเห็นความเข้าใจชัดนี้ จะเกิดได้ก็เฉพาะ เมื่อมีการฝึกฝนที่ถูกและสมควร ซึ่งหมายถึง ฝึกการกระทำตามประเพณีที่พึงปฏิบัติให้อยู่ใน ระเบียบที่สุจริตดีงาม ฝึกความคิดและจิตใจให้หนักแน่นและมั่นคงในความเป็นกลาง จะ พิจารณาวินิจฉัยเรื่องใดกรณีใดก็อาศัยเหตุผล ความถูกต้องเหมาะสมเป็นหลัก ประจักษ์ใน ความจริงไม่ปล่อยทิ้งไว้เป็นปัญหา จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งสำหรับบัณฑิตที่จะพยายามฝึก ฝายฝึกใจให้เที่ยง ตรงดำรงอยู่ในระเบียบและระบบที่ถูกต้อง เพื่อสร้างเสริมปัญญาให้พัฒนา เพิ่มขึ้นยิ่งขึ้น ทุกคนก็จะสามารถใช้ความรู้ความคิดปฏิบัติงาน และนำพาตนให้ก้าวถึงความ เจริญความสำเร็จอันสมบูรณ์ ในชีวิตได้สมประสงค์”^{๔๕}

^{๔๔} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว; “พระบรมราโชวาทการพัฒนาความเจริญความมั่นคง”,

<<http://www.chiangrai.go.th/Kspeech/speech 6.html>

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน.<<http://www.chiangrai.go.th/Kspeech/speech 6.html>

ข้อสรุปพระบรมราโชวาท คือ ควรแก้ไขปัญหาคิดอันเป็นอุปสรรคในงานมุ่งสู่
ปัญญาคุณความประพฤติให้สุจริตดีงาม มีความเป็นกลางเที่ยงตรงดำรงอยู่ในระบบที่ถูกต้อง

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร แก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง
ณ อาคารสวนอัมพร วันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ ดังมีพระราชดำรัส ความว่า

“...วันนี้จะพูดถึงปัญญา ความรู้ชัด ซึ่งเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพิจารณาวินิจฉัยตัดสิน
ปัญหาและเรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้องผ่านพบในการปฏิบัติงาน ความรู้ชัดนี้หมายถึงความรู้ที่กระจ่าง
ถูกต้องตามเหตุตามผลและตามจริง เกิดขึ้นได้โดยอาศัยความรู้อันกว้างขวาง ที่ได้รู้ได้เห็น ได้
ศึกษาสังเกตมาแล้วเป็นเนื้อหา อาศัยสติความระลึกรู้ ความมีใจสงบตั้งมั่นในความเป็นกลาง
ไม่หวั่นไหวด้วยอคติ เป็นพื้นฐานรองรับ และเป็นเครื่องพิจารณากลับกรอง สำเร็จเป็นความรู้
ความเห็นที่ชัดเจนถูกต้อง ผู้มีกำลังปัญญาจึงรู้จริงและรู้ซึ่ง มองเห็นปัญหาและภารกิจของ
ตนได้ชัดเจนโดยตลอดหมดทุกอย่าง และสามารถปฏิบัติบริหารให้สำเร็จเรียบร้อยได้โดย
ยุติธรรมถูกต้อง บัณฑิตทั้งหลายสมควรอย่างยิ่งที่จะอบรมกำลังปัญญานี้ให้เกิดขึ้นเพื่อความ
สำเร็จ และความเจริญผาสุกของตนและของบ้านเมืองอันเป็นที่พึงที่อาศัยของทุกคน...”^{๔๐}

ข้อสรุปพระบรมราโชวาท คือ การทำงานต้องใช้สติ ความระลึกรู้และความสงบ
ใจเป็นกลาง ไม่หวั่นไหวด้วย อคติ สามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จยุติธรรมโดยถูกต้อง การ
สร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและจริยธรรมจะเป็นวิธีแก้ปัญหาลดความขัดแย้งได้ดี ดังที่ปรากฏในพระ
บรมราโชวาท ๓ องค์ “จิตสำนึก” หมายถึงภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัว ผู้มีจิตสำนึกที่ดีจะต้องมี
คุณธรรม ๓ ประการ คือ มีสติสัมปชัญญะ มีปัญญา และมีความไม่ประมาท การเป็นผู้มี
จิตสำนึกในด้านคุณธรรมและจริยธรรมหมายถึงการเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ มีปัญญา มีความไม่
ประมาทในการคิด การกระทำ และคำพูดของตน ให้สอดคล้องกับคุณธรรมและจริยธรรม
ของศาสนา ไม่เพียงสอดคล้องกับกฎหมาย กฎและระเบียบข้อบังคับเท่านั้น การกระทำ
บางอย่างอาจไม่ผิดกฎหมายแต่อาจจะขัดกับคุณธรรมและจริยธรรมก็ได้ เช่นการคอร์รัปชัน การ
หลอกลวงภาษีร่วมมือเจ้าหน้าที่ อาจไม่ผิดกฎหมายแต่ผิดคุณธรรม และจริยธรรม ผู้ที่ปฏิบัติ
ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริอย่างจริงจังจะเป็นผู้มีจิตสำนึกในด้าน
คุณธรรมและจริยธรรม จะไม่ประพฤติดิฉิน ทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงไม่ว่ากรณีใดๆ

^{๔๐} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, “พระบรมราโชวาทเรื่อง”ปัญญา”,

<<http://www.chiangrai.go.th/Kspeech/speech 6.html>

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ สภายว
พุทธิกสมาคม แห่งชาติ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเชิญไปอ่านในพิธีเปิดการประชุม ยว
พุทธิกสมาคมทั่วราชอาณาจักร ในวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ที่จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา มีข้อความสำคัญ ดังนี้

“ในการดำเนินชีวิตของเรา ต้องข่มใจไม่กระทำการสิ่งใดๆที่รู้สึกด้วยใจว่าชั่วว่าเสื่อม
ต้องฝืนต้องต้านความผิดและความประพฤติกุอย่างที่เราเห็นว่าขัดกับธรรมะเราต้องกล้าและบาก
บันที่จะกระทำการที่เราทราบว่าเป็นความดี เป็นความถูกต้องและเป็นธรรม”^{๕๐}

พระราชดำรัส คนเก่งและดีการปฏิรูปการศึกษา ควรตระหนักในการศึกษา
พระราชดำริอย่างเข้าใจ และนำไปสู่การพัฒนาคน พระราชดำรัสในพิธีทูลเกล้าถวายปริญญา
ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของ ๕ สถาบัน วันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๓๒

พระราชดำรัส องค์นี้ ความว่า “..การสอนคนให้เก่งนี้ ถ้าเฉพาะบางแง่บางมุม อาจ
เห็นว่าดี ว่าสอดคล้องต้องกับสมัยเร่งรัดพัฒนา.แต่ถ้ามองให้ถี่ถ้วนรอบด้านแล้วจะเห็นว่าการ
มุ่งสอนคนให้เก่งเป็นเกณฑ์ อาจทำให้เกิดจุดบกพร่องต่าง ๆ ขึ้นในตัวบุคคลได้ไม่น้อย ที่
สำคัญก็มี

ข้อหนึ่ง บกพร่องในความคิดพิจารณาที่รอบคอบและกว้างไกล เพราะใจร้อนเร่งจะ
ทำการให้เสร็จโดยเร็ว เป็นเหตุให้การงานผิดพลาด ขัดข้อง และล้มเหลว

ข้อสอง บกพร่องในความนับถือและเกรงใจผู้อื่น เพราะถือว่าตนเป็นเลิศ เป็นเหตุ
ให้เย่อหยิ่ง มองข้ามความสำคัญของบุคคลอื่น และมักก่อความขัดแย้งทำลายไมตรีจิต
มิตรภาพตลอดจนความสามัคคีระหว่างกัน

ข้อสาม บกพร่องในความมัวสัจพอเหมาะพอดีในการกระทำทั้งปวง เพราะมุ่ง
หน้าแต่จะทำตัวให้เด่นให้ก้าวหน้า เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัว เอาเปรียบ

ข้อสี่ บกพร่องในจริยธรรมและความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เพราะมุ่งแต่จะแสวงหา
ประโยชน์เฉพาะตัวให้เพิ่มพูนขึ้นเป็นเหตุให้ทำความผิด และความชั่วทุจริตได้โดยไม่สะดุ้ง
สะเทือน

^{๕๐} สมพร เทพสิทธิ, ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาท, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสมพรเทพ
สิทธิ, ๒๕๔๕), หน้า ๕๓-๖๐

ผู้มีจุดบกพร่องดังกล่าวนี้ เห็นกันอยู่ว่ามักจับเหตุจับผล จับหลักการไม่ถูก ส่วนใหญ่จึงประสบปัญหาและความผิดพลาด ไม่อาจสร้างความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืนแท้จริงให้แก่ตน แก่บ้านเมืองได้ตามเป้าหมาย ดังนั้น นอกจากจะสอนคนให้เก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศของเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพพร้อม คือ ทั้งเก่ง ทั้งดี มาเป็นกำลัง

ของบ้านเมือง กล่าวคือ ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์ ให้ความดีเป็นปัจจัยและพลังประคับประคองหนุนนำความเก่งให้เป็นไปในทางที่ถูก ที่ควร ที่อำนวยผลเป็นประโยชน์อันพึงประสงค์แต่ฝ่ายเดียว ^{๕๒}

พ่อแห่งชาติมีพระราชประสงค์ทรงพระมหากรุณา ชี้แนวทางจริยธรรมให้สอนให้คนเป็นคนเก่งและจำเป็นต้องเป็นคนดีพร้อมกันไปกล่าว คือ ต้องสอนคนให้มีความรอบคอบ กว้างไกล เกรงใจผู้อื่น มีความสามัคคี มีความพอคิมีมัธยัสถ์ ไม่เห็นแก่ตัวเอาเปรียบผู้อื่น มีจริยธรรมขั้นสูงที่จะสุจริตไม่ทุจริต ประเทศจึงจะได้คนมีคุณภาพ คือ ทั้งเก่งทั้งดี ของเยาวชนทุกคน ต้องใส่ใจตั้งใจใจจ่อจด กับการฟังและปฏิบัติตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชของปวงชนชาวไทยผู้เป็นพระต้นแบบแห่งทศพิธราชธรรม พระราชจริยวัตร พระราชกรณียกิจ ล้วนเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่พสกนิกรของพระองค์

พระบรมราโชวาทบางตอนที่สำคัญต่อบทสรุปเทคนิคการให้คำปรึกษาแก่ พ่อแม่และลูก เพื่อเป็นดวงประทีปส่องทางให้ทุกคนทำความดีมี จริยธรรม

พระบรมราโชวาท เกี่ยวกับ ปรัชญาชีวิตการทำงาน พระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “.....ความรู้ที่ถูกต้องแม่นยำทั้งทางลึกและกว้างประการหนึ่ง ความคิดเห็นที่เป็น สัมมาทิฐิ ถูกต้องด้วยเหตุผลวิชาการ และความชอบธรรมประการหนึ่ง ความสามารถที่ จะทำงานให้สำเร็จผลตรงตามจุดหมายอีกประการหนึ่ง เป็นปัจจัยสำคัญของการทำงาน”

^{๕๒} พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช, คำพ่อสอน ,(กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโตโยต้าจำกัด,๒๕๔๔), หน้า๒๐-๒๑.

พระบรมราโชวาท เกี่ยวกับปรัชญาการใช้ชีวิตร่วมกันพระราชดำรัสความตอนหนึ่ง

“.....ความสามัคคี มีรากฐานที่ความเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ที่เรียกว่า เมตตาคือหวังดีต่อผู้อื่น หวังดี และกรุณา คือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าแต่ละคนมีจิตใจที่จะเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นแล้ว เชื่อว่าทุกคนจะก้าวสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้ ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง และก่อความเดือดร้อน ซึ่งกันและกัน...”

พระบรมราโชวาท เกี่ยวกับ ปรัชญาการดำรงชีพ พระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...วิถีชีวิตของบุคคลนั้นย่อมมีทั้งภัย ทั้งอุปสรรค และเคราะห์ร้ายผ่านเข้ามาเรื่อยๆ หากที่จะหลีกเลี่ยงไม่มีผู้ใดจะอยู่เป็นปกติสุขอย่างเดียวกันได้ทุกคน จึงจำเป็นต้องเตรียมตัวให้พร้อมทุกเวลา ที่จะเผชิญจะต่อสู้แก้ไขความไม่ปกติเดือดร้อนต่างๆ ด้วยเหตุผลถูกต้องหลักวิชา ด้วยความรอบคอบอดทน และด้วยสามัคคีธรรม...” ^{๕๓}

พระบรมราโชวาท ปรัชญาเรื่องของ สติ พระราชดำรัส “.....สติเป็นสิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้นักคิด หยุดคิด พิจารณา ก่อนที่จะทำ จะพูด และแม้แต่จะคิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่า สิ่งนั้นดีหรือชั่ว มีคุณประโยชน์หรือเสียหาย ควรกระทำหรือควรควรงเว้นอย่างไร....”

การปฏิบัติตามพระราชดำรัส เป็นคำสอน ทาง ความประพฤติปฏิบัติที่ประยุต์หลักพุทธธรรม อย่างง่ายๆ ที่เยาวชนจะเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และ พลเมืองดีของโลก ด้วยหลักสัมมาทิฐิ ในการทำงาน หลักสามัคคีในการใช้ชีวิตร่วมกัน หลักความรอบคอบอดทน และด้วยสามัคคีธรรมในการดำรงชีวิต ด้วยความกตัญญูและความจงรักภักดี พระราชดำรัสของพระองค์ท่านจะอัญเชิญประจำใจ ถ่ายทอดให้ ผู้ปกครองและ นักเรียนในโครงการวิจัยด้านจริยธรรมได้เป็นคนดีในฐานะ เป็นคนไทย

๕) ประมวลหลักธรรม ๑๐ ประการ ของสำนักงานข้าราชการพลเรือน ตามรอยพระยุคลบาท

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ท่านกล่าวว่า สำนักงานข้าราชการพลเรือนได้พยายามประมวลหลักที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้แสดงให้เห็นเรามาโดยตลอด ๑๐ ข้อ เรียกว่า

^{๕๓} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว,พระบรมราโชวาท ปรัชญาการทำงาน การใช้ชีวิตร่วมกัน และการดำรงชีพ ,< <http://www.mbu.ac.th/index.php?option=content&task=view&id=1188&Itemid=...>

หลัก ๑๐ ประการตามรอยพระยุคลบาท เรื่อง การรู้จักสามัคคี ในการรู้จักสามัคคี เราคนไทยทุกคนทุกอาชีพ ควรจะมีต้นแบบแสดงให้เราดู ปฏิบัติให้เราดู และเราก็ควรนำหลักนั้น มาปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจัง

ข้อแรก คือ ทำงานอย่างผู้รู้จริง และมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ คำหนึ่งที่พระองค์ท่านเคยรับสั่งไว้ “รู้จักสามัคคี” คำแรกที่ทรงสอนไว้ คือ รู้ เพราะฉะนั้นการดำรงชีวิตไม่ว่าจะทำอะไรขอให้เริ่มที่ความรู้เสียก่อน แล้วความรู้จริงมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ต้องแสดงให้เห็น การจะมีผลงานต้องมีสติ และสติทำให้สิ่งที่เกิดขึ้นสูงกว่า คือ ปัญญา ปัญญา คือ ความรู้ ต้องเป็นผู้รู้จริงในการทำงาน พระองค์ท่านมีเอกสาร ศึกษาวิธีทำแต่ละเรื่อง ทรงศึกษาอย่างละเอียด ก่อนตัดสินใจสั่งพระทัยลงไปช่วยพัฒนาประชาชน

ข้อที่ ๒ คือ ความอดทนมุ่งมั่น ยึดธรรมและความถูกต้อง อ่านหนังสือพระมหาชนก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอดทนต้องว่ายน้ำเข้าหาฝั่ง พระองค์ทรงอดทน ทรงเหน็ดเหนื่อยพระวรกาย ๖๐ ปี ที่ทรงงานมาจนทุกวันนี้ ทรงใช้พระวรกายสีกหรือ เพราะฉะนั้นเรื่องความอดทนนั้นขอให้มองพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้แล้วพยายามทำตามให้ได้ ธรรม คือ ความถูกต้อง ทรงถือยิ่งกว่าสิ่งใด ยึดความถูกต้อง จะเผชิญหน้ากับใครก็ได้ทั้งสิ้น หากเรามีความถูกต้อง ชีวิตเราก็มีความสุข

ข้อที่ ๓ ความอ่อนน้อมถ่อมตนเรียบง่ายและประหยัด พระองค์ทรงน้อมพระวรกายไปหาประชาชน ลูกเข้าน้ำประชาชน ถามทุกข์สุข ปรีกษาหารือกับเขาเป็นชั่วโมงๆ เวลาทรงงานต่างๆ ทรงประทับกับพื้น เพราะฉะนั้น ประหยัด อ่อนน้อม ถ่อมตน เรียบง่าย เป็นสิ่งที่พวกเราควรยึดถือและทำให้ได้ทันที และผู้คนจะเคารพบูชา

ข้อที่ ๔ มุ่งประโยชน์คนส่วนใหญ่เป็นหลัก พระองค์ท่านดำเนินการตลอดชีวิตของพระองค์ ๖๐ ปี ของการทรงงานทรงยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

ข้อที่ ๕ รับฟังความเห็นของผู้อื่น เคารพความคิดที่แตกต่าง เมื่อปรีกษาหารือกันแล้ว เหตุผลอันไหนจะยอมรับได้มากกว่า ก็ปฏิบัติเลย ทรงรับสั่งไว้อย่างเรียบง่าย

ข้อที่ ๖ มีความตั้งใจจริงและขยันหมั่นเพียร เรื่องความขยัน ความตั้งใจจริงทรงเป็นเลิศหมดทุกอย่าง ทรงตั้งใจ ทำอะไรก็ตั้งพระทัยและไปสู่การปฏิบัติที่ได้ผล

ข้อที่ ๗ มีความสุจริตและความกตัญญู ความสุจริตพระเจ้าอยู่หัวทรงเตือนให้เรา ยึดมั่นในความสุจริต เป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญมีคุณค่า

ข้อที่ ๘ พึ่งตนเอง ส่งเสริมคนดีและคนเก่ง เพราะฉะนั้นเรื่องความกตัญญูและการ พึ่งตนเอง ส่งเสริมคนดีคนเก่งต้องทำให้ได้ พึ่งตนเองก็คือเศรษฐกิจพอเพียง ทุกคนต้อง กำหนดเส้นความพอให้กับตนเองให้ได้ แล้วยึดเส้นนั้นไว้เป็นมาตรฐานของตนเอง

ข้อที่ ๙ รักประชาชน ข้าราชการทุกคนสิ่งที่ต้องทำ คือ รักประชาชน ทำงานเพื่อ ประชาชน ต้องรักผู้มารับบริการ ถ้าขาดตรงนี้ก็ไม่มีความรู้รักสามัคคี

จิตสำนึก รู้รักสามัคคี มีคำว่า “รัก” อยู่ด้วย ต้องมีปิยะวาจา รักประชาชนก็ แสดงออกทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งหมด การปลูกความดี คุณได้ความรักกลับมาแน่นอน เพราะฉะนั้นการรักประชาชนเป็นหัวใจ

ข้อที่ ๑๐ การเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน พระเจ้าอยู่หัวรับสั่งว่า รู้ไหมบ้านเมืองอยู่รอด มาได้ทุกวันนี้เพราะอะไร เพราะคนไทยเรายังให้กันอยู่ คำสั้น ๆ คำเดียวว่า “เรายังให้กันอยู่” อย่างเมืองไทยนี้อย่าไปหาที่ไหน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นคุณสมบัติของเราที่จะต้องมี

หลัก ๑๐ ประการที่ทาง ก.พ. ได้รวบรวมไว้ลงนำ ๑๐ คำนี้ใส่กระดาษาทองไว้ให้ฝัง เข้าไปในหัวใจ การรู้รักสามัคคีด้วยการมีจิตสำนึกทางคุณธรรม จริยธรรม ในแนวหลัก ๑๐ ประการ ตามรอยพระยุคลบาท เป็นการทำความดีเพื่อถวายต่อพระองค์ ^{๕๔}

ผู้วิจัยได้ใช้หลัก ๑๐ ประการนี้ เป็นเครื่องมือ ในการให้คำปรึกษากับเยาวชน และ ผู้ปกครองที่ให้ความร่วมมือในโครงการวิจัย ให้เกิดความรู้สึกจงรักภักดีต่อสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรู้รักสามัคคี เพื่อความมีชีวิตที่เป็นสุข

๒.๔ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) การรักษาศีล ๕ และอานิสงส์ของการรักษาศีล

^{๕๔} สุเมธ ตันติเวชกุล, หลักธรรมทำตามรอยพระยุคลบาท. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ด้าน สุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕-๓๔.

การเว้นจากการทำบาป พระเทพกิตติปัญญา คุณ อธิบายเกี่ยวกับการรักษาศีล ๕ ไว้ว่ามีประโยชน์ยิ่งว่า ตามหลักในเวรสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า เวรนั้นหมายถึง บาปอย่างเดียว คนมีเวรก็ คือคนมีบาป พระพุทธองค์ จึงสอนให้ละเว้นจากการทำเวร ดังปรากฏอยู่ในศีล ๕ ว่า “เวรมณี” แปลว่า เว้นจากการทำเวร หรือละเว้นจากการทำบาป อันมีการฆ่าสัตว์ เป็นต้น ผลแห่งการกระทำชั่วเราเรียกว่า “เวร” กรรมเป็นเหตุ เวรเป็นผล บาป ดังคำที่เราใช้กันว่า ก่อกรรมทำเวร ก่อกรรมคือการสร้างกรรม ทำกรรมทำเวรคือการ ทำบาป เมื่อเข้าใจถึงคำว่ากรรมและเวรต่างกันอย่างไร ก็จะทำให้เห็นชัดว่า กรรมมีความหมายออกไปได้หลายอย่าง อาจจะเป็นความดีก็ได้ ไม่ดีไม่ชั่วก็ได้ ส่วนเวรนั้นเป็นผล จากการทำความชั่วเท่านั้น^{๕๕}

อานิสงส์ของการรักษาศีล สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้เทศนาธรรมเกี่ยวกับการรักษาศีลไว้ที่สำคัญว่า “ศีล” นั้นแปลว่า “ปกติ” คือสิ่งหรือกติกาที่บุคคลจะต้องระวังรักษาตามเพศและฐานะ คำว่า “มนุษย์” นั้นคือผู้ที่มีใจอันประเสริฐ คุณธรรมที่เป็นปกติของมนุษย์ที่ต้องทรงไว้ให้ได้ตลอดไปคือ ศีล ๕ บุคคลที่ไม่มีศีล ๕ ไม่เรียกว่ามนุษย์อาจเรียกว่า “คน” แปลว่า “ยุ่ง” สมัยพุทธกาลผู้คนมักจะมีศีล ๕ ประจำใจกันอยู่เป็นนิจ ศีล ๕ จึงเป็นเรื่องปกติของบุคคล ในสมัยนั้นและจัดว่าเป็น “มนุษย์ธรรม” อานิสงส์ของ การรักษาศีล ๕ คือ

ก. ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๑ ด้วยการไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ด้วยเศษของบุญที่รักษาศีลข้อนี้ เมื่อน้อมนำมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะทำให้มีพลานามัยแข็งแรง ปราศจากโรคภัย ไม่เจ็บโรค อายุยืนยาว ไม่มีศัตรูหรืออุบัติเหตุต่าง ๆ มาเบียดเบียนให้ต้องบาดเจ็บ ล้มอายุหรือเสียก่อนวัยอันสมควร

ข. ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๒ ด้วยการไม่ถือเอาทรัพย์ของผู้อื่นที่เจ้าของมิได้เต็มใจให้ ด้วยเศษของบุญที่นำมาเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้ได้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวย การทำมาหาเลี้ยงชีพใน ภายหน้ามักประสบช่องทางที่ดี ทำมาค้าขึ้น และมีทรัพย์ ทรัพย์สมบัติไม่วิบัติหายนะไป ด้วยภัยต่าง ๆ เช่น อัคคีภัย วาตภัย โจรภัย ฯลฯ

ค. ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๓ ด้วยการไม่ล่วงประเวณีในคู่ครอง หรือคนในปกครองของผู้อื่น ให้ ด้วยเศษของบุญที่นำมาเกิดเป็นมนุษย์ก็จะประสบโชคดีในความรัก มักจะได้พบรักแท้ที่

^{๕๕} พระเทพกิตติปัญญาคุณ, กรรม-การให้ผล, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิอภิธรรมมหาธาตุ วิทยาลัย), ๒๕๔๗ หน้า ๒๑.

จริงจังและจริงใจ ไม่ต้องออกหัก ออกโรย และออกเคาะ ครั้นเมื่อมีบุตรธิดา ก็ว่านอนสอนง่ายไม่ดื้อด้น ไม่ถูกผู้อื่นหลอกลวงฉ้อคร่ำอนาจาร ไปทำให้เสียหาย บุตรธิดาย่อมเป็นอภิชาตบุตร ซึ่งจะนำเกียรติยศชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูล

ง. ผู้ที่รักษาศีลข้อ ๔ ด้วยการไม่กล่าวมุสา ให้ ด้วยเศษของบุญที่นำมาเกิดเป็นมนุษย์ จะทำให้เป็นผู้มีสุขุมเสียงไพเราะ พูดจามีน้ำมีนวลชวนฟัง มีเหตุมีผล ชนิดที่เป็น “พุทธวาจา” มีโวหารปฏิภาณไหวพริบในการเจรจา จะเจรจาสั่งใดก็มีผู้เชื่อฟังและเชื่อถือ สามารถว่ากล่าวสั่งสอนบุตรธิดาและศิษย์ให้อยู่ในโอวาทได้ดี

จ. ผู้ที่รักษาศีล ๕ ด้วยการไม่ดื่มสุราเมรัย เครื่องหมักดองของมีเมาให้ ด้วยเศษของบุญที่นำมาเกิดเป็นมนุษย์ ย่อมทำให้เป็นผู้มีสมอง ประสาท ปัญญา ความคิดแจ่มใส จะศึกษาเล่าเรียนสิ่งใดก็แตกฉานและทรงจำได้ง่าย ไม่หลงลืมเพื่อนเลอะเลือน ไม่เสียสติ วิกลจริต ไม่เป็นโรคสมอง โรคประสาท ไม่ปัญญาทึบ ปญญาอ่อน หรือปัญญานึ่ม

อานิสงส์ของศีล ๕ มีดังกล่าวก้าวข้างต้น สำหรับศีล ๘ และศีล ๑๐ และศีล ๒๒๗ ย่อมมีอานิสงส์มากยิ่งขึ้น ตามลำดับและประเภทของศีลที่รักษาแต่ศีลนั้นแม้จะมีอานิสงส์เพียงไร ก็เป็นแต่เพียงการบำเพ็ญบุญบารมีในชั้นกลางๆ ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น เพราะเป็นแต่เพียงระเบียบหรือกติกาที่จะรักษากายและวาจาเท่านั้น ส่วนทางจิตใจนั้นศีลยังไม่สามารถที่จะควบคุม หรือทำให้สะอาดบริสุทธิ์ได้ ฉะนั้น การรักษาศีล จึงยังได้บุญน้อยกว่าการภาวนา^{๕๖}

๒) สัมมาทิฐิกับการพัฒนาบุคคล

พระภิกษุภิกขุ ได้อธิบายถึงความสำคัญกับผิชอบซึ่งจะพัฒนาขึ้นในใจบุคคล โดยมีพื้นฐานมาจากสัมมาทิฐิ ที่เข้าไปอยู่ในใจมั่นคงถาวร แบ่งออกได้ ๔ ประการ คือ

๑. ความสำคัญกับผิชอบต่อศักดิ์ และ ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเอง ด้วยการไม่ยอมประพฤติ กรรมกิเลส ๔ หมายถึง การกระทำ ๔ ประการ ดังนี้

^{๕๖} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, อานิสงส์ของการรักษาศีล, (กรุงเทพมหานคร : กองทุนธรรมวิहार ๒๕๔๘), หน้า ๑๕-๑๘.

- ๑) ปาณาติบาต หมายถึง การฆ่าปลดปลงชีวิตประทุษร้ายเบียดเบียนทางกาย
- ๒) อทินนาทาน หมายถึง การลักขโมย จี้ ปล้น คดโกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน
- ๓) กาเมสุมิจาร หมายถึง การประพฤติดำสอนทางเพศ
- ๔) มุสาวาท หมายถึง การพูดเท็จ หลอกลวง ปั่นน้ำเป็นตัว

บุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคง ย่อมมีความสำนึกรับผิดชอบต่อ ศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเสมอ โดยการไม่ประพฤติดังกรรมกิเลส ๔ อย่างเด็ดขาด นี่เป็นคุณสมบัติข้อแรก ของคนดีที่โลกต้องการ

สรุปได้ว่าหลักธรรมในสังคาลสูตร ข้อแรก คือ การละกรรมกิเลส ๔ เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์อย่างบูรณาการกับการพัฒนาศักยภาพสัมมาทิฐิอย่างมั่นคงยั่งยืนในใจคน

๒. ความสำนึกรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้ร่วมสังคม
ควรมีพฤติกรรม การเว้นขาดจากอคติ ๔ อคติ แปลว่า ความลำเอียง แบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ

- ๑) ลำเอียงเพราะชอบกัน (ฉันทาคติ) คือ สาเหตุสำคัญของการคอร์รัปชันในสังคมทุกระดับ
- ๒) ลำเอียงเพราะชังกัน (โทสาคติ) คือ สาเหตุแห่งการกลั่นแกล้งกันในสังคม
- ๓) ลำเอียงเพราะเขลา (โมหาคติ) ความลำเอียงเพราะเขลา ย่อมทำให้กฎเกณฑ์และกฎหมายบ้านเมืองขาดความศักดิ์สิทธิ์ สังคมก็ระส่ำระสาย เพราะจำนวนมิชฌาทิฐิทวีขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- ๔) ลำเอียงเพราะกลัว (ภยาคติ) ความลำเอียงเพราะกลัวเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดภัยมืดต่าง ๆ จากเหล่ามิชฌาชีพ เช่น การเรียกค่าคุ้มครอง การเก็บส่วย การสร้างพยานเท็จ ฯลฯ

บุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงย่อมมีความรับผิดชอบต่อศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้ร่วมสังคม ด้วยการเว้นขาดจากอคติ เป็นคุณสมบัติประการที่ ๒ ของคนดีที่โลกต้องการ

สรุปได้ว่าการปลูกฝังอบรมสัมมาทิฐิ ให้เกิดขึ้นในใจแต่วัยเด็ก พฤติกรรมการละอคติ ๔ และการคบมิตรที่ดี ย่อมเกิดพฤติกรรมจิตพิสัย มีสามัคคีธรรม เป็นคนดีของสังคมโลก

๓) ความสำนึกกับผิชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ คือพฤติกรรมเว้นขาดจาก
อบายมุข ๖ อบายมุข แปลว่า ปากทางแห่งความฉิบหาย มี ๖ ประเภท คือ

๑. การติดสุราเมรัย และสิ่งเสพติดต่าง ๆ
๒. การชอบเที่ยวกลางคืน
๓. การติดดูการละเล่น
๔. การติดการพนัน
๕. การคบคนชั่วเป็นมิตร
๖. การเกียจคร้านในการทำการงาน

บุคคลที่มีสัมมาทิฐิบุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปในใจอย่างมั่นคงย่อมมีสำนึกกับผิชอบต่อ
ศีลธรรมทางเศรษฐกิจ เป็นคุณสมบัติของคนดีประการที่ ๓ คือ เว้นขาดจากอบายมุข คนดีที่
โลกต้องการ

สรุปได้ว่า การละอบายมุข ๖ ดังคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งการละอบายมุข
๖ ในหลักธรรมสังคาลสูตร และการมีสัมมาทิฐิ อย่างมั่นคง มีพฤติกรรมเป็นบุญ มี
hiriโอตตปปะ เกรงกลัวบาป สังคมจะสงบร่มเย็น

แต่ในสังคมปัจจุบัน อบายมุข ยังมีอยู่ จึงทำให้ความปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สินของ
คนดีถูกละเมิด คนชั่วคนบาปมีปะปนอยู่ในสังคม ทำให้มีอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินมีเพิ่ม
มากขึ้น

เรื่องคนชั่ว มีฉันทิภูติ ในสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์ตรัสไว้ดัง “ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เราจักแสดงคนชั่ว ที่ยิ่งกว่า คนชั่ว และคนดี ที่ยิ่งกว่า คนดีแก่เธอทั้งหลาย เธอ
ทั้งหลายจงฟัง” บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้มีความเห็นผิดด้วยตนเอง และชักชวนผู้อื่นใน
ความเห็นผิดอีกด้วย บุคคลนี้เราเรียกว่า คนชั่ว ที่ยิ่งกว่าคนชั่ว ส่วนคนดีที่ยิ่งกว่าคนดีเป็นผู้มี
ความเห็นชอบด้วยตนเอง และชักชวนผู้อื่นในความเห็นชอบอีกด้วย เป็นผู้มีความรู้ชอบด้วย
ตนเอง และชักชวนผู้อื่นในความรู้ชอบอีกด้วย เป็นผู้มีความพินชอบด้วยตนเอง และชักชวน
ผู้อื่นในความพินชอบอีกด้วย บุคคลนี้เราเรียกว่าดียิ่งกว่าคนดี ^{๕๖}

^{๕๖} อก.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๑๐/ ๓๓๐.

๔) ความสำนึกรับผิดชอบต่อบุคคลรอบตัวเรา ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าทิส ๖

๑. ทิสเบื้องหน้า หมายถึงมารดาบิดา
๒. ทิสเบื้องขวาหมายถึงครูอาจารย์
๓. ทิสเบื้องหลังหมายถึง ภรรยา(หรือสามี) และบุตร
๔. ทิสเบื้องซ้าย หมายถึง ญาติสนิทมิตรสหาย
๕. ทิสเบื้องล่าง หมายถึง ผู้ได้บังคับบัญชา
๖. ทิสเบื้องบน หมายถึง สมณพราหมณ์ผู้สอนวิชาความเป็นมนุษย์แก่ชาวโลก

บุคคลที่มีสัมมาทิฐิเข้าไปอยู่ในใจอย่างมั่นคงเท่านั้นที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตน ได้อย่างสมบูรณ์^{๕๔} สรุปได้ว่า การมีสัมมาทิฐิ ครอบถ้วน จะสอดคล้องกับหลักธรรมในสังคัลลสูตร ทุกข้อ สิ่งแรกที่เด็กทุกคนต้องปฏิบัติต่อทิสเบื้องหน้า คือ บิดามารดามีคุณ การปฏิบัติต่อพ่อแม่ด้วยความกตัญญูกตเวทินับว่าเป็นหัวใจสำคัญของมนุษยชาติ ความกตัญญูกตเวที เป็น สิ่งที่ต้องปฏิบัติต่อพ่อแม่ สมศรี สุกุมลนันทน์ ได้กล่าวถึงพ่อ มีความตอนหนึ่งว่า ลูกต้องยอมรับว่าพ่อแม่เลี้ยงลูกอย่างสมัยใหม่ คือ พ่อเป็นเพื่อนลูก พ่อแม่ลูกเป็นหุ้นส่วนบริษัทครอบครัว มีสิทธิ์มีเสียงตัดสินใจในการดำเนินชีวิตครอบครัวด้วยกัน พ่อแม่ลูกต่างฝ่ายต่างเห็นว่าทุกคนเป็นทรัพยากรครอบครัว

“คุณแม่นานักเพียง	พสุธา
คุณบิดาจุอา	กาศกว้าง”

ความกตัญญูกตเวที เป็นมงคลสูงสุดสำหรับคน พ่อหวังให้ลูกตอบแทนด้วยความเป็นคนดีและความเป็นคนดีอย่างหนึ่ง คือ ความกตัญญูรู้คุณคน พ่อของลูกชอบทำงานเพลินอยู่กับบ้านพ่อเขียนหนังสือ “พ่อสำนึกในบุญกรรมดาของสังขาร แต่ไม่ได้สิ้นแรงท้อแท้ อย่างคนแก่ส่วนใหญ่ พ่อเพียงเป็นห่วงว่า วันเวลาของพ่อจะไม่เหลือพอสำหรับจะทำงานที่พ่ออยากทำ ยิ่งอายุของพ่อก้าวขึ้น งานของพ่อก็ยิ่งมากขึ้น”^{๕๕}

^{๕๔} พระภาวนาวิริยคุณ, **คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์ ๑**, (กรุงเทพมหานคร : ชมรมพุทธศาสตร์สากล), หน้า๔๓-๔๔.

^{๕๕} สมศรี สุกุมลนันทน์, **พ่อ : พระยาอนุমানราชชน**, (กรุงเทพมหานคร : ส่งสยามการพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๕๕-๕๕.

ความสำคัญของความกตัญญูทเวที

พระธรรมโสภณ (พิน ปสาทิโต) คติธรรมจากหนังสือ “กตัญญูทเวที” ได้ให้นิยาม ของคำว่ากตัญญูดังนี้ กตัญญู คือผู้รู้อุปการะที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตน กตเวที คือ กระทำการอุปการะตอบอุปการะที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก่ตน การทำอุปการะ คือ การสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในทางที่เกิดประโยชน์ เช่นการให้ของกินให้ของใช้ให้ยาแก้โรค ให้ที่อยู่อาศัย ด้วยการกล่าวแนะนำตักเตือนด้วยถ้อยคำที่สุภาพอ่อนโยน กล่าวปลอบโยนให้เข้มแข็งเมื่อเกิดความเศร้าโศก ปลุกปลอบให้เกิดความเข้มแข็งจะมักเข้มแข็งเมื่อจิตใจห่อเหี่ยวท้อแท้ ช่วยกล่าวโต้แย้งคัดค้านในเมื่อผู้อื่นกล่าวทัพบม สอนวิชาที่ยังไม่รู้ไม่เข้าใจ ให้รู้ให้เข้าใจ ด้วยการช่วยกระทำกิจการงานช่วยป้องกันอันตรายที่บังเกิดขึ้นช่วยรักษาพยาบาลยามเจ็บไข้ด้วยการวางตนสม่ำเสมอทั้งต่อหน้าและลับหลังช่วยประกาศความดีของผู้นั้นให้ ปรากฏในที่ต่างๆ ตามสมควร ^{๖๐}

ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตของมวลมนุษยชาติ ความกตัญญูต่อพ่อแม่เป็นความสำคัญสูงสุด ลูกกตัญญู คือ ลูกที่รู้อุปการะที่พ่อแม่กระทำแล้วแก่ตน กตเวที คือการกระทำอุปการะตอบแทนบุญคุณของท่านตามสมควรการตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ มีวิธีทำได้กว้างขวางทุกเวลา เด็กเล็กๆ ที่รู้สึกถึงบุญคุณพ่อแม่และประสงค์จะตอบแทนบุญคุณท่าน จงทำตนเป็นคนสอนง่ายว่าง่าย เชื่อฟังคำสั่งสอนของท่านไม่ได้เถียง ก้าวร้าว คือร้อน จงพูดแต่ถ้อยคำอ่อนหวานไพเราะ จงเคารพอ่อนน้อมถ่อมตน อย่าเล่นซุกซน อย่าเป็นพาลเกร ไรไปไหนมาไหนต้องกราบไหว้ลา เมื่อเป็นเด็กโตขึ้น จงประพฤติตนให้ดี อย่าเที่ยวเตร่ในทางที่จะเกิดความเสียหาย อย่าหนีโรงเรียน อย่าเล่นการพนัน จงขยันในการเรียน จงช่วยทำกิจการงานตามสมควร จงระมัดระวังประหยัดค่าใช้จ่ายอย่าสุรุ่ยสุร่าย ทำให้ทรัพย์สินเงินทองของท่านต้องหมดเปลืองไป ในทางที่ไม่มีประโยชน์ จงเคารพเชื่อฟังคำสอนของท่านเมื่อท่านเจ็บป่วย จงเฝ้ารักษาพยาบาลให้ดีที่สุด เมื่อมีอันตรายใด ๆ เกิดขึ้นแก่ท่าน จงช่วยคุ้มครองป้องกันจนเต็มกำลังความสามารถ จงนึกเสมอว่า คนเรานั้นมีพ่อได้เพียงคนเดียวมีแม่ได้เพียงคนเดียว เพียงสองคนนี้เท่านั้นที่รักที่เอ็นดู และให้อุปการะแก่เรายิ่งกว่าใครๆ ในโลก เมื่อใดเป็นผู้ใหญ่ ต้องขยันจะมักเข้มแข็งทำการทำงาน ทั้งนี้เพื่อบำรุงฐานะของตนให้ดีขึ้น เชิดชูวงศ์

^{๖๐} พระธรรมโสภณ (พิน ปสาทิโต) ,กตัญญูทเวที, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท กราฟฟิคเวอร์ค ๒๘ จำกัด ๒๕๕๕), หน้า ๓-๖๒.

ตระกูล เว้นจากการประพาศชั่ว เมื่อหาทรัพย์มาได้จึงแบ่งให้ท่านบ้าง ท่านจะขัดสนหรือ มั่งมีก็ควรให้เพื่อบูชาบุญคุณของท่าน เมื่อพ่อแม่แก่เฒ่าต้องอุปการะเลี้ยงดูท่านให้ดีที่สุด คำสอนของท่านจงเคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตาม แม้ท่านจะเสียชีวิตไปแล้วก็ไม่ควรล่วงละเมิด ควรทำบุญอุทิศปีละ ๑ ครั้ง ส่วนกุศลอันเกิดจากความดีนี้เป็นวิธีตอบอุปการะวิธีเดียว ที่จะยังประโยชน์แก่ท่านเมื่อไม่มีชีวิตจะดูแลเราต่อไปแล้ว ลูกที่รู้บุญคุณพ่อแม่ และกระทำ อุปการะเป็นลูกกตัญญูทเวที ส่วนลูกที่ไม่รู้คุณพ่อแม่ เรียกว่า ลูกอกตัญญูบางทีเรียกว่าลูก เนรคุณ มีความหมายตรงกับ คำว่าอกตัญญู ครูอาจารย์คนแรกของเรา ก็คือพ่อแม่ เพราะท่าน ได้สอนฝึกความประพฤติของเรา

การปลูกฝังความกตัญญูทเวที ต้องเกิดจากพ่อแม่ทำเป็นตัวอย่าง การแสวงหาบุคคล เป็นต้นแบบ คนไทยมีตัวอย่างผู้มีความกตัญญูทเวทีเป็นเลือนอยู่แล้ว คือ รัชกาลสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว แต่มักไม่แสวงหาโอกาสจึงเป็นสิ่งที่ นักเรียนควรจ้องมองเห็นพระองค์เป็นต้นแบบ และ พร้อมจะ เดินตามรอยบาทพระองค์ ด้วยความจงรักภักดี มีความศรัทธาในองค์พระมหากษัตริย์ แห่งราชอาณาจักรไทย เป็นสิ่งดีที่สุดต่อคุณภาพชีวิตของทุกคนทั้งทางโลกและทางธรรมผู้ใด มุ่งหวังความเจริญต้องกตัญญูต่อพระมหากษัตริย์ กตัญญูต่อพระรัตนตรัย พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระผู้มีพระภาคตรัสสอนให้ทุกคนเป็นมนุษย์ประเสริฐ ผู้วิจัยเห็นว่าเราทุกคนโชคดี ได้เกิดมา เป็นคนไทยอยู่ในประเทศไทย มีสิ่งดีเลิศถึง ๒ ประการ จึงได้เรียบเรียง คำพ่อสอน พระบรม ราโชวาท ไปให้คำปรึกษาพ่อแม่ และลูกขอให้ทุกคนคิดไตร่ตรองโดยรอบคอบ และสร้าง ความสุขในครอบครัว ถ้าทุกคน คิดดี พุทธิ ทำดี มีสัมมาทิฐิ เป็นแกนนำปัญญา แก้ปัญหา ชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชีวิตเป็นสุขครอบครัวอบอุ่น ด้วยจริยธรรม นำปัญญา พัฒนาสังคม เยาวชนมีคุณธรรมน้ำใจ ใช้ชีวิตพอเพียง หลีกเลี้ยงยาเสพติด เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ทำให้พ่อแม่ มีอายุยืนยาว โอกาสที่พ่อแม่ และลูกมีเวลา พุดคุยกันบ่อยๆ ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวสม่ำเสมอ ควรเกิดขึ้นในทางเป็นกลาง ปราศจากอคติ ต่อโครงการวิจัย โดยเมื่อตอบแบบสอบถาม พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ ต้องตอบได้ อย่างเชื่อมั่น

สังคหธรรมจรโลงโลก ด้วยความกตัญญูทเวที

ความสำคัญของสังคหธรรม คำว่าสังคหธรรม หมายถึงธรรมที่มีผลต่อการอยู่ ร่วมกันของสังคมเล็ก ๆ แต่ละครอบครัว บทบาทครอบครัว พ่อแม่ และ ลูก มีสังคหธรรม ๔ ประการนี้ ไปตามเหตุตามผลแต่ละกรณี ย่อมยังประโยชน์ซึ่งความกตัญญูทเวที อันเป็น สิ่ง เลิศทางจริยธรรมที่ถูกทุกคนพึงทำเพื่อความเจริญอย่างมั่นคงในชีวิต

“ พระพุทธองค์ ทรงกล่าวแก่ภิกษุ ความว่า สังคหธรรม ๔ ประการนี้ การให้ ๑
ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก ๑ ความประพฤติประโยชน์ในโลกนี้ ๑ ความเป็นผู้มีคนสม่ำเสมอ
ในธรรมนั้น ๆ ตามควร ๑ ธรรมเหล่านี้ เป็นเครื่องสงเคราะห์โลก ประดุจสลักเพราควบคุมรด
ที่เล่นไปอยู่ไว้ได้ ถ้าไม่มีสังคหธรรม มารดา บิดาไม่พึงได้รับความนับถือ แห่งบุตร”^{๑๑}

การดำเนินชีวิตให้เป็นสุข ในด้านชีวิตครอบครัว การที่จะเป็นสุขอย่างยั่งยืน
หลักธรรมในสังคาลกสูตรได้กล่าวถึง ทิศเบื้องหลัง คือ บทบาทของสามีภรรยาที่พึงปฏิบัติ
ต่อกันเพื่อการเป็นต้นแบบพ่อแม่ที่ดี พระพุทธองค์ ทรงสอนคฤหัสถ์ ในการประพฤติธรรม
ถ้าเราประยุกต์หลักธรรมนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ต่อการ สร้างครอบครัวเข้มแข็ง

พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสสอน อนาถบิณฑิกคฤหบดี ความว่า คฤหบดีสุข ๔
ประการ คือ สุขเกิดแต่ความมีทรัพย์^๑ สุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภคน ๑ สุขเกิดแต่ความ
ไม่เป็นหนี้ ๑ สุขเกิดแต่การงานที่ปราศจากโทษ ๑ สุขเกิดแต่การมีทรัพย์ โภคทรัพย์ที่ทำ
มาได้ด้วยความขยัน หมั่นเพียร สังสมขึ้นด้วยกำลังแขน มีเหงื่อไทรมตัว ประกอบใน
ธรรมได้มาโดยธรรมของเรามีอยู่ นี้เรียกว่าสุขเกิดแต่การมีทรัพย์ สุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์
บริโภคน ย่อมใช้สอยโภคทรัพย์ และย่อมกระทำบุญทั้งหลาย ด้วยโภคทรัพย์ นี้เรียกว่าสุข
เกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภคน สุขเกิดแต่ความไม่เป็นหนี้ คือยอมไม่เป็นหนี้อะไร ๆ ของ ใคร
ๆ น้อยก็ตามมากก็ตาม เรียกว่าสุขเกิดแต่ความไม่เป็นหนี้ สุขที่เกิดแต่การประกอบการทำงาน
ที่ปราศจากโทษ เป็นผู้ประกอบ ด้วย กายกรรม วาจากรรม มโนกรรมอันหาโทษมิได้นี้
เรียกว่าสุขแต่การประกอบการทำงานที่ปราศจากโทษ คฤหบดีสุข ๔ ประการนี้แล อันคฤหบดี
ผู้บริโภคนพึงได้รับตามกาลสมัย^{๑๒}

พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมผู้ที่มีสัมมาทิฐิ ต้องยึดมั่นในความสามัคคี
ความสามัคคีของหมู่ให้เกิดสุข พระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวถึงเรื่อง ความสามัคคี
น่าสนใจดังนี้ “สามัคคี” นั้นเป็นคำที่ดีแต่ ความสามัคคีมี ๒ อย่าง คือ อย่างที่ ๑ ความ
สามัคคี ของคนขึ้นมา อย่างที่ ๒ ความสามัคคีของบัณฑิต คือ บัณฑิตนั้นเมื่อยังแก้ปัญหา
ไม่เสร็จ ก็ไม่ทำร้ายไม่เบียดเบียนกัน ก็อยู่กันไปด้วยดีโดยสงบ สามัคคี ก็คือ แก้ปัญหา
ให้สำเร็จลงด้วยความรู้ ความเข้าใจ จึงมีความประสานสอดคล้องกลมกลืนกัน ที่เรียกว่า

^{๑๑} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๑๐/๓๓๐.

^{๑๒} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๒/๑๐๕.

ความสามัคคี เพราะฉะนั้นสามัคคีแบบบัณฑิต “นับถือพระพุทธเจ้าเหมือนกันก็ต้องสามัคคีกัน” อันนี้ก็เป็นคำที่สำคัญ การแสดงออก ซึ่งความสามัคคีต้องทำให้เหมาะสมด้วยจิตใจปรารถนาดีไม่ได้แตกแยก มีวิธีการที่จะแสดงสามัคคีให้เหมาะสมในทางสังคม พ่อแม่สามัคคีกับลูก อาจารย์ สามัคคีกับเด็กลูกศิษย์ ๘ คนดีต้องทำให้เป็นตัวอย่าง ไม่เช่นนั้น ในสังคมชุมชนระดับปลึกย่อยจะวุ่นวายสับสนหมด ^{๖๓}

ความสามัคคีในสังคมเกิดจากใจที่มีเมตตา และสังคมจะมีสันติสุข สุขของทุกฝ่าย ด้วยหลักเมตตา เป็นยารักษาใจ พันเอก (พิเศษ) ทองคำ ศรีโยธิน ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความสุขด้วยหลัก เมตตา เป็นยารักษาใจ ผู้ครองเรือนจะมีความสุข “เมตตา” เป็นธรรมโอสธ เป็นยาวนานพิเศษที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบ รับรองในสรรพคุณ และนำมาเสนอแก่มหาชน สรรพคุณของยาใจ มี ๓ ประการ เรียกว่า ๓ ส.

ส. ที่ ๑ คือ สุขภาพ ส. ที่ ๒ คือ เสน่ห์-ความงาม และส. ที่ ๓ คือ สมรรถภาพ

ส. ที่ ๑ บำรุงสุขภาพกาย สุขภาพจิต ท่านเน้นไว้ในตำรา เฉพาะที่เห็นง่ายๆ ๓ ประเด็น กลับเป็นสุข (สุข สุปปติ) หมายความว่า กลับง่าย กลับสบาย กลับสนิท . ดิ้น ก็เป็นสุข (สุข ปฏิพุชติ) คือ ดิ้นขึ้นด้วยความสดชื่น แจ่มใส มีความสุข. ดิ้นก็ฝืนดี (น ปาปก็ สุป็น ปสุตติ) ได้แก่ ไม่ฝืนลามก ตระหนกตกใจ

ส.ที่ ๒ สร้างเสน่ห์ อานิสงส์ธรรมโอสธเมตตาข้อที่ ๒ คือ ช่วยเสริมสร้างเสน่ห์และความงาม ๓ ประเด็น คือ เป็นที่รักของมนุษย์ (มนุสฺสานํ ปิโย โหติ) เป็นที่รักของอมมนุษย์ (อมนุสฺสานํ ปิโย โหติ) ผิวพรรณใบหน้าผุดผ่อง (มุขฉกฺโข วิปสฺสิตติ)

ส. ที่ ๓ เพิ่มสมรรถภาพ อานิสงส์เมตตา ข้อสุดท้าย ทั้งในการศึกษาและในการปฏิบัติงาน ตำราว่าไว้ ตูฏ จิตต สมริยติ จิตของผู้บำเพ็ญเมตตาเป็นสมาธิตั้งมั่นได้เร็ว แต่ผู้มีจิตเป็นสมาธิ จิตจะสงบอยู่ที่หนังสือ อ่านได้รวดเร็วเข้าใจดี จำได้แม่น เพราะฉะนั้นสมาธิจิตจึงเป็นประโยชน์ทั้งในด้านเป็นที่พักใจให้มีความสุข ทั้งในด้านเพิ่มสมรรถภาพในการปฏิบัติงาน และการศึกษาให้ได้ประสิทธิผลยิ่งขึ้นอีกด้วย ^{๖๔}

^{๖๓} พระพรหมคุณาภรณ์, “ความสามัคคี”, สนองโอยฐ์สภาอากาศไทย, ฉบับที่ ๖๖๕ (กรกฎาคม-มิถุนายน, ๒๕๔๕) : ๑๖.

^{๖๔} พันเอกพิเศษทองคำ ศรีโยธิน, “เมตตาขารักษาใจ”, ข่าวสารกัลยาณธรรม, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๘ (ตุลาคม ๒๕๔๕) หน้า ๘-๑๓.

การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ในการสร้างครอบครัวอบอุ่น

ครอบครัวเป็นรากฐานของการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมความประพฤติที่ดีงาม ถูกต้อง ให้แก่ลูก ๆ ทุกคน บรรดาผู้ที่เติบโตมาเป็นทรัพยากรของชาติ ต้องตอบคำถามเดียวกันว่า พ่อแม่สร้างชีวิตให้แก่ลูก ๆ ของท่านพ่อแม่ในยุคปัจจุบัน ต้องวิ่งเพื่อทำมาหากิน จึงนำลูกมาเข้าโรงเรียน ฝากฝังให้ครูดูแลลูกของตนในด้านระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความตรงต่อเวลาและอื่น ๆ การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ควรมีความรู้ตั้งแต่ลูกเกิดมาก่อนที่จะเข้าโรงเรียน พ่อแม่ต้องดูแลลูกจึงขอ สรุปประเด็นที่น่าสนใจ คือ

แพทย์หญิง กมลพรรณ ชีวพันธุ์ศรี ได้อธิบายถึงความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาของเด็กตามวัย อย่างมีเหตุผลว่า เด็ก วัย ๒ ปี ด้านพัฒนาการความฉลาด รู้ศัพท์มากขึ้น พูดคำสั้น ๆ ๒ – ๓ คำ พูดขอบคุณและขอโทษได้ ความไว้วางใจใกล้ชิดกับพ่อแม่ พ่อแม่จึงควรสอนการควบคุมทางอารมณ์ เด็กอายุ ๒๔ – ๓๐ เดือน พัฒนาการทางสังคมอารมณ์ ต้องสอน ผิดถูก พูดจาไม่สุภาพต้องสอนบ่อยๆ สอนให้มีระเบียบ สอนให้รู้จักเรื่องระเบียบอารมณ์ พ่อแม่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีส่วนวัยรุ่นจะเริ่มเมื่ออายุ ๑๐-๑๒ ปี ขึ้นไปซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ร่างกาย สังคม พฤติกรรม เมื่อถึงเวลาเริ่มเปลี่ยนเป็นวัยรุ่น จะมีข้อที่พ่อแม่ผู้ปกครอง ครู มีความกังวลมาก ๆ คือ การเชื่อฟังจะน้อยลง แต่จะเชื่อเพื่อนหรือคนวัยเดียวกันมากขึ้น เพราะฉะนั้นการจะปลูกฝังค่านิยมคุณธรรม ความรักความอบอุ่น คำสั่งสอนต่าง ๆ ที่จะทำให้เขาทำตาม พ่อแม่ต้องสอนตั้งแต่เล็ก ๆ จนถึงก่อนวัยรุ่น ที่สำคัญคือ ความรักที่ผู้ใหญ่ให้เด็ก โดยต้องไม่ลำเอียงมีความยุติธรรม อย่าจู้จี้หรือพูดบ่น ในเรื่องที่เคยพูดไปแล้วบ่อยเกินไป อย่าเป็นคนคุมมากเกินไป แต่ควรพูดให้เขาคิดว่าเขาสามารถจะรับผิดชอบเรื่องใดได้ และต้องทำตามที่ได้ตกลงกันให้แน่นอน แม่จะได้ไม่บ่นมาก เป็นเพื่อนเล่น ทำกิจกรรมกับเขา พร้อมพูดคุยซักถามปัญหา ความรู้สึกความต้องการของเขาโดยอ้อม การเปิดใจของพ่อแม่ที่มีให้เด็กเป็นเกราะสำคัญต่อเขาที่จะทำให้ เด็กไม่ทำอะไรผิดพลาดได้ระดับหนึ่ง พฤติกรรมชอบอิสระแต่ยังต้องการความรัก ความอบอุ่น ผู้ใหญ่ต้องปรับตัวและคอยดูแล ความรู้สึกและความต้องการของเด็กและคอยสังเกตพฤติกรรมสม่ำเสมอ จะเป็นเกราะป้องกันเด็ก ๆ จากอันตราย ^{๖๕}

^{๖๕} แพทย์หญิง กมลพรรณ ชีวพันธุ์ศรี, “ การพัฒนาการเด็กต่างวัย, เครือข่ายของพ่อแม่เยาวชนเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ”, <<http://www.parent-youth.net./mcontents/marticle/php?head title=mcontents> ๒๕๕๘, หน้า ๑๑-๑๔.

คำว่าครอบครัวอบอุ่น พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ คำว่าครอบครัวเป็นคำที่มีความหมายมากคือ หมายถึงความรักความอบอุ่น ความเป็นอันเดียวกัน สมัยลูกเป็นเด็ก ๆ อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว มีเสียงหัวเราะสนุกสนานมีเสียงวิ่งเล่นวิ่งไล่กันทานอาหารร่วมกัน ทำอะไรด้วยกันมีชีวิตชีวา พ่อแม่เหนื่อยมาจากงานก็สบายใจ ครอบครัวอบอุ่นคือ ครอบครัวที่พร้อมหน้าพร้อมตา ใฝ่ถามทุกข์สุขกัน ทานข้าวด้วยกัน แม้จะนาน ๆ ครั้งก็ยังดีพี่น้องรักกันไว้ สามัคคีกันไว้ เมื่อตัดพืดคน้องก็เหมือนกับตัดเลือดตัดเนื้อของพ่อกับแม่นั่นแหละลูก ^{๖๖}

ระเบียบวินัยของเด็ก แพทย์หญิง สุราทิพย์ ศิริจันทร์เพ็ญ ได้รวบรวมความรู้เรื่องระเบียบวินัยของเด็กในหัวข้อ หนูน้อยหย่อนวินัยเรื่องใหญ่ที่ต้องแก้ ข้อสรุปของบทความนี้ก็คือ พ่อแม่ คือคนสำคัญที่สุดในการสร้างวินัย เช่น ไม่ควรซื้อของเล่นให้ลูกทุกครั้ง เมื่อลูกร้องขอ ถ้าอยากเล่นของเล่นเพื่อนต้องขออนุญาตก่อนเสมอ ไม่ใช่หยิบไปเฉยๆ หัวใจสำคัญของการฝึกวินัย พ่อแม่ควรหนักแน่นจริงจัง ทำตัวเป็นตัวอย่าง มีสติ ควบคุมอารมณ์ของตนเอง ปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอในทิศทางเดียวกันอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน ^{๖๗}

ความรับผิดชอบเป็นเรื่องสำคัญที่ควรปลูกฝังในวัยเด็ก พ่อแม่จะฝึกความรับผิดชอบให้ลูกอย่างไร ผู้วิจัยได้ให้คำปรึกษาแก่เด็กในการวิจัย ทำด้วยตนเอง เช่น การซักเสื้อผ้าของตนเอง เด็กๆ บอกว่า ช่วยดูบ้าน ล้างจานและงานอื่นๆ

กลุ่มบุญรักษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกความรับผิดชอบให้ลูกซึ่งเป็นประโยชน์ต่อพ่อแม่ ดังข้อความว่าจะปลูกฝังลูกอย่างไรให้มีความรับผิดชอบ พ่อแม่ต้องเป็นคนมีความรับผิดชอบ เป็นตัวอย่างที่ดีให้ลูกดู คือเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวไม่ทอดทิ้ง ไม่ปล่อยปละละเลยลูก ทำหน้าที่ของพ่อแม่ที่ดีให้สมบูรณ์ สร้างฐานะของครอบครัวให้มั่นคง และฝึกลูกตั้งแต่วัยเด็ก ให้รู้จักช่วยเหลือตัวเอง รู้จักรับผิดชอบในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ต้องสอนให้รู้ว่าพ่อแม่จะอยู่กับลูกตลอดไปนั้น เป็นไปไม่ได้ ลูกต้องรู้จักช่วยเหลือตัวเอง พ่อแม่ต้องฝึกลูกให้เป็นคนตรงต่อเวลา ให้เป็นคนมีระเบียบวินัยใน เมื่อมอบหมาย

^{๖๖} พระธรรมกิตติวงศ์, คำพ่อ คำแม่, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสียงธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๔-๘.

^{๖๗} แพทย์หญิง.สุราทิพย์ ศิริจันทร์เพ็ญ,, “ระเบียบวินัยของเด็ก”, นิตยสารเพื่อสุขภาพ สมอง โอรุสสถานกาชาดไทย , ฉบับที่ ๑๖๗ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๕) : ๓๓.

หน้าที่ให้ลูกรับผิดชอบแล้ว พ่อแม่ต้องคอยสอดส่องดูแล สอนลูกให้ตระหนักในหน้าที่ของตนเอง แต่ถ้าลูกรับผิดชอบในหน้าที่การงานได้ไม่บกพร่องเลย พ่อแม่ก็ควรชมเชยหรือให้รางวัลเลย เพื่อเป็นกำลังใจในการทำมาค้าดียิ่งๆขึ้นไป ยังต้องฝึกลูกให้เป็นคนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่นิ่งดูตาย แม้ทำงานนั้นจะไม่ใช่น้ำใจของตน ต้องสอนลูกเสมอว่า การมีน้ำใจต่อผู้อื่นเป็นสิ่งที่ดี ควรทำ เพราะเมื่อเรามีน้ำใจต่อผู้อื่น เราจะได้มีน้ำใจเป็นเครื่องตอบแทน ฝึกลูกให้มีน้ำใจต่อส่วนรวม โดยสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนฝูง กับหมู่คณะ เพราะคนเรานั้นจะเก่งแสนเก่งเพียงไร แต่ถ้าขาดคนรอบข้างสนับสนุนก็ยากจะประสบความสำเร็จในชีวิต ^{๖๔}

พระธรรมวิสุทธิกวี ได้แสดงธรรมแก่สาธุชนตามหลักในพระพุทธศาสนานี้ “ลักษณะของคนที่น่ารัก” คนที่น่ารัก ซึ่งเป็นที่รักพอใจของคนทั้งหลาย เมื่อกล่าวโดยทั่วไปแล้วมีลักษณะ สอดคล้องกับหลักธรรมในสังคหสูตร เรื่องสังคหธรรม คือ เป็นคนไม่อวดดี ไม่พุดมากจนเขาเบื่อ เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว พุดจาอ่อนหวาน เป็นคนเสียสละ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น เป็นคนกตัญญูทดแทน เป็นคนไม่มีนิสัยริษยาเสียสละผู้อื่น เป็นคนมีนิสัยสุขุม รอบคอบ ไม่ยกตนข่มท่าน ^{๖๕}

ผู้วิจัยได้ทำหน้าที่อัญเชิญพระจริยาวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้านความประหยัดของพระองค์ เฝ้าให้นักเรียนกลุ่มทดลองฟัง พวกเขาสนใจมากและจะพึงปฏิบัติประพฤติดตาม พระจริยาวัตรของพระองค์ท่านในเรื่องประหยัดการใช้จ่าย สิ่งใดควรใช้ก็ใช้อย่างคุ้มค่า เช่น ยาสีฟัน แปรง กระจกฟอก ในชีวิตประจำวันซึ่งไม่ยกจนเกินไปสำหรับทำนุเป็นกิจนิจ

เรื่องการฝึกลูกให้ประหยัด กลุ่มบุญรักษา เสนอแนวคิดว่าสิ่งที่สำคัญบอก่อนว่าอนาคตของลูกจะตั้งหลักฐานให้มั่นคงได้ คือ ความประหยัด แต่การจะเพนีสัยประหยัดให้ลูกนั้น พ่อแม่ต้องมีวิธีการที่เหมาะสม โดยมีหลักการว่า ลูกจะมีนิสัยประหยัดได้ เมื่อพ่อแม่ประหยัดเป็นแบบอย่างให้ลูกดู การเพนีสัยประหยัดให้ลูก ต้องทำตั้งแต่ลูกยังเล็กๆ คือ

๑. ฝึกลูกให้รู้จักคุณค่าของเงิน เมื่อลูกขอเงินต้องซักถามให้ละเอียดก่อนว่าจะเอาเงินนี้ไปทำอะไร มีความจำเป็นแค่ไหนถึงต้องใช้เงิน ต้องสอนให้ลูกรู้ว่าเงินทุกบาททุกสตางค์ที่

^{๖๔} บุญรักษา, “บทความฝึกความรับผิดชอบให้ลูก”,

<<http://bdvision.net./content4/obstacle1/obstacle2/obstacle2.html>

^{๖๕} พระธรรมวิสุทธิกวี, “ลักษณะของคนที่น่ารัก”, สนองโอรุสสุภาภาษาไทย, ฉบับที่ ๑๖๓

(มกราคม-มีนาคม) : ๓๒-๓๓ .

พ่อแม่หามาได้หมายถึงหยาดเหงื่อแรงงานของพ่อแม่ ลูกจะได้รู้คุณค่าของเงิน และใช้เงินอย่างคุ้มค่า

๒. ฝึกให้เว้นของฟุ่มเฟือย สิ่งใดที่เป็นของฟุ่มเฟือย ไม่จำเป็น หาวิธีอธิบายให้ลูกรู้ว่าของดีไม่จำเป็นต้องราคาแพง ฝึกให้ลูกรู้จักใช้ของอย่างคุ้มค่าให้ใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ ไม่ใช่ทิ้งขว้างๆ เมื่อของเสียหยาบ ต้องสอนให้รู้จักซ่อมแซมของนั้นด้วยตัวเอง

๓. ฝึกให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สอนลูกให้รู้จักทำของใช้เอง เป็นการเสริมสร้างภูมิปัญญาให้ลูก นอกจากนั้นควรฝึกให้ลูกรู้จักวิธีตัดทอนงบประมาณค่าใช้จ่ายของลูกเอง เพื่อลูกจะได้รู้จักวิธีออม และรู้จักทำงานให้ได้เงินด้วยตัวเอง

๔. ฝึกลูกให้รู้จักเก็บออมทรัพย์ หากกระป๋องออมสินให้ลูกสำหรับเก็บเงินที่เหลือจากค่าขนม หรือค่าใช้จ่ายประจำ พาลูกหรือสอนลูกให้เอาเงินที่เก็บออมได้ไปฝากเข้าบัญชีในธนาคาร

๕. เลือกเพื่อนที่มีนิสัยประหยัดให้ลูกคบ เพื่อนที่มีนิสัยฟุ่มเฟือย สุรุ่ยสุร่ายไม่รู้จักคุณค่าของเงิน ต้องหาวิธีป้องกันอย่าให้ลูกไปคบหาสมาคมด้วย

๖. ฝึกลูกให้รู้จักรักษาศีล ๘ ในวันพระ หรือวันหยุด เมื่อเห็นว่าลูกโตพอสมควรแล้ว ควรพาไปวัด หัดให้รู้จักรักษาศีล ๘ เพื่อให้ลูกรู้ว่า บางสิ่งที่เราคิดว่าเป็นสำหรับชีวิตนั้น แท้จริงเป็นสิ่งที่ฟุ่มเฟือย รักษาศีล ๘ ตักละหนึ่งแก้วจะรู้ด้วยตนเองว่าไม่จำเป็นเลย และเพื่อให้ได้ผลดีพ่อแม่ต้องรักษาศีล ๘ เป็นตัวอย่างให้ลูกดูด้วย การรักษาศีล ๘ จะช่วยให้ลูกมีนิสัยประหยัด และรู้จักประมาณในการใช้จ่าย ๔ เพื่อการดำรงชีวิตได้เอง หากทุกครอบครัวทำได้อย่างนี้ จะส่งผลถึงสังคม ถึงประเทศชาติ ประเทศไทยจะไม่ต้องเสียดุลการค้ากับต่างประเทศอีกต่อไป ค่านิยมในสินค้าต่างประเทศก็จะลดลงไปด้วย ^{๓๐}

การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ เป็นการสร้างครอบครัวอบอุ่น ก็เพื่อความสุขของครอบครัว ไม่ว่าจะยากจนหรือไร้การศึกษาไม่ใช่ปัญหา ในการสร้างครอบครัวอบอุ่น หลักปฏิบัติระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อยังประโยชน์แก่สมาชิกในครอบครัวและยังมีศักยภาพในการพัฒนาคนได้ตลอดชีวิต พ่อแม่ต้องมีพรหมวิหารธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ ได้กล่าวถึงพรหมวิหารธรรม มี ๒ ภาค คือ ภาค ความรู้สึก ได้แก่ สามข้อแรก คือ เมตตา กรุณา มุทิตา

^{๓๐} บุญรักษา, “การฝึกลูกให้ประหยัด”,

และภาคปัญญา ซึ่งแสดงออกที่อุเบกขา คือการวางท่าทีวางตัวเฉย ไม่ทำให้ แต่คอยดูให้เขาทำ อุเบกขา แปลว่า การคอยดูใกล้ๆ อุเบกขา จึงหมายความว่า พ่อแม่คอยดูให้ลูกทำ โดยเป็นที่ปรึกษา คอยบอก คอยแก้ คอยแนะให้เขาเรียนรู้ ให้เขาฝึก ให้เขาหัดทำด้วยตนเอง ตอนพ่อแม่ไม่ทำให้ ตรงนี้แหละจะทำให้เด็กได้พัฒนามาก ดังนั้น ข้ออุเบกขานี้จึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้โอกาสเด็กที่จะมีการพัฒนาอุเบกขาช่วยให้เข้มแข็ง แต่ถ้าขาดสามข้อแรกก็จะกระด้างไป ไม่เห็นอกเห็นใจใคร เพราะฉะนั้นจึงต้องมีความพอดีซึ่งเป็นเรื่องยากจะต้องเน้นให้ตระหนักว่าครอบครัวเป็นตัวอย่างเป็นที่พิสูจน์ว่าสังคมจะอยู่ดีได้หรือไม่ ถ้าพ่อแม่สามารถรักษาพรหมวิหาร ๔ ให้สมดุลไว้ได้ดี ครอบครัวก็จะเป็นอยู่ดี เป็นรากฐานที่ดีของสังคม เด็กที่เติบโตออกไปอยู่ในสังคมก็จะช่วยสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างดี ^{๓๐}

คุณภาพชีวิตครอบครัวที่มีความสุขในฐานะชาวพุทธ คุณภาพชีวิตของครอบครัวที่มีความสุขควรมีลักษณะใด พระพรหมคุณาภรณ์ ได้ให้แนวคิด ความว่า ดูได้ ๑ ระดับ เริ่มด้วย ระดับที่ ๑ ด้านแรกคือ ด้านสุขภาพร่างกาย ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน แข็งแรง งามสง่า อายุยืน ด้านที่สอง มีอาชีพสุจริต มีวัตถุ ทรัพย์สิน เงินทอง ไม่เดือดร้อน มีกินมีใช้ อย่างน้อยพึ่งตนเองได้ในด้านเศรษฐกิจ ด้านที่สาม ในทางสังคม มีสถานะทางสังคมเป็นที่ยอมรับนับถือ มียศ มีตำแหน่ง มีบริวาร มีผู้คนยกย่อง และถ้ามีเกียรติคุณเป็นที่นิยมนับถือก็ยิ่งดี ด้านที่สี่ คือ มีครอบครัว มีความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นสุข พี่น้องรักกันดี ดูแลเอาใจใส่ ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าพอใจทั้ง ๔ ด้านนี้รวมกันเป็นระดับที่ ๑ เรียกว่า ทัศนธรรม มีกตละ หรือประโยชน์ปัจจุบันเป็นจุดหมายขั้นตาเห็น ต้องดูเป็นพื้นฐานก่อน ระดับ ๒ ที่เรียกว่า สัมปรายกตละ หรือประโยชน์เบื้องหน้า เป็นจุดหมายขั้นเลยตาเห็น พ่อแม่ผู้นำในครอบครัว เป็นหลักใจ ให้ความอบอุ่น ซาบซึ้ง สุขใจ อยู่ในครอบครัวอย่างมีความภาคภูมิใจ และมั่นใจ ที่ได้ดำเนินชีวิตโดยสุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ซึ่งก็เป็นคุณภาพชีวิตอย่างหนึ่ง เป็นการทำจิตใจให้สงบ มีความรู้สึกมั่นคง

ยิ่งกว่านั้นยังเป็นผู้ที่ได้เสียสละบำเพ็ญประโยชน์ ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ลักษณะอย่างนี้ยิ่งทำให้คุณภาพชีวิตดียิ่ง เพราะรู้ดีว่าชีวิตมีคุณค่า มีความหมาย ทำให้เกิดปีติ อิ่มใจและความสุขที่ลึกซึ้งยั่งยืน และจะย้อนไปโยงกับข้อแรก เช่น ทำให้เป็นที่นิยมนับถือ มีความภูมิใจในครอบครัวของตนว่า พ่อแม่ของตนได้ทำตนให้เป็นประโยชน์ ช่วยเหลือเพื่อน

^{๓๐} พระพรหมคุณาภรณ์, ความสุขของครอบครัว คือ สันติสุขของสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๑-๑๑.

มนุษย์ ทำความดี สร้างสรรค์สังคม เป็นต้นรวมทั้งมีศรัทธาเชื่อมั่นในการทำความดี
เชื่อมั่นในพระรัตนตรัย มีหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ จิตใจไม่หวั่นไหว เป็นคุณภาพชีวิตในระดับ
จิตใจ แล้วก็มีปัญญาแก้ปัญหาในชีวิตได้ มีความรู้ความเข้าใจ รู้จักทันต่อข่าวสารความเป็นไป
เหตุการณ์โลก รู้เข้าใจทันต่อข่าวสารข้อมูล นี่เป็นคุณภาพชีวิตในระดับปัญญาซึ่งสำคัญมาก
ระดับ ๓ ที่เรียกว่า ปรมัตถะ แปลว่า ประโยชน์อย่างยิ่ง เป็นจุดหมายสูงสุด ตามพุทธพจน์ที่ว่า
“...จิตดี...อโศก วัชร งาม” ผู้ใดถูกโลกธรรมทั้งหลายกระทบกระทั่งแล้ว จิตใจไม่หวั่นไหวมี
ความมั่นคง ไม่เศร้าโศกแห่งเขา ไม่เศร้าหมองขุ่นมัว เป็นจิตใจที่สะอาด ผ่องใส เกษม ปลอด
โปร่งเบิกบานอันนี้จัดว่าเป็นมงคลสูงสุดเป็นคุณภาพชีวิตชั้นยอด พ่อแม่ที่ถึงขั้นนี้ก็จะเป็นหลัก
ของครอบครัว และของเพื่อนมนุษย์ทั่วไปได้อย่างดีคุณภาพชีวิตก็ดูได้ หลายระดับอย่างนี้”^{๓๒}

การเรียนรู้จริยธรรมเบงกัรวม พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ท่านได้อธิบาย
พัฒนาการแบบบงกัรวมของเด็กไทย มีสาระสำคัญ ความว่า จริยธรรม หมายถึง การดำเนิน
ชีวิตที่ดี และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในสังคม การดำเนินชีวิตที่ดีของเราทั้งหมดเป็นเรื่อง
พฤติกรรม ทางกาย วาจา จิตใจ ของเรามีเจตจำนง ความตั้งใจทำความดี มีปัญญาความรู้
ขยายออกไป เราก็มักมีพฤติกรรมที่ซับซ้อนและได้ผลดียิ่งขึ้น อารมณ์เป็นบงกัรวมในจริยธรรม
เราจึงพัฒนาปัญญาขึ้นมาแก้ไขปรับเปลี่ยน ตลอดจนปลดปล่อยอารมณ์หรือสภาพจิต อย่าง
น้อยก็เป็นอารมณ์บวก ความสัมพันธ์เป็นปัจจัยแก่กันระหว่างพฤติกรรม จิตใจ อารมณ์ และ
ปัญญา เป็นเรื่องของจิตใจ คือ กระบวนการดำเนินชีวิตจริยธรรมหรือการดำเนินชีวิตที่ดี คือ
ชีวิตที่มีการศึกษา การพัฒนาคนแบบบงกัรวม เป็นเรื่องธรรมชาติของการศึกษา คือ การศึกษา
ใน ๓ ด้านของชีวิต คือ

๑. ด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ด้วยกายวาจาใจและสัมพันธ์กับสังคมก็คือศีล๕
๒. ด้านจิตใจ ในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทุกครั้งจะไม่ขาดองค์ประกอบด้านจิต
มีคุณสมบัติสำคัญ คือสมาธิ

^{๓๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒-๓๓ .

๓. ด้านปัญญา ความรู้ความเข้าใจ ความเชื่อ ทศนคติ ต้องอยู่ในขอบเขตของ ความรู้นั้น “ปัญญา” ถ้าปัญญาความรู้เข้าใจมากขึ้น เราคิดเป็น ก็ทำให้ปรับแก้พฤติกรรมและ จิตใจใหม่ “มององค์รวมต้องเห็นองค์รวมทั้งหมด มององค์รวมก็ต้องโยงให้เห็นองค์รวม” ^{๓๓}

การพัฒนาเครื่องมือ เพื่อใช้ในการวิจัย จริยธรรม วัดด้านความรู้ความเข้าใจหลักธรรม

๑) การพัฒนาเครื่องมือวัดด้านความรู้ความเข้าใจหลักธรรม

สุจิรา สุขสาร ได้ทำการศึกษา การพัฒนาเครื่องมือวัด คุณธรรม จริยธรรม ที่จำเป็น ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ของนักเรียนตามมาตรฐานโรงเรียน ของสำนักงาน คณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๑ และได้นำเสนอสิ่งที่เป็น สารประโยชน์ ต่อการพัฒนาเครื่องมือของผู้วิจัย ดังนี้

(๑) องค์ประกอบของมาตรฐานโรงเรียน ในด้านคุณภาพนักเรียน มีประเด็น ที่ใช้ พิจารณาและตัดสินคุณภาพ ในตัวบ่งชี้เหมือนกันทั้งระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๕ มาตรฐาน ๒๐ ตัวบ่งชี้ ในที่นี้ผู้วิจัยพิจารณา เฉพาะ ระดับมาตรฐานที่ ๘ และตัวชี้วัดที่บ่งบอกคุณภาพ ๓ ระดับ

สำหรับมาตรฐานที่ ๘ นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อย่างมีความสุข มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตัวบ่งชี้ที่ ๑ ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือและตอบ แทนคุณ ในระดับประถมศึกษา มีระดับคุณภาพ ดังนี้

ระดับคุณภาพ ๑ ให้กำลังใจผู้อื่นเมื่อได้รับความทุกข์ไม่เบียดเบียน ช่วยเหลือเกื้อกูล ผู้อื่น ตอบแทนผู้มีพระคุณ โดยกระทำตามข้อกำหนดของสังคม

ระดับคุณภาพ ๒ ให้กำลังใจผู้อื่น เมื่อได้รับความทุกข์ไม่เบียดเบียน ช่วยเหลือ เกื้อกูลผู้อื่น ตอบแทนผู้มีบุญคุณ เป็นการกระทำด้วยความเต็มใจ

ระดับคุณภาพ ๓ ให้กำลังใจผู้อื่น เมื่อได้รับความทุกข์ ไม่เบียดเบียน ช่วยเหลือ เกื้อกูลผู้อื่น ตอบแทนผู้มีบุญคุณเป็นการกระทำด้วยความเต็มใจ โดยปฏิบัติเป็นนิสัย

^{๓๓} พระธรรมปิฎก, พัฒนาองค์รวมของเด็กไทย , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา ๒๕๔๖), หน้า ๗-๑๑ .

ตัวบ่งชี้ที่ ๒ ความเชื่อตรงต่อหน้าที่และความถูกต้อง ในระดับประถมศึกษา มีระดับคุณภาพ ดังนี้

ระดับคุณภาพ ๑ ปฏิบัติตนเหมาะสมตามหน้าที่ เชื่อตรงต่อตนเอง และผู้อื่นเป็นการกระทำตามกฎระเบียบสังคม

ระดับคุณภาพ ๒ ปฏิบัติตนเหมาะสมตามหน้าที่ เชื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่นเป็นการกระทำด้วยความเต็มใจไม่หวังผลตอบแทน

ระดับคุณภาพ ๓ ปฏิบัติตนเหมาะสมตามหน้าที่ เชื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่นเป็นการกระทำด้วยความเต็มใจไม่หวังผลตอบแทนโดยปฏิบัติเป็นนิสัย

ตัวบ่งชี้ที่ ๓ การใช้สิ่งของ และทรัพย์สินอย่างประหยัดและคุ้มค่า ในระดับประถมศึกษา มีระดับคุณภาพ ดังนี้

ระดับคุณภาพ ๑ ใช้สิ่งของและทรัพย์สินส่วนตนอย่างเหมาะสม เกิดประโยชน์คุ้มค่า

ระดับคุณภาพ ๒ ใช้สิ่งของและทรัพย์สินส่วนตนและส่วนรวมอย่างเหมาะสม เกิดประโยชน์คุ้มค่า

ระดับคุณภาพ ๓ ใช้สิ่งของและทรัพย์สินส่วนตนและส่วนรวมอย่างเหมาะสม เกิดประโยชน์คุ้มค่า โดยปฏิบัติเป็นนิสัยและชักชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม

ตัวบ่งชี้ที่ ๔ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบด้วยความมุ่งมั่นรอบคอบและถูกต้อง ในระดับประถมศึกษา มีระดับคุณภาพ ดังนี้

ระดับคุณภาพ ๑ ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ

ระดับคุณภาพ ๒ ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความมุ่งมั่น รอบคอบ และถูกต้องจนสำเร็จ

ระดับคุณภาพ ๓ ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความมุ่งมั่น รอบคอบ และถูกต้องจนสำเร็จ ขอมรับผลการปฏิบัติ และแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเต็มใจ ^{๓๔}

^{๓๔} สุจิรา สุขสาร , “ การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของนักเรียนตามมาตรฐานโรงเรียนของคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ” , วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิตศึกษาศาสตร์ , (มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒-๑๓ .

จากการศึกษาเรื่องคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของนักเรียนตามแนวของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมาตรฐานที่๘ นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ^{๓๕}

สุพิศ จันทรบุดร ศึกษาเกี่ยวกับการวัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรม กษณะของเครื่องมือวัดเป็นเหตุการณ์

ตัวอย่าง เป็นเรื่องสั้นๆ ของเหตุการณ์ที่คิดใช้เหตุผล

(๐๐)ถ้าหน่วยแพทย์พยาบาลเคลื่อนที่มารับบริจาคโลหิตที่ โรงเรียน ข้าพเจ้าจะไม่บริจาคโลหิตเพราะ

๑.....เป็นการเสียสละที่ไม่คุ้มค่า

๒.....เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องรักษาสุขภาพตนเอง

๓.....ข้าพเจ้ากลัวว่ารู้สึกเจ็บและเมื่อบริจาคแล้ว จะทำให้ร่างกายอ่อนแอ ติดโรคได้ง่าย

๔.....บุคคลไม่จำเป็นต้องละอายใจตนเองเมื่อไม่ได้บริจาคโลหิต

๕.....ข้าพเจ้าไม่กลัวว่าเพื่อนๆจะหาว่าเป็นคนใจแคบเพราะมีเพื่อนข้าพเจ้าหลายคนไม่ยอมบริจาค

๖.....คนที่ไม่บริจาคโลหิต เพราะมีเหตุผลอันควรยอมไม่ทำให้ ความภูมิใจตนเองลดลง ^{๓๖}

คำถามแบบตัวเลือกและคำถามแบบเหตุการณ์กล่าวข้างต้นทำให้พบว่ามีกลุ่มคำคุณศัพท์ ที่กล่าวถึงพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ได้แก่ ไม่คุ้มค่า ไม่บริจาค ใจแคบ ภูมิใจ ละอายใจ กลัว เป็นต้น จึงทำให้ผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือวัด พฤติกรรมเชิงจริยธรรม แบบคำคุณศัพท์ตรงข้าม เป็นคู่ที่เป็นคู่กัน ใจแคบ-ใจกว้าง ละอายใจ-ภูมิใจ ซึ่งจะได้นำกล่าวถึง การวัดในด้านจิตพิสัยต่อไป

๒) การพัฒนาเครื่องมือวัดด้านพฤติกรรม

การวัดด้านพฤติกรรม เรียกว่า การวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย หมายถึง สิ่งที่บ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลในด้านอารมณ์และจิตใจแล้วนำไปสู่การแสดงออกทางด้านพฤติกรรมภายนอก

เครื่องมือวัดด้านจิตพิสัย จำเป็นต้องวัดด้วยเครื่องมือที่เชื่อถือได้ ในปัจจุบันมีเครื่องมือที่ใช้วัดหลายชนิด ผู้วิจัยยังได้เลือกสร้างเครื่องมือวัด และแบบสังเกตพฤติกรรม ใน

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓-๓๔ .

^{๓๖} สุพิศ จันทรบุดร, “การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียนมัธยมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ,(มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔), หน้า ๖๕.

ด้านจิตพิสัย มาตรวัดแบบออสกู๊ด ซึ่งเป็นที่น่าสนใจอย่างกว้างขวางของนักวิจัยในต่างประเทศ ด้านทดสอบจริยธรรม

การสร้างแบบวัดพฤติกรรมจริยธรรม แบบออสกู๊ด (Osgood's Method) โดยมี ความหมายเป็นลักษณะ ๒ ด้าน (Bipolar) เช่น ดี-เลว , รัก-เกลียด, เป็นต้น ที่ใช้สื่อสารเป็น คำคุณศัพท์ซึ่งจะมีความหมายตรงข้ามเป็นคู่ซึ่ง ออสกู๊ด (Osgood) ใช้คำตรงข้าม (Bipolar) ๕๐ คู่ วิเคราะห์ห่มโนภาพ (Concept) แตกต่างกัน ๒๐ มโนภาพ วิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการคือ องค์ประกอบด้านการประเมิน (Evaluative Factor) องค์ประกอบด้านพลังอำนาจ (Potency Factor) และองค์ประกอบด้านกิจกรรม (Activity Factor) ในองค์ประกอบหนึ่งๆ จะมีคำที่มีความหมายตรงข้ามกันอย่างสุดโต่งอยู่ ๒ คำ คำที่ใช้วัดความรู้สึกจึงเป็นคำที่มีความหมายตรงข้ามกันอย่างมีเหตุผล (Logical opposite) กำหนด มโนภาพ ๓ ช่อง^{๓๓}

คำที่แสดงความรู้สึก เช่น

ดี ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ เลว

รัก ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ เกลียด

แฟรงค์ เจ ชูลโลเวย์ (Frank J. Solloway) และคณะเป็นนักจิตวิทยา แห่ง มหาวิทยาลัยเบอร์keley (Berkeley) ได้พัฒนาเครื่องมือวัดด้านจริยธรรม (The Morality Test) มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ ตอน ดังนี้

(๑) ด้านเจตคติและความเชื่อทางจริยธรรม (Moral Attitudes and Beliefs)

ในการพัฒนาแบบสอบถาม นักวิจัยใช้คำคุณศัพท์แบบต่างกันสุดโต่งมี ๓ ระดับ โดยให้ คำแนะนำว่า บางครั้งคำตอบอาจตอบไม่ได้ ก็ให้เลือกสเกลระดับ ๔ ที่อยู่ในระดับกลาง

ตัวอย่าง การวัดด้านหลักจริยธรรม (Moral Principles)

(๐๐) หลักจริยธรรม คนส่วนมากใช้เกณฑ์ตัดสินความมีจริยธรรมเกิดได้อย่างไร

ตนเอง พันธุกรรม ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ สิ่งแวดล้อม

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗

^{๓๓} ล้วน อังคนา สายยศ , การวัดด้านจิตพิสัย , (กรุงเทพมหานคร : สุริยสาส์นการพิมพ์ ๒๕๔๓), หน้า ๕๕ .

คนอื่น พันธกรรม ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ สิ่งแวดล้อม

ตัวอย่าง การวัดด้านความเชื่อ

(๐๐) การทำแท้งควรจะเป็นทางเลือกที่ทำได้

ตนเอง ไม่เห็นด้วย ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ เห็นด้วย
๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗

คนอื่น ไม่เห็นด้วย ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ เห็นด้วย

(๐๐) การวิจัยด้านเซลล์ต้นแบบ (Stem cell)

ตนเอง ผิดเสมอ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ไม่ผิด
๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗

คนอื่น ผิดเสมอ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ไม่ผิด

เหตุการณ์ทางจริยธรรมที่นักวิจัยกลุ่มนี้ศึกษา จะใช้เหตุการณ์ปัจจุบัน เช่น การฆ่าตัวตาย, การรักร่วมเพศ การแก่เรดเกินวัย, การมีบุตรก่อนวัยอันควร, ความไม่เกรงใจในการพูด ขัดจังหวะ, การหย่าร้าง, การใช้ยาสูบเช่นฆ่ากัน, การฆ่าตัดตอน, คอร์ปชั่น เป็นต้น

(๒) ด้านศาสนาและภูมิหลังทางสังคม (Religious and Social Background)

ตัวอย่าง การวัดด้านศาสนา

(๐๐) พิจารณาลักษณะตนเองมีธรรมชาติแบบใด

อนุรักษนิยม ๑ ☐ ๒ ☐ ๓ ☐ ๔ ☐ ๕ ☐ ๖ ☐ ๗ ☐ บริโณคนิยม

(๐๐) เครื่องศาสนา ๑ ☐ ๒ ☐ ๓ ☐ ๔ ☐ ๕ ☐ ๖ ☐ ๗ ☐ ไม่เคร่ง

(๓) เกี่ยวกับตนเอง ซึ่งเป็นด้านเพศ อายุ เชื้อชาติ ภูมิลำเนา ขนาดครอบครัว

(๔) ด้านบุคลิกภาพ

ตัวอย่างการวัดด้านบุคลิกภาพตนเอง

(๐๐) คุณเป็นคนช่างคุย

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ๑ ☐ ๒ ☐ ๓ ☐ ๔ ☐ ๕ ☐ เห็นด้วยอย่างยิ่ง

(๐๐) คุณชอบค้นหาความผิดคนอื่น

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ๑ ☐ ๒ ☐ ๓ ☐ ๔ ☐ ๕ ☐ เห็นด้วยอย่างยิ่ง

คำคุณศัพท์ในกลุ่มนี้ที่นักวิจัยใช้ได้แก่ ความเครียด, หน้าไหว้หลังหลอก, เห็นแก่ตัว, ความห่วงใย, ความมีพลัง, การลองทำไว้ดูหมาย, ความคิดลึกซึ้งการให้อภัย, ความมักง่าย, ความวิตกกังวล, จินตนาการที่ดี, ความเฉยเมย, ความไว้วางใจ, ความเกียจคร้าน, อารมณ์แปรปรวน, ชอบแสวงหาความรู้ใหม่ๆ, การพึ่งพาตนเอง, ทำงานทุกอย่างให้เสร็จ, การแสดงอารมณ์ฉุนเฉียว, ขี้อาย, เก็บกด, ชอบสังคม, ห้วนไหวทางอารมณ์ง่าย, เป็นต้น

๕) ด้านการประเมินค่า ทำไมบางคนมีจริยธรรม บางคนไม่มีจริยธรรม ตอบด้วยคำพูดของตนเองในช่องว่างที่กำหนดมาให้

- (๐๐) ทำไมคุณจึงคิดว่าตนเองต้องมีจริยธรรม
- (๐๐) ทำไมคุณจึงคิดว่าคนอื่นต้องมีจริยธรรม
- (๐๐) ทำไมบางครั้งคุณอาจประพฤติผิดจริยธรรม
- (๐๐) ทำไมคุณจึงคิดว่าคนอื่นประพฤติผิดทางจริยธรรม ^{๓๔}

แบบทดสอบทั้ง ๕ ตอน มีวิธีนำเสนอที่น่าสนใจมาก ผู้วิจัยได้ศึกษาทางเว็บไซต์ผู้ทำเว็บไซต์ออกแบบโปรแกรม บริษัทเอทอฟ และได้เลือกวิธีใช้คำคุณศัพท์วัดจิตพิสัยตามมาตรวัดแบบออสกูด และการทำแบบสอบถามพฤติกรรม ด้านจริยธรรมดังวิธีนำเสนอของคณะนักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยเบอร์กลีย์ สหรัฐอเมริกา

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในประเทศไทย

สุพิตร จันทบุตร ศึกษาการพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้แบบสอบถามด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเยาวชนเป็นแบบแบ่ง ๔ ระดับ คือ เป็นประจำ เป็นบางครั้ง ไม่เคย ไม่ทราบ

ตัวอย่างพฤติกรรมเชิงจริยธรรม

- (๐๐) ทดลองและเสพยาเสพติดให้โทษ
- (๐๐) มีความเสียสละและสามัคคี

ตัวอย่างพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเยาวชนตามผู้ปกครองเกี่ยวกับเยาวชนผู้อยู่ในความดูแลของท่าน

- (๐๐) มีระเบียบวินัย - มาเรียนสม่ำเสมอ
- (๐๐) มีความซื่อสัตย์สุจริต ^{๓๕}

^{๓๔} Frank J.Solloway, “The Morality Test”, < <http://www.autofservice.com> >/morality/

พัชรพร วีรสิทธิ์ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบห้าประการของ
บุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอริยบท ๔ ของ
เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในสำนักงานประกันสังคมได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามสมมุติ
เกี่ยวกับการทำงาน

ตัวอย่าง วัดฉันทะในการทำงาน

(๐๐) ถ้าข้าพเจ้าเป็นครูที่เกษียณแล้ว ข้าพเจ้าจะสอนหนังสือให้กับเด็กแถวบ้าน
โดยไม่คิดค่าสอน เหตุผลที่ข้าพเจ้าทำเช่นนั้นเพราะ

- ☐ ข้าพเจ้ายังรักในการสอนหนังสือและการทำเช่นนี้เป็นการช่วยเหลือคนที่ยากจนอยู่ได้
- ☐ ข้าพเจ้ายังรักในการสอนหนังสือ และอยากช่วยทำประโยชน์ให้แก่สังคม ในขณะที่ยัง
สามารถทำได้
- ☐ ข้าพเจ้ายังรักในการสอนหนังสือ และอยากทำประโยชน์ให้ผู้อื่นเพื่อได้รับการยกย่องว่าข้าพเจ้า
เป็นครูที่อุทิศตนเพื่อลูกศิษย์

การวิจัยนี้มีแบบสอบถามจำนวน ๒๐ ข้อ เมื่อวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตาม
หลักอริยบท ๔ โดยแบ่งเป็นด้านฉันทะ ๕ ข้อ ด้านวิริยะ ๕ ข้อ ด้านจิตตะ ๕ ข้อ และด้านวิมังสา ๕ ข้อ
ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ ราชด้านอยู่ระหว่าง ๐.๕๑๓, ๐.๗๖, ราชข้ออยู่ระหว่าง ๐.๖๒ – ๐.๗๖ ความ
เชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีค่า ๐.๖๔ จากผลการวิจัยพบว่า ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ต่างเป็น
องค์ประกอบที่สัมพันธ์กันในลักษณะเสริมกันและกัน กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีองค์ประกอบอริยบท ๔ ด้าน
ใดด้านหนึ่งแล้วจะมีองค์ประกอบอริยบท ๔ ในด้านอื่นด้วย ซึ่งอริยบท ๔ นี้เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อ
พฤติกรรมการทำงานของบุคคล ทำให้บุคคลทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าบุคคลนำหลักอริยบท ๔
ใช้เป็นหลักในการเผชิญปัญหาและอุปสรรค ในการทำงานย่อมส่งผลให้ฝ่าฟันอุปสรรคในการทำงานได้เป็น
อย่างดี ^{๘๐}

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การรักษาศีล ๕ และอริยบท ๔ มีความสัมพันธ์กันอย่าง
ใกล้ชิดกับวินัยในตน หมายถึงว่า การสร้างวินัยในตนมีความสำคัญมาก เพราะคนที่มีวินัยใน

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐.

^{๘๐} พัชรพร วีรสิทธิ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบห้าประการของบุคลิกภาพและ
ความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอริยบท ๔ ของเจ้าหน้าที่ สำนักงาน
ประกันสังคม”, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์กร บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๔๖, หน้า ๕๗.

ตนจะมีสำนึกในเชิงจริยธรรม เพื่อความดี ความงาม ความฉลาด นักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาไว้ สรุปความสำคัญ ๒ ประเด็น คือ ๑) คุณค่าและประโยชน์ของวินัยในตน ๒) การสร้างความฉลาดทางอารมณ์

คุณค่าและประโยชน์ของวินัยในตน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกล่าวว่า วินัยมีความสำคัญ ดังนี้

ลักษณะวินัยที่ดี ที่ควรปลูกฝังให้แก่วัยรุ่น มีดังนี้

๑. ตั้งอยู่บนรากฐานของการเสียสละเพื่อมนุษยธรรม เช่น มีอิสรภาพ ความยุติธรรม และความเสมอภาคในหมู่ของชนทั้งหลาย
๒. ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งการยอมรับนับถือศักดิ์ศรีและสิทธิของทุกคน
๓. มีผลให้งานที่ทำมีประสิทธิภาพมากขึ้น
๔. ส่งเสริมให้เด็กมีลักษณะเป็นผู้นำ คือ พร้อมที่จะปฏิบัติงานร่วมกับหมู่คณะ
๕. วินัยควรกำหนดมาจากการเข้าใจว่าต้องทำอะไรหรือไม่ ด้วยเหตุผลใดดีกว่า วินัยที่ทำตามคำสั่ง^{๔๑}

การคัดเลือกถึงกาลกสุตฺรมาเพื่อศึกษาหลักธรรมด้านจริยธรรม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการครอบคลุมการดำเนินชีวิตของผู้หวังความเจริญ อย่างไรก็ตาม ถ้าใครก็ตามไม่ปฏิบัติตามอริยวินัยนี้ ลด ละ กระมกเล็ดไม่ได้ ก็ต้องถือว่ามึเจตนาจงใจประกอบกรรมชั่วทั้งทางกาย วาจา ใจ การทำผิดกฎศีลธรรม กฎแห่งกรรม กฎแห่งธรรมชาติ ก็ต้องไปอบายภูมิ แต่กฎหมายบ้านเมืองจำเป็นต้องลงโทษ ผู้กระทำความชั่ว แล้วแต่เหตุที่กระทำลงไปโดยเจตนาทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ผู้วิจัยได้พยายามศึกษาหลักธรรมที่จะอิงอาศัยจริยธรรมใน ถึงกาลกสุตฺร เพื่อให้นำมาใช้กับชีวิตของเยาวชนได้อย่างผสมกลมกลืนและง่าย ในการตั้งสัจจะของนักเรียนที่จะประพฤติปฏิบัติ ด้านความซื่อสัตย์ ราชบัณฑิตยสถาน ให้คำจำกัดความ คือ ความประพฤติตรง ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง เป็นหลักธรรมหรือข้อปฏิบัติหน้าที่ ทำให้บุคคลที่ประพฤติตามหลักธรรมข้อนี้ รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนอันแสดงถึงความจงรักภักดี ทำให้ตนเองเป็นคนรับผิดชอบ มีวินัยในตน สรุปว่าเนื้อหาสาระที่ผู้วิจัยได้นำไปสู่การให้คำปรึกษานักเรียนมีหลักการ ๑ เรื่อง คือ การรักษาศีล ๕ อิทธิบาท ๔ และความซื่อสัตย์ต่อตนเอง

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๕.

การสร้างความฉลาดทางอารมณ์ กระทรวงสาธาณะสุข กรมสุขภาพจิต ได้ให้คำนิยามของความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข โดยกำหนดลักษณะพึงประสงค์ให้สังคมไทย ๓ ด้าน คือ ดีและเก่ง ดังนี้

๑ ดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

๒ เก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ

๓ สุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข มีความภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิต และมีความสุขทางใจ ^{๔๒}

การวัดความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional IQ Test Abridged) แนวคิดในการพัฒนาแบบทดสอบมาจากหนังสือของ แดเนียล กอลแมน (Daniel Goleman, ๑๙๙๖) การตอบคำถามในแบบทดสอบ มีจำนวน ๑๗ ข้อ ใช้เวลาตอบ ๕-๑๐ นาที เป็นการตอบตัวเลือกที่ตรงใจตนเองมากที่สุด สถานการณ์สมมุติในคำตอบนั้นจะใกล้เคียงตนเองที่สุด การตอบคำถามทาง [http://discovery health.com-abridge access.html](http://discoveryhealth.com-abridgeaccess.html).

ตัวอย่างคำถาม

(๐๐) ฉันรู้สึกยุ่งยากใจที่จะพูดว่า “ฉันรักคุณ” นอกเสียจากว่า ฉันจะเห็นว่าเขาใช้จริงๆ

(๐๐) ฉันรู้สึกวิตกกังวลทั้งๆที่คนอื่นๆ ไม่คิดเช่นนั้น

คำตอบแบบสเกล ๕ ระดับ คือ ตลอดเวลา บ่อยๆ บางครั้ง ไม่เคย ไม่เคยเลย เมื่อตอบครบ ๑๗ คำถาม ก็จะมีคะแนนและการประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ถูกทดสอบเป็นการจัดระดับความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional IQ)

ต่ำมาก ต่ำ ค่าเฉลี่ย สูง อัจฉริยะ

๕๐	๗๐-๘๕	๑๐๐	๑๑๕-๑๓๐	๑๕๐
----	-------	-----	---------	-----

ถ้าตอบได้ ๑๑๒ คะแนน หมายความว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ตอบเท่ากับค่าเฉลี่ย ซึ่งจะเป็นผู้ควบคุมอารมณ์และเข้ากับผู้อื่นได้อย่างมีเหตุผล และมีความสุขพึงพอใจ แต่ก็ควรปรับ

^{๔๒} กระทรวงสาธาณะสุข กรมสุขภาพจิต, อีคิว ความฉลาดทางอารมณ์, (นนทบุรี : กระทรวงสาธาณสุข, ๒๕๔๘), หน้า ๒.

คนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ถ้าคำตอบได้ ๑๒๗ คะแนน หมายความว่า ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ตอบอยู่ในระดับสูง มีความสามารถ แสดงความรู้สึกที่เหมาะสมและชัดเจน ในทุกสถานการณ์ มีเจตคติเป็นบวกปรับตัวได้ดีมีความยืดหยุ่นการสนทนากับผู้อื่น รู้จักกาลเทศะ ใช้ชีวิตสบาย รู้จักศักยภาพตนเอง มีความเข้มแข็งตรงข้ามกับความอ่อนแอ มีแรงบันดาลใจที่จะทำงานอย่างมีความสำเร็จ ทักษะเหล่านี้จะนำไปสู่การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างยั่งยืน เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี และเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่เป็นสุข ผู้วิจัยได้แนะนำให้นักเรียนรู้จักคัดลอกการใช้อินเทอร์เน็ต หาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ เป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับสมอง แต่เป็นด้านจิตพิสัย ที่ใช้วิธีสังเกตเพื่อการเรียนรู้ อารมณ์ รู้ใจเขาใจเรา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการให้คำปรึกษาด้านจิตวิทยา

วนิดา ขววงษ์ ได้ศึกษาผลของการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ที่มีต่อระดับความฉลาดทางอารมณ์และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล โดยใช้แบบสอบถามประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับผู้ใหญ่ อายุ ๑๘-๖๐ ปี

ตัวอย่างคำถาม

(๐๐) ฉันมักมีปฏิกิริยาโต้ตอบรุนแรงต่อปัญหาเพียงเล็กน้อย

(๐๐) ฉันรู้สึกว่าผู้อื่นเรียกร้องความสนใจมากเกินไป

คำตอบ เกรด ๔ ระดับ คือ ไม่จริง จริงบางครั้ง ค่อนข้างจริง และจริงมาก ได้เครื่องหมายในช่องที่ตรงตามความรู้สึก นอกจากนั้นยังมีกิจกรรม บทฝึก ได้แก่ “ปรับตัว-ปรับใจ” “เปลี่ยนมุมมองความคิด” “กิจกรรมขอโทษนะเพื่อน” “การเป็นต่อ” “กิจกรรมจัดความขัดแย้ง” เป็นต้น ^{๘๓}

มารยาท โยทองยศ และคณะ ได้ศึกษา สถิติวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของจังหวัดเชียงใหม่ความฉลาดทางอารมณ์จัดเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ การควบคุมตนเอง การเห็นใจผู้อื่น การมีความรับผิดชอบ การมีแรงจูงใจ การตัดสินใจและแก้ปัญหา การมีสัมพันธภาพ การมีความภูมิใจในตัวเอง การพอใจในชีวิตและความสุขสงบทางใจในการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์

^{๘๓} วนิดา ขววงษ์, “ผลของการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และการรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล,” วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๕๖, หน้า ๘๔.

ด้านต่าง ๆ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการควบคุมตนเอง การเห็นใจผู้อื่น การมีความรับผิดชอบ การมีแรงจูงใจ การตัดสินใจและแก้ปัญหาและการพอใจในชีวิต นักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปกติจนถึงระดับสูง ส่วนการมีสัมพันธภาพ การมีความภูมิใจในตัวเองและความสงบสุขทางใจ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปกติจนถึงระดับต่ำ สามารถจัดกลุ่มความฉลาดทางอารมณ์จาก ๕ ด้าน มีความสัมพันธ์กับเพศ อายุ ระดับชั้น เกรดเฉลี่ยรวม โรงเรียน ที่มีน้ำหนักต่อความฉลาดทางอารมณ์ได้แก่ เพศ คะแนนความสัมพันธ์กับครอบครัว และคะแนนความสัมพันธ์กับครอบครัวและคะแนนความสัมพันธ์กับครูและเพื่อน^{๔๔}

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูมีหลายรูปแบบแต่ละแบบจะส่งผลไปสู่บุคลิกภาพและพฤติกรรมแตกต่างกันไปผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียดดังนี้

สมาน กำเนิด คําศึกษาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มีผลต่อการปรับตัวของเด็ก ได้แบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่คาดว่าจะมีผลต่อการปรับตัวของเด็กไว้ ๓ รูปแบบ คือ

๑. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ตัวเด็กมีความรู้สึกว่า ตนเองไม่ได้รับการเอาใจใส่ การสนับสนุนหรือคำแนะนำจากพ่อแม่ มักถูกปล่อยให้ทำอะไรตามชอบใจ พ่อแม่ไม่ให้ความอบอุ่นเท่าที่ควร

๒. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ตัวเด็กมีความรู้สึกว่า ไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร ต้องอยู่ในระเบียบวินัยที่พ่อแม่กำหนดไว้ หรือถูกควบคุม ไม่ให้ได้รับความสุขในการทำตามที่ตนเองต้องการ

๓. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึงการอบรมเลี้ยงดูที่ตัวเด็ก มีความรู้สึกว่าตนเองได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม ผู้ปกครองให้ความรัก ความอบอุ่น มี

^{๔๔} มารยาท โยทองยศ, “สถิติวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของจังหวัดเชียงใหม่” , วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม) : ๑๐๕

เหตุผล รู้สึกยอมรับนับถือความสามารถและความคิดเห็นของเด็กให้ความร่วมมือแก่เด็กตามโอกาสอันควร ^{๘๕}

สมบัติ มาสุข ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู การสนับสนุนทางสังคม การบรรลุลานตามขั้นพัฒนาการ และพฤติกรรมพลเมืองดีของวัยเด็กตอนกลาง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ข้อมูลแสดงว่านักเรียนวัยประถมศึกษาได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่แบบรักสนับสนุนและแบบใช้เหตุผล สอนแบบควบคุมมีระดับปานกลาง พฤติกรรมพลเมืองดีระดับปานกลาง โดยพิจารณาระดับของตัวแปรจากค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการบรรลุลานตามขั้นพัฒนาการ และพฤติกรรมพลเมืองดีของนักเรียนวัยเด็กตอนกลาง มีความสัมพันธ์ทางบวก ระหว่างการบรรลุลานตามขั้นพัฒนาการกับพลเมืองดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอย่างยิ่งที่ระดับ .๐๐๑ การเป็นพลเมืองดีมีความสำคัญต่อบทบาทที่เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งของสังคม การปลูกฝังคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี ^{๘๖}

พลเมืองดี มาสเซียลาส กล่าวว่า พลเมืองดีจะต้องมีความรู้เป็นมิตรกับคนทั่วไป ร่วมมือกันทำงานตามปกติ และต้องมีทัศนคติ และนิสัยพึงปรารถนาของสังคม ^{๘๗}

ผู้วิจัยมุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีประกอบด้วยความรู้ความมีวินัย โดยเฉพาะการตรงต่อเวลา การควบคุมตนเอง ให้ประพฤติตามระเบียบกฎเกณฑ์หรือขนบประเพณีอันดีงาม เพื่อความสุขในชีวิต จะต้องอยู่บนรากฐานของความเป็นไทย จรรยา สุวรรณทัต กล่าวถึง คุณลักษณะของความเป็นไทย ประกอบด้วย

^{๘๕} สมาน กำเนิด, “การอบรมเลี้ยงดูพ่อแม่ที่มีผลต่อการปรับตัวของเด็ก”, **ปริญญาณพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต**, (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร), ๒๕๒๐, หน้า ๔-๕.

^{๘๖} สมบัติ มาสุข, “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู การสนับสนุนทางสังคม การบรรลุลานตามขั้นพัฒนาการและพฤติกรรม พลเมืองดีของวัยเด็กตอนกลางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, **วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (จิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๔๑, หน้า ๖๕-๗๐.

^{๘๗} Massialas, B.A. Citizenship and Political Socialization, **Encyclopedia** of Ebel. New york Macmillan, p. ๑๒๔.

๑. การมีสัมมาคารวะ หมายถึง การเคารพและสำรวมกริยาวาจาคือ บิดา มารดา บุคคลและสถานที่ที่ควรเคารพ
 ๒. ความกตัญญูกตเวที หมายถึง การรู้จักบุญคุณและตอบแทนผู้มีพระคุณเมื่อมี โอกาส
 ๓. การแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เคารพและเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ^{๔๔}
- ภิรมณ์ ศรีเพชร ได้กล่าวถึง เอกลักษณะของความเป็นไทย ที่ควรปลูกฝังให้เด็ก และเยาวชน 2 ประการ คือ

๑. มรดกทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยสถาบันที่สำคัญ ๓ สถาบัน ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ที่คนไทยจงรักภักดี นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่บ่งบอกความเป็นไทยที่ชัดเจน คือ ภาษาไทย วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีไทย วิถีชีวิตแบบไทย ภูมิปัญญาไทย มารยาทไทย

๒. คุณธรรมของความเป็นไทย ได้แก่ ความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักเด็กและผู้ใหญ่ ความกตัญญูรู้คุณ ความมีน้ำใจ ความประหยัดและนิยมไทย ^{๔๕}

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจ และพฤติกรรมที่แสดงถึง

๑. การมีสัมมาคารวะ คือ ความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักเด็กและผู้ใหญ่
๒. ความกตัญญูรู้คุณ คือ การกระทำเพื่อตอบแทนผู้อื่นหรือสิ่งอื่นที่มีพระคุณแก่ตน โดยไม่จำเป็นต้องตอบแทนด้วยการกระทำ หรือตอบแทนด้วยสิ่งของเสมอไป อาจตอบแทนด้วยวาจา หรือคำพูดก็ได้

^{๔๔} จรรยา สุวรรณทัต, สังคมจิตวิทยาเด็ก, สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร

ทรวโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๔๖, หน้า ๗๑-๗๒.

^{๔๕} ภิรมณ์ ศรีเพชร, “ความเป็นไทย”, ในเอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการ, โครงการพัฒนาจิตพิสัยในระบบการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (๒๖ มกราคม ๒๕๔๐) : ๑

๓. ความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ เคารพ และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ การเคารพต่อองค์พระมหากษัตริย์ โดยร่วมกิจกรรมที่สำคัญขององค์พระมหากษัตริย์และราชวงศ์ รู้จักเลื่อมใสระบอบประชาธิปไตย โดยมีการแสดงออกถึงการรู้จักรับฟัง และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักแสดงความคิดเห็นและเหตุผลของตนเอง และรู้จักเชื่อฟังอย่างมีเหตุผล

ข้อมูลดังกล่าวนี้ได้นำมาประกอบใช้ในการให้คำปรึกษาอย่างมากเรื่องความเป็นคนไทย ที่ได้สรุปไว้สามประการนั้นพฤติกรรมความรับผิดชอบ เป็นอีกประการหนึ่งที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำไปใช้ในการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มแก่นักเรียน

สุปราณี แก้วกระจ่าง ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลกับพฤติกรรมความรับผิดชอบ นักเรียนวัยเด็กตอนกลางในกรุงเทพมหานคร สรุปว่านักเรียนวัยเด็กตอนกลางมีการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล ระดับต่างกัน นักเรียนมีพฤติกรรมรับผิดชอบต่างกัน เด็กที่ผู้ปกครองอบรมด้วยเหตุผลจะทำให้เด็กรู้ว่า สิ่งใดควรทำไม่ควรทำ ผู้ที่ได้รับการอบรมแบบนี้จะต้านทานสิ่งชั่วร้าย เมื่อทำผิดจะรู้สึกละอายใจ และยอมรับผิด^{๕๐}

กฤตยา พวกน้อย ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางสังคม การบรรลุลงานขั้นพัฒนาการและพฤติกรรมดำเนินชีวิตในสังคมของเด็กวัยกลางพบว่า ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา คือ การบรรลุลงานตามขั้นพัฒนาการสัมพันธ์ในทางบวกกับพฤติกรรมดำเนินชีวิตในสังคมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๑ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .๕๗๔๑ ตามสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง^{๕๑}

เพื่อนหรือในทางศาสนาเรียกว่ามิตรแท้ มิตรเทียม คนพาล กัลยาณมิตร ผู้วิจัยปลูกฝังอบรมเยาวชนค่อนข้างมาก เพราะคนเรายู่คนเดียวไม่ได้ ทิศ ๖ ของสังคาลกสูตรก็บอกชัดคือ หน้าที่ของสังคมเราต้องมีเพื่อน เด็กๆ ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น ชก ต่อย ดี ดึงผม

^{๕๐} สุปราณี แก้วกระจ่าง , “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การบรรลุลงานขั้นพัฒนาการและพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักเรียนวัยเด็กตอนกลางในกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต* ,(จิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๔๖, หน้า ๗๖.

^{๕๑} กฤตยา พวกน้อย , “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางสังคม การบรรลุลงานทางพัฒนาการและพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมของเด็กวัยเด็กตอนกลางในกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต* ,(มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๔๓ , หน้า ๘๒-๘๔.

ดิ่งเสีย ขโมยสิ่งของ กล่าวคำหยาบคาย โบหน้าบึ้งตึง ล้วนแล้วแต่เกิดมาจากต้นแบบ ที่ไม่ใส่ใจในการเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล

นนทียา ฉายศิริ ได้ศึกษาปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์แบบก้าวร้าว แบบทำลายความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ของนักเรียนหญิงชั้นประถม ศึกษาปีที่ ๕ พบว่าพฤติกรรมก้าวร้าวมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ กับตัวแปรที่แม่แสดง ความก้าวร้าว ความขัดแย้งระหว่างพ่อและแม่ การแสดงความก้าวร้าวของพ่อ การแสดงความ ผูกมัดเด็กของแม่ และพฤติกรรมก้าวร้าวมีความสัมพันธ์ทางลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๑ กับตัวแปรการแสดงความอบอุ่นของพ่อและแม่^{๕๒}

เทคนิคในการให้คำปรึกษา

การให้คำปรึกษาเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ในด้านการเป็นศาสตร์ ต้องศึกษาด้าน จิตวิทยาพัฒนาการอย่างมาก จิราภรณ์ แสงนิรันดร์ ได้ศึกษาผลของการใช้เทคนิคผสมผสาน เพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู ต่างกัน การทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนน เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่าง กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง หลังการทดลองได้ค่าที่ (t-test) 5.698 กลุ่มทดลองมีคะแนนสูง กว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๕๓}

สมจิตร ศรีจันทร์ และคณะได้ศึกษาเรื่องกระบวนการจัดเกลาจริยธรรมให้แก่ นักเรียน โดยผ่านกิจกรรมฝากสัจจะปฏิบัติความดี สรุปผล จากการศึกษาวิจัยพบว่า การปลูกฝัง และ พัฒนาจริยธรรมที่ได้ผลดีนั้น เกิดจากการที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจเพื่อการ เลือกปฏิบัติในสิ่งที่พึงพอใจ และนักเรียนทุกคนมีศักยภาพในการพัฒนาจริยธรรมด้วยตนเอง หากได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม จึงควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ และคำนึงถึงสิทธิของผู้เรียน การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

^{๕๒} นนทียา ฉายศิริ , “ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าวแบบทำลาย ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนของนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕” , วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต , (จิตวิทยาพัฒนาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๕, หน้า ๖๑.

^{๕๓} จิราภรณ์ แสงนิรันดร์, “ ผลการสอนโดยใช้เทคนิคแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิง จริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู แตกต่างกัน”, วิทยานิพนธ์ศึกษา ศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น), ๒๕๔๑, หน้า ๘๘-๘๙.

โรงเรียนจะต้องมีนโยบายพัฒนานักเรียนให้มีจริยธรรมอย่างชัดเจน และนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างจริงจัง อีกทั้งการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรม ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ และมีการวิเคราะห์ผลเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไป สิ่งที่ควรตระหนักในการพัฒนาจริยธรรม คือ การพัฒนาจริยธรรมควรเป็นหน้าที่ของครูทุกคนซึ่งสามารถสอดแทรกไปกับการเรียนการสอน เช่นเดียวกับการพัฒนาจริยธรรมจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการประสานงานและร่วมมือกันระหว่างบุคลากรทุกฝ่ายทั้งในบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน^{๕๔}

วนิดา วรรณพงษ์ ได้ศึกษาเรื่องการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมชุด “นิทานสอนใจ” เป็นสื่อการเรียนรู้พัฒนาจริยธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการพัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุด “นิทานสอนใจ” จำนวน ๔ เล่ม เป็นสื่อประกอบการจัดกิจกรรม ซึ่งผลการศึกษาสามารถอภิปรายได้ดังนี้

๑. การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสืออ่านเพิ่มเติมทั้ง ๔ เรื่อง ได้สร้างขึ้นจากการวิเคราะห์หลักสูตร คำอธิบายรายวิชา เมื่อสร้างแล้ว นำไปทดลองใช้กับนักเรียน ๑ คน ๓ คน และ ๑๐ คน นำผลที่ได้มาปรับปรุงให้เหมาะสม เมื่อนำไปใช้จริงกับนักเรียนโรงเรียนเทศบาล ๔ (เพาะชำ) ปีการศึกษา ๒๕๕๗ จำนวน ๓๑ คน ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการทำกิจกรรมและแบบทดสอบหลังเรียน เทียบกับเกณฑ์ประเมิน ที่ตั้งไว้คือ ๘๐/๘๐ ผลจากการประเมินร้อยละของคะแนนการทำกิจกรรม ต่อร้อยละของคะแนนทำแบบทดสอบหลังเรียนคือ ๘๖/๘๕

๒. ผลสัมฤทธิ์ทางเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หน่วยที่ ๔ จริยธรรม ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม มีความก้าวหน้าหลังเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งตรงกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ มุ่งให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน รักการค้นคว้า รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และรู้จักวิเคราะห์ อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสามารถศึกษาได้ทั้งในและนอกเวลาเรียน นอกจากนี้การใช้

^{๕๔} สมจิตร ศรีจันทร์และคณะ, “รายงานวิจัย กระบวนการจัดกลาจริยธรรมให้แก่แก่นักเรียนโดยผ่านกิจกรรมฝึกปฏิบัติความดี” (การประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษาครั้งที่ ๑๑), ๒๕๕๗ หน้า ๗๘๕-๗๙๐.

สื่อหนังสืออ่านเพิ่มเติม ยังช่วยเสริมความพร้อม ความสนใจ และช่วยในการเรียนของเด็ก ให้แตกฉานกว้างไกล

๓. พฤติกรรมด้านจริยธรรม การเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียน โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุด “นิทานสอนใจ” มีความก้าวหน้าหลังเรียนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งตรงกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ พฤติกรรมที่ดี สามารถ ปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ โดยไม่มีการบังคับ ดังนั้น การนำหนังสืออ่านเพิ่มเติม ชุด “นิทานสอนใจ” มาใช้ในการจัดการเรียนรู้จึงเป็นวิธีที่สามารถพัฒนาพฤติกรรมด้านความ ซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความสามัคคีและความอดทน ^{๕๕}

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้จัดประชุมเสนอผลงานวิจัย เกี่ยวกับประสิทธิภาพ ของการให้คำปรึกษาด้านจริยธรรมของนักวิจัยหลายท่าน สรุปผลวิจัย ดังนี้

๑. นักเรียนที่เรียนโดยการใช้นิทานพื้นบ้านอีสานจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม มี คะแนนผลสัมฤทธิ์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมี นัยสำคัญที่ระดับ .๐๑

๒. นักเรียนที่เรียนโดยการใช้นิทานพื้นบ้านอีสานจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมมี การพัฒนาพฤติกรรมด้านความอดทน ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวที และความสามัคคีสูงกว่าก่อนการทดลอง จากการประเมินของผู้ปกครองและครูประจำชั้นโดย มีนัยสำคัญ..ระดับ .๐๑

๓. นักเรียนส่วนใหญ่มีท่าทีความรู้สึที่ดีต่อการสอนที่ใช้นิทานพื้นบ้านอีสานจัด กิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมอยู่ในระดับมาก

๔. ผลของการฝึกสมาธิที่มีต่อพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ สรุปผลการวิจัยดังนี้

๑.) นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการฝึกสมาธิด้วย “การเจริญภาวนา” จะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ๕ ด้าน คือ ความเสียสละ มีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์

^{๕๕} วนิตา วรรณพงษ์, “การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมชุดนิทานสอนใจ เป็นสื่อการเรียนรู้พัฒนา จริยธรรม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒” รายงาน วิจัย (การประชุมวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ ๑๑, ๒๕๕๓), หน้า ๘๖-๘๘.

และความอดทน หลังการฝึกสมาธิด้วย “การเจริญภาวนา” มากกว่าก่อนที่ได้รับการสอน โดยการฝึก “การเจริญภาวนา”

๒.)นักเรียนได้รับการสอน โดยวิธีปกติมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ๕ ด้าน คือ ความเสียสละ มีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์และความอดทนหลังการสอนมากกว่าก่อนการสอน

๓.) นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการฝึกสมาธิด้วย “การเจริญภาวนา” จะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ๕ ด้านคือ ความเสียสละ มีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์และความอดทน มากกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยวิธีปกติ ^{๕๖}

กรุณา ศรีเสน และคณะ ได้ศึกษาผลของการใช้หนังสือการ์ตูนตัวแบบต่อการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้เสนอบทคัดย่อ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้หนังสือการ์ตูนตัวแบบต่อการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่นกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔/๒ ภาคปลาย ปีการศึกษา ๒๕๔๕ จากผลการประเมินพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียน เลือกกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนที่มีคะแนนต่ำ โดยนำคะแนนมาเรียงจากน้อยไปมาก แล้วนำคะแนนมาจับคู่กันและใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายแยกแต่ละคู่ให้อยู่ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ ๑๐ คน แบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นแผนการจัดการประสบการณ์และหนังสือการ์ตูนตัวแบบแสดงพฤติกรรมจริยธรรม จำนวน ๑๐ เรื่อง หนังสือการ์ตูนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสัปดาห์ละ ๓ ครั้งๆละ ๕๐ นาที จำนวน ๑๐ ครั้งติดต่อกันวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย(Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัยปรากฏว่าพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ พฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ ^{๕๗}

^{๕๖} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, “ฐานข้อมูลการวิจัย การศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม”, <<http://WWW.Thaiedresearch.or.g>>/result.id หน้า ๑-๓.

^{๕๗} กรุณา ศรีเสน และคณะ, “การใช้หนังสือการ์ตูนตัวแบบต่อการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น”งานวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘

พระมหาสมควร ฐมฺมธีโร ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทผู้ปกครองในการอบรมศีลธรรม และจริยธรรมแก่เด็กเล็กก่อนเกณฑ์ ของศูนย์พัฒนาก่อนเกณฑ์วัดพรหมสุวรรณสามัคคี เขตบางแค พบว่าผู้ปกครองที่มีความเชื่อต่อหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาในเรื่อง บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ และฆราวาสธรรม ๔ แตกต่างกันมีพฤติกรรมในการปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแก่เด็กเล็กแตกต่างกัน ผู้ปกครองมีความเชื่อต่อหลักธรรมพระพุทธศาสนา ในเรื่องเบญจธรรมและทศ ๖ แตกต่างกันมีพฤติกรรมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแก่เด็กเล็กไม่แตกต่างกันปัญหาอุปสรรคพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ ไม่ค่อยให้ความสนใจพาเด็กเล็กไปวัดวันพระ สวดมนต์ ก่อนนอน หรือนั่งสมาธิ ^{๕๔}

พระมหาประหยัด ปญฺญาวโร ศึกษาจริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอน พบว่าจริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอนมี ๒ ลักษณะ คือ จริยธรรมด้านจารีต และจริยธรรมด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา จริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป ในกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ ควรปฏิบัติให้เหมาะสมตามฐานะ วัย และเพศของตน จริยธรรมด้านหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในลำกลอน กล่าวถึง คำสอนเรื่อง การเวียนว่ายตาย เกิด นรก สวรรค์ ทาน ศีล อบายมุข ความกตัญญู และไตรลักษณ์ ลำกลอนมีวิธีสอนจริยธรรม ๖ วิธี คือ สอนตรงไปตรงมาโดยนิทานประกอบ สอนโดยโวหารเปรียบเทียบ สอนสิ่งที่ชาวบ้านเชื่อศรัทธา สอนประชดประชัน และใช้สุภาษิต ^{๕๕}

รองศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญแข ประจันปัจฉินึกและคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ตัวมด้อยเลี้ยงเตาะเตาะ” โดยได้อบรมอาสาสมัครเป็นผู้สูงอายุ จำนวน ๔๘ คน ให้มีความรู้ในการสอน เนื้อหาสาระวัฒนธรรมไทย ได้แก่ เพลง นิทาน และการเล่นต่าง ๆ ของไทย เพื่อสอนนักเรียนชั้นเด็กเล็กของโรงเรียนอนุบาลเคหะร่มเกล้า โดยคณะผู้วิจัยสาธิตการสอนแก่ผู้สูงอายุ ๑ สัปดาห์ จากนั้นผู้สูงอายุสอนและการให้คำปรึกษาขณะผู้วิจัยสังเกตการณ์สอน วัดผลทดสอบย่อย เพื่อการพัฒนาทักษะการสอน ผลการวิจัยพบว่า

^{๕๔} พระมหาสมควร ฐมฺมธีโร, “บทบาทผู้ปกครองในการอบรมศีลธรรมและจริยธรรมแก่เด็กเล็กก่อนเกณฑ์ ของศูนย์พัฒนาก่อนเกณฑ์ วัดพรหมสุวรรณสามัคคี เขตบางแค กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ธรรมนิเทศ)**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑

^{๕๕} พระมหาประหยัด ปญฺญาวโร, “จริยธรรมที่ปรากฏในลำกลอน”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของโครงการสอนเด็กเล็กได้ค่อนข้างดี เมื่อศึกษา เป็นเวลา ๕ เดือน คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ผู้สูงอายุ ครู ในโรงเรียน ผู้ปกครอง และเด็กเล็ก เกี่ยวกับความพึงพอใจ ต่อ งานสอนเด็กเล็ก ด้านคุณสมบัติของการนำผู้สูงอายุมาสอนเด็กเล็ก และความพึงพอใจในการถ่ายทอด ค่านิยม วัฒนธรรม และสิ่งดีงามทั้งหลาย ให้แก่เด็กเล็กในชุมชน สรุปผลได้ว่าผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างมีความ พึงพอใจต่องานสอนเด็กเล็กมีความประสงค์ที่จะได้ทำงานนี้อย่างต่อเนื่องต่อไปอีก และมองเห็น ความสำคัญของการทำงานเป็นอาสาสมัคร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่เด็กเล็ก ผู้ปกครองและครู โรงเรียน มีความประสงค์ที่จะให้ทางการได้จัดโครงการให้ผู้สูงอายุสอนเด็กเล็กในระดับ อนุบาลอย่างถาวรต่อไป ส่วนเด็กเล็กในโรงเรียน ไม่ขาดเรียน รอคอยเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในเวลา ผู้สูงอายุมาสอน งานวิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการรณรงค์ เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาการ ถ่ายทอดทางสังคม ในสังคมไทยและให้มีการนำเอาผู้สูงอายุ กลับมามีบทบาทในการถ่ายทอดทางสังคมอีก ครั้งหนึ่ง และรัฐบาลควรให้ความสำคัญแก่งานอาสาสมัครของผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น โดยให้ถือเป็นบทบาท สำคัญ มีความสำคัญเป็นอันดับแรก^{๐๐๐}

ทองผลัด สุทธิปาก ศึกษาเรื่องการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำเนินชีวิตของ นักเรียนชั้นประถม ศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนบ้านบางกะปิ พบว่าการเรียนพุทธศาสนาวินัยปฏิบัติ^{๐๐๑} ไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามหลักธรรมในด้านใดก็ตาม ด้านใดลักษณะ และด้านธรรมอันเป็นมงคล ยกเว้นการเรียนธรรมศึกษา หรือพระพุทธศาสนาวินัยปฏิบัติ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามหลักธรรม ด้านกฎแห่งกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ มีข้อเสนอแนะว่าผู้ปกครองควรแนะนำให้ นั่งสมาธิ ก่อนนอนวันละ ๕-๑๐ นาที ส่วนครูควรมีการนั่งสมาธิก่อนสอนในต้นชั่วโมงด้วย ^{๐๐๐}

นคร วิชัยผิน ศึกษาเรื่องการใช้สังคหวัตถุ ๔ ในชีวิตประจำวันของผู้ปกครองครัว ตำบลนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าปัจจัยด้านเพศอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ อาชีพ และจำนวนสมาชิกใน ครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับการนำหลัก สังคหวัตถุ ๔ ไปใช้ ปัญหาและแนวทางแก้ไข สถาบันต่างๆ

^{๐๐๐} ดร. เพ็ญแข ประจันปัจฉินิก และคณะ, “ ตัวมเตียมเตอะเตะ”, กระบวนการถ่ายทอดทาง สังคมในครอบครัวไทย, รายงานการวิจัยในพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ๒๕๔๒.

^{๐๐๑} ทองผลัด สุทธิปาก, “ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนบ้านบางกะปิ กรุงเทพมหานคร พ.ศ.๒๕๔๓”, วิทยานิพนธ์ ศาสตรมหาบัณฑิต, (สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

ในสังคม เช่น สถานศึกษาในชุมชนควรกำหนดนโยบายและปลูกฝังให้สมาชิกในชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติจนเกิดผล และหน่วยงานของรัฐระดับกระทรวงที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง ^{๑๐๒}

พระมหาวัฒนา สุรจิตโต ศึกษาเรื่องพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาภาคสมทบ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตศรีล้านช้าง จังหวัดเลย พบว่าระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในด้านการให้ทานส่วนใหญ่อยู่ในระดับบางครั้ง แต่การให้ที่อยู่อาศัยทานนั้นอยู่ในระดับต่ำความกตัญญูกตเวทีการแบ่งปันเงินให้พ่อแม่ผู้มีพระคุณในแต่ละเดือน อยู่ในระดับมาก สำหรับปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศอายุอาชีพและปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสนใจในพระพุทธศาสนา และความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ^{๑๐๓}

พระมหาสุเทพ สุวนโน ศึกษาเรื่อง การงดเว้นอบายมุขของผู้เข้าอบรมกรรมฐาน วัดโสมมณีสถิตวิหาร พบว่าผู้เข้าอบรมมีความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยอยู่ร่วมกันและปรึกษากัน เมื่อมีปัญหาและมีความสนใจในพระพุทธศาสนาโดยอ่านหนังสือธรรม การเข้าอบรมกรรมฐานเพื่ออยากเรียนรู้ การปฏิบัติธรรมหลังการอบรมกรรมฐานผู้เข้าอบรมงดเว้น อบายมุขเพียง ๕ ข้อ งดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การเที่ยวกลางคืน การเที่ยวดูการละเล่น การเล่นเกมพนันและการคบเพื่อน ^{๑๐๔}

โอภาส เสรีกุล รวบรวมพระคำรัส ๕๐ พรรษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เนื่องในพระราชประสงค์คอบายมุข ดังพระคำรัส “อบายมุขคือทางแห่งความเสื่อม ที่นอกจากจะทำให้ บุคคลผู้มีความมัวเมาหลงผิดเสื่อมเกียรติ เสื่อมศักดิ์ศรี เสื่อมความเจริญแล้ว ยังทำให้สังคมส่วนรวมขาดความมั่นคงอีกด้วย จึงควรพิจารณาให้เห็นโทษภัยแล้วระมัดระวังตนให้ห่างไกลจากอบายมุขหากคนเรามีศาสนาเป็นสรณะประจำใจ และยึดถือปฏิบัติตามคำสอน

^{๑๐๒} นคร วิชัยผิน, “การใช้สังคหวัตถุ ๔ ในชีวิตประจำวันของผู้ปกครองครอบครัว ตำบลนาคู จังหวัดกาฬสินธุ์ พ.ศ.๒๕๔๘”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

^{๑๐๓} พระมหาวัฒนา สุรจิตโต, “ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาภาคสมทบ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จังหวัดเลยพ.ศ. ๒๕๔๗”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

^{๑๐๔} พระมหาสุเทพ สุวนโน, “ การงดเว้นอบายมุขของผู้เข้าอบรมกรรมฐาน วัดโสมมณีสถิตวิหารพ.ศ. ๒๕๔๗”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

ของศาสนาอย่างเคร่งครัดและจริงจังชีวิตของแต่ละคนตลอดจนชาติบ้านเมือง มัน อยู่ด้วยความ
ร่วมเย็นเป็นผาสุก ^{๑๑๕}

การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

๑) หลักการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ของเบลล์

การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ตามแนวคิดของเบลล์ (Bales Interaction Process Analysis) การวิเคราะห์ของเบลล์ได้จัดพฤติกรรมการพูดออกเป็น ๑๒ ประเภท โดยสร้าง
เครื่องมือวัด การสื่อสารการพูด โดยไม่ต้องกล่าวว่าเขาพูดอะไรกัน นิยมใช้พัฒนาองค์การ
การบันทึก รหัส สนทนา ให้ใช้เป็นคู่กัน ดังนี้

(๑) พฤติกรรมที่ ๖ และ ๗ เป็นคู่กัน คือ เป็นเรื่องการอบรม หรือ
ปฐมนิเทศ (Orientation) เราจะต้องสร้างจุดสนใจ ให้มองเห็นปัญหา ทั้งผู้ให้การอบรม และ
ผู้ฟังก็ต้องถาม-ตอบ สื่อสารกัน

(๒) พฤติกรรมที่ ๕ และ ๘ เป็นเรื่องความเห็น ทศนะ (Opinion) บางครั้ง
เป็นการประเมินค่า (Evaluation) อันนำไปสู่ข้อสรุปในทางปฏิบัติ

(๓) พฤติกรรมที่ ๔ และ ๙ เป็นเรื่องกำหนดทิศทางที่จะนำไปสู่การ
ปฏิบัติ เรียกว่า การควบคุม (Control) ถ้าโครงการใดควบคุมไม่ได้ โครงการนั้นก็ไร้
ประสิทธิภาพ

(๔) พฤติกรรมที่ ๑ และ ๑๐ คือ การที่จะยอมรับหรือปฏิเสธ

(๕) พฤติกรรมที่ ๒ และ ๑๑ คือ การแสดงอารมณ์ในการตอบสนอง ใน
เรื่องต่างๆ เบลล์ ได้เสนอแนะว่า อาจใช้ทำทางได้ด้วย ระหว่างผู้ที่ยึดหยุ่นกับผู้ที่ตั้งเครียว

(๖) พฤติกรรม ๑ และ ๑๒ คือ การพูดที่ลักษณะตรงข้ามกัน คู่นี้ ฝ่ายหนึ่ง
สมานฉันท์ ฝ่ายหนึ่งสร้างศัตรู เบลล์แนะนำว่า บางทีคนที่พูด อยู่ประเภท ๑๒ หยกๆ หันไป
พูดทำตลก ในพฤติกรรมที่ ๒ ได้มีเหมือนกัน

เมื่อผู้วิจัยเคยศึกษาวิเคราะห์ การพูดในการเรียนการสอน ตามแนวคิด ของ
แฟลนเดอร์ ซึ่งได้ให้คำแนะนำว่า การวิเคราะห์ของเบลล์ มีความเหมาะสมกับการศึกษา

^{๑๑๕} โอภาส เสรีกุล, “๕๐ พรรษาเจ้าฟ้ามหาจุฬาลงกรณ์ พระราชประสงค์เรื่อง

อบายมุข”, <<http://www.thaisnews.com> >/prdnw/50/history11.html

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพราะมีทั้งภารกิจในการพูด (Task) และยังบวกการตอบสนองทางอารมณ์ (Emotional Response) และหลักการของเบลล์ ได้มีบทบาททางสังคม เขาได้จำแนกหมวดหมู่พฤติกรรมในการพูดปฏิสัมพันธ์นี้มีอยู่ ๔ แบบ เป็นหลักการ คือ

- ก. มีปฏิสัมพันธ์ในทางบวก (Positive Reaction)
- ข. ความพยายามตามหาคำตอบ (Attempted Answer)
- ค. พักตั้งคำถาม (Question)
- ง. มีปฏิสัมพันธ์แบบลบ (Negative Reaction)

สรุปพฤติกรรมทางบวก การพูดวิเคราะห์ได้ ๓ แบบ คือ

๑. พูดมีสาระประโยชน์ เพื่อความเป็นปึกแผ่น สามัคคี
๒. พูดที่มีการผ่อนสั้นผ่อนยาว ไม่ก่อความเสียหาย
๓. การยอมรับ สิ่งใดก็ตามที่มีเหตุผล

สรุปพฤติกรรมทางลบ การพูดวิเคราะห์ได้ ๓ แบบ ที่เป็นคู่กัน คือ ๑-๑๒, ๒-๑๑, และ ๓-๑๐ การพูดประเภทที่ ๑๐ การปฏิเสธแบบหัวชนฝา ไม่มีใครดีกว่าตน ลักษณะพวกอวดดี พฤติกรรมประเภทที่ ๑๑ การพูดที่ไม่ให้ความร่วมมือ ได้แย้งทำให้สถานการณ์ตึงเครียด อาจมีท่าทางอารมณ์ประกอบด้วย ส่วนพฤติกรรมประเภทที่ ๑๒ การพูดสร้างศัตรูต่อต้าน เป็นปรปักษ์

พฤติกรรมในการพูดที่เป็นธรรมชาติแบบเป็นกลาง มี ๖ พฤติกรรม ได้แก่ ประเภทที่ ๔, ๕ และ ๖ เป็นการให้คำแนะนำ ชี้แนะ เสนอแนวคิด ให้ข้อมูลความรู้ และพฤติกรรม ประเภทที่ ๗, ๘ และ ๙ เป็นการซักถาม ใน ๓ แบบ ซึ่งผู้วิเคราะห์ต้องพิจารณาว่า คำพูดแบบใดเป็นการให้คำแนะนำ (Suggestion) คำพูดแบบใดเป็นการเสนอแนวคิด (Opinion) และคำพูดแบบใด เป็นการให้ข้อมูลความรู้ (Orientation) ^{๑๑๖}

^{๑๑๖} Bales, Bales Interaction Process Analysis,

<http://www.behavioradvisor.com/>Sociogram.html>, 1958

๒) หากค่าความเชื่อมั่นของการวิเคราะห์ปฏิกิริสัมพันธ์ แพลนเดอร์ แนะนำ วิธี
ฝึกอบรมผู้สังเกตการณ์ เป็นเวลา ๓ สัปดาห์ สัปดาห์ละ ๖ ชั่วโมง โดยมีผู้สังเกตการณ์ ๖
คน วิเคราะห์จำแนกข้อความที่บันทึกไว้ และผู้สังเกตเหล่านี้ก็จะทำงานวิจัยต่อไป

การหาความเชื่อมั่น สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์ของ สกอตต์ (Scott Coefficient) ระหว่าง ๐.๗๐-๐.๘๖ และ
ค่าเฉลี่ยคือ ๐.๗๘ ถ้าการสังเกตที่ยุ่งยากต่อการตัดสินใจ จะทำให้ค่าสัมประสิทธิ์ต่ำลง ๐.๕๖ แต่ถ้าจัดความ
สับสนในการวิเคราะห์ จะทำให้ค่าความเชื่อมั่นสูงขึ้นประมาณ ๐.๐๕ ถึง ๐.๑๐ นักวิจัยด้านปฏิสัมพันธ์ต้อง
พยายามศึกษาประเภทของคำพูด จัดเข้ารหัสให้ถูกต้อง ค่าความเชื่อมั่นที่ดีที่สุด ต่อการวิจัยอยู่ระหว่าง
๐.๗๗-๐.๘๖ และค่าเฉลี่ย ๐.๘๑ การฝึกอบรมนักวิเคราะห์ก็เพื่อความเที่ยงตรง ในการสังเกตคำพูดขณะมีการ
สนทนา ^{๑๐๗}

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ) ได้กำหนดวิธีการ
ประเมินคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติ อุดมการณ์อันสำคัญ
ของการศึกษา คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างสังคมไทยให้เป็น
สังคมแห่งการเรียนรู้ มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณา เพื่อการประเมิน
คุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๕- ๒๕๕๗ ^{๑๐๘}

มาตรฐานที่ ๑ ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ ดังนี้

- ๑.๑ มีวินัยมีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่ตนนับถือ
- ๑.๒ มีความซื่อสัตย์สุจริต
- ๑.๓ มีความกตัญญูกตเวที
- ๑.๔ มีเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม
- ๑.๕ ประหยัด รู้จักใช้ทรัพย์สินของส่วนตน และส่วนรวมอย่างคุ้มค่า
- ๑.๖ ภูมิใจในความดีของไทย เห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทยนิยมไทย และดำรงไว้ซึ่งความดีของไทย ^{๑๐๙}

^{๑๐๗} Ned A.Flander, *Analyzing Teaching Behavior*, 1970 pp. 141-147.

^{๑๐๘} สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, “มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์
การพิจารณา เพื่อประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่ ๒”, (พ.ศ. ๒๕๕๕- ๒๕๕๗)

: ๓

^{๑๐๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

วิธีการและเกณฑ์การประเมินคุณภาพนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตารางแสดง เกณฑ์การประเมินผลคุณภาพมาตรฐาน ระดับตัวบ่งชี้ ให้พิจารณาจากร้อยละและค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณา ในแต่ละตัวบ่งชี้ เป็น ๔ ระดับ คือ

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับคุณภาพ
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณาดำกว่าร้อยละ ๕๐	ปรับปรุง
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณาระหว่างร้อยละ ๕๐-๗๔	พอใช้
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณาระหว่างร้อยละ ๗๕-๘๙	ดี
ร้อยละเฉลี่ยตามเกณฑ์พิจารณาระหว่างร้อยละ ๙๐ขึ้นไป	ดีมาก

เกณฑ์การพิจารณา	ระดับคุณภาพ
ค่าเฉลี่ยของคุณภาพตัวบ่งชี้ ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑.๗๔	ปรับปรุง
ค่าเฉลี่ยของคุณภาพตัวบ่งชี้ ระหว่าง ๑.๗๕-๒.๗๔	พอใช้
ค่าเฉลี่ยของคุณภาพตัวบ่งชี้ ระหว่าง ๒.๗๕-๓.๔๙	ดี
ค่าเฉลี่ยของคุณภาพตัวบ่งชี้ ระหว่าง ๓.๕๐-๔.๐๐	ดีมาก

บุคลิกภาพพื้นฐานที่จำเป็นต่อบทบาทการให้คำปรึกษาจริยธรรม

องค์ประกอบที่สำคัญของบุคลิกภาพพื้นฐาน มี ๒ ประการ คือ ร่างกาย และ แนวความคิด คนที่มีร่างกายสะอาดหมดจด แข็งแรง แต่งกายเรียบร้อย เรียกว่ามีบุคลิกทางกายดี คนที่มีจิตใจแจ่มใส สุขุมเยือกเย็น เรียกว่ามีบุคลิกทางใจ หรือแนวความคิดดี

บุคลิกทางร่างกาย คือ องค์ประกอบ ด้านสุขภาพ การแต่งกายและท่าทาง ปฏิบัติตน ดังนี้

๑. รับประทานอาหารถูกหลักโภชนาการ

๒. พักผ่อนเพียงพอ ทำสมาธิให้จิตใจสงบ และรักษาจิตใจให้สงบอย่างต่อเนื่อง
ตลอดเวลา นอนหลับให้สนิทวันละ ๗-๘ ชั่วโมง ทำงานอดิเรกที่ทำแล้วมีความสุข

๓. การแต่งกายให้เหมาะสมเพื่อเชิดชูบุคลิกภาพ แต่งกายแบบกลาง ๆ อย่าให้ผิดวัย มีความเรียบร้อย ต้องสวมรองเท้าหุ้มส้น

๔. ทำทาง จงยิ้มเสมอ พูดด้วยถ้อยคำสุภาพ อย่าแย่งคนอื่นพูด

บุคลิกทางความคิด การแสดงออกทางสายตา กิริยาท่าทาง และการพูด ความประพฤติดี คิดแต่สิ่งที่ดี มีจิตใจสะอาด การพัฒนาทางความคิด

๑. วัตถุประสงค์ของ งาน กำหนดให้ชัดเจน มีสติ สัมปชัญญะ ศึกษาค้นคว้า อ่าน ฟัง เขียน พูด เช่นงานวิจัยตามโครงการ ต้องอ่านเนื้อหาสาระคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การประยุกต์ทางสังคม อ่านตรวจเอกสารให้มากครอบคลุม จงเป็นผู้สะสมความรู้

๒. มีใจเสียสละ มีกำลังใจให้ตนเอง มีความเมตตา กรุณา คนมีจิตเมตตาย่อมมีกิริยา
ท่าทางดีดูประทับใจ เมตตาลงมือช่วยผู้อื่น ด้วยคำแนะนำที่ดี ๔ ถูกต้อง การวัดผลย่อย
ประเมินอย่างมีมาตรฐาน เพื่อการปรับปรุงพฤติกรรมจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง

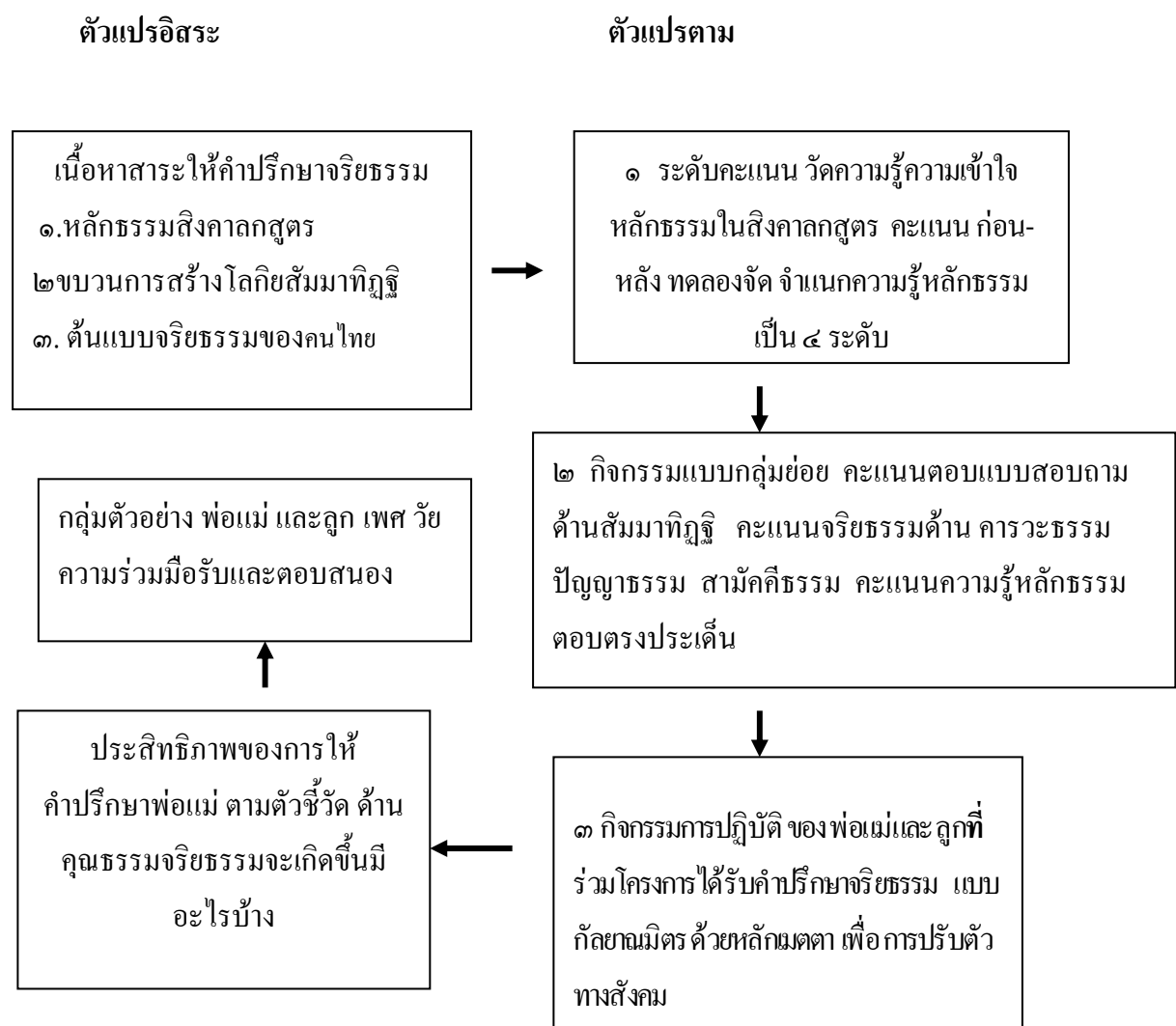
๓. ผู้ปกครอง และนักเรียนมีความแตกต่างกันด้านพื้นฐานจริยธรรม อย่าเป็นคนอม
ทุกข์ นั่งสมาธิเจริญภาวนา อย่างสงบ ถ้ายังไม่ได้ทำสมาธิอย่าเพิ่งนอน ถ้ายังไม่ได้รักษาศีล ๕
อย่าออกจากบ้าน จงสุขุมเยือกเย็น จงไม่โกรธ ความเกลียด ความน้อยใจ โลอาภรณ์อันเป็น
อุปสรรคของ การพัฒนาปัญญา ทำบ่อย ๆ จะทำงานด้วยความสุข นักเรียนมีความสุขที่จะรอเข้า
ชั้นเรียน และทำกิจกรรมงานอย่างตั้งใจ และประเมินส่วนใหญ่ อยู่ในเกณฑ์ดี

๔. ใช้เหตุผลอย่าใช้อารมณ์ ข้อนี้นำคำปรึกษาแก่พ่อแม่ ลูก วัย ๘-๑๒ ปี มีเหตุผล
ใกล้เคียงผู้ใหญ่ ฉะนั้น จงใจกว้าง เพื่อลดปัญหา ความก้าวร้าว ความดีร้ายของเด็ก ต้อง
ศรัทธา หลักธรรมในพระพุทธศาสนา อย่าเป็นคนตระหนี่ อย่าลำเอียงกับลูก ๆ การให้อย่าง
ลำเอียงมีผลเสียต่อพฤติกรรมของเด็ก

๕. พุจฉาไพบระะ คือ วาจาอ่อนหวาน เอาใจเขามาใส่ใจเรา นักเรียนกลุ่มตัวอย่างจากการสังเกตพุดจานำรัก และประพุดคิดตนเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จงให้เกียรติแก่ทุกคนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย “จงรักผู้อื่นแล้วผู้อื่นจะรักท่าน” “จงให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น”

๖. มีอิทธิบาทในการทำงาน มีใจชอบรักงานที่ทำ มีความเพียรขยันทำงานเสมอต้นเสมอปลาย ต้องพากเพียรทำงานด้วย มีจิตใจจดจ่อในงาน ทำให้ชีวิตมีความสุขในการทำงาน พิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้ผลงานดีขึ้นหากมีอุปสรรคคิดแก้ไข คือต้องวิเคราะห์งานของตนเอง และแก้ไขไปเรื่อย ๆ งานจึงจะก้าวหน้า มีประสิทธิภาพ ของงานการวิจัยพัฒนา

สรุปกรอบความคิดในการวิจัยพัฒนา

หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรากฏสมบูรณ์ ด้านจริยธรรม ใน สังคาลกสูตร เพราะความประพฤติดังจริยธรรม คือ การทำชั่วๆ จนเกิดเป็นนิสัยที่ดี ขบวนการวิจัยพัฒนา ผู้เข้าอบรมจะปฏิบัติตามอย่างมีสัมมาทิฐิด้วย หลัก ปรีโฆสะ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ของพ่อแม่ และลูกเปลี่ยนไปในทางบวก ความรู้หลักธรรมของพ่อแม่ส่งผลโดยตรงกับพฤติกรรมของลูก เป้าหมายประสิทธิภาพของการให้คำปรึกษา ต้องการ พัฒนาเด็ก กลุ่มตัวอย่าง ๑๑๘ คน ซึ่งเป็นทรัพยากรของชาติ มีความกตัญญูกตเวทีต่อ พ่อแม่ ต่อครูอาจารย์ ต่อพระมหากษัตริย์ และต่อพระพุทธเจ้า พ่อแม่มีบทบาทเปรียบดังผู้วาง เสาเข็มคุณธรรมจริยธรรม กำหนดวิถีชีวิตของลูกด้วยพรหมวิหารธรรม

ดวงชัย ผลชีวิน ได้กล่าวว่าผู้ใหญ่ก็ยังต้องเรียนรู้จริยธรรมสำหรับสังคมไทยยุค ข่าวดาร ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างเป็นสุข กติกาของสังคมต่างๆมีทั้งที่เป็นตัว กฎหมาย และจริยธรรม หรือ คุณค่าค่านิยม คุณธรรมหรือจริยธรรม คำว่าจริยธรรมหมายถึง การประพฤติตนหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเองซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองผู้ใหญ่ในชุมชน ผู้บริหาร การศึกษา ครูผู้สอน ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้แก่เด็กจึงเป็นแรงกระตุ้นอันสำคัญที่จะชักจูงใจชี้แนะให้ เด็กรู้จักการเตรียมพร้อมตัวเองให้ จัดตัวเองเป็นการดำเนินชีวิตในสังคม อยู่ร่วมกับคนใน สังคมได้อย่างสงบสันติ ต้องมีจริยธรรม ทั้งภายในตนเอง และต่อผู้อื่น สำนักของการเห็น ประโยชน์ส่วนรวม และทำงานเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมค่อนข้างหาได้ยากขึ้น จริยธรรม ของสังคม จะมีผลสะท้อนต่อการเรียนรู้ของเด็กที่ยังอยู่ในวัยศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียน หรือนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ความมีจริยธรรมร่วมกัน เราทุกคนจะต้อง สร้างความ เข้าใจหรือวิสัยทัศน์ที่ตรงกัน การดำเนินชีวิตของเราที่จะก้าวไปข้างหน้ากับสังคมอื่น เราต้อง อยู่อย่างรู้และเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า มีความหมาย และประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับสภาพสังคมไทย^{๕๕๕}

^{๕๕๕} ดวงชัย ผลชีวิน , “ผู้ใหญ่ก็ยังต้องเรียนรู้จริยธรรมสำหรับสังคมไทยยุคข้อมูล

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้สำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยจัดแยกประเภทและระดับคุณธรรม ของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ประเภทของคุณธรรม ได้แก่ ความกตัญญูตเวที ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การยอมรับผิด ความซื่อสัตย์ สุจริต ความมีระเบียบวินัยและกฎหมาย ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนอดกลั้น ความเมตตากรุณา ส่วนใหญ่ระดับคุณธรรมมีปานกลาง ได้แก่ ความอดทนอดกลั้น ร้อยละ ๗๔.๓ และ ความกตัญญูตเวที ร้อยละ ๗๑.๑ และที่ต่ำมากควรปรับปรุง ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ร้อยละ ๕๑.๕ ความมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย ร้อยละ ๕๗.๔^{๑๑๑}

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้สำรวจพฤติกรรม การอ่านหนังสือของประชากร พ.ศ. ๒๕๕๘ พบว่าประชากรอายุ ๖ ปีขึ้นไป ที่ไม่อ่านหนังสือ ทว่าราชอาณาจักรไทยเพราะ อ่านไม่ออก ไม่มีเงินซื้อ มีราคาแพง หาซื้อยาก ไม่ชอบอ่าน ไม่มีเวลาอ่าน สายตาไม่ดี ชอบฟังวิทยุ ชอบดูทีวี การเปรียบเทียบผู้อยู่ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล การอ่านหนังสือไม่ออก ในเขตเทศบาล ร้อยละ ๑๕.๔๓ นอกเขตเทศบาลร้อยละ ๘๐.๖๖ ชอบฟังวิทยุ และ ชอบดูทีวี นอกเขตเทศบาลมากกว่า ในเขตเทศบาล คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๕^{๑๑๒}

ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ประเมินคุณภาพ ของการวิจัยแบบทดลอง โดยเป็นการทดสอบก่อนทดลองและหลังการทดลอง มีประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียน ๑๑๘ คน พ่อหรือแม่ของนักเรียน ๑๑๘ คน การประเมินคุณภาพการให้คำปรึกษาทางจริยธรรม โดยใช้หลักธรรมในสังคัลลสูตร เป็น บรรทัดฐานด้านจริยธรรม ของพ่อแม่ลูก ซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษามาตรฐานที่ ๑ คือ คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณาคุณภาพ การให้คำปรึกษาด้านจริยธรรมในการวิจัยครั้งนี้

^{๑๑๑} สำนักงานสถิติแห่งชาติ , “การสำรวจเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘”,

<<http://service.nso.go.th/nso/data/data23/stat-23/toc-3/3..2.1-19-48>

^{๑๑๒} สำนักงานสถิติแห่งชาติ , “การสำรวจพฤติกรรมกรรมการอ่านหนังสือไม่ออก พ.ศ.

๒๕๕๘”, <<http://service.nso.go.th/nso/data/data23/stat-23/toc-3/3..2.2.4-6-48>

ตัวอย่างการอบรมจริยธรรมเรื่องความกตัญญู

สื่อการอบรม การ์ตูนชาดกประกอบภาพ เรื่องราชสีห์กับนกหัวขวาน

สาระธรรมที่นักเรียนวัย ๘-๑๒ ปี ได้รับ จากการเรียนรู้ธรรมด้วยสื่อการ์ตูนชาดก มีดังนี้

พฤติกรรมที่คาดหวัง

๑. นักเรียนจะทานอาหารด้วยความระมัดระวัง ไม่ตะกละตะกลาม ตักอาหารพออิ่ม ทานอย่างสุภาพ ไม่รีบร้อน จนเป็นนิสัย

๒. นักเรียนสามารถเป็นผู้ช่างสังเกต จะทำให้เลียนแบบ ตามตัวแบบได้ดี จะเป็นผู้รอบรู้มีปัญญา

๓. นักเรียนเห็นตัวอย่างความมีน้ำใจ การมีน้ำใจเป็นที่รักของคนอื่น

๔. นักเรียนสามารถสังเกตเห็นความเป็นผู้รอบคอบ การทำอะไรที่มีสติ รอบคอบจะปลอดภัย มากขึ้นในทุก ๆ เรื่อง

๕. ราชสีห์ไร้ความ กตัญญู นักเรียนสามารถวิเคราะห์ได้ว่าการที่เป็นผู้ไม่รู้คุณค่าคนอื่น เป็นคนใจ แสบ พฤติกรรมใจแสบ ไม่มีใครอยากคบหาและควรต้องถอยห่าง

๖. วิธีฝึกตนเองให้เป็นผู้มีความกตัญญู นักเรียนสามารถฝึกให้เป็นผู้รู้คุณค่าในสิ่งต่าง ๆ รู้คุณค่าสิ่งของที่ใช่ รู้คุณค่าบุคคล ได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง คุณครู เป็นต้น ซึ่งนักเรียนจะสามารถไตร่ตรองคุณค่าได้ดี ต้องมีใจละเอียดอ่อน

๗. การฝึกฝนตนเองให้มีใจละเอียดอ่อน ต้องฝึกใจด้วยการฝึกสมาธิ นักเรียนนั่งในท่าผอณคลาย นั่งตัวตรงหลังไม่พิงเก้าอี้ แล้วค่อยหลับตาเบา ๆ ระลึกรู้ว่า ผอณคลาย หนอ ๆ ๆ ทำใจสงบ ๕ นาที นักเรียนรู้สึกดีขึ้น เรียนรู้ด้วยความสุข^{๑๑๑}

^{๑๑๑} สุธรรม สุขัมโม, พระปลัด. การ์ตูนชาดก เรื่องราชสีห์กับนกหัวขวาน, (กรุงเทพมหานคร : คำนุสัทธาการพิมพ์), ๒๕๔๓, หน้า ๕-๑๔

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการนำหลักธรรมในสังคัลกสูตรมาใช้ให้คำปรึกษาจริยธรรมแก่ พ่อ-แม่ ซึ่งผู้วิจัยมีวิธีวิจัยและรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

๓.๑ วิธีวิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑.ศึกษาพระไตรปิฎก (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑๑ ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕ เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ระบรมราชินีนาถ, เรื่อง สังคัลกสูตร พบว่า คำสอนของพระพุทธองค์ ครอบคลุมด้วยหลักจริยธรรม ๗ประการ คือ ด้านความรู้ความคิด เนื้อหาจริยธรรมให้คน ลด ละ เลิก อกุศลธรรม ปฏิบัติกุศลธรรม (Moral Thought) เนื้อหาเป้าหมายจริยธรรมด้านความรู้สึก เช่น การปกปิดทศ ๖ และการคบมิตร พิจารณาคุณธรรมทั้งทางบวกและทางลบ (Moral Feeling) และมุ่งเน้นการแสดงพฤติกรรมปฏิบัติ (Moral Behavior)

๒.จัดทำแบบทดสอบ ชุดที่ ๑ วัดความรู้ความเข้าใจด้านจริยธรรม เป็นคำถามมี ๔ ตัวเลือก มีข้อถูกที่สุดได้ ๑ คะแนน ข้อผิดได้ ๐ คะแนน ประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

ตารางที่ ๑ แสดงสาระสำคัญในหลักธรรมสังคัลกสูตรเพื่อสร้างเครื่องมือวิจัย

ลำดับที่	สาระของหลักธรรม	ลำดับข้อทดสอบ
๑	ลดกรรมกิเลส ๔	๑-๕ รวม ๕ ข้อ
๒	ลดอคติและการคบมิตร	๑๐- ๒๐ รวม ๑๑ ข้อ
๓	ลดอบายมุข ๖	๒๑- ๒๕ รวม ๕ ข้อ
๔	การปกปิดทศ ๖	๓๐-๔๕ รวม ๑๖ ข้อ

๓. นำแบบสอบถามชุดที่ ๑ จำนวน ๔๕ ข้อ ไปทดสอบ (Try Out) กับพ่อแม่ จำนวน ๕๐ คน และลูกที่กำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนสังกัดอำเภวิทยา จำนวน ๘๘ คน โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Kr2o Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด เท่ากับ .๘๖๗ มีอำนาจจำแนก .๓๗๕ ความยากง่าย .๕๒๘ คำนวณโดยแบบวิธีของ Gordon P. Brooks. ปรับปรุงเครื่องมือในคำถามจำนวน ๑๒ ข้อ คือข้อ ๔, ๖, ๑๓, ๑๘, ๒๔, ๒๗, ๒๘, ๓๐, ๓๑, ๓๓, ๔๐ และ ๔๕

๓.๒. การวิจัยแบบทดลอง

การออกแบบวิจัยครั้งนี้มี ๕ ขั้นตอนดังนี้

๑) นำแบบทดสอบ ความรู้ความเข้าใจหลักธรรมสังคาลสูตรไปทดสอบ นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นพื้นฐาน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ที่โรงเรียนสังกัดอำเภวิทยา จำนวน ๓๐๐คน ตรวจสอบแบบสอบถามก่อนทำการทดลอง มีคุณภาพ ๒๕๖คน นักเรียน ชั้นประถมศึกษา ปีที่ ๒- ๖ ให้นักเรียนนำแบบสอบถามไปให้พ่อ-แม่ตอบและพ่อ-แม่ ตอบสมัครใจเข้าร่วมโครงการ ๑๑๘คน จึงคัดเลือกนักเรียน ๑๑๘ คนที่พ่อ-แม่สมัครใจมาทำการทดลอง เป็นเวลา ๕ เดือน คือ เดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม ๒๕๔๘ ทดสอบหลังทดลอง

๒) การวิจัยนี้เป็นการประยุกต์หลักธรรมไปใช้ในการอบรมนักเรียน แบบชี้นะ นักเรียนจะต้องทำงานกิจกรรม พฤติกรรม ปฏิบัติ โดย ตั้งใจ ฟัง พูด อ่าน เขียน เป็นการสร้างสัมมาทิฐิ แบบ ปรโตโมษะ เป็นเวลา ๑๔ สัปดาห์ เนื้อหา ๑๕ หัวข้อ มีการวัดผลแบบอิงเกณฑ์มาตรฐาน คุณธรรม ของ สมศ.

๓) คะแนนเฉลี่ย ก่อนทดลองและหลังทดลองนำมาทดสอบสมมุติฐานหาความแตกต่างระหว่างผล ก่อนทดลองกับหลังทดลอง จึงเป็นแบบการทดลอง (Experiment Design) ที่ออกแบบทดลองเป็นแบบการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มเดียว (One Group Pretest – Posttest Design)

๔) กลุ่มนักเรียนได้กำหนดกิจกรรมการให้คำปรึกษา เป็นการจัดการกระทำ (Treatment) ที่ชัดเจน เมื่อพ่อแม่ที่สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของลูกแล้วเกิดความพึงพอใจ มีความเต็มใจที่จะตอบสนอง (Willingness to Response) ประชากรพ่อแม่เลือกโดยความสมัครใจของตนเอง กิจกรรม เช่นเดียวกับนักเรียนแต่ศึกษาด้วยตนเอง

๕) เกณฑ์การประเมินคุณภาพการอบรมสัมมาทิฐิ กำหนด การจัดลำดับตามตัวบ่งชี้เป็นค่าเฉลี่ยหรือร้อยละ วัด ๔ ระดับ คือระดับ ๔ ดีมาก เกณฑ์ พิจารณาร้อยละ ๕๐ ขึ้นไป ระดับ ๓ ดี ร้อยละ ๓๕ ขึ้นไป ระดับ ๒ พอใช้ ควรแก้ไข ร้อยละ ๕๐ ขึ้นไป และระดับ ๑ ปรับปรุง ต้องแก้ไข ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐

๓.๓ การสร้างแบบวัดผลการวิจัย

การสร้างแบบวัดเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ชุด ดังนี้

- ๑) แบบวัดความรู้ความเข้าใจหลักธรรมในสังคาลสูตร
- ๒) แบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- ๓) แบบวัดขบวนการสร้างสัมมาทิฐิของนักเรียนซึ่งร่วมกิจกรรมอบรม

๑) แบบวัดความรู้ความเข้าใจหลักธรรมสังคาลสูตร แบ่งเป็น ๓ ตอน

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามข้อมูลพ่อแม่ เกี่ยวกับอายุ อาชีพ จำนวนบุตร การมีเวลา ให้ลูก คุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน ความกังวลใจที่เกิดจากการดูแลลูก

ตอนที่ ๒ แบบวัดตัวแปรที่ศึกษา ด้านความรู้ความเข้าใจหลักธรรมที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นวัด ความรู้ ๔ ด้าน มีข้อคำถามแบบเลือกตอบ ๔ ตัวเลือกจำนวน ๔๕ ข้อ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง แบบวัดความรู้ความเข้าใจด้านพุทธจริยธรรม (แบบสอบถาม ชุดที่ ๑)

ข้อคำถาม	ตัวเลือก
(๐๐) ข้อใดเป็นข้อปฏิบัติแห่งการเป็นมนุษย์	ก. แบ่งเวลาเรียน – เล่น ข. แบ่งเวลาดูทีวีรายการโปรด ค. ให้เล่นเกมส์ตามใจ ง. มีศีล ไม่เบียดเบียน
(๐๐) เมื่อลูกโทรศัพท์บอกพ่อว่าจะไปกินเลี้ยงวันเกิดบ้านเพื่อน แต่พ่อบอกว่าบ้านเราอยู่ไกล จะกลับบ้านดีกว่า ข้อใดลูกเป็นเด็กดี	ก. กลับบ้านตรงเวลา ข. ไปเที่ยวกับเพื่อน ค. กลับบ้านไม่เป็นเวลา ง. ไม่กลับบ้าน

ผลการสอบของผู้ปกครองและนักเรียนจัดคะแนนดิบ เป็น ๔ ระดับ ดังนี้

ระดับ ๔	คะแนนรวม	๓๐-๓๖	คะแนน
ระดับ ๓	คะแนนรวม	๒๒-๒๙	คะแนน
ระดับ ๒	คะแนนรวม	๑๔-๒๑	คะแนน
ระดับ ๑	คะแนนรวม	๕-๑๓	คะแนน

๒) แบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยแยกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่	พฤติกรรมสังเกต	ข้อคำตอบ
๑ คำถาม ๑ ข้อ	ด้านจริยธรรมทางการระงับที่ เกิดขึ้นในสังคมไทย	๒๖
๒ คำถาม ๘ ข้อ	ด้านจริยธรรมทางปัญญาธรรมของพ่อ แม่ลูกที่เกิดขึ้นในครอบครัว	๒๗
๓ คำถาม ๕ ข้อ	ด้านจริยธรรมทางสามัคคีธรรมเพื่อ พัฒนาสิ่งแวดล้อม	๑๖
รวม ๒๐ ข้อ	พฤติกรรม ๓ ทั้งด้านรวม	๖๙

ลักษณะคำตอบเป็นมาตราส่วน ๕ ระดับ แบบคำคุณศัพท์ที่มีคำตรงข้าม เป็นคู่
กันตามแบบออสกู๊ด (Osgood 's Method) ซึ่งเกณฑ์ ในการตอบ ไม่มีข้อ ผิด หรือ ถูก
ในการวัดพฤติกรรม คะแนนแต่ละคำตอบ สูงสุด ๕ คะแนน ต่ำสุด ๑ คะแนน

เกณฑ์พิจารณาการตอบตามความรู้สึกที่เป็นจริง

ข้อความที่เป็นบวก	ได้คะแนน	๕	คะแนน
ข้อความที่ค่อนข้างเป็นบวก	ได้คะแนน	๔	คะแนน
ตัวกลางไม่รู้สึกรวหรือลบ	ได้คะแนน	๓	คะแนน
ค่อนข้างเป็นลบ	ได้คะแนน	๒	คะแนน
พฤติกรรมเป็นลบ	ได้คะแนน	๑	คะแนน

ตัวอย่าง แบบวัดพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (แบบสอบถามชุดที่ ๒)

ข้อคำถาม	กลุ่มคำ
(๐๐) กิจกรรมทางศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น ท่านได้ร่วมกิจกรรมในลักษณะใด	บริจาค – ไม่ศรัทธา ฟังพอใจ – เกลียดัด แม่ดูแลลูก – หัวเหว่
(๐๐) พุทธมามกะที่ดีจะทำให้จริงจังใน ชีวิตประจำวัน ควรปฏิบัติอย่างไร	เข้าวัดฟังธรรม – ไม่เคย กัลยาณมิตร – ศัตรู ชอบนั่งสมาธิ – วิ่งเล่น (แบบมาตรา ๕ ระดับ)

การสร้างและปรับปรุงแบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แบบ
มาตราวัด ๕ ช่อง เกณฑ์การแบ่งระดับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์แบ่งเป็น ๒ ขั้นตอน

๑) แบ่งระดับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ออกเป็นระดับ มาก ปานกลาง และ
น้อย ค่าเฉลี่ยของระดับคะแนนเป็นดังนี้

คะแนนระหว่าง 3.34 – 5.00 หมายถึง ระดับมาก

คะแนนระหว่าง 1.67 – 3.33 หมายถึง ระดับปานกลาง

คะแนนระหว่าง 1.00 – 1.66 หมายถึง ระดับน้อย

๒) เกณฑ์ประเมินคุณภาพพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์เป็นพฤติกรรม + หรือ
- หรือไม่มี + - ที่ ค่าเฉลี่ย = 3.00 ค่า S.D = 1.414 คำนวณจากคะแนน ๕ ระดับ

ถ้าได้คะแนนเฉลี่ยสูงกว่า 3.00 ขึ้นไป หมายถึง นักเรียนมีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์
กับ ครอบครัว และสังคมสูง ถ้าได้คะแนนต่ำกว่า 3.00 หมายถึง นักเรียนมีพฤติกรรม
ปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวและ สังคมต่ำ

๓) ศึกษาการสร้างแบบสังเกตด้านจิตพิสัยตามแบบของ Osgood และ
แนวทางสังเกตพฤติกรรมด้านจริยธรรม (Morality Test) ของมหาวิทยาลัย เบอร์กเลย์
แคลิฟอร์เนีย

๔) สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์เป็นแบบคำคุณศัพท์ตรงข้าม
กันเป็นคู่จำนวน ๖๕ คำตอบ

๕) ผู้วิจัยขอคำแนะนำจาก รองศาสตราจารย์ดร. เพ็ญแข ประจณปัจ
จนี้ เกี่ยวกับเหตุการณ์สมมติและคำตอบที่ใช้ จึงนำมาปรับปรุง เพื่อใช้คำที่เหมาะสม

๖) ผู้วิจัยศึกษากระบวนการสังเกต ด้านจิตพิสัย และการสร้างแบบสอบถามเพื่อไปสู่การวิจัย จึงพัฒนาเครื่องมือ เป็น ๓ ตอน คือ การวาระธรรม ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรม โดยประยุกต์หลักธรรม และได้ศึกษาแนวทางกำหนดเนื้อหาจริยธรรม จากพระบรมราโชวาท ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการสร้างความเจริญต่อตนเอง ประเพณีส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับมนุษย์ และประเพณีส่งเสริมชาติบ้านเมือง นำมาเป็นพื้นฐานจัดลำดับความสำคัญด้านเนื้อหาทางจริยธรรม

๗) กำหนดจริยธรรมที่จะวัด แล้วจึงพัฒนาเครื่องมือ โดยมีคำถามแบบวัดตอนที่ ๑ ด้านการวาระธรรม คือ จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ จำนวน ๒๖ คำตอบ แบบวัด ตอนที่ ๒ ปัญญาธรรม คือ หลักสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและเด็กคือรากฐานของประเทศชาติ จำนวน ๒๗ คำตอบ แบบวัด ตอนที่ ๓ สามัคคีธรรม คือ คนดีตามหลักธรรมในสังคาลสูตรจำนวน ๑๖ คำตอบ

มาตรวัดในการจัดคำตรงข้ามเป็นคำคู่ ในแบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ทั้ง ๓ ตอน แสดงเป็นตัวอย่าง ดังนี้

ตอนที่ ๑		ตอนที่ ๒		ตอนที่ ๓	
+ สนใจ	- ไม่สนใจ	+ สนใจ	- ไม่สนใจ	+ สนใจ	- ไม่สนใจ
ตั้งใจ ติดตามอ่าน จดบันทึก	ไม่ตั้งใจ ไม่เคยอ่าน ใจเสาะ	กระตือรือร้น อบอุ่น	เฉื่อยชา ห่างเหิน	รักษาสีล ๕ ปล่อยสัตว์ เป็นทาน รู้จักสามัคคี หวังความ เจริญ	ท่องเที่ยว ๕ กรรมกิเลส อคติ อบายมุข

๘) พัฒนาเครื่องมือแบบ สังเกตพฤติกรรมด้านจริยธรรม แบ่งเป็น ๓ ตอน จำนวน ๖๕ คำตอบ ตอนที่ ๑ มีค่าความสัมพันธ์รายข้อระหว่าง .๔๓๗ - .๗๘๓ ตอนที่ ๒ มีค่าความสัมพันธ์รายข้อ ระหว่าง .๓๘๗ - .๖๓๐ ตอนที่ ๓ มีค่าความสัมพันธ์รายข้อ ระหว่าง .๒๗๐ - .๖๕๖ ค่าความสัมพันธ์ทั้งฉบับ ตอนที่ ๑ ค่าระหว่าง .๔๓๗ - .๘๗๕ ตอนที่ ๒ ระหว่าง .๓๖๘ - .๖๖๕ ตอนที่ ๓ ระหว่าง .๓๖๓ - .๘๕๓ (Pearson Correlation) นัยสำคัญ ระดับ .๐๕ แล้วนำไปทำการวิจัยต่อไป

๓.๔ การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย

ตาราง ที่ ๒ การหาความเที่ยงตรงแบบสังเกตปฏิสัมพันธ์ทางสังคม SPSS
(Pearson Correlation) นัยสำคัญ ๐.๐๕

ข้อ	ข้อความ	ตอนที่ ๑	ตอนที่ ๒	ตอนที่ ๓
๑	การสื่อสารเพื่อติดตามข่าว	.๗๗๗		
๒	การแสดงความจริงรักภักดี	.๗๘๔		
๓	การใส่เสื้อเหลือง “รักในหลวง”	.๘๖๖		
๔	ครอบครัวสัมพันธ์วันแม่แห่งชาติ	.๘๖๓		
๕	ประทับใจกิจกรรมถวายพระพร	.๘๕๕		
๖	กิจกรรมทางศาสนา	.๗๓๓		
๗	พ่อแม่ต้นแบบน้ำใจงาม	.๘๑๔		
๘	พ่อแม่สร้างความเชื่อมั่นให้ลูก		.๕๖๑	
๙	ความเชื่อมั่นในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับลูกเป็น		.๖๓๔	
๑๐	คนดี		.๘๐๕	
๑๑	ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกในครอบครัว		.๖๕๒	
๑๒	หน้าที่มนุษย์		.๗๘๕	
๑๓	พุทธมามกะที่ดี		.๘๒๓	
๑๔	พุทธมามกะที่ดีควรประพฤติธรรม		.๘๖๕	
๑๕	การประพฤติธรรมสัมพันธ์กับปัญญาธรรม		.๗๘๓	
	พ่อแม่ปฏิบัติแบบอย่างให้ลูกเก่งและดี			
๑๖	สิ่งคาลงสูตรสร้างคนดี			.๘๕๓
๑๗	คนดีรับผิดชอบศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์			.๘๘๕
๑๘	ความมีศักดิ์ศรีลด ละ เลิก กิเลส ๔			.๓๕๕
๑๙	พ่อแม่สอนให้ลูกมีน้ำใจ			.๗๖๖
๒๐	ความสัมพันธ์แม่ลูกในวันแม่แห่งชาติ			.๘๖๕

ระดับความสัมพันธ์ .๓๐ ซึ่งจะมีความผิดพลาดได้ ๕% ถือว่าเป็น
แบบสอบถามที่มีความเที่ยงตรง และมีคุณภาพ วัดพฤติกรรมจริยธรรมด้านจิตพิสัย

๓.๕ การทดลองเพื่อทดสอบผล

๑) จัดทำแผนการฝึกอบรม แสดงเนื้อหา ในตารางที่ ๓

ตารางที่ ๓ แสดง แผนการฝึกอบรมสัมมาทิฐิด้านจริยธรรมในการวิจัยแบบทดลอง

เวลาสัปดาห์	เนื้อหาประยุกต์หลักธรรม	เกณฑ์วัดผล
๑-๒	๑. วิธีสร้างเจตคติทางบวก	แบบวัดสัมมาทิฐิด้าน
๓	๒.การมีวินัยในตน	จริยธรรม เป็นมาตรา ๕ ช่อง
	๓.อิทธิบาทในการทำงาน	เห็นด้วยอย่างยิ่ง ๕ คะแนน
	๔. วิธีสร้างกำลังใจในการดำเนินชีวิต	เห็นด้วย ๔ คะแนน
๔	๕ การรักษาสีล ๕ และความมีเมตตา	ไม่เห็นด้วย ๓ คะแนน
	๖. วิธีจัดการให้ครอบครัวอบอุ่น	ไม่เห็นด้วย ๒ คะแนน
๕-๖	๗.การฝึกตนให้เป็นคนดี	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
	๘. สร้างความพร้อมในการฝึกตนเอง	๑ คะแนน
๗-๑๐	๙. ฝึกตนเองให้เป็นคนมีประโยชน์	คำนวณค่าเฉลี่ยและ S.D
	๑๐. บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว	
	๑๑. เขาชวนเป็นคนดี	
๑๑-๑๔	๑๒.สันติภาพเกิดจากทุกคนเป็นคนดี	
	๑๓. ความพึงพอใจหลักธรรม	
	๑๔.ความเข้าใจหลักธรรมสังคาล	
	๑๕.ความศรัทธาพระรัตนตรัย	

๒) การจัดเวลาทำการทดลอง ที่โรงเรียนสังข์อ่าววิทยา สัปดาห์ละ ๒ วัน คือ วันจันทร์ และ วันอังคาร ระหว่างเวลา ๘:๓๐ – ๑๐.๓๐ น. ๑๓:๓๐ น.- ๑๔:๓๐ น. สัปดาห์ละ ๖ ชั่วโมงที่กำหนดไว้

๓) กิจกรรมการฝึกให้นักเรียนปฏิบัติ

กิจกรรมที่ ๑ ความกตัญญูเป็นสมบัติของคนดี ฝึกให้เป็นนิสัย มีความเคยชิน การกราบเท้าพ่อแม่ ก่อนนอนทุกคืนพร้อมอธิษฐาน ๓ อย่าง ได้แก่ หนูจะเป็นเด็กดีตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียน หนูจะเป็นเด็กอ่อนน้อมถ่อมตนเคารพพ่อแม่ หนูจะเลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อหนูโตขึ้น ประเมินผลการปฏิบัติด้วยการที่รู้สึว่า พ่อแม่พึงพอใจตอบสนองอย่างไร? ถ้าไม่ได้ฝึกเป็นเพราะเหตุใด?

กิจกรรมที่ ๒ ความศรัทธาพระรัตนตรัย นักเรียนกลุ่มตัวอย่างปฏิบัติสมาธิก่อนนอนทุกคืน อย่างน้อยคืนละ ๑๐ นาที กิจกรรมนี้เกิดขึ้นเพราะมีนักเรียนจำนวนมากที่ไม่เคยมีเวลาพบกับพ่อแม่ จึงได้ให้นักเรียนปฏิบัติสมาธิก่อนนอน ประโยชน์การสมาธิก่อนนอน ทำให้หลับสนิทเป็นสุข และได้แผ่เมตตา ให้ตัวเองด้วย และจะทำความดี เป็นการปฏิบัติบูชาเพื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในกิจกรรมนี้นักเรียนเล่าถึงประสบการณ์ในการทำสมาธิของตนเอง และสังเกตความมุ่งมั่นในการทำงานให้เสร็จไม่ค้างค้ำ

กิจกรรมที่ ๓ สัมมาทิฐิด้านการระบธรรม ในเดือนสิงหาคม ๒๕๔๘ โรงเรียนสังข์อ่าววิทยา จัดงานวันแม่แห่งชาติ ในวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๘ โดยแบ่งงานเป็น ๒ ช่วงเวลา เวลาเช้าทำพิธีศุคิมหาราชินี และการแสดงศิลปวัฒนธรรมของนักเรียน ๓ รายการ และไคพานักเรียนเข้าวัดพระธรรมกายทำกิจกรรมทางศาสนา เวลาบ่ายปล่อยปลาที่คลองหน้าโรงเรียน ทุกกิจกรรมสำหรับนักเรียน โรงเรียนไม่ได้เชิญผู้ปกครองมาร่วมด้วย

นักเรียนถามผู้วิจัยว่าพามาด้วยได้หรือไม่ ได้ตอบไปว่าน่าจะได้ หนูจะได้มีความรักอบอุ่นจากแม่ และนักเรียนชวนแม่มาด้วย ๒๕ คน ผู้อำนวยการเชิญแม่นั่งให้เป็นระเบียบ ผู้วิจัยได้เรียนปรึกษาผู้อำนวยการ ให้เด็กได้กราบแม่ เพราะว่าการกราบพ่อแม่ก่อนนอนไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมได้ นักเรียนซื้อดอกมะลิ ราคาดอกละ ๕ บาท คิดเสียให้แม่ด้วย ลูกกราบแม่และแม่กอดลูก เป็นบรรยากาศอันอบอุ่น แต่นักเรียนจำนวนมากแม่ไม่มาร่วมกิจกรรม ผู้อำนวยการให้โอกาสนักเรียนได้กราบครู เพราะครูเปรียบเหมือนพ่อแม่ เด็ก ๆ ทุกคนปฏิบัติด้วยความจริงใจ ครูแสดงความเอื้ออาทร (ภาพภาคผนวก ค)

๔) เกณฑ์การประเมินคุณภาพการอบรมสัมมาทิฐิ กำหนด การจัดลำดับตามตัวบ่งชี้เป็นค่าเฉลี่ยหรือร้อยละ วัด ๔ ระดับ คือระดับ ๔ ดีมาก เกณฑ์ พิจารณาร้อยละ ๕๐ ขึ้นไป ระดับ ๓ ดี ร้อยละ ๓๕ ขึ้นไประดับ ๒ พอใช้ ควรแก้ไข ร้อยละ ๕๐ ขึ้นไป ระดับ ๑ ปรับปรุง ต้องแก้ไข ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ดังเช่น แบบสอบถามผู้ปกครองเต็มใจตอบ ร้อยละ ๙๑.๖๘๘ ประเมินระดับพอใช้ ต้องปรับปรุง

๕) ขอความร่วมมือผู้บริหารโรงเรียนส่งแบบสอบถามถึงผู้ปกครอง พร้อมจดหมายนำส่ง ลงวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๕๘ โดยฝ่ายวิชาการอนุเคราะห์แจกเด็กและเก็บไว้ในเวลา ๒ สัปดาห์ ฝ่ายวิชาการรวบรวมเสร็จในปลายเดือนกันยายน ๒๕๕๘ โรงเรียนปิดภาคเรียนที่ ๑

๖) นักเรียนที่มีคะแนนคุณธรรม ระดับ ๒ และ ๑ จำนวน ๒๒คนต้องสอบวัดพฤติกรรมด้านจริยธรรม ๒ ครั้ง และสอบแบบวัดระดับความรู้ความเข้าใจหลักธรรม ๓ ครั้ง

๗) พ่อแม่ของนักเรียน ถ้ามีคะแนนระดับคุณธรรม ระดับ ๒ และ ๑ ตอบคำถามตามตัวชี้วัดความเข้าใจหลักธรรมสังคาลสูตร จำนวน ๑๐ ข้อ เป็นคำถามปลายเปิด สอบ ๒ ครั้ง เพื่อเปรียบเทียบ ก่อน-หลังทดลอง ข้อมูลเชิงปริมาณใช้โปรแกรม SPSS ทำความถี่ ความเชื่อมั่น ข้อมูล คุณภาพ สรุปประเด็นคำถาม-คำตอบ ก่อนตอบมีเอกสารให้อ่านเป็นคำแนะนำในการแก้ปัญหาที่ได้รวบรวมจากแบบสอบถามส่วนตัว ได้แก่ ช่องว่างระหว่างวัย ลูกคือฉัน และการไม่รู้หลักธรรม

๓.๖ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

การวิจัยประยุกต์ เป็นการนำหลักธรรมสังคาลสูตรมาสู่การให้คำปรึกษาจริยธรรม แก่พ่อแม่ โดยอบรมลูก เชื่อมโยงไปสู่พ่อแม่ การเรียนรู้ทางจริยธรรม ด้วยหลักธรรมในพระไตรปิฎก สำหรับเด็กต้องประยุกต์เนื้อหาอย่างเหมาะสม ผู้ศึกษาทางจริยธรรมหลายท่าน กล่าวว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม การเรียนรู้จริยธรรม เกิดจากการสังเกต (Observation) การเลียนแบบ (Imitation) และการเอาอย่างแบบ (Modeling)

จริยธรรมของเด็ก เกิดจากการเลียนแบบ และเอาอย่างแบบ ดังนั้นตัวแบบจึงมีความสำคัญมาก ตัวแบบดีเด็กก็จะดี ตัวแบบเลวเด็กก็จะเลว ถ้าตัวแบบได้รับความสนใจ ได้รับประโยชน์ ได้รับความพอใจ เด็กคนอื่นๆ ก็ย่อมอยากได้รับความพอใจ จึงยอมรับในการเลียนแบบนั้น ตัวแบบจึงมีบทบาทสำคัญ ตัวแบบอาจเป็น พ่อ- แม่ คนในครอบครัว

คนที่มีชื่อเสียงน่าเคารพ นับถือ ถ้าสังคมใดมีแบบที่ดี คนสังคมนั้นก็มีจริยธรรม ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม จึงขึ้นอยู่กับ เงื่อนไข (Condition) และตัวแบบ (Modeling)

สังคมไทยเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ตัวแบบที่ประชาชนยอมรับได้ และเป็นต้นแบบจริยธรรมของปวงชนชาวไทย ก็คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ประชาชนทุกหมู่เหล่าจงรักภักดี และตั้งมั่นโนนินธาน ทำดีเพื่อพ่อ ซึ่งผู้วิจัย ศึกษา พระบรมราโชวาท ในบริบทด้านวรรณกรรม พระองค์ท่านนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาทำให้ง่ายที่ทุกคนจะปฏิบัติได้ สามารถสังเกตความรู้สึกด้าน การวธธรรม ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรมของพ่อ-แม่ และลูก ในการวิจัยที่จะสรุปผลต่อไป

๓.๓ การสรุปผลการวิจัย

๑) เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย

(๑) วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาประยุกต์หลักธรรมในสังคาลกสูตรให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลของวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ นี้ ก็คือ ให้คะแนนสอบวัดความรู้ด้านความเข้าใจหลักธรรม ก่อนให้คำปรึกษา และหลังให้คำปรึกษา ต้องแตกต่างกัน ดังนั้นคะแนนก่อน-หลัง ทดลองจึงเป็นข้อมูลสำคัญ

(๒) วัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสัมมาทิฐิของนักเรียน การเก็บข้อมูลวัดพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ในสังคม จำนวน ๖๕ ข้อ แบบ ๕ ระดับ นักเรียนบางคนมีพฤติกรรมในทางลบต่อพ่อแม่ และใช้ชีวิตไม่ถูกต้องจึงจำเป็นต้องให้คำปรึกษาโดยมีเกณฑ์วัดเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (ภาคผนวก ก.)

(๓) วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการให้คำปรึกษาจริยธรรมแก่พ่อแม่ลูกดีขึ้น ข้อสอบชุดเดียวกัน พ่อแม่วัด ลูกต้องสอบ ก่อน-หลัง การทดลองด้วย และลูก ต้องสอบถึง ๓ ครั้ง เพื่่อมั่นใจว่า วัดระดับคุณธรรมดีขึ้นจริง จึงจะมองเห็นประสิทธิภาพการให้คำปรึกษา

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติตรวจสอบสมมุติฐาน

โครงการวิจัยนี้ประกอบด้วยสมมุติฐานทางสถิติ ๔ ข้อ ในการวิเคราะห์ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS เป็นเครื่องมือทางสถิติ เพื่ออธิบายผล ตามสมมุติฐาน ดังนี้

(๑) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

๑ สมมุติฐานข้อ ๑ พื้นฐานครอบครัวที่แตกต่างกันระดับคุณธรรมจริยธรรมที่แตกต่างกัน โดยพื้นฐานครอบครัวแยกความแตกต่าง ด้วยลักษณะธรรมชาติของความเต็มใจรับกับความเต็มใจตอบสนองหรือไม่ให้ความร่วมมือกับให้ความร่วมมือ

สถิติ ตรวจสอบ T-Test ระหว่างผู้ปกครอง ๒ กลุ่มโดยใช้คะแนน Pretest เปรียบเทียบและใช้คะแนน Pretest - Posttest ของนักเรียนและพ่อแม่ทั้งสองกลุ่มนั้นด้วยในการตรวจสอบสมมุติฐานข้อ ๑ ด้วยค่า T-Test และค่า F-Test ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕

๒ สมมุติฐานข้อ ๒ นักเรียนที่พ่อแม่มีระดับจริยธรรมคุณธรรมที่แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมด้านจริยธรรมคุณธรรมแตกต่างกันด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูลตอบแบบสังเกตพฤติกรรม คะแนนวัดโดยค่าสถิติพื้นฐานคำนวณค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สมมุติฐานข้อวิเคราะห์ด้วยค่า T และค่า F

๓ สมมุติฐานข้อ ๓ ผู้ปกครองที่สมัครเข้าร่วมโครงการ กลุ่มผู้เต็มใจสนองตอบ (Willing to Response) จะมีระดับคุณธรรมที่ดีขึ้น ก็คือคะแนนคุณธรรม Pretest และ Posttest แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๕

๔ สมมุติฐานข้อ ๔ นักเรียนที่พ่อแม่มีการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมตามโครงการนำหลักธรรมในสังคาสสูตร ให้คำปรึกษา จะพัฒนาระดับพฤติกรรมของตน เก็บข้อมูลจะมีคะแนนสัมพันธภาพของพ่อแม่ จำนวน ๑๑ กรณศึกษา ความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรม คะแนนสัมพันธภาพ มีค่าเฉลี่ยมาคำนวณความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรม ซึ่งนักเรียนในกรณีศึกษาตอบ เป็นครั้งที่ ๓ ค่าสหสัมพันธ์ ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ ประสิทธิภาพการให้คำปรึกษา ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นในต้องสูงกว่า .๘๐

ระดับพฤติกรรมของนักเรียนจะสูงขึ้น และเป็นพฤติกรรมที่มีสัมมาทักขิ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อ ๒ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสัมมาทักขิของเยาวชน ในระยะเวลา ๕ เดือน ในการวิจัยและอบรมนักเรียน ให้มีวินัยในตนเอง ตรงต่อเวลา โดยแบบสังเกตพฤติกรรม (ภาคผนวก ก) จึงต้องเก็บข้อมูลตามแบบวัด เครื่องมือที่ผู้วิจัยเตรียมไว้แล้ว การตรวจสอบวัตถุประสงค์ข้อ ๒ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ถ้าสูงกว่าค่าเฉลี่ย ระดับ ดีมาก เท่ากับค่าเฉลี่ย ระดับ ดี ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ระดับ พอใช้ ซึ่งเป็นการปรับปรุงพฤติกรรมและเสริมการสังเกตให้ได้ผลชัดเจนยิ่งขึ้นสรุปถ้าวิเคราะห์สถิติเชิงปริมาณดังกล่าวทั้งหมดเรียบร้อยแล้ว ต้องบรรลุมติวัตถุประสงค์ ทั้ง ๓ ข้อที่กำหนดไว้

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

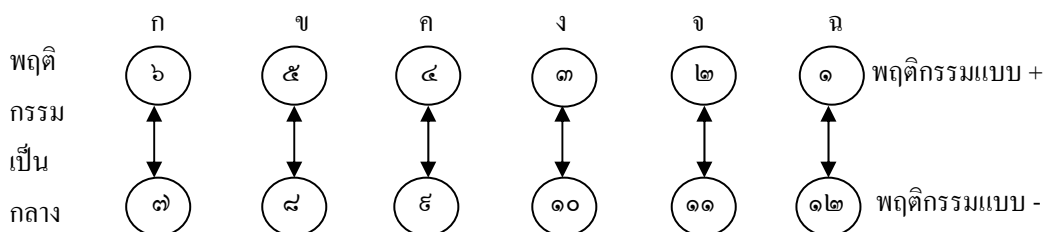
การให้คำปรึกษาแก่นักเรียนเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้เกิดสัมมาทิฐิ พฤติกรรมในห้องเรียน ได้วิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ ตามแนวคิดของเบลล์ (Bale s ' Interaction. Process Analysis) ซึ่งได้แบ่งพฤติกรรมทางสังคมเป็น ๑๒ ประเภท

(๑) แบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

แผนภาพแสดงการสังเกตพฤติกรรมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ปรับปรุงตามแนวคิดของเบลล์

การจัดกระบวนการวิเคราะห์แบบของเบลล์ ปรับเข้าได้ดีกับกระบวนการพัฒนาด้านสัมมาทิฐิ คือ คำพูดแต่ละประเภทสามารถเข้าคู่กันได้ ในทางบวกเป็นพฤติกรรมประเภทที่ ๑,๒,๓ ในทางลบ เป็นพฤติกรรมประเภทที่ ๑๐,๑๑,๑๒ ในทางเป็นกลาง แบบตอบพฤติกรรมประเภท ๔,๕, ๖ ในทางเป็นกลาง แบบตอบพฤติกรรมประเภท ๗, ๘, ๙,

แผนผังปฏิสัมพันธ์ จะสามารถมองประเด็นปฏิสัมพันธ์ได้ดังรูป

ที่มา : Bale S' Interaction Process Analysis การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ไม่ได้เน้นใครพูดอะไร ? แต่เน้นลักษณะธรรมชาติทางสังคม พูดประเภทใด ถ้าการพูดนั้นมีคนพูดซ้ำๆ จะใช้ลูกศรหนาแสดงพฤติกรรม ถ้าประเภทใดพูดน้อย ก็ใช้ลูกศรประเส้น ถ้ามีได้พูดกันเลย ก็ไม่แสดงสัญลักษณ์ใดๆ

(๒) กำหนดค่าความเชื่อมั่นในการวิเคราะห์ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

คอนคอร์แดนซ์ ค่าความเชื่อมั่น ๓ ครั้ง ๐.๘๖ ๐.๕๔ และ ๑.๐๗ มีค่าเฉลี่ย ๐.๘๖๖

สูตรในการคำนวณ สหสัมพันธ์ของ Kendal เรียกว่า สัมประสิทธิ์คอนคอร์แดนซ์ (Coefficient concordane = W)

$$W = \frac{12 S}{K (n - n)}$$

W คือ สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นในการจัดอันดับ

S คือ ผลรวมทั้งหมดของอันดับคะแนนของสิ่งของแต่ละอันที่เบี่ยงเบนออกจากคะแนนอันดับเฉลี่ย

K คือ จำนวนผู้จัดอันดับ

N คือ จำนวนสิ่งของที่ถูกจัดอันดับ

(๓) การหาความเชื่อมั่นของการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ในการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

๑. มีบทสนทนา จำนวน ๓ ตัวอย่าง

๒. บันทึกการสนทนา คำพูดที่ต่อเนื่องกันจนจบการสนทนา นับจำนวนประโยคที่บันทึกไว้ เป็นเลขไทย

๓. นำข้อความที่บันทึกการสนทนา จัดประเภท ใช้เกณฑ์ ๑๒ ลักษณะพฤติกรรมการพูดเป็นรหัส

๔. จัดชั่วโมงอบรมตนเองให้ชำนาญในการวิเคราะห์ มีตัวอย่าง ๓ ชั่วโมง ทำซ้ำ ๓ ครั้ง ได้การวิเคราะห์ความเชื่อมั่น ๕ ครั้ง นำมาคำนวณความเชื่อมั่น ในการจัดลำดับ

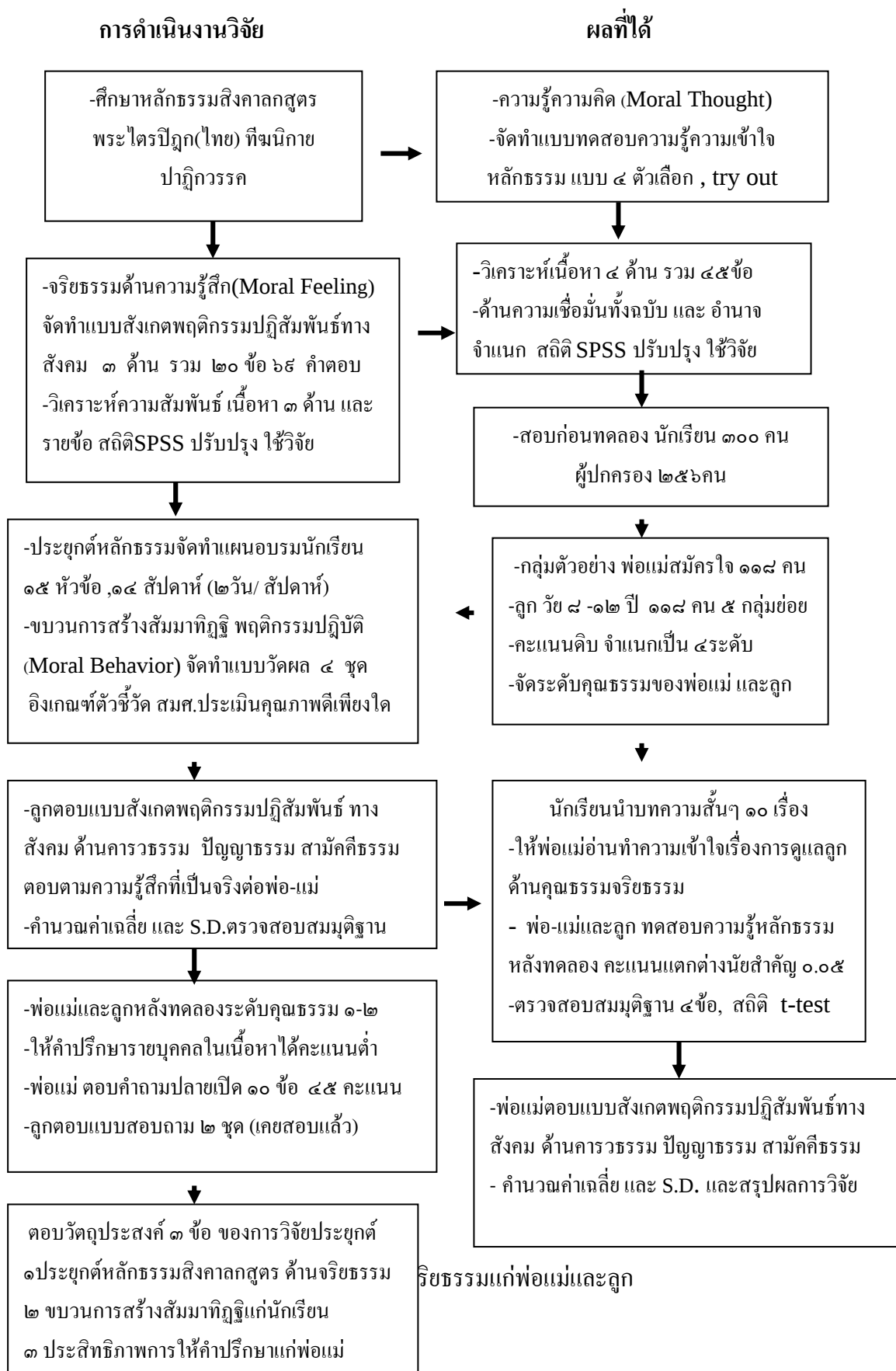
๕. วิเคราะห์ตามวิธี ใช้สูตรสหสัมพันธ์ของ เก็นดัล (Kendel)

๖. สรุป วิเคราะห์ วางแผนงานให้คำปรึกษา กลุ่มทดลอง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเวลาทำการวิจัย เป็นเวลา ๖ เดือน มีกลุ่มตัวอย่างในการให้คำปรึกษา สัมมาทิฎฐิ ด้านจริยธรรม จัดรูปแบบการพูด ๑๒ ประเภท แบบแผนปฏิสัมพันธ์กำหนดแผนงาน ดังแสดงข้อสรุปในตาราง ที่ ๔

ตาราง ที่ ๔ แสดงแผนงานการให้คำปรึกษา ความเชื่อมั่น ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ คอนคอร์ดแดนซ์

กลุ่มตัวอย่าง	วันเวลา/ชม.	ตัวอย่างปฏิสัมพันธ์	รหัสข้อความ	ความเชื่อมั่น
นักเรียนแบบ กลุ่ม ขนาดกลาง (๑๗ คน)	วันจันทร์ที่ ๖ พ.ย. ๔๕ ๑๓.๓๐-๑๔.๓๐ น. ๑ ชม.	- การมีระเบียบวินัย เพื่อเป็นคนน่ารัก - บทความเรื่อง หนู น้อยหย่อนวินัยและ การเป็นคนน่ารัก	๗๕	๐.๘๖
แบบกลุ่มย่อย (๑๑ คน)	วันอังคารที่ ๗ พ.ย. ๔๕ ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น. ๑ ชม.	- ความกตัญญู - ซาดกเรื่อง นก หัวขวานกับราชสีห์	๓๖	๐.๕๔
แบบกรณีศึกษา (๑ คน)	วันพุธที่ ๘ พ.ย. ๔๕ ๑๒.๐-๑๓.๓๐ น. ๑ ชม. วันพฤหัสบดี ๙ พ.ย. ๔๕ ๑๐.๐๐-๑๐.๓๐ น. ๑ ชม.	- การสร้างสัมมาทิฐิ - เหตุการณ์ขาดเรียน เกินกำหนด	๓๔	๑.๐๓ ค่าเฉลี่ย = ๐.๕๖๖

๓.๓.๓ สรุปขั้นตอนวิจัย

หลักธรรม	ตัวชี้วัด
๑ ตศกรรมกิเลส	รักษาศีล ๕ อิทธิบาท
๒ ลดอคติ	รู้รักสามัคคี ใจสงบ ขันติ โสรัจจะ กัลยาณมิตร
๓ ลดอบายมุข	จิตภาวนา สติ-ปัญญา หิริ-โอตตปปะ มีสัมมาทิฐิ
๔ การปกปิดทิส ๖	สังคหธรรม ปัญญาธรรม สามัคคีธรรม คารวธรรม

บทที่ ๔

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง การนำหลักธรรมในสังคาลสูตร มาใช้ให้คำปรึกษาจริยธรรมแก่พ่อแม่ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน ดังนี้

- ๔.๑ การจัดกระทำกับข้อมูลตามตัวแปรที่ศึกษา
- ๔.๒ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสัมมาทิฐิของเยาวชน
- ๔.๓ การแปรผลเพื่อการสรุปผลการศึกษา

๔.๑ การจัดกระทำกับข้อมูลตามตัวแปรที่ศึกษา

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะธรรมชาติของประชากร ที่สุ่มตัวอย่างมาจากความสมัครใจ แสดงเป็นค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตารางที่ ๖ แสดงจำนวนและร้อยละของ พ่อแม่จำนวน ๑๖๓ คน ที่ตอบแบบสอบถามแยกตามเพศ อายุ อาชีพ จำนวนบุตร

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ความเป็นครอบครัว		
พ่อ	๕๕	๓๖.๒
แม่	๑๐๘	๖๓.๘
อายุ		
น้อยกว่า ๓๕ ปี	๖๒	๓๘.๐๓
มากกว่า ๓๕ ปี	๑๐๑	๖๑.๙๗
อาชีพ		
งานที่มีรายได้ประจำ	๑๓	๘.๐
งานที่ต้องใช้แรงงาน	๑๕๐	๙๒.๐
จำนวนบุตร		
น้อยกว่า ๓ คน	๑๓๕	๘๒.๘
มากกว่า ๓ คนขึ้นไป	๒๘	๑๗.๒

ข้อมูลในตารางที่ ๖ สรุปลักษณะธรรมชาติของครอบครัว ได้ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามแยกตามเพศ ส่วนใหญ่แม่เป็นผู้ตอบ คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๘ แยกตามอายุ ส่วนใหญ่

มากกว่า ๓๕ ปี ขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ ๖๒.๓ แยกตามอาชีพส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องใช้แรงงาน ร้อยละ ๘๕.๔๑ แยกตามจำนวนบุตรมีบุตรน้อยกว่า ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๓

การให้เวลากับลูก ในวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นวันหยุดสุดสัปดาห์ และการให้ความอบอุ่นรักลูกให้ลูกทาง พ่อแม่ตอบ ๑๖๓ คน ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังแสดงในตารางที่ ๗

ตารางที่ ๗ แสดงจำนวน และร้อยละของพ่อแม่แยกตามชีวิตส่วนตัว

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
การใช้เวลาในวันอาทิตย์ให้กับลูก		
พาลูกเข้าวัด	๑๑๓	๖๕.๓๖
พาลูกเที่ยว	๕๐	๓๐.๖๕
การให้ความอบอุ่นและรักลูกให้ลูกทาง		
เล่านิทานสอนใจ	๓๓	๒๐.๒๕
นำลูกสวดมนต์	๖๖	๔๐.๔๕
กอดลูกก่อนนอน	๖๔	๓๙.๒๖
การให้เวลากับลูก		
สอนลูกคู่มือวีรกรรมธรรม	๔๓	๒๘.๘๓
ฝึกให้ลูกรักการอ่าน	๑๑๖	๗๑.๑๖

ข้อมูลในตารางที่ ๗ สรุปได้ว่าพ่อแม่ใช้เวลาส่วนตัว ในวันอาทิตย์ให้กับลูก ร้อยละ ๖๕.๓๖ พา ลูกเข้าวัด ส่วนการให้ความอบอุ่นและรักลูกให้ลูกทาง พ่อแม่นำลูกสวดมนต์ ร้อยละ ๔๐.๕ และกอดลูกก่อน นอน ร้อยละ ๓๙.๒๖ การมีเวลาให้กับลูก ร้อยละ ๗๑.๑๖ ฝึกให้ลูกรักการอ่าน

ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังให้บุตรดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ดังแสดง ในตารางที่ ๘ ข้อมูลพื้นฐานแนวคิดทางด้านคุณธรรม จริยธรรมของพ่อแม่ จำนวน ๑๖๓ คน

ตารางที่ ๘ แสดงจำนวนและร้อยละของพ่อแม่ แยกตามความคาดหวังให้ลูก เป็นคนดี

(ตอบหลายคำตอบ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ความคาดหวังด้านจริยธรรม		
ความซื่อสัตย์สุจริต	๕๕	๖๑.๑
ทำงานที่รับผิดชอบให้ดีที่สุด	๑๑๕	๗๑.๐
ความคาดหวังให้ลูกเป็นคนดี		
มีสติสัมปชัญญะ	๕๔	๕๗.๓
มีสมาธิและปัญญา	๑๑๕	๗๓.๐
อ่อนน้อมถ่อมตน	๑๑๘	๗๒.๔
แล้วแต่ใจลูก	๑๑	๖.๓
เวลาที่พ่อแม่ให้กับลูกใน ๑ สัปดาห์		
น้อยกว่า ๒๐ ชั่วโมง	๓๕	๒๑.๕
มากกว่า ๒๐ ชั่วโมง	๑๒๘	๗๘.๕

ข้อมูล ตารางที่ ๘ พบว่า พ่อแม่มีความคาดหวังด้านจริยธรรม อยากให้ลูกเป็นคนดี ทำงานที่รับผิดชอบให้ดีที่สุด ร้อยละ ๗๑.๐ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ร้อยละ ๖๑.๑ สมาธิและปัญญาร้อยละ ๗๓.๐ และความอ่อนน้อมถ่อมตน ร้อยละ ๗๒.๔ เวลาที่พ่อแม่ให้กับลูกใน ๑ สัปดาห์ ร้อยละ ๗๘.๕ มากกว่า ๒๐ ชั่วโมง

ลักษณะธรรมชาติของประชากรกลุ่มตัวอย่าง เมื่อได้วิเคราะห์ข้อมูลความแตกต่างทางเพศ อายุ อาชีพ และจำนวนบุตรจะทำให้มีผลต่อความแตกต่างในความคาดหวังด้านจริยธรรมของลูก อันได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ สติ สมาธิ ความอ่อนน้อมถ่อมตน รวมตลอดถึงปัญหากังวลใจ ของพ่อแม่กลุ่มตัวอย่าง ไม่แตกต่างกัน

ปัญหาที่พ่อแม่กังวลใจต่อการอบรมลูก เช่น ปัญหาลูกติดเพื่อน ลูกเอาแต่ใจตนเอง ลูกดื้อรั้น ลูกไม่ตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียน แสดงในตารางที่ ๙

ตารางที่ ๕ แสดงจำนวนและร้อยละของพ่อแม่ ที่แสดงปัญหาในการเลี้ยงดูลูก

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ปัญหาที่พ่อแม่กังวลใจ		
การที่ลูกไม่เชื่อฟัง	๕๒	๕๓.๕
การติดเพื่อนเที่ยว	๔๓	๒๖.๕
การติดเล่นเกม	๖	๓.๘
สบายใจไร้กังวล	๑๕	๑๑.๓
ความสำคัญของการมีเวลาให้ลูก		
เด็กดีพ่อแม่วางใจ	๑๑๓	๘๑.๖
พ่อแม่ไม่ต้องดูแล	๑๘	๑๑.๐
ลูกเอาแต่ใจตนเอง	๑๒	๗.๔
เหตุผลที่ทำให้พ่อแม่ไม่ได้สอนลูกให้มีความประพฤติดี		
ช่องว่างระหว่างวัย	๓๘	๔๘.๑
ลูกมีนิสัยคืออื่น	๘๓	๕๓.๓
การไม่รู้หลักธรรม	๓๑	๔๓.๖

ข้อมูลตารางที่ ๕ แสดงถึงลักษณะธรรมชาติของปัญหาที่พ่อแม่กังวลใจ ส่วนใหญ่เป็นการที่ลูกไม่เชื่อฟัง คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๕ ความสำคัญของการมีเวลาให้ลูก ร้อยละ ๘๑.๖ อยากให้ลูกเป็นเด็กดีพ่อแม่วางใจ เหตุผลที่พ่อแม่ไม่ได้สอนลูกให้มีความประพฤติดีเพราะ คิดว่าลูกมีนิสัยคืออื่น คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓ เห็นว่าเกิดจากช่องว่างระหว่างวัย ร้อยละ ๔๘.๑ และการไม่รู้หลักธรรม ร้อยละ ๔๓.๖

การสอบก่อนทดลอง นักเรียนส่วนใหญ่ต่ำกว่าเกณฑ์ ที่เป็นตัวบ่งชี้ มีคุณภาพพิจารณาตาม เกณฑ์ในการกำหนด เปอร์เซ็นต์ไทล์ ดังนี้ เปอร์เซ็นต์ไทล์ ที่ ๕๕ ระดับ ดีมาก หรือระดับ ๔ เปอร์เซ็นต์ไทล์ ที่ ๕๐ ระดับ ดี หรือ ระดับ ๓ เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ ๔๕ ระดับพอใช้ หรือ ระดับ ๒ เปอร์เซ็นต์ไทล์ ต่ำกว่า ๕๐ ระดับ ปรับปรุง หรือระดับ ๑ คะแนนเปอร์เซ็นต์ไทล์ ก่อนทดลองคะแนนเต็ม ๔๕ คะแนน นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้คะแนนสูงสุด ๓๖ คะแนน ต่ำสุด ๕ คะแนน นำมาจัดเป็น ๔ ชั้น กำหนดอันตรายภาคชั้น = ๘ แสดงในตารางที่ ๑๐

ตารางที่ ๑๐ การจัดระดับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน ๑๑๘ คน จากแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจหลักธรรม

ระดับ	คะแนนดิบ	ความถี่	กลุ่มตัวอย่างร้อยละ	Percentile Rank	เกณฑ์ประเมิน
๑	๕ - ๑๓	๖	๕.๐๘	๐.๘๕ - ๕.๐๘	ต้องแก้ไข
๒	๑๔ - ๒๑	๕๑	๔๓.๒๒	๕.๓๒ - ๔๘.๔๑	ควรแก้ไข
๓	๒๒ - ๒๕	๔๘	๔๐.๖๘	๕๑.๖๕ - ๘๘.๕๘	ค่อนข้างดี
๔	๓๐ - ๓๖	๑๓	๑๑.๐๒	๘๓.๒๒ - ๑๐๐.๐๐	ดี
รวม		๑๑๘	๑๐๐.๐		

ข้อมูลตารางที่ ๑๐ พบว่า นักเรียนผู้เข้าสอบความรู้ความเข้าใจหลักธรรม จำนวน ๑๑๘ คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง ที่แสดงผลการสอบมีลักษณะ ธรรมชาติข้อมูล เป็น แบบระฆังคว่ำ (Normal Curves) ดังนั้น เกณฑ์คุณภาพ ส่วนใหญ่ ร้อยละ ๔๐.๖๘ ระดับ ค่อนข้างดี หรือ ระดับ ๓ ส่วนระดับ ๒ ซึ่งควรแก้ไข ร้อยละ ๔๓.๒๒ ซึ่งมีปริมาณไม่แตกต่างกัน กลุ่มต้องแก้ไข หรือ ระดับ ๑ มี ร้อยละ ๕.๐๘ ขณะที่ระดับ ๔ ร้อยละ ๑๑.๐๒ ประชากรมีทั้งหมด ๔ ระดับ จึงเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความเป็นปรนัย สามารถให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มย่อยได้ และแบบทดสอบที่ใช้วัด เป็นเครื่องมือที่วัดได้ ในสิ่งที่ต้องการวัดจึงจะนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

คะแนนก่อนทดลองของผู้ปกครอง คือ คะแนนรวมความรู้ความเข้าใจหลักธรรม ในสังคาลสูตร แบ่งเป็น ๔ ระดับ เป็นข้อสอบวิธิตอบ และการแบ่งระดับเช่นเดียวกับนักเรียน ซึ่ง อ้างอิงเกณฑ์คุณภาพ ของการให้คำปรึกษาและประสิทธิภาพของการวิจัย อิงเกณฑ์มาตรฐาน บ่งชี้ ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ) แสดงความสัมพันธ์ ระดับ จริยธรรม ของพ่อแม่และลูก ใน ตาราง ที่ ๑๑

ตารางที่ ๑๑ แสดงความสัมพันธ์เข้าคู่กันระหว่างพ่อแม่ลูก เมื่อจัดระดับคะแนนจริยธรรม
แบ่งเป็น ๔ ระดับ ทั้งผู้ปกครองและนักเรียน

ระดับคะแนน จริยธรรมพ่อแม่	ระดับคะแนนจริยธรรมลูก				รวม
	๑	๒	๓	๔	
๑	๑๕ ๑๒.๗๑ %	๒ ๑.๖๕ %	๑ ๐.๘๕ %	-	๑๘
๒	๖ ๕.๐๘ %	๖ ๕.๐๘ %	๑ ๐.๘๕ %	-	๑๓
๓	๒๓ ๑๘.๔๕ %	๔ ๓.๓๕ %	๔ ๓.๓๕ %	-	๓๑
๔	๓๓ ๒๗.๕๗ %	๑๓ ๑๑.๐๒ %	๗ ๕.๕๓ %	๓ ๓.๓๕ %	๕๖
รวม	๗๗	๒๕	๑๓	๓	๑๑๘

ข้อมูลตารางที่ ๑๑ สรุปการจัดจำแนกครอบครัว ๔ ระดับ ทำให้เกิดความสัมพันธ์
แบบพบกันหมดทุกระดับ ๑๓ แบบ

ก. ครอบครัวที่มีคะแนนจริยธรรมอยู่ในระดับ ๔ เป็นแบบ ๔-๔, ๔-๓, ๔-๒, ๔-๑
ความสัมพันธ์ส่วนใหญ่ ร้อยละ ๒๗.๕๗ เป็นแบบ ๔-๑

ข. ครอบครัวที่มีคะแนนจริยธรรมอยู่ในระดับ ๓ เป็นแบบ ๓-๓, ๓-๒, ๓-๑
ความสัมพันธ์ส่วนใหญ่ ร้อยละ ๑๘.๔๕ เป็นแบบ ๓-๑

ค. ครอบครัวที่มีคะแนนจริยธรรมอยู่ในระดับ ๒ เป็นแบบ ๒-๓, ๒-๒, ๒-๑
ความสัมพันธ์แบบ ๒-๑ และ ๒-๒ มีเท่ากัน ร้อยละ ๕.๐๘

ง. ครอบครัวที่มีคะแนนจริยธรรมอยู่ในระดับ ๑ เป็นแบบ ๑-๓, ๑-๒, ๑-๑
ความสัมพันธ์ส่วนใหญ่แบบ ๑-๑ ร้อยละ ๑๒.๗๑

ครอบครัวทั้ง ๑๓ แบบ จะได้รับโอกาสในการให้คำปรึกษา โดยหลักเกณฑ์ ดังนี้

ประการที่ ๑ ลูกทุกคนที่อยู่ในระดับ ๒ และ ๑ ต้องปรับตัวให้มีความก้าวหน้า ในเวลา ๕ เดือน ที่ทำการทดลอง ซึ่งจะวัดความก้าวหน้าหลังทดลองอีกครั้งใน เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕

ประการที่ ๒ พ่อแม่มีความรู้ด้านจริยธรรมอยู่ใน ระดับ ๒, และ ๑ ต้องเรียนรู้วิธีการดูแลลูกให้เข้าใจหลักธรรมและปฏิบัติตามหลักสังคหกรรมในสังคาลกุสูตร

เมื่อเสร็จสิ้นการทดลอง ผู้วิจัยได้มอบให้นักเรียน นำข้อสอบไปให้พ่อแม่สอบหลังทดลองในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕ โดยใช้วิธีการ ให้พ่อแม่สอบก่อน และนักเรียนสอบ หลังจากนั้น จุดมุ่งหมาย ต้องการจัดเก็บแบบทดสอบ ให้ได้ทุกฉบับ นักเรียน ๑๑๘ คน พ่อแม่ตอบกลับ ๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๖๖ ร้อยละ ๒๐.๒๔ ไม่ตอบ แสดงความสัมพันธ์เข้าคู่กันระหว่าง ผู้ปกครองและนักเรียน ในตารางที่ ๑๒

ตารางที่ ๑๒ แสดงความสัมพันธ์ของระดับคุณธรรมจริยธรรม เข้าคู่กันระหว่างพ่อแม่ลูกทดสอบหลังการทดลอง

ระดับจริยธรรม พ่อแม่	ระดับจริยธรรมของลูก				
	๑	๒	๓	๔	รวม
๐	๑๕ ๑๒.๓๑ %	๖ ๕.๐๘ %	๓ ๒.๕๔ %	-	๒๔
๑	๘ ๑๐.๓๓ %	๔ ๓.๓๕ %	๒ ๒.๕๑ %	-	๑๔
๒	๔ ๓.๓๕ %	-	๓ ๒.๕๔ %	-	๗
๓	๓ ๕.๓๕ %	๓ ๕.๕๓ %	๕ ๔.๒๔ %	๒ ๑.๖๕ %	๒๑
๔	๑๖ ๑๓.๕๖ %	๑๒ ๑๐.๓๑ %	๑๐ ๘.๔๓ %	๑๔ ๑๑.๘๖ %	๕๒
รวม	๕๐	๒๕	๒๓	๑๖	๑๑๔

ข้อมูล ตารางที่ ๑๒ ความสัมพันธ์การเข้าคู่ พบว่า มีจำนวน ๑๖ แบบ

ก. ครอบครัวที่มีคะแนนจริยธรรมอยู่ในระดับ ๔ เป็นแบบ ๔-๔, ๔-๓, ๔-๒, ๔-๑ ความสัมพันธ์ ร้อยละ ๒๐.๓๓ เป็นแบบ ๔-๔ และ ๔-๓ ส่วน ๔-๒และ ๔-๑ คิดเป็น ร้อยละ ๒๔.๒๓

ข. ครอบครัวที่มีคะแนนจริยธรรมอยู่ในระดับ ๓ เป็นแบบ ๓-๔, ๓-๓, ๓-๒, ๓-๑ ความสัมพันธ์ ร้อยละ ๑๑.๘๖ เป็นแบบ ๓-๑ และ ๓-๒ ส่วนแบบ ๓-๔ และ ๓-๓ ร้อยละ ๕.๕๓

ค. ครอบครัวที่มีคะแนนจริยธรรมอยู่ในระดับ ๒ เป็นแบบ ๒-๓, ๒-๑ ความสัมพันธ์แบบ ๒-๑ ร้อยละ ๓.๓๕ และ ๒-๓ ร้อยละ ๒.๕๔

ง. ครอบครัวที่มีคะแนนจริยธรรมอยู่ในระดับ ๑ เป็นแบบ ๑-๓, ๑-๒, ๑-๑ ความสัมพันธ์ส่วนใหญ่แบบ ๑-๑ ร้อยละ ๑๐.๓๓ แบบ ๑-๓และ ๑-๒ คิดเป็นร้อยละ ๕.๕๐

ตารางที่ ๑๓ แสดงความสัมพันธ์เข้าคู่กัน ระหว่างพ่อแม่ลูก เปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลอง แสดงจำนวนและร้อยละ

จริยธรรมพ่อแม่	ระดับจริยธรรมลูกก่อนทดลอง				ระดับจริยธรรมลูกหลังทดลอง				จริยธรรมพ่อแม่
	๑	๒	๓	๔	๑	๒	๓	๔	
๐	-	-	-	-	๑๕ ๑๒.๓๓	๖ ๕.๐๘	๓ ๒.๕๔	-	๐
๑	๑๕ ๑๒.๓๓	๒ ๑.๖๕	๑ ๐.๘๕	-	๘ ๑๐.๓๓	๔ ๔.๓๕	๒ ๒.๑๕	-	๑
๒	๖ ๕.๐๘	๖ ๕.๐๘	๑ ๐.๘๕	-	๔ ๔.๓๕	-	๓ ๒.๕๔	-	๒
๓	๒๓ ๑๕.๔๕	๔ ๓.๓๕	๔ ๓.๓๕	-	๓ ๕.๓๕	๓ ๕.๓๕	๕ ๔.๔๐	๒ ๑.๖๕	๓
๔	๓๓ ๒๓.๕๓	๑๓ ๑๑.๐๒	๓ ๕.๕๓	๓ ๒.๕๔	๑๖ ๑๓.๖๕	๑๒ ๑๐.๑๓	๑๐ ๘.๔๓	๑๔ ๑๑.๘๘	๔
รวม	๗๗	๒๕	๑๓	๓	๕๐	๒๕	๒๓	๑๖	รวม

ข้อมูลจาก ตารางที่ ๑๓ คะแนนหลังทดลอง นักเรียนที่พ่อแม่เต็มใจรับ ไม่ตอบสนอง มีระดับจริยธรรมพ่อแม่ มีค่า = ๐ จำนวน ๒๔ คน ความสัมพันธ์ส่วนใหญ่แบบ ๐-๑ ร้อยละ ๑๒.๗๑ แบบ ๐-๒ ร้อยละ ๕.๐๘ และแบบ ๐-๓ ร้อยละ ๒.๕๔ นักเรียนที่มีคู่สัมพันธ์กับพ่อแม่ แบบ ๔-๑ เปรียบเทียบระหว่าง ก่อนทดลอง และหลังทดลองจะลดลง ๔๘.๔๘ % ส่วนจำนวน คู่สัมพันธ์แบบ ๔-๔ จะเพิ่มขึ้น ๒๗.๒๗ % ส่วนกลุ่ม พ่อแม่ลูกที่มีความสัมพันธ์ในแบบ ๑-๑ , ๑-๒ , ๑-๓ , ๒-๑ , ๒-๓ รวม ๒๑ คู่ จะให้คำปรึกษาเป็น รายการศึกษา

ตารางที่ ๑๔ แสดงค่าเฉลี่ยคะแนนหลังการทดลองของนักเรียน ๑๑๘ คน

เนื้อหา	จำนวนคำถาม	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ลดกรรมกิเลส	๕	๖.๕๒๗๓	๑.๘๗๗๒๕
อคติและการคบมิตร	๑๑	๕.๕๔๐๗	๒.๒๓๑๔๕
อบายมุข	๕	๕.๖๐๑๗	๑.๕๖๑๗๗
การปกปิดทศ ๖	๑๖	๗.๑๕๔๕	๓.๒๒๕๖๒
รวม	๔๕		

ข้อมูลตารางที่ ๑๔ นักเรียน จำนวน ๑๑๘ คน การสอบหลังทดลอง นักเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ ที่เป็น ตัวบ่งชี้ อยู่ในระดับพอใช้ และต้องแก้ไขปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๐๖ ระดับ ดีมาก ร้อยละ ๒๐.๓๕ และ ระดับค่อนข้างดี ร้อยละ ๖.๐๕ หลังทดลองคะแนนทดสอบของนักเรียน ด้าน ลดกรรมกิเลส อคติ และการ คบมิตร อบายมุข การปกปิดทศ ๖ เป็นเนื้อหานำไปวิเคราะห์ ทางสถิติตรวจสอบสมมติฐานของการวิจัยและ ต้องประยุกต์หลักธรรมในสังคาลสูตร มาให้คำปรึกษากับนักเรียนที่พ่อแม่สมัครใจให้ความร่วมมือ จำนวน ๕๔ คน นักเรียนทดลอง เข้าสู่อารมณ์และประเมินกระบวนการสร้างสัมมาทิฐิ พิจารณาตามเกณฑ์มาตรฐาน และตัวบ่งชี้ ทดสอบความรู้หลักธรรมในสังคาลสูตร เป็นครั้งที่ ๒

การจัดกระทำกับข้อมูลตัวแปรตามการศึกษา คะแนนด้านความรู้ความเข้าใจหลักธรรมในสังคาล สสูตรของผู้ปกครองและนักเรียนหลังการทดลอง คะแนนที่วัดได้และนำมาวิเคราะห์ความแตกต่าง เปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ยของคะแนนในการบอกเกณฑ์เปอร์เซ็นต์ไทล์ของนักเรียนแสดงในตาราง ที่ ๑๕

ตารางที่ ๑๕ ความแตกต่างในเกณฑ์เปอร์เซ็นต์ไทล์ โดยใช้คะแนนเฉลี่ยเป็นตัวชี้วัด การพัฒนา
ระดับคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนดีขึ้น

ก่อนทดลอง			หลังทดลอง		
Percentiles	พ่อแม่	ลูก	ลูก	$\bar{X}$	S.D.
๗๕	๓๘.๒๕๐	๒๖.๐๐	๓๑.๐๐	๒๕.๔๗๕๘	๗.๓๕๗๕๒
๕๐	๔๐.๑๐๐	๓๐.๐๐	-		
๒๕	-	-	๓๗.๐๐		

ข้อมูลตารางที่ ๑๕ การพัฒนาคุณภาพในด้านความรู้ความเข้าใจหลักธรรมของนักเรียน ๑๑๘ คน
ก่อนทดลองการจัดลำดับ เปอร์เซ็นต์ไทล์ ระดับ ดีมาก คือ ๕๐ เป็นคะแนนดิบ ๓๐คะแนน และ เปอร์เซ็นต์ไทล์
ระดับดี คือ ๗๕ นักเรียนมีคะแนนดิบ ๒๖ คะแนน หลังการทดลองคะแนนดิบของนักเรียน กลุ่มทดลอง คือ
๓๗ คะแนน จากคะแนน เต็ม ๔๕ คะแนนทำให้ระดับความรู้ความเข้าใจหลักธรรม เปอร์เซ็นต์ไทล์ ระดับ ดีมาก
คือ ๕๕ และมีนักเรียนจำนวน ๑๖ คน อยู่ใน ระดับเปอร์เซ็นต์ไทล์ ๕๕ คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๕๕ มีความรู้ความ
เข้าใจหลักธรรมดีมาก และนักเรียนร้อยละ ๒๐.๑๐ อยู่ในเปอร์เซ็นต์ไทล์ ๗๕-๕๐ คือระดับดี

ระดับคุณธรรมจริยธรรมของพ่อแม่ และลูกใช้คะแนนด้านความรู้ความเข้าใจ
หลักธรรมในสิ่งสากลสูตร วิเคราะห์โดย Pearson Correlation ดังแสดงในตารางที่ ๑๖

ตารางที่ ๑๖ แสดงความสัมพันธ์ของคะแนนวัดหลักธรรมก่อนทดลองและหลังทดลอง

ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
คะแนนพ่อแม่	คะแนนลูก	คะแนนพ่อแม่	คะแนนลูก
.๑๖๒	.๑๗๘	.๓๕๕**	.๓๒๕**
.๐๘๐	.๐๕๔	.๐๐๐	.๐๐๐
ไม่มีความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ		** ความสัมพันธ์มีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ (๒-tailed)	

ข้อมูลตารางที่ ๑๖ บ่งชี้ว่าภายหลังการทดลองคะแนนของพ่อแม่และลูกตอบ
แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจ มีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ
.๐๑ มีความเชื่อมั่นได้ ๕๕ % ในขณะที่ก่อนทดลองไม่มีความสัมพันธ์

ลักษณะประชากร ก่อนให้คำปรึกษา จัดแยกตาม เพศ อายุ และการให้ความร่วมมือ จำนวนผู้ปกครอง ๑๑๘ และนักเรียน ๑๑๘ คน ดังแสดงในตารางที่ ๑๗ ข้อมูลแสดงเป็นร้อยละ

ตารางที่ ๑๗ แสดงลักษณะธรรมชาติประชากร นักเรียนแยกตาม เพศ และ วัย พ่อแม่แยกตามความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ชุดที่ ๑ ด้านความรู้ความเข้าใจหลักธรรม

ข้อความ	ความถี่	ร้อยละ
นักเรียน		
ชาย	๕๒	๔๔.๑๐
หญิง	๖๖	๕๕.๙๐
อายุนักเรียน		
๘-๙ ปี	๔๓	๓๖.๘๐
๑๐-๑๒ ปี	๗๕	๖๓.๒๐
ให้ความร่วมมือตอบสั้งคืน	๘๒	๖๙.๕๐
ไม่ให้ความร่วมมือไม่ตอบ	๓๖	๓๐.๕๐

ข้อมูลตารางที่ ๑๗ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยมีเพศหญิง ร้อยละ ๕๕.๙๐ และนักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๓.๒๐ มีอายุ ๑๐- ๑๒ ปี พ่อแม่ให้ความร่วมมือ ร้อยละ ๖๙.๕๐ กลุ่มที่ไม่ตอบแบบสอบถามกลับ ร้อยละ ๓๐.๕๐

ข้อมูลตารางที่ ๑๘ เมื่อกลุ่มประชากรสอบ วัดความรู้ ความเข้าใจหลักธรรม พบว่านักเรียน อายุ ๑๐-๑๒ ปี ก่อนการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย = ๒๓.๗๘๐๖ และหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ย = ๒๗.๒๒๔๕ ซึ่งเป็น คะแนนเฉลี่ย ที่เท่ากับ คะแนนเฉลี่ยของพ่อแม่ที่ให้ความร่วมมือ และมากกว่าคะแนนเฉลี่ย ก่อนทดลองและหลังทดลองของนักเรียนวัย ๘-๙ ปี ดังแสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของนักเรียน แยกตามวัย และของพ่อแม่แยกตามความร่วมมือ ดังแสดงในตารางที่ ๑๘

ตารางที่ ๑๘ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสอบคุณธรรมจริยธรรมทั้ง ก่อน และหลังการทดลอง ของนักเรียน และพ่อแม่แยกตามพื้นฐานครอบครัวสมัครใจ

กลุ่มตัวอย่าง (นักเรียน)	Xค่าเฉลี่ย —	S.D.	ค่าเฉลี่ย — X	S.D.	พื้นฐานครอบครัว สมัครใจ
อายุ ๘-๙ ปี					พ่อแม่ร่วมมือ
ก่อนทดลอง	๑๘.๕๓๔๕	๔.๕๐๑๘	๒๓.๔๓๕	๕.๘๖๒๘	ก่อนทดลอง
หลังทดลอง	๒๓.๕๑๐๖	๗.๑๐๑๘	๒๗.๖๘๓	๖.๕๗๔๗	หลังทดลอง
อายุ ๑๐-๑๒					พ่อแม่ไม่ให้ความร่วมมือ
ก่อนทดลอง	๒๓.๗๘๐๖	๖.๐๓๔๔๕	๑๗.๗๒๒	๕.๐๓๔๘	ก่อนทดลอง
หลังทดลอง	๒๗.๒๒๕๔	๗.๒๓๑๘	๒๒.๗๗๘	๗.๐๗๗๕	หลังทดลอง

ตารางที่ ๑๙ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แยกตามของคะแนนคุณธรรมจริยธรรม ก่อน ทดลอง และหลังทดลอง มีความแตกต่างกัน (เกณฑ์ระดับนัยสำคัญ .๐๕)

กลุ่มตัวอย่าง (นักเรียน)	ความแตกต่าง — X	S.D.	t	df	sig
วัยต่างกัน					
ก่อนทดลอง	๕.๑๘๖๑	๑.๐๖๖	๔.๘๔๕	๑๑๖	.๐๐๐
หลังทดลอง	๕.๑๘๖๑	๑.๐๒๔๔	๕.๐๖๒	๑๑๖	.๐๐๐
ความร่วมมือของผู้ปกครองต่างกัน					
ก่อนทดลอง	๕.๗๑๖๘	๑.๑๒๔๗	๕.๐๖๓	๑๑๘	.๐๐๐
หลังทดลอง	๕.๗๑๖๘	๑.๐๕๖๘	๕.๓๕๔	๑๑๘	.๐๐๐

ข้อมูลตารางที่ ๑๕ แสดงว่านักเรียนที่มีวัยต่างกัน คือ วัย ๘-๙ ปี และ ๑๐-๑๒ ปี คะแนนคุณธรรมจริยธรรมก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ และผู้ปกครองมีพื้นฐานครอบครัวที่ให้ความร่วมมือต่อการตอบแบบสอบถามต่างกัน มีคะแนนคุณธรรมจริยธรรมก่อน และหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ด้วย

คะแนนก่อนทดลองและหลังทดลองมาวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยใช้ t-test พบความแตกต่าง ด้านความรู้ความเข้าใจหลัก ธรรมแยกตามหัวข้อหลักธรรม ดังแสดงในตารางที่ ๒๐

ตารางที่ ๒๐ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนความรู้ความเข้าใจหลักธรรมในสังคาลกสูตร ของพ่อแม่ ลูก เมื่อทดสอบหลังการทดลอง ความแตกต่างที่เกิดขึ้นลดกรรมกิเลส ลดอคติ ลดอบายมุข การปกปิดทิส ๖ (เกณฑ์ระดับนัยสำคัญ .๐๕)

หลักธรรม ในสังคาลกสูตร	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	S.D.	t	df	sig
พ่อแม่สมัครใจ					
ลดกรรมกิเลส	๖.๑๗๘๐	๓.๓๖๓๐	๓.๕๕๑	๑๑๗	.๐๐๐
ลดอคติและการคบมิตร	๖.๓๘๕๘	๓.๘๖๓๑	๔.๐๕๑	๑๑๗	.๐๐๐
ลดอบายมุข	๕.๔๒๓๓	๓.๒๓๘๑	๓.๕๖๑	๑๑๗	.๐๐๐
การปกปิดทิส ๖	๘.๔๓๒๒	๕.๒๓๓๘	๔.๒๓๔	๑๑๗	.๐๐๐
คะแนนรวมทุกข้อ	๒๖.๕๕๐๘	๑๔.๕๘๗๕	๔.๓๕๕	๑๑๗	.๐๐๐
นักเรียนรับคำปรึกษา					
ลดกรรมกิเลส	๖.๕๒๓๓	๑.๘๗๗	๗.๕๐๖	๑๑๗	.๐๐๐
ลดอคติและการคบมิตร	๕.๕๔๐๗	๒.๒๓๑๔	๒.๒๔๐	๑๑๗	Nonesig
ลดอบายมุข	๕.๖๐๑๗	๑.๕๖๑๗	๓.๗๖๕	๑๑๗	.๐๐๐
การปกปิดทิส ๖	๗.๑๕๔๕	๓.๒๒๕๘	๓.๓๓๔	๑๑๗	Nonesig
คะแนนรวมทุกข้อ	๒๕.๗๔๕๘	๗.๓๔๗๕	๖.๔๐๘	๑๑๗	.๐๐๐

ข้อมูลตารางที่ ๒๐ แสดงว่าคะแนนหลังการทดลองของผู้ปกครองที่สมัครใจ แยกตามเนื้อหาในหลักสูตรสิงคาลกสูตร พบว่าผู้ปกครองมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ แต่ความรู้ความเข้าใจหลักสูตรของนักเรียนที่รับคำปรึกษา มีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕ เฉพาะเนื้อหา ลดกรรมกิเลส และลคอบายมุข ส่วนลคอคติและการคบมิตร การปกปิดทศ ๖ ไม่มีความแตกต่างกัน ถ้าวิเคราะห์คะแนนแบบทดสอบทั้งชุด ทั้งผู้ปกครอง และนักเรียนมีผลการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๒๑ แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ ๔ หัวข้อหลักสูตรในสิงคาลกสูตร

หลักสูตรในสิงคาลกสูตร คะแนนนักเรียนรับคำปรึกษา	จำนวนผู้สอบ	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	นัยสำคัญ
ก่อน-หลัง การทดลอง			
ลดกรรมกิเลส ๔	๑๑๘	.๓๕๖	.๐๐๐
ลคอคติ ๔ และการคบมิตร	๑๑๘	.๔๒๘	.๐๐๐
ลคอบายมุข ๖	๑๑๘	.๒๑๕	.๐๐๑
การปกปิดทศ ๖	๑๑๘	.๓๑๕	.๐๐๑
คะแนนรวมทุกข้อ	๑๑๘	.๔๕๓	.๐๐๐

ข้อมูลตารางที่ ๒๑ ถ้าวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครื่องมือ ใช้วัด ๔ หัวข้อหลักสูตร คือ การลดกรรมกิเลส ๔ คติและการคบมิตร การลคอบายมุข การปกปิดทศ ๖ รวม ๔ หัวข้อ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของคะแนนที่ละคู่ มีค่าตามลำดับดังนี้ .๓๕๖ .๔๒๘ .๒๑๕ .๓๑๕, และคะแนนรวมมีค่า .๔๕๓ ความสัมพันธ์ทางบวกนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ หมายความว่า ถ้าทำข้อสอบหัวข้อที่ ๑ ได้ ก็จะทำหัวข้อที่ ๒, ๓, ๔ และทำคะแนนรวมสูงขึ้น มีความสัมพันธ์ในทางบวก ส่วนของผู้ปกครองคะแนนสอบ ก่อน-หลังทดลอง ไม่มีความสัมพันธ์

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติขั้นพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล ในแบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ด้านจริยธรรม ประกอบด้วย ๓ สถานการณ์ แบ่งเป็น ๓ ตอน รวมคำถามจำนวน ๒๐ ข้อ ตอบจำนวน ๖๕ ข้อ แบบแผนการวิเคราะห์ทางสถิติ ดังแสดงใน ตารางที่ ๒๒

ตารางที่ ๒๒ แสดงลำดับสถานการณ์และคำถามวิเคราะห์แยก ความแตกต่างระหว่างเพศและวัย นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ๑๑๘ คน

สถานการณ์ (ตอน)	จำนวนคำถาม	ทดสอบความต่างทางสถิติ		
		เพศ	วัย	t-test
ตอนที่ ๑			ข้อ ๓ มีนัยสำคัญ ระดับ .๐๑	๒.๖๒๘**
ข้อ ๑	ข้อ ๑-๓			
ข้อ ๒	ข้อ ๔-๖			
การวิเคราะห์	๓	นัยสำคัญระดับ .๐๑		๓.๐๖๑**
ตอนที่ ๒			ข้อ ๒ มี นัยสำคัญระดับ. ๐๑	๒.๗๒๔**
ข้อ ๓	ข้อ ๑-๒			
ข้อ ๔	ข้อ ๓			
ข้อ ๕	ข้อ ๔-๘		ข้อ ๔ มีนัยสำคัญ ระดับ .๐๑	๒.๖๓๖**
ปัญญารธรรม	๘	นัยสำคัญระดับ .๐๐๑		๕.๐๘๒**
ตอนที่ ๓			ข้อ ๓ มีนัยสำคัญ ระดับ .๐๕	๒.๑๖๔
ข้อ ๖	ข้อ ๑-๓			
ข้อ ๗	ข้อ ๔-๕		ข้อ ๕ มี นัยสำคัญระดับ . ๐๑	๓.๒๓๕**
สามัคคีธรรม	๒๐	นัยสำคัญระดับ .๐๑		๔.๐๓๕**

การวัดพฤติกรรมด้านจริยธรรม ใช้แบบสอบถาม เป็นแบบสังเกตพฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม คำถาม ๒๐ ข้อ นักเรียน ๑๑๘ คน ผู้ตอบ เด็กชาย ๕๒ คน เด็กหญิง ๖๖ คน การวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความแตกต่างทางเพศทำให้คะแนนจริยธรรม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตอนที่ ๑ สังเกตพฤติกรรมด้านจริยธรรมทางการพระธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

สถานการณ์ข้อ ๑ ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ครบ ๖๐ ปี ประชาชนส่วนมากหลายล้านคน ใฝ่เสื่อสืหลังมีสัญลักษณ์แห่งองค์พระมหากษัตริย์ ด้วยความจงรักภักดี รวมทั้งมีโครงการ ทำดีให้พ่อคุณ (ตอบคำถามข้อ ๑-๓)

ท่านสามารถติดตามข่าว ต้องการเห็นความสนใจติดตามข่าว ด้วยการใช้อีเมลสื่อสาร ชนิดใด วิเคราะห์ข้อมูลด้านการติดตามข่าวในพระราชสำนัก

คำถามข้อ ๑) ใช้อีเมลสื่อสารชนิดใด ติดตามข่าวในพระราชสำนัก

ตารางที่ ๒๓ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แยกตามการรับข่าวสาร

คำตอบ	$\bar{X}$	S.D.
สนใจสื่อโทรทัศน์	๔.๔๔๔๔	๑.๒๒๐๓
ตั้งใจฟังวิทยุ	๓.๖๐๖๘	๑.๓๓๑๘
ครูชี้แนะ	๔.๒๔๓๕	๑.๓๒๘๑
อ่านหนังสือพิมพ์	๓.๒๓๕๓	๑.๘๖๔๖
ค่าเฉลี่ยความสนใจรับข่าวสาร	๓.๘๕๔๕	๐.๔๘๔๓

ข้อมูลตารางที่ ๒๓ ข้อมูลแสดงว่า การรับข่าวโดยผ่านสื่อโทรทัศน์ มีความนิยมมากที่สุด ค่าเฉลี่ย= ๔.๔๔๔๔ ลำดับ ๒ เด็กรับฟังจากครู ค่าเฉลี่ย= ๔.๒๔๓๕ การฟังวิทยุ อยู่ในระดับที่ไม่เด่นชัด ตลอดทั้งการอ่านหนังสือพิมพ์ต่ำมาก

คำถามข้อ ๒) การแสดงความจงรักภักดีเดินตามพ่อหลวงแห่งชาติ ตัวเราและคนรอบตัวปฏิบัติตนในกิจกรรมอย่างไร? วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกภูมิใจในความเป็นคนไทย

ตารางที่ ๒๔ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานกับความรู้สึกภูมิใจ

คำตอบ	$\bar{X}$	S.D.
ไปรษณียบัตรอวยพร	๔.๒๒๒๒	๑.๔๒๗๐
พ่อแม่ลูกเพียรทำความดี	๔.๔๓๕๕	๑.๑๕๕๐๓
ครูสอนให้จงรักภักดี	๔.๔๑๔๕๓	๑.๔๖๕๖๑
เพื่อนบ้านติดธงสัญลักษณ์	๓.๘๓๗๖	๑.๕๕๑๗๗
รวมค่าเฉลี่ยข้อ ๒	๔.๒๒๗๕	๐.๒๓๕๕

ข้อมูลตารางที่ ๒๔ พ่อแม่สอนลูก ให้เพียรทำความดี และครู สอนให้นักเรียนมีความจงรักภักดี นักเรียนมีความเห็นในทางบวก มีค่าเฉลี่ย = ๔.๑๔๕๓ และ ๔.๔๓๕๕ตามลำดับการจะเขียนไปรษณียบัตรหรือติดธงสัญลักษณ์ไม่สร้างความพึงพอใจในกิจกรรมอย่างเด่นชัด

คำถามข้อ ๓) การแสดงออกซึ่งความจงรักภักดีของประชาชน คือ การใส่เสื้อเหลือง “รักในหลวง” ในวโรกาส ๖๐ ปี แห่งทศพิธราชธรรม ท่านมีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้อย่างไร วิเคราะห์ข้อมูลแสดงในตารางที่ ๒๕
ตารางที่ ๒๕ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับคุณค่าในการทำ ความดี

คำตอบ	$\bar{X}$	S.D.
แม่ภูมิใจใส่เสื้อเหลือง	๔.๔๒๗๔	๑.๑๕๘๕๔
พ่อมีน้ำใจ	๔.๐๐๘๕	๑.๕๕๖๓๕
ครูขายเสื้อเกมบังคับ	๓.๖๐๖๘	๑.๗๗๑๒๑
ค่าเฉลี่ยคุณค่าในการทำ ความดี	๔.๐๑๔๒	๐.๓๓๕๐

ข้อมูลตารางที่ ๒๕ ความเห็นในคุณค่าของการทำความดี มีความแตกต่างระหว่างวัยอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ ($t = ๒.๖๒๘^{**}$) วัย ๘-๙ ปี มีความเห็นคุณค่าในการทำ ความดี ต่ำกว่า วัย ๑๐-๑๒ ปี วิเคราะห์ความเห็นของนักเรียน ๑๑๘ คนพบว่าการซื้อเสื้อเหลือง

ใส่ในปีมีงมหามงคล พ่อแม่มีความภูมิใจและมีน้ำใจ จะจัดหาเสื้อผ้าให้ลูกใส่ ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๒๗๔ และ ๔.๐๐๘๕๖ ตามลำดับ ครูขายเสื้อรักในหลวงให้แก่มังคัก นักเรียนพึงพอใจ ระดับปานกลางค่าเฉลี่ย = ๓.๖๐๖๘ โดยรวมคุณค่าในการทำมาความดี อยู่ในทิศทางบวก

สถานการณ์ข้อ ๒ การเป็นคนไทยมีพระมหากษัตริย์ที่ประเสริฐ และมีพระบรมราชินีนาถ ทรงเป็น “แม่แห่งชาติ” โรงเรียนทั้งหลายต้องจัดกิจกรรมถวายพระพร เช่น กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ

คำถามข้อ ๔) วันแม่แห่งชาติ ๒๕๕๕ โรงเรียนจัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ ความกระตือรือร้นในครอบครัวเป็นอย่างไร

คำถามข้อ ๕) ท่านประทับใจเข้าร่วมกิจกรรมถวายพระพรที่โรงเรียนจัดขึ้นเพียงใด

ตารางที่ ๒๖ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แยกตาม กิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์

ข้อความ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
ลูกบอกข่าวแก่แม่	๔.๕๑๒๘	๑.๑๒๖๖
แม่ลูกคุยกันบ่อย	๓.๘๘๘๕	๑.๖๔๕๓
ลูกตั้งใจร่วมงาน	๔.๖๑๕๔	.๕๑๗๗๐
ค่าเฉลี่ยความกระตือรือร้น	๔.๓๓๕๐	๐.๓๒๑๐
แม่ร่วมจริงใจ	๔.๖๑๕๕	๐.๕๕๘๖๗
พึงพอใจต่อการจัดงาน	๔.๑๓๖๘	๑.๕๐๘๐๖
ลูกมีความอดทนดี	๔.๓๗๖๑	๑.๒๐๘๖๔
ลูกร้องเพลงสดุดีมหาราชา	๔.๐๘๕๕	๑.๕๖๒๓๔
ลูกร่วมจริงใจ	๔.๓๓๓๓	๑.๓๑๕๖๑
ค่าเฉลี่ยความประทับใจกิจกรรม	๔.๓๐๕๒	๐.๑๘๘๕

ข้อมูลตารางที่ ๒๖พบว่า เด็กทั้ง ๒ วัย มีความสนใจต่อกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น ไม่แตกต่างกัน ด้านความกระตือรือร้น ค่าเฉลี่ย = ๔.๓๓๕๐ และความประทับใจในกิจกรรม ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๐๕๒ ความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม นักเรียนมีความพึงพอใจในทางบวก

คำถามข้อ ๖) กิจกรรมทางศาสนา ท่านได้ร่วมกิจกรรมในลักษณะใด

คำถามข้อ ๗) พ่อแม่ต้องเป็นต้นแบบ คนงามน้ำใจควรให้โอกาสแก่ลูกในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนอย่างไร
วิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน แสดงในตารางที่ ๒๗

ตารางที่ ๒๗ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แยกตามความรู้สึกต่อกิจกรรม

คำตอบ	$\bar{X}$	S.D.
แม่ให้เงินบริจาค	๔.๕๒๕๕	๑.๐๕๕๒๓
ความพึงพอใจกิจกรรมทางศาสนา	๔.๒๓๕๓	๑.๔๓๖๒๕
ลูกคิดว่าแม่ ควรดูแล	๓.๖๒๕๓	๑.๗๖๐๓๒
ค่าเฉลี่ยกิจกรรมศาสนา	๔.๑๓๒๘	๐.๓๗๕๕๒
แม่จัดเวลาได้	๓.๑๓๖๘	๑.๘๑๒๔
แม่มีน้ำใจ	๔.๐๖๘๔	๑.๕๕๕๒๑
แม่ต้องดูแลลูก	๔.๐๓๕๓	๑.๔๓๖๒
ลูกมีกำลังใจ	๔.๓๐๗๗	๑.๓๔๘๔
ค่าเฉลี่ยต้นแบบงามน้ำใจ	๓.๘๗๐๕	๐.๔๓๐๕
ตอนที่ ๑ จริยธรรมทางการระดม	๔.๑๑๗๓	๐.๗๐๖๕

ข้อมูลตารางที่ ๒๗ พบว่า ลูกมีความรู้สึกที่ดีต่อพ่อแม่ปานกลาง เรื่องมีเวลาให้ลูก มีค่าเฉลี่ย = ๓.๖๒๕๓ และ ๓.๑๓๖๘ ตามลำดับ ความคิดของลูก กำลังใจของลูกอยู่ที่แม่มีน้ำใจ ลูกจะงามน้ำใจได้ต้องมีแม่เป็นต้นแบบ อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๗๐๕ ตอนที่ ๑ มีคำถาม ๗ ข้อ นักเรียน ๑๑๘ คน แยกตามเพศ พบว่าความเห็นที่ว่าพ่อแม่ ต้องเป็นต้นแบบงามน้ำใจ มีความแตกต่างระหว่างเพศ ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๑ ($t=๓.๐๖๑^{**}$)

ตอนที่ ๒ สังเกตพฤติกรรมด้านจริยธรรมทางปัญญาธรรมของพ่อแม่-ลูก ที่เกิดขึ้นในครอบครัว

สถานการณ์ข้อ ๓ คติเตือนใจในการดำรงชีวิต บทหนึ่งกล่าวไว้สั้นๆ ว่า ความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้จุดหมายปลายทางไม่สิ้นสุด การเชื่อว่าตนเองล้มเหลว ทำให้สิ้นสุดการเดินทาง (ตอบคำถาม ข้อ ๑-๒)

คำถามข้อ ๑) พ่อแม่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกโดยวิธีใด

คำถามข้อ ๒) การแสวงหาความรู้ ในการสร้างลูกที่ดี พ่อแม่มีความเชื่อมั่นอย่างไร วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในเรื่องความเชื่อมั่นในตนเอง

ตารางที่ ๒๘ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แยกตามพฤติกรรมด้านความเชื่อมั่น

คำตอบ	$\bar{X}$	S.D.
แม่จู้จี้หรือมีระเบียบ	๔.๑๒๓๕	๑.๕๗๔๔
พ่อดุหรือใจดี	๓.๕๐๕๒	๑.๕๗๖๘
ลูกคนแรกดีหรือชั่ว	๔.๔๕๑๔	๑.๑๓๘๒
ลูกคนที่ ๒ รักหรือชัง	๔.๓๕๓๔	๑.๒๕๔๘
ค่าเฉลี่ยภาพลักษณ์ของพ่อแม่	๔.๒๒๕๘	๐.๒๒๕๕
แม่ตั้งใจคบคิด	๓.๗๕๓๑	๑.๗๐๖๘
พ่อกระตือรือร้น	๓.๓๗๕๓	๑.๗๒๒๓
ลูกคบเพื่อนที่ดี	๔.๒๑๕๕	๑.๔๔๕๔
ค่าเฉลี่ยประเมินค่าความเชื่อมั่นในตน	๓.๘๕๗๕	๐.๒๒๔๕

ข้อมูลตารางที่ ๒๘ พบว่าความเห็นด้านภาพลักษณ์ของพ่อแม่ ไม่มีความแตกต่างระหว่างวัย แต่ด้านการประเมินค่าความเชื่อมั่นในตน มีความแตกต่างระหว่างวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๑ ($t=๒.๗๒๔^{**}$)

ลูกเห็นว่าพ่อค่อนข้างใจดี ค่าเฉลี่ย = ๓.๕๐๕๒ มีระเบียบ และไม่มือคึดต่อการรักลูก อยู่ในทิศทางบวก ค่าเฉลี่ย = ๔.๑๒๓๕ และ ๔.๔๕๑๔ ตั้งใจคบคิดของแม่และความกระตือรือร้นของพ่อมีปานกลาง ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๕๓๑ และ ๓.๓๗๕๓ ลูกมีใจที่อยากคบเพื่อนที่ดี ค่าเฉลี่ย = ๔.๒๑๕๕ ลูกประเมินความเชื่อมั่นในตน จากการดูแลของพ่อแม่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย = ๓.๘๕๗๕ คือไม่มีความคิดเป็นบวก หรือ ลบต่อพ่อแม่

สถานการณ์ข้อ ๔ หลวงพ่อปัญญานันทะ ท่านกล่าวไว้ในหนังสือรักลูกให้ลูกทางว่า เด็ก คือรากฐานของชาติบ้านเมือง ถ้ามารดาบิดา ให้การอบรมแก่เด็กถูกทาง เด็กจะเป็นคนดี โตขึ้นทำงานเป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง เราผู้ใคร่จะช่วยชาติประเทศให้เจริญก้าวหน้า ก็จงช่วยเด็กของท่านให้ก้าวหน้าเถิด

คำถามข้อ ๓) ท่านคิดว่าความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกในครอบครัวของตนเองเป็นอย่างไร

ตารางที่ ๒๕ แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแยกตามความสัมพันธ์ในครอบครัว

คำตอบ	$\bar{X}$	S.D.
แม่มีความหวัง	๔.๐๕๔๘	๑.๕๖๕๘
พ่อให้ความอบอุ่น	๔.๓๖๒๑	๑.๒๘๘๐
ลูกเป็นคนน่ารัก	๔.๒๐๖๕	๑.๔๓๑๕
ลูกรักพ่อแม่	๔.๗๓๒๘	๐.๘๔๘๐
ครูควรชี้แนะ	๔.๔๕๖๕	๑.๑๖๐๑
ค่าเฉลี่ยปฏิสัมพันธ์พ่อแม่ ลูก	๔.๓๓๐๓	๐.๒๑๕๘

ข้อมูลตารางที่ ๒๕ พบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง พ่อแม่ลูก อยู่ในทางบวก ค่าเฉลี่ย = ๔.๓๓๐๓ ลูกเป็นคนน่ารัก และลูกรักพ่อแม่ ในขณะที่แม่เป็นผู้ให้ความหวังแก่ลูก มีความพึงพอใจในทางบวก มีค่าเฉลี่ย ระหว่าง ๔.๐๕๔ – ๔.๗๓๒๘ พ่อแม่ และครู นักเรียนบอกว่าทำตัวให้น่ารัก รักพ่อแม่ ฟังคำชี้แนะของครูมีทิศทางค่อนข้างเป็นบวก

สถานการณ์ข้อ ๕ หลวงพ่อพุทธทาส ท่านเทศนาสอนหน้าที่ของมนุษย์ไว้ว่า ๑ เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ๒ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ ๓ เป็นเพื่อนที่ดี ๔ เป็นพลเมืองที่ดี ๕ เป็นพุทธมามกะที่ดี (ตอบคำถาม ๔-๘)

คำถามข้อ ๔) ท่านมีความเห็นด้วยในหน้าที่ของมนุษย์ ๕ ข้อนั้นอย่างไร

คำถามข้อ ๕) การเป็นพุทธมามกะที่ดีทำให้จริงจิงในชีวิตประจำวันควรปฏิบัติอย่างไร

คำถามข้อ ๖) พุทธมามกะที่ดีควรรักการประเพณีธรรมหากมี “ชมรมรักปฏิบัติธรรม” ท่านคิดอย่างไร

ตารางที่ ๓๐ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แยกตาม หน้าที่ของมนุษย์ การเป็นพุทธมามกะที่ดี และการประพฤติธรรม

คำตอบ	ค่าเฉลี่ย	S.D.
แม่เห็นด้วยกับหลักธรรม	๔.๒๕๐๐	๑.๔๓๑๓
พ่อเห็นด้วยลูกกราบพ่อแม่	๔.๐๘๖๒	๑.๔๕๓๕
ลูกคบเพื่อนที่ดี	๔.๑๑๒๑	๑.๕๐๒๓
หน้าที่มนุษย์	๔.๑๔๘๔	๐.๐๓๑๘
แม่เข้าวัดฟังธรรม	๔.๒๘๔๕	๑.๓๖๒๕
คนรอบตัวเป็นกัลยาณมิตร	๓.๖๕๘๓	๑.๖๘๕๓
ลูกชอบนั่งสมาธิ	๓.๘๑๕๐	๑.๖๘๑๖
พุทธมามกะที่ดี	๓.๕๓๓๕	๐.๒๕๒๓
แม่สนใจประพฤติธรรม	๔.๓๕๓๔	๑.๒๕๒๘
แม่มีกัลยาณมิตรรอบตัว	๓.๗๕๐๐	๑.๖๓๓๘
ลูกมีสติสัมปชัญญะ(ข้อ ๖)	๓.๕๖๐๓	๑.๓๘๐๕
ค่าเฉลี่ยการประพฤติธรรม	๓.๖๘๓๓	๐.๓๓๘๑

ข้อมูลตารางที่ ๓๐ ด้านหน้าที่ของมนุษย์ความเห็นของนักเรียนมีความแตกต่างกันระหว่างวัย มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๑ ($t = ๒.๖๓๖^{**}$) เด็กวัย ๑๐-๑๒ ปี เข้าใจแม่ มีหลักธรรม และพ่อเห็นด้วยกับลูก กราบพ่อแม่ ลูกตั้งใจคบเพื่อนที่ดีอย่างมีเหตุผลมากขึ้น แตกต่างจากลูกวัย ๘-๙ ปี อย่างชัดเจน ส่วนเรื่องพุทธมามกะที่ดีและชมรมรักปฏิบัติธรรม เด็กทั้ง ๒ วัย ความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

สถานการณ์ ข้อ ๕ หน้าที่ของมนุษย์ (คำถามข้อ ๗-๘)

คำถามข้อ ๗) ท่านคิดว่า “ชมรมรักปฏิบัติธรรม” มีประโยชน์ต่อการสร้างปัญญาธรรมอย่างไร

คำถามข้อ ๘) ถ้าประสงค์ให้ลูกเก่งและดี พ่อแม่ควรปฏิบัติตนอย่างไร

ตารางที่ ๓๑ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แยกตามความต้องการปฏิบัติ ประโยชน์ของการปฏิบัติธรรม

คำตอบ	$\bar{X}$	S.D.
แม่เข้าใจหลักธรรม	๔.๕๖๕๐	๑.๐๒๓๔
มีกัลยาณมิตร	๓.๘๘๗๕	๑.๖๒๔๖
ลูกเก่งและดี	๔.๑๘๑๐	๑.๓๘๖๘
ค่าเฉลี่ยประโยชน์ปฏิบัติธรรม	๔.๑๑๒๖	๐.๑๖๒๕
แม่ปฏิบัติเข้าใจหลักธรรม	๔.๓๕๓๔	๑.๒๓๘๘
คนทุกคนต้องพึ่งพาตนเอง	๔.๑๘๕๗	๑.๔๔๔๑
ลูกควรปรึกษาครู	๓.๕๕๑๔	๑.๑๘๕๒
ค่าเฉลี่ยประสงค์เก่งและดี	๔.๑๗๘๑	๐.๑๔๘๐
ตอนที่ ๒ จริยธรรมทางปัญญาธรรม	๔.๐๕๕๗	๐.๖๕๔๒๕

ข้อมูลตารางที่ ๓๑ แบบทดสอบ ตอนที่ ๒ สังเกตพฤติกรรมด้านปัญญาธรรมของพ่อแม่ ลูก ที่เกิดขึ้นในครอบครัว คำถาม ๘ ข้อ พบว่า ความแตกต่างระหว่างเพศของเด็กชายและเด็กหญิง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๑ ($t = ๕.๐๘๒^{**}$) เด็กหญิงสังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่ได้ดีกว่าเด็กชายวัยเดียวกัน มีความเข้าใจแม่และต้องการประพฤติธรรม โดยมีแม่เป็นต้นแบบทางธรรม มีค่าเฉลี่ย = ๔.๑๑๒๖ ลูกปรึกษาครูค่าเฉลี่ย=๓.๕๕๑๔ และเห็นว่าคนทุกคนต้องพึ่งพาตนเอง มีค่าเฉลี่ย= ๔.๘๕๗ นักเรียนมีความคิดแบบประเมินค่า ด้านจริยธรรมทางปัญญาธรรม ในระดับดี ค่าเฉลี่ย=๔.๐๕๕๗ พฤติกรรมจริยธรรมทิศทางบวก

ตอนที่ ๓ สังเกตพฤติกรรมด้านจริยธรรมทางสามัคคีธรรมเพื่อพัฒนาสังคม

สถานการณ์ข้อ ๖ พระภิกษุอาวาสวิริยคุณ ท่านกล่าวไว้ในหนังสือ แม่แบบคนดี เรื่อง ขุมทรัพย์จากพระไตรปิฎก “สังคาลสูตร” กล่าวว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ประทานเกณฑ์ มาตรฐานคุณลักษณะคนดีในสังคมชาวพุทธต่างๆว่า “คนดี คือ คนที่มีความรับผิดชอบต่อ ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งของตนเองและของผู้อื่น ต่อสันติสุข ทั้งของตนเองและสังคมส่วนรวม”

คำถามข้อที่ ๑) ท่านคิดว่าหลักธรรมในเรื่องสังคาลสูตร นำมาใช้สร้างชีวิตให้ลูกเป็นคนดีของชาติบ้านเมือง ได้อย่างไร

คำถามข้อ ๒) คนดี คือ คนที่มีความรับผิดชอบต่อศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ทั้งของตนเองและผู้อื่น สำคัญต่อชีวิตอย่างไร

คำถามข้อ ๓) ความเป็นคนดี มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ที่โลกต้องการ ต้องลด ละ เลิก อะไรบ้าง

ตารางที่ ๑๒ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แยกตามคุณลักษณะคนดีตามหลักธรรมสังคาลสูตร

คำตอบ	$\bar{X}$	S.D.
แม่มีคุณธรรม	๔.๔๘๒๔	๑.๑๖๘๓
เมื่ออบรมลูกด้วยหลักธรรม	๔.๒๘๔๕	๑.๓๓๐๖
เยาวชนเป็นคนดีของชาติ	๔.๔๔๘๓	๑.๑๔๔๓
ค่าเฉลี่ยลักษณะคนดี	๔.๔๑๘๕	๐.๐๕๔๘
หลักธรรมสำคัญเจริญยิ่งขึ้น	๔.๖๑๒๑	๐.๕๓๕๕
ทุกคนมีศักดิ์ศรี	๔.๑๔๖๖	๑.๔๒๘๑
ถูกรักษาศีล ๕	๔.๔๕๖๕	๑.๐๕๐๖
ค่าเฉลี่ยศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์	๔.๔๐๕๒	๐.๑๕๓๕
ลดกรรมกิเลส	๔.๔๘๒๘	๑.๑๓๐๓
ลดอคติ	๓.๕๐๕๒	๑.๕๘๒๓
ลดบาปมุก	๓.๔๓๕๓	๑.๘๓๔๕
ความกตัญญูต่อพ่อแม่	๒.๓๒๓๖	๑.๓๑๘๓
ค่าเฉลี่ยคนดี ลด ละ เลิก	๓.๕๐๘๓	๐.๓๔๕๔

ข้อมูลตารางที่ ๓๒ ลูกเห็นว่าแม่มีคุณลักษณะคนดีและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ไม่มีความแตกต่างกัน แม่ลูกมีความเข้าใจหลักธรรม พุทธกรรมของลูกในทางบวก ก่อนข้างดี เมื่อมองภาพลักษณ์ของแม่พุทธกรรม ละ เลิก กรรมกิเลส อคติ อบายมุข นักเรียน ๑๑๘ คน มีความแตกต่างระหว่างวัย มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕ ($t=๒.๑๖๔$) ความรู้เรื่องกรรมกิเลส ก่อนข้างดี ค่าเฉลี่ย = ๔.๘๒๘ S.D. = ๑.๑๓๐๗ สอดคล้องกับการรักษาศีล ๕ ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๕๖๕ S.D. = ๑.๐๕๒๒ วัย ๑๐-๑๒ ปี ความรู้ความเข้าใจ ด้านลดกรรมกิเลสดีกว่าเด็กวัย ๘-๙ ปี การลด อคติค่าเฉลี่ย = ๓.๕๐๕๒ S.D. = ๑.๕๘๒๓ ลดอบายมุข ค่าเฉลี่ย = ๓.๔๓๕๓ S.D. = ๑.๘๓๕๔ ระดับปานกลาง ความกตัญญูต่อพ่อแม่ ค่าเฉลี่ย = ๒.๓๒๗๖ S.D. = ๑.๑๗๘๓ อยู่ในระดับต่ำ ส่วนใหญ่คนดีมีค่าเฉลี่ย = ๓.๕๐๘๗ S.D. = ๐.๖๔๕๔

สถานการณ์ข้อ ๗ พระธรรมกิตติวงศ์ ท่านกล่าวถึง คำสอนของพ่อแม่ คือ มรดกล้ำค่า กว่าเงินทอง ในหนังสือ “คำพ่อแม่” คนมีน้ำใจฝึกกับคนที่เลี้ยงน้ำใจ นอกจากไม่มีสิ่งใดที่ภูมิใจ แล้ว จิตใจของเขาจะแห้งผาก เหมือนนาที่แล้งน้ำ ขอให้ลูกยึดความมีน้ำใจเอาไว้เถิดลูก เรื่องนี้ ไม่ถือว่า ได้เปรียบ เสียเปรียบ เป็นเรื่องน้ำใจพึงมีต่อกัน เพื่อจะทำงานอยู่ด้วยกันนานที่สุดแล้ว น้ำใจย่อมมีค่ากว่าเงินนะลูก

คำถามข้อ ๔) ท่านคิดว่าคำสอนของพ่อแม่ได้ฝึกความมีน้ำใจแก่ลูกของตนอย่างไร

คำถามข้อ ๕) วันแม่แห่งชาติพ.ศ.๒๕๔๘มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกอย่างไร

ตารางที่ ๓๓ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แยกตามความมีน้ำใจ ครอบครัวยุุ่น

คำตอบ	$\bar{X}$	S.D.
ความภูมิใจของแม่	๔.๔๒๗๔	๑.๒๔๐๕
ความมีน้ำใจของพ่อ	๔.๑๗๐๕	๑.๕๑๐๒
ลูกมีความภูมิใจ	๔.๑๗๐๕	๑.๔๕๒๐
ค่าเฉลี่ยฝึกความมีน้ำใจ	๔.๒๕๖๔	๐.๑๒๐๕
แม่ลูกความสัมพันธ์ขุ่นขึ้นใจ	๓.๘๓๖๕	๑.๖๕๐๒
พ่อรักตัวเอง	๔.๑๔๕๓	๑.๔๘๗๑
ลูกมีน้ำใจต่อพ่อแม่	๔.๔๗๘๖	๑.๑๕๖๘
ค่าเฉลี่ยครอบครัวยุุ่น	๔.๑๕๘๓	๐.๒๖๑๗
ตอนที่ ๓ จริยธรรมทางสามัคคีธรรม	๔.๑๕๓๖	๐.๖๗๔๔

ข้อมูลตารางที่ ๓๓ แบบทดสอบตอนที่๓สังเกตพฤติกรรมด้านจริยธรรม ทางสามัคคีธรรม เพื่อพัฒนาสังคม วิเคราะห์ข้อมูล (เกณฑ์นัยสำคัญ .๐๕)

พฤติกรรมครอบครัวอบอุ่น ความแตกต่างระหว่างวัยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ.๐๑

($t = ๓.๒๓๕^{**}$) วัย ๑๐-๑๒ ปี มีความรู้สึกผูกพันกับพ่อแม่สูงขึ้นในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๓๓๕ ดีกว่าวัย ๘-๙ ปี โดยสรุปคำถามตอนที่ ๓ จำนวน ๕ ข้อ จริยธรรมทางสามัคคีธรรม ระหว่างเพศมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๑ ($t = ๔.๐๓๕^{**}$) แสดงถึงพฤติกรรมเด็กหญิงดีกว่าเด็กชาย ซึ่งมีพฤติกรรมระดับปานกลางไปจนถึงค่อนข้างเป็นบวก ลักษณะพฤติกรรมจริยธรรมในการสร้างความสามัคคีของครอบครัว หากเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ดี ก็จะสามารถพัฒนาให้สูงขึ้นได้

แบบสอบถามพฤติกรรมซึ่งมุ่งเน้นให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งเป็นสังคมที่เล็กที่สุดและมีความสำคัญ พ่อแม่จำนวน ๖๒ คน ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ แนวทางวิเคราะห์รายข้อ จำนวน ๒๐ ข้อ และแยกเป็น ๓ ตอน เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของ ๓ ตอน ในความรู้สึกของพ่อแม่ ลูก แตกต่างหรือไม่ แสดงข้อมูลดังตารางที่ ๓๔

ข้อมูลตารางที่ ๓๔ ส่วนใหญ่พ่อแม่และลูก มีค่าเฉลี่ย พฤติกรรมจริยธรรมทางคารวะธรรมในสังคมไทยใกล้เคียงกัน การติดตามข่าวสารผ่านสื่อ พ่อแม่ลูก อยู่ในระดับค่อนข้างดี ยกเว้นข้อที่กล่าวถึงพ่อแม่เป็นต้นแบบงามน้ำใจ พ่อแม่มองตนเอง มีน้ำใจงาม ค่าเฉลี่ย= ๔.๔๘๘๕ ประเมินความรู้สึกระดับ ดีมาก ลูกมองพ่อแม่ในเรื่องเดียวกันคือพ่อแม่เป็นต้นแบบงามน้ำใจงาม ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๓๐๕ ประเมินความรู้สึก ระดับ ค่อนข้างดี

ตารางที่ ๓๔ แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แยกตามรายชื่อ และตอนระหว่าง
ผู้ปกครองและ ลูก

ข้อ ตอน	คำถาม	พ่อแม่		ลูก	
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
๑-๓	ติดตามข่าวคราวราชย์ ๖๐ปี แสดงความจงรักภักดี การใส่เสื้อสีเหลืองสัญลักษณ์	๓.๘๔๒๓ ๔.๔๕๑๖ ๔.๓๖๕๖	๑.๑๐๖.๒ ๐.๖๖๔๐ ๐.๘๓๔๐	๓.๘๕๔๕ ๔.๒๒๓๕ ๔.๐๑๔๒.	๐.๔๘๔๓ ๐.๒๓๕๕ ๐.๓๓๕๐
๔-๖	ครอบครัวสัมพันธ์วันแม่แห่งชาติ ความประทับใจกิจกรรม ร่วมกิจกรรมทางศาสนา พ่อแม่ต้นแบบงามน้ำใจ	๔.๕๖๓๓ ๔.๔.๔๓๐ ๔.๕๑๖๐ ๔.๔๘๗๕	๐.๕๘๕๖ ๐.๖๕๔๒ ๐.๗๓๕๕ ๐.๖๘๕๐	๔.๓๓๕๐ ๔.๓๐๕๒ ๔.๑๓๒๒ ๓.๘๗๕๐	๐.๓๒๑๐ ๐.๑๘๕๕ ๐.๓๗๕๒ ๐.๔๓๐๕
ตอนที่ ๑	การระดมทุนที่เกิดในสังคมไทย	๔.๔๐๘๘	๐.๖๑๐๒	๔.๑๑๓๓	๐.๗๒๖๕
๑-๒	ความเชื่อมั่นในตน ความเชื่อมั่นในการเลี้ยงลูกเป็นคนดี	๔.๔๘๓๕ ๔.๔๕๑๖	๐.๗๗๐๗ ๐.๖๗๒๓	๔.๒๑๕๘ ๓.๘๕๗๕	๐.๒๒๕๕ ๐.๒๒๔๕
๓	ความสัมพันธ์พ่อแม่ลูก เห็นด้วยในเรื่องหน้าที่ของมนุษย์	๔.๕๘๑๗ ๔.๖๐๒๒	๐.๗๐๓๐ ๐.๕๖๕๖	๔.๓๗๐๗ ๔.๑๔๕๔	๐.๒๑๕๘ ๐.๘๗๑๘
๔-๘	การปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะ ประโยชน์ของการประพฤติธรรม การสร้างปัญญาธรรม การปฏิบัติให้ลูกเก่งและดี	๔.๑๑๘๓ ๔.๑๘๒๘ ๔.๔๒๓ ๔.๕๖๕๓	๐.๕๒๓๔ ๐.๘๖๕๖ ๐.๘๒๗๕ ๐.๖๒๗๗	๓.๕๓๔๒ ๓.๘๕๐๑ ๔.๑๑๒๖ ๔.๐๕๕๗	๐.๒๕๒๔ ๐.๓๓๕๕ ๑.๒๒๓๔ ๐.๖๕๔๒
ตอนที่ ๒	ปัญญาธรรมของพ่อแม่ลูกใน ครอบครัว	๔.๔๒๘๒	๐.๕๗๓๖	๔.๐๕๕๗	๐.๖๕๔๒
๑-๓	ความรู้หลักธรรมถึงกาลกฐตร ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ลด ละ ความชั่ว ทำความดี ฝึกลูกให้เป็นคนมีน้ำใจ ความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูก	๔.๕๖๕๓ ๔.๕๕๓๘ ๓.๕๘๔๓ ๔.๕๓๗๖ ๔.๕๓๐๑	๐.๗๕๑๘ ๐.๗๘๔๕ ๐.๘๒๑๐ ๐.๗๐๗๓ ๐.๖๕๗๕	๔.๔๑๘๕ ๔.๔๐๕๒ ๓.๕๐๘๗ ๔.๒๕๖๔ ๔.๑๕๘๓	๐.๐๕๔๘ ๐.๑๕๓๕ ๐.๗๔๕๔ ๐.๑๒๐๕ ๐.๖๗๔๕
ตอนที่ ๓	จริยธรรมทางสังคมเพื่อพัฒนา สังคม	๔.๓๕๐๕	๐.๕๖๗๔	๔.๑๕๓๖	๐.๖๗๔๔

ตารางที่ ๓๕ แสดงการวิเคราะห์ความแตกต่างในความรู้สึกลงทางจริยธรรม แยกตามค่าเฉลี่ยของแบบทดสอบ ๓ ตอน คือ จริยธรรมด้านการระธรรม ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรม

ตอนที่		พ่อแม่		ลูก	
		ค่าเฉลี่ย	S.D.	ค่าเฉลี่ย	S.D.
๑	จริยธรรมด้านการระธรรม	๔.๔๐๘๘	๐.๖๑๐๒	๔.๑๑๓๓	๐.๓๒๖๕
๒	จริยธรรมด้านปัญญาธรรม	๔.๔๒๘๒	๐.๕๓๓๖	๔.๐๕๓๕	๐.๖๕๔๒
๓	จริยธรรมด้านสามัคคีธรรม	๔.๓๕๐๕	๐.๕๖๔๓	๔.๑๕๓๖	๐.๖๓๔๕

ข้อมูล ตารางที่ ๓๕ พบว่า ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ของแบบสอบถาม ทั้ง ๓ ตอน ของพ่อแม่จะสังเกตพฤติกรรมทั้ง ๓ ตอน ของพ่อแม่ ลูก ที่เปรียบเทียบของตนเอง ไม่มีความแตกต่างในการตอบ หมายถึง ทั้งของตนเอง และไม่แตกต่างกับการตอบของลูก

แบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมประกอบด้วย จริยธรรม ๓ ตอน การระธรรม ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรม เมื่อผู้ปกครองจำนวน ๖๒ คน ได้ให้ข้อมูลร่วมกับนักเรียน ๑๑๘ คน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแบบสังเกตทั้ง ๓ ตอน ด้วยโปรแกรม SPSS ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Correlation) ดังแสดงในตารางที่ ๓๖

ตารางที่ ๓๖ แสดงความสัมพันธ์ของการวิเคราะห์คะแนนพฤติกรรมจริยธรรม แยกตามราย
ตอน

คะแนนจริยธรรมพ่อแม่			คะแนนจริยธรรมลูก		
ตอนที่ ๑	ตอนที่ ๒	ตอนที่ ๓	ตอนที่ ๑	ตอนที่ ๒	ตอนที่ ๓
ตอนที่ ๑	.๗๒๖* .๐๐๐ ๖๐	.๖๗๑* .๐๐๐ ๖๐		.๗๓๔* .๐๐๐ ๑๑๖	ตอนที่ ๑ .๗๓๔* .๐๐๐ ๑๑๗
ตอนที่ ๒ .๗๒๖* .๐๐๐ .๖๐		.๘๑๕* .๐๐๐ ๖๑	.๗๓๔* .๐๐๐ ๑๑๖		ตอนที่ ๒ .๗๕๓* .๐๐๐ ๑๑๕
ตอนที่ ๓ .๖๗๑* .๐๐๐ ๕๕	.๘๑๕* .๐๐๐ ๖๑		.๗๓๔* .๐๐๐ ๑๑๗	.๗๕๓* .๐๐๐ ๑๑๕	ตอนที่ ๓

ข้อมูลตารางที่ ๓๖ พบว่า คะแนนพฤติกรรมจริยธรรมของพ่อแม่ ลูก มีความสัมพันธ์ในกลุ่มของตนเอง คือ พ่อแม่ ลูก ตอบแบบสอบถามสามตอนนี้ มีความสัมพันธ์ในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๓๗ การวิเคราะห์สถิติ t-test แยกตามคะแนนตอบแบบสังเกตพฤติกรรม ๓ ตอน

คะแนนจริยธรรมพ่อแม่			คะแนนจริยธรรมลูก		
t	df	Sig	t	df	Sig
ตอนที่ ๑ ๕๕.๕๖๑	๕๕	.๐๐๐	๖๓.๖๒๔	๑๑๗	.๐๐๐
ตอนที่ ๒ ๖๐.๗๘๑	๖๑	.๐๐๐	๖๗.๔๒๓	๑๑๕	.๐๐๐
ตอนที่ ๓ ๕๕.๘๓๘	๖๐	.๐๐๐	๖๖.๖๑๓	๑๑๖	.๐๐๐

ข้อมูลตารางที่๓๗การตรวจวิเคราะห์ด้วยการใช้ (t-test One Sample Statistic) เพราะเป็นกลุ่มประชากรขนาดเล็ก อำนาจจำแนกของแบบสอบถาม ตอนที่ ๑ ตอนที่ ๒ ตอนที่ ๓ ทั้งของผู้ปกครอง และนักเรียนที่ต่างวัย ก็จัดระดับแบบเดียวกัน ดังเช่น นักเรียน ๑๑๘ คน และผู้ปกครอง ๖๒ คน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .๐๕ความเชื่อมั่นได้ ๙๕ %

แบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีเป้าหมายต่อจิตสำนึกทางจริยธรรม ๓ ด้าน คือ การวรรกรรม ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรม มีความสัมพันธ์สะสมอยู่ในตัวบุคคล เด็กวัย ๘-๑๒ ปี ถ้าทำแบบทดสอบตอนที่ ๑ ได้ดี แบบทดสอบที่ ๒ และ ๓ จึงเห็นว่า พฤติกรรมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ด้านการวรรกรรม ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรม เป็นบูรณาการในมนุษย์ที่จะพัฒนาตนให้สมบูรณ์

การประเมินจริยธรรมปฏิสัมพันธ์พ่อแม่ ลูก ที่ระดับนัยสำคัญ .๐๕ หมายความว่า การแปลผล พฤติกรรม ต่อกัน เป็น ๔ ลักษณะ ดังนี้

ลูกมีพฤติกรรม	-	-	ต่อพ่อแม่
ลูกมีพฤติกรรม	-	+	ลบมากกว่าบวก
ลูกมีพฤติกรรม	+	-	บวกมากกว่าลบ
ลูกมีพฤติกรรม	+	+	บวกทั้งคู่

ผลการวิจัยพบว่า เด็กหญิงมีพฤติกรรมทิศทางบวกสูงกว่าเด็กชาย และเด็กหญิงวัย ๑๐-๑๒ ปี มีพฤติกรรมทิศทางบวกสูงกว่าเด็กหญิง ๘-๙ ปี ซึ่งมีเกณฑ์ประเมิน คือ

เด็กหญิงวัย ๑๐-๑๒ ปี	พฤติกรรม	+	+
เด็กชายวัย ๑๐-๑๒ ปี	พฤติกรรม	+	- หรือ - +
เด็กหญิงวัย ๘-๙ ปี	พฤติกรรม	+	-

ระดับคุณธรรมจริยธรรม กับระดับพฤติกรรมทางจริยธรรม ไม่สัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอย่างชัดเจน การแก้ปรับพฤติกรรม + - หรือ - + ของนักเรียน จึงเป็นเหตุผลของการอบรมกระบวนการสัมมาทิฐิ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางทิศทางบวก

๔.๒ การอบรมสัมมาทิฐิด้านจริยธรรม

การทดสอบวัดเพื่อพัฒนาคุณภาพ

เกณฑ์การประเมินพิจารณา ทั้ง ค่าเฉลี่ยและร้อยละ อ้างอิงเกณฑ์มาตรฐาน ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพิจารณาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

พิจารณาค่าเฉลี่ย	ร้อยละของการตอบ	เกณฑ์ประเมินคุณภาพ
๕.๐๐- ๔.๓๔	๕๐ ขึ้นไป	ดีมาก
๔.๓๓- ๓.๖๕	๘๕-๙๕	ดี
๓.๖๔- ๓.๑๒	๖๔-๕๐	พอใช้
๓.๑๑- ๒.๕๐	ต่ำกว่า ๕๐	ปรับปรุง

ตารางที่ ๓๘ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานผลของการอบรมสัมมาทิฐิด้านจริยธรรมนักเรียน ๘๔ คน

ข้อ	ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความ
๑	วิธีสร้างเจตคติทางบวก	๔.๒๔๐๔	๐.๔๖๖๕	ดี
๒	การมีวินัยในตน	๔.๓๓๓๐	๐.๒๕๘๕	ดี
๓	อิทธิบาท ๔ ในการทำงาน	๔.๐๑๔๑	๐.๖๖๒๕	ดี
๔	วิธีสร้างกำลังใจในการดำเนินชีวิต	๔.๔๓๖๕	๐.๒๔๖๕	ดีมาก
๕	ความมีเมตตาและรักชาติ ๕	๔.๓๕๑๔	๐.๒๕๓๔	ดีมาก
๖	วิธีจัดการให้ครอบครัวอบอุ่น	๓.๕๓๖๕	๑.๒๒๔๖	ดี
๗	การฝึกตนให้เป็นคนดี	๔.๓๕๒๖	๐.๔๖๑๐	ดีมาก
๘	สร้างความพร้อมในการฝึกตนเอง	๔.๒๘๕๕	๐.๕๓๑๐	ดี
๙	ฝึกตนเองให้เป็นคนมีประโยชน์	๔.๔๘๘๔	๐.๑๕๖๕	ดีมาก
๑๐	บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว	๔.๑๖๕๐	๐.๕๒๕๐	ดี
๑๑	เยาวชนเป็นคนดี	๔.๔๕๐๐	๐.๐๘๒	ดีมาก
๑๒	สันติภาพเกิดจากทุกคนเป็นคนดี	๓.๕๖๕๖	๐.๓๖๖๐	ดี
๑๓	ความพึงพอใจหลักธรรมสังคัลลสูตร	๔.๖๖๐๐	๐.๔๖๑	ดีมาก
๑๔	ความเข้าใจหลักธรรมสังคัลลสูตร	๔.๐๑๕๐	๐.๓๔๖	ดี
๑๕	ความศรัทธาพระรัตนตรัย	๓.๕๒๘๖	๐.๒๖๖๕	ดี

๔.๓ การแปรผลเพื่อสรุปผลการศึกษา

๑) การแปรผลทางสถิติในข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อตรวจสอบสมมติฐานของการวิจัย ในการสนับสนุนวัตถุประสงค์การค้นคว้า ประกอบด้วยสมมติฐานที่วิเคราะห์ จำนวน ๔ ข้อ ด้วยสถิติที่ใช้ข้อมูลความแตกต่างของคะแนน ก่อนทดลองและหลังทดลองได้แก่ สถิติ ค่า t-test และ ค่า F-test เกณฑ์นัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕ ตามลำดับ ดังนี้

สมมติฐานการวิจัย ข้อ ๑ ผู้ปกครองที่มีพื้นฐานครอบครัวแตกต่างกันและจะมีระดับคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกัน การวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ ๓๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนความรู้ความเข้าใจ หลักธรรมในสังคาลกสูตร โดยใช้คะแนนรวม ก่อนทดลองของผู้ปกครอง ๑๑๘ วิเคราะห์ t-test (ระดับนัยสำคัญ .๐๕)

คะแนนก่อนทดลอง	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ความ แตกต่าง S.D.	t	df	sig
พื้นฐานครอบครัว					
การเต็มใจรับและการ ตอบสนอง	๓.๘๐๔๒	๑.๕๐๖๑	๒.๕๒๖	๑๑๖	๐.๐๑
เต็มใจรับ	๓.๘๐๒๒	๑.๗๔๒	๒.๑๘๔	๑๑๖	๐.๐๓
ระดับคุณธรรม จริยธรรมที่แตกต่างกัน					
ระดับ ๑,๒,๓,๔	.๔๕๑๘๓	๑.๕๒๔๔	๓.๒๑๓	๑๑๖	.๐๐๐
ระดับ ๑,๒,๓,๔	.๔๕๑๘๓	๑.๒๖๒๖	๓.๘๕๖	๑๑๖	.๐๐๐

ข้อมูลตารางที่ ๓๕ สมมติฐานข้อ ๑ พื้นฐานครอบครัวของผู้ปกครองไม่แตกต่างกัน แต่ระดับคุณธรรมจริยธรรมของผู้ปกครองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

สมมติฐานการวิจัย ข้อ ๒ นักเรียนที่ผู้ปกครองมีระดับคุณธรรมจริยธรรมต่างกัน จะมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมต่างกันด้วย

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ปกครองเก็บข้อมูลก่อนทดลอง หลังทดลอง ด้วยเครื่องมือวัด เป็นแบบทดสอบ วัดความรู้ความเข้าใจหลักธรรมในสังคาลกสูตร ระหว่างเวลาทำการทดลอง ผู้ปกครองจะได้รับบทความที่เป็นการประยุกต์หลักธรรมในสังคาลกสูตร เพื่ออ่านศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจ และเมื่อหลังทดลองเก็บข้อมูล นักเรียนซึ่งระหว่างทดลองได้อบรมจริยธรรม ด้วยบทความที่พ่อแม่ได้รับ และหลังทดลอง ๕ เดือน เก็บข้อมูลเช่นเดียวกัน

นำข้อมูลหลังทดลองของผู้ปกครองและนักเรียนมาตรวจสอบด้วยสถิติ ANOVA ได้ค่า $F = ๔.๒๘๑$ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สรุปได้ว่า ผู้ปกครองที่มีระดับคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันทำให้ลูกมีระดับคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันด้วย ความสัมพันธ์ของผู้ปกครองและนักเรียนมีความสัมพันธ์ในทางบวก

นักเรียนจะมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมต่างกันด้วย เก็บข้อมูลการตอบแบบสอบถามการสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การจัดการกับคะแนนวัด จัดแบ่งพฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรม เป็น ๔ ระดับ และการจัดอันดับเป็นเช่นเดียวกับแบบวัดคุณธรรมจริยธรรม

นำข้อมูลระดับคุณธรรมจริยธรรมของผู้ปกครอง มาหาความสัมพันธ์กับ ระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของลูก ด้วยสถิติ ANOVA ได้ค่า $F = ๑.๖๕๖$ ไม่มีความแตกต่าง ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แสดงข้อมูลในตารางที่ ๔๐

ตารางที่ ๔๐ แสดงการวิเคราะห์ระหว่างกลุ่ม และภายในกลุ่ม ด้วยสถิติ ANOVA วิเคราะห์ระดับคุณธรรมจริยธรรมผู้ปกครอง กับระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

คุณธรรมจริยธรรม ๔ ระดับ		พฤติกรรมจริยธรรม ๔ ระดับ	นัยสำคัญทางสถิติ
ผู้ปกครอง	Df = ๔	F = ๑.๖๕๖	.๑๖๕ ไม่ยอมรับ
	N = ๑๑๘		
นักเรียน	F = ๔.๒๘๑	Df ๔	.๐๐๐ ยอมรับ
	N = ๑๑๘		

ข้อมูลตารางที่ ๔๐ สถิติวิเคราะห์ชี้ว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรม สัมพันธ์กัน
ระหว่าง ผู้ปกครองและนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญเชื่อมั่นได้ ๙๕ % ส่วนความสัมพันธ์กับระดับ
พฤติกรรมจริยธรรม ไม่แตกต่างกัน

การศึกษาผลของการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยมีนักเรียน
๑๑๘ คน และพ่อแม่ ๖๒ คน เป็นผู้ให้ข้อมูล แบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ มีลักษณะ
เฉพาะตัวอยู่บางประการ คือ การให้คะแนน มาตรฐาน ๕ ระดับ ผู้ตอบแบบสอบถาม จะต้อง
ตอบตามความรู้สึกที่เป็นจริงในทางบวกหรือทางลบ ทางบวกได้คะแนน ๕ ทางลบได้คะแนน ๑
แบบสังเกตเหตุการณ์ และตอบตามเงื่อนไข มีเลขกำกับมาตรฐาน ๑-๕ ความรู้สึกของคนตอบ
ต้องกลับข้างตัวเลขเป็น ๕-๑ จึงจะมีโอกาสได้คะแนนมาก ตอนที่ ๑ มีตอบกลับ ๑๕/๒๖ ตอนที่
๒ มีตอบกลับ ๑๓/๒๓ และตอนที่ ๓ มีตอบกลับ ๑๑/๑๖ นักเรียนวัย ๘-๑๒ ปี กับพ่อแม่อายุ
๓๕ และ ๓๕ ปีขึ้นไป ตอบแบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแสดงผลใน (ตาราง๓๑)
พบว่าทั้งผู้ปกครองและนักเรียนมีความสามารถในการตอบแบบสอบถาม คะแนนของคนตอบกลับ
ทำให้ผลเป็นเจตคติทางบวกในทิศทางเดียวกันระหว่างพ่อแม่ลูกมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑
ข้อมูลนี้ทำให้มองเห็นเป้าหมายของวัตถุประสงค์ข้อ ๑ ของการวิจัยเด่นชัดขึ้น แม้ว่าคุณธรรม
จริยธรรมพ่อแม่ จากแบบวัดความรู้ความเข้าใจหลักธรรมไม่สัมพันธ์กับพฤติกรรมจริยธรรมแบบ
สังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แต่พ่อแม่ก็ตอบแบบวัดดังกล่าว มองสังคมในทางบวก ทั้ง
ครอบครัวนักเรียนและคนรอบข้างอันเป็นผลจากการประยุกต์หลักธรรมไปสู่พ่อแม่

สมมติฐานการวิจัยข้อ ๓ ผู้ปกครองที่สมัครเข้าร่วมโครงการรับคำปรึกษาด้านจริยธรรม จะมีระดับคุณธรรมที่ดีขึ้น

การวิเคราะห์สมมติฐาน ใช้ข้อมูลผู้ร่วมโครงการ จำนวน ๘๒ คน ใช้คะแนนก่อนและหลังทดลองของผู้ปกครอง ดังแสดงข้อมูลในตารางที่ ๔๑

ตารางที่ ๔๑ แสดงการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลประชากรผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน ๘๒ คน ใช้คะแนนคุณธรรมของผู้ปกครอง และ ลูก ก่อนและหลังทดลอง

ระดับคุณธรรม	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	S.D.	t	df	sig
พ่อแม่ ระดับคุณธรรมจริยธรรม	๓.๑๘๒๕	๑.๐๔๓๘	.๓๓๖	๘๑	ไม่ยอมรับ
ลูก ระดับคุณธรรมจริยธรรม (หลัง)	๓.๕๐๐	.๘๔๕๘	๕.๕๘๓	๘๑	.๐๐๐
ระดับคุณธรรมจริยธรรม (ก่อน)	๑.๖๕๘๕	.๘๔๕๓	๔.๘๓๓	๘๑	.๐๐๐
				F=๒.๑๒๓ Df = ๓	
พ่อแม่ ความสัมพันธ์ (Correlation)	๓.๑๘๒๕ ๓.๑๔๖๓	๑.๐๔๓๘ ๑.๑๓๔๔		.๕๕๒ N=๘๒	.๐๐๐
ลูก ความสัมพันธ์	๑.๖๕๘๕ ๒.๒๕๖๑	๐.๘๔๕๓ ๑.๑๓๑๐		.๔๐๑ N=๘๒	.๐๐๐

ข้อมูลตารางที่ ๔๑ ผู้ปกครองที่เต็มใจเข้าร่วมโครงการ จะมีระดับคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ลูกที่เต็มใจเข้าร่วมโครงการจะมีระดับคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

สมมติฐานการวิจัยข้อ ๔ นักเรียนที่พ่อแม่มีการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมตามโครงการนำหลักธรรมในสังคาลสูตร ให้คำปรึกษา จะพัฒนาระดับพฤติกรรมของตนดีขึ้น

แนวทางเก็บข้อมูลในสมมติฐานข้อนี้ คือ คณะณัติของพ่อแม่ผู้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งต้องมีเครื่องมือวัดด้านคุณธรรมจริยธรรม จึงพัฒนาแบบคำถามสัมภาษณ์จำนวน ๑๐ ข้อ เนื้อหาเกี่ยวกับการรักษาศีล๕ สติสัมปชัญญะ อธิปไตย สังฆธรรม สามัคคีธรรม ตรงตามตัวชี้วัดพฤติกรรมของงานวิจัย พ่อแม่ให้ความร่วมมือกับโครงการวิจัยเป็นอย่างดี การเลือกกลุ่มตัวอย่างวิจัยเป็นการเจาะจงโดยใช้ข้อมูลการวัดระดับคุณธรรมจริยธรรมเมื่อพ่อแม่ และ ลูก ระดับคุณธรรม ๒ และ ๑ ซึ่งตรงกับเกณฑ์ประเมินคุณภาพ ควรแก้ไขและต้องแก้ไขในเรื่องการไม่รู้หลักธรรม ใช้วิธีตอบแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ

นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ๑๗ คน มีระดับความรู้ความเข้าใจหลักธรรม อยู่ในระดับ ๒, ๑ ควรแก้ไขและต้องแก้ไข เมื่อสอบวัดระดับพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม นักเรียน ๑๗ คน มีพฤติกรรมทิศทางบวก เด็กกลุ่มนี้เมื่อวัดระดับความรู้ความเข้าใจหลักธรรม ครั้งที่ ๓ พบว่า ได้พัฒนาเป็นระดับ ๓ และระดับ ๔ จึงช่วยให้ได้ทำความเข้าใจ รู้ลักษณะธรรมชาติของพ่อแม่ไม่ได้อบรมเด็กดังกล่าว ถ้าพ่อแม่มีความรู้ในการที่จะอบรมโอกาสที่ดีจะต้องเกิดแก่นอกคตของเด็ก

การคำนวณความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยวิธี คอนบราซ Kr 20 (Alpha) โดยใช้คะแนนวัดความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมครั้งที่ ๓ และคะแนนแบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สอบครั้งที่ ๒ เปรียบเทียบผลการให้คำปรึกษา คะแนนของนักเรียนสอบแบบวัดทั้งสองชุดนี้ มีความเที่ยงตรง $Kr\ 20\ (Alpha) = .๕๔๔$ แสดงว่าระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และระดับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์มีความสัมพันธ์ในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ความเชื่อมั่น ๘๕ % ส่วนพ่อแม่คะแนนตอบความรู้ความเข้าใจหลักธรรมสองครั้งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับ จริยธรรมของลูก

จึงสรุปได้ว่าการที่นักเรียนมีพัฒนาการ ระดับ จริยธรรม และระดับพฤติกรรม จริยธรรม ความสัมพันธ์ มีนัยสำคัญทางสถิติ มีผลจากพ่อแม่ไม่ชัดเจน แต่เป็นผลจากการให้คำปรึกษาและเครื่องมือวัดที่มีความเที่ยงตรง สามารถตอบได้ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อที่ ๓ คือ ศึกษาประสิทธิภาพของการให้คำปรึกษา เพราะพ่อแม่ให้ความร่วมมือกัน มีพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ในทิศทางบวก ดังแสดงในตารางที่ ๔๒

ตารางที่ ๔๒ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แยกตามคะแนนความรู้ความเข้าใจ
หลักธรรม คะแนนคุณธรรม คะแนนพฤติกรรมจริยธรรม (เกณฑ์นัยสำคัญ .๐๕)

ระดับคุณธรรม	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	S.D.	t	df	sig
นักเรียนในโครงการ คะแนนความรู้หลักธรรม	๗.๖๔๗๑	.๕๗๐๑๔	๗.๕๐๐	๑๖	.๐๐๐
คะแนนความรู้หลักธรรม ก่อน-หลัง ทดลอง	๘.๒๕๔๑๒	.๒๗๘๐๕	๔.๖๕๕	๑๖	.๐๐๐

ข้อมูลตารางที่ ๔๒ ประชากร ๑๘ คู่ ระดับจริยธรรม ก่อนให้คำปรึกษารายบุคคล
หลังการให้คำปรึกษา ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลวิเคราะห์ได้ผลสรุปดังนี้ ลูกที่เข้าร่วมโครงการมี
ระดับคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้น คือ จากระดับ ๒-๑ พัฒนาตนได้ ระดับ ๓ แตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ คะแนนความรู้หลักธรรมของผู้ปกครอง ก่อนทดลองและหลัง
ทดลอง มีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .๐๕ ส่วนความรู้หลักธรรมผู้ปกครอง
กับพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียนไม่มีความสัมพันธ์

(๓) การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์สัมมาทิฐิทางจริยธรรม ข้อมูลวิเคราะห์จากนักเรียน
กลุ่มตัวอย่างการวิเคราะห์ค่าพหุในการแสดงตัวอย่าง ๓ ชั่วโมง ของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม
และแบบรายบุคคล

๒) การแปลผลข้อมูลเชิงคุณภาพ

(๑) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการร่วมโครงการวิจัยจากผู้ปกครองจำนวน ๗๗ คน ที่
สมัครใจต่อโครงการวิจัย

ข้อมูลการตอบคำถามปลายเปิด ผู้ตอบมีอิสระในการคิด คำตอบที่รวบรวมได้หลัง
การทดลองมีจำนวน ๗๗ ฉบับ จากพ่อแม่ของนักเรียน ๗๗ คน กระทำด้วยการแจกแจง
ความถี่และประเมินแบ่งสเกล ๓ ช่อง จำนวน ๑๑ ข้อคำถามดังแสดงในตารางที่๔๓

ตารางที่ ๔๓ แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อโครงการวิจัยของ
ประชากรพ่อแม่ ๗๗ คน

ข้อคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	เกณฑ์ประเมิน	
			ร้อยละ	การนำไปใช้
๑. โครงการให้คำปรึกษา และ นำไปใช้ได้จริง	๒.๗๕๐	๐.๖๐๓	๕๕.๔๖๔ ๑๐.๓๘	ได้ ไม่ได้
๒. ความพอใจต่อการรับคำปรึกษา	๒.๒๓๓	๐.๘๒๐	๕๐.๖๔๓ ๔๑.๖๔๓ ๗.๗๕๒	พอใจมาก ปานกลาง ไม่พอใจ
๓. ความประพฤติดของลูก	๒.๒๔	๐.๕๐๓	๕๕.๑๒๘ ๑๒.๐๒ ๓๐.๗๕	ดีมาก เอาแต่ใจ ดื้อรั้น
๔. ความสม่ำเสมอในการพาลูกทำ สมาธิ	๑.๕๕	๐.๘๕๕	๗๑.๔๒๘ ๒๘.๒๐	ไม่เคย สม่ำเสมอ
๕. ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	๒.๘๕๑	๐.๕๓๗	๕๓.๕๐ ๒๕.๕๗	ศรัทธา ไม่ศรัทธา
๖. ความสำคัญของการทำจิตภาวนา	๒.๘๔๖	๐.๕๓๒	๕๒.๐๗ ๗.๖๕๒	สำคัญ ไม่สำคัญ
๗. ถึงกาลกสตรไปใช้อบรมลูก	๒.๓๑๖	๐.๕๔๘	๓๔.๖๑๕ ๖๕.๓๘๔	ไม่เข้าใจ เข้าใจดี
๘. การเตรียมโอกาสดีในการเรียนแก่ ลูก	๒.๘๕๐	๐.๔๕๒	๕๔.๒๘ ๕.๑๕	มุ่งหวัง ไม่มี
๙. เหตุผลในการสร้างครอบครัว อบอุ่น	๒.๖๗๕	๐.๗๕๔	๘๔.๔๑ ๑๕.๕๘	เจตคติดี ต่อต้าน
๑๐. ความช่วยเหลือจากโรงเรียน	๒.๖๗๕	๐.๗๕๑	๘๓.๓๓ ๑๖.๖๖	ต้องการ ไม่ต้องการ
๑๑. ทำไมต้องศึกษาเรื่องการเลี้ยงลูก ที่ดี	๒.๒๕๕	๐.๕๑๗	๕๐.๕๐ ๕.๕๐	มีเหตุผล ขาดเหตุผล

ข้อมูลตารางที่ ๔๑ การตอบอิสระนี้ มีเหตุผลประกอบในข้อที่ว่า ทำไมต้องศึกษา การเลี้ยงลูกที่ดี ผู้ปกครองนักเรียน ๕๐.๕๐% มีเหตุผลสรุปดังนี้

การเลี้ยงลูกเป็นสิ่งสำคัญ หลักธรรมนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้จริง สิ่งเสพติดมี มาก ต้องการพูดกับลูกอย่างถูกวิธี ต้องการมีความรู้ความสามารถเลี้ยงลูกเป็นคนดีได้ เป็นคนดี ของสังคม เป็นคนดีของชาติ เหตุผลเหล่านี้ คือหัวใจของการพัฒนา พ่อแม่ร้อยละ ๕๔.๒๘ ได้จัดเตรียมทำงานหนักหาเงินไว้ให้ลูกเรียนตามความสามารถ ให้สูงกว่าพ่อแม่ที่จะได้มีชีวิต สบายไม่ลำบากเหมือนตนเอง ผู้เข้าใจหลักธรรมสังคาลสูตร ร้อยละ ๖๕.๓๘ มีเจตคติดี ศรัทธาต่อการทำจิตภาวนา ผลที่ตามมาคือปัญญาจะนำพาครอบครัวพ้นมรสุมหลายด้านที่เข้ามา สู่ชีวิตเยาวชน ไม่เพียงแต่ยาเสพติดอย่างที่ผู้ปกครองกังวล การถูกล่อลวง การคบคนพาล หลาย อย่างเหล่านี้ ผู้วิจัยได้ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษา ใช้อเอกสารที่จัดพิมพ์แจกเพื่อไว้เป็นความรู้ เรื่องลูกคือธรรมา ช่อวาระหว่างวัย และการไม่รู้หลักธรรม เวลา ๕ เดือนที่ทำงานวิจัย และเวลา ๑ ปีที่สัมผัสประชากรกลุ่มนี้ โดยเฉพาะเด็กๆ มีความผูกพัน เมื่อนึกถึงความอ่อนน้อมถ่อมตน ความเอื้ออาทร ความต้องการแสวงหาความรู้ ทั้งทางโลก ทางธรรม โรงเรียนขนาดเล็ก ครู จำนวนน้อย พ่อแม่ยากจน ขาดความรู้ ยังมีอีกมากในสังคมไทย

(๒) ประเด็นความรู้หลักธรรม ผู้ปกครองโครงการปริกษารายบุคคล

ข้อมูลที่ได้สรุปจากการตอบคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับหลักธรรมในสังคาลสูตร พ่อแม่จำนวน ๑๘ คน แสดงความคิดเห็นอย่างเป็นกลาง ต่อคำถามจำนวน ๑๐ ข้อ ซึ่งแสดง ลักษณะธรรมชาติของประชากรผู้รับคำปรึกษาในโครงการวิจัยทุกคนมีเจตคติในทางบวกสรุป ได้ดังในตารางที่ ๔๔

ตารางที่ ๔๔ แสดงประเด็นคำตอบของผู้ปกครองเข้าร่วมโครงการปริญญารายบุคคล

ประเด็นคำถาม	ประเด็นคำตอบ
๑. การรักษาศีลเป็นการสร้างวินัยในชีวิต	- การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน มีเมตตา - รู้จักการแบ่งปัน - พูดความจริงและไพเราะ - เป็นคนดี มีน้ำใจ
๒. การดำเนินชีวิตด้วยหลักอิทธิบาท สอนลูก	- ใจรักในการศึกษาเล่าเรียน - ขยันหมั่นเพียรเป็นนิสัย - มีใจจดจ่อกับการทำความดี
๓. การรู้จักสามัคคี จะเกิดในครอบครัว	- พูดให้เข้าใจกัน - ทำตัวอย่างดีให้ลูกดู - ไม่มีความลำเอียง
๔. บทบาทกัลยาณมิตรในครอบครัว	- ทำให้ครอบครัวอบอุ่น - ใจสงบ - การให้อภัย - ลูกมีระเบียบวินัย
๕. การทำจิตภาวนา แก้ปัญหาความทุกข์	- มีสติปัญญา - มีทางคลี่คลายปัญหา - มีจิตใจสะอาด สงบ
๖. การมีสติปัญญาในการวางวิถีชีวิต ดึงมา	- ความซื่อสัตย์สุจริต - ความมุ่งมั่นในการทำความดี - รักษาศีล
๗. การปฏิบัติสมาธิเพื่อแก้ความทุกข์ให้เกิดสุขของลูกหัด	- เกรงกลัวต่อบาป - ไม่ข้องเกี่ยวกับอบายมุข - ทำบุญกุศลให้มาก

ตารางที่ ๔๔ (ต่อ) แสดงประเด็นคำตอบของผู้ปกครองเข้าร่วมโครงการปรีกษารายบุคคล

ประเด็นคำถาม	ประเด็นคำตอบ
การปฏิบัติสมาธิเพื่อแก้ความทุกข์ให้เกิดสุขของคฤหัสถ์	- ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข - ทำบุญกุศลให้มาก - ทำตัวดีต่อสังคม
๘. พ่อแม่ไม่มีสังคหธรรม มีผลกระทบต่อลูก	- ลูกจะเสียคน - ลูกน้อยใจ - ลูกนิสัยเสีย - ลูกมีปมด้อย
๙. ทำไมสังคหธรรมจึงเป็นการอุ้มชูโลก	- การให้ไม่หวังผลตอบแทน - เข้าใจลูกได้ดี - เป็นตัวอย่างที่ดีของลูก
๑๐. ปัญญา สามัคคี การละ ปล่อยวาง จริยธรรมแก่ลูกจำเป็นเพียงใด	- จำเป็นมาก - เป็นคนดี มีคนรัก ไม่เอาเปรียบคนอื่น - ลูกไม่มีวินัยในตน

๓) การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์สัมมาทิฐิทางจริยธรรม

ข้อมูลวิเคราะห์จากนักเรียนกลุ่มตัวอย่างแสดงตัวอย่างการวิเคราะห์คำพูด ๓ ชั่วโมงของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม และแบบรายบุคคล

ก) การวิเคราะห์พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์

ตัวอย่างที่ ๑ การอบรมวันจันทร์ที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๕

มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ถ้านักเรียนสามารถพัฒนาการอ่านได้ดี ก็จะสามารถนำการฝึกฝนวิธีอ่าน ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะนิสัยรักการอ่าน สำคัญต่อการแสวงหาความรู้

การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ เป็นงานวิจัยที่ทำกันมานานกว่า ๕๐ ปี トラバタที่มนุษย์จำเป็นต้องมีสังคมการสื่อสารกับพ่อแม่ก็เป็นสิ่งสำคัญ สื่อสิ่งพิมพ์เป็นบทความสั้นๆ ในวารสารซึ่งผู้วิจัยอ้างอิงการตรวจสอบเอกสารนำมาบรมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ – ประถมศึกษาปีที่ ๖ ตามความเหมาะสมของวัย โดยมีคำพูด ดังนี้

- T วันนี้ครูจะฝึกให้พวกเราการอ่าน(๑)(4)เรื่องที่จะฝึกนี้ครูลอกมาจากวารสารจึงอ่านง่าย(๒), (5)
ใครอ่านเก่งจะอ่านเป็นคนแรก(๓),(5)อ่านเฉพาะใจความที่เป็นตัวหนาสำคัญเพื่อให้จำได้ง่าย(๔),(4)
P นักเรียนหญิงอ่านบทความแรก(๕), (3);“หนูน้อยหย่อนวินัย เรื่องใหญ่ที่ต้องแก้”
T นักเรียนพูดพร้อมกัน ใครคือคนสำคัญ ฝึกวินัยให้เรา(๖),(4)
P พ่อแม่คือคนสำคัญที่สุดในการฝึกวินัยลูก(๗),(5)
T จำให้แม่นนะ มีในข้อสอบ ข้อแรกลักษณะ (๘), (4) อีกเรื่องหนึ่ง คือ ลักษณะของคนน่ารัก(๙),(4)
ใครอยากเป็นคนน่ารักบ้าง (๑๐),(4)
P หนูค่ะ ผมครับ (๑๑),(5), นักเรียนชาย ยื่นอ่านลักษณะคนน่ารัก ๙ ข้อ (๑๒),(3)
T ให้นักเรียนเลือกปฏิบัติ ๕ ข้อ เลือกข้อใดบ้าง (๑๓), (4)
P ข้อ ๑ ไม่เป็นคนอวดดี (๑๔),(5)
T ไม่อวดดีเป็นคนอย่างไร? (๑๕),(8)
P๓ อ่อนน้อมถ่อมตน (๑๖),(5), พูดพร้อมกัน นิยติน่ารักอ่อนน้อมตน (๑๗),(5) ข้อ ๒ เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน (๑๘) (6)
T อ่อนน้อมถ่อมตนเป็นคนอย่างไร (๑๙) (10)
P ๔ มีสัมมาคารวะ เคารพบนอบต่อพ่อแม่ ครูและผู้ใหญ่ (๒๐) (6)
P พูดพร้อมกันหนูจะฝึกนิสัยเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนกราบไหว้พ่อแม่ทุกวัน(๒๑) (3)
P ๒ อ่านข้อ ๓ พูดจาอ่อนหวาน (๒๒) (6)
T อ่อนหวานต้อง พูดความจริง พูดไพเราะ พูดมีประโยชน์ ถูกกาลเทศะ และพูดด้วยความเมตตา(๒๓) (6)
P๕ อ่านข้อ ๔ ความกตัญญูทวดเทวี (๒๔) (6)
T ข้อกตัญญูนี้สำคัญมากให้นักเรียนเขียนเรียงตามเรื่อง ความกตัญญูเป็นสมบัติของคนดี ๕ (4)
๑ หน้ากระดาษรายงาน (๒๖), (4)
(ตอนนี้ในห้องเรียนมีเด็กสองคนคุยกันที่นั่งติดหน้าต่างด้านหน้า คือ ได้ยินเสียงคุย)
T สมมติว่าห้องนี้ เรากำลังประชุมปรึกษาหารือกัน (๒๗),(5)
คนทำเสียงต้องลุกขึ้นยืนกล่าวคำขอโทษ (๒๘),(5)
ให้ทั้งสองคนกล่าวคำขอโทษพวกเราทั้งห้องนี้ ไม่ใช่ครูคนเดียว (๒๙) , (5)P๑ ยืนก้มตัวลง ยกมือพนมไหว้ พร้อมกล่าว ขอโทษครับ (๓๐), (3)

P๒ ยื่นหน้าเชิด กล่าว ขอโทษ (๓๑), (3)
 T การทำผิด รู้ว่าผิดแก้ตัวใหม่ได้ เรากำลังเรียนเรื่องวินัย (๓๒), (5)
 T เมื่อเขาขอโทษ เราก็ต้องให้อภัย (๓๓), (2)
 T อโหสิกรรมแล้วกัน ทุกคนพูดอโหสิ ไม่ผูกโกรธ (๓๔), (2)
 T ถามนักเรียนคนหนึ่งนั่งอยู่ใกล้ที่สุด ว่าครูให้เขียนเรียงความเรื่องอะไร (๓๕), (2)
 P ไม่รู้ (๓๖), (5)
 T เอ้า ไม่ได้จดไว้หรือ (๓๗), (2)
 T นักเรียนที่ตามครูทันจะได้โอกาส (๓๘), (4)
 คำว่า โอกาส หมายถึง ออกจากโรงเรียนนี้ ป.๖ (๓๙), (4)
 ก็จะเรียนต่อชั้น ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ จนถึงมหาวิทยาลัย (๔๐), (4)
 คนตามครูไม่ทันก็สอบตก (๔๑), (4)
 การสอบตกหมายถึง หหมดโอกาส (๔๒), (4) ออก ป.๖ ไปก็เรียนต่อชั้น ม.๑ ไม่ได้ (๔๓), (4)
 P นักเรียนหญิง (นั่งใกล้ซ้ายมือ ตรงข้ามกับเด็กชาย ที่ตอบไม่รู้) พูดว่า คุณครูขา จบ ป.๖ ไม่
 ต้องเรียนต่อ มีงานทำค่ะ (๔๔), (5)
 T งานอะไร (๔๕), (8)
 P งานก่อสร้างค่ะ ไม่ต้องใช้ความรู้สูง (๔๖), (5)
 T ไม่ใช่ความรู้สูง แลใช้แรงงานสูง (๔๗), (5)
 P (นักเรียนชายคนเดิมที่ตอบไม่รู้พูดขึ้นโดยไม่มีใครถาม) ถ้าออก ป.๖ ไปจะไม่เรียนต่อ(๔๘),
 (๕) จะเก็บเงินไว้แต่งงาน (๔๙), (5)
 T อ้อ ไม่เรียนต่อ คิดจะแต่งงานหรือ (๕๐), (8)
 โง่แบบนี้ใครจะเอาไปทำพันธุ์ (๕๑), (10) โง่โหมอ่านหนังสือไม่ออก (๕๒), (10)
 ครูไม่เคยว่าใครแรงแบบนี้ (๕๓), (10)
 T พวกเรา อยากโง่หรืออยากฉลาด (๕๔), (2)
 P อยากฉลาดครับ ค่ะ ยิ้มจนเห็นฟันทุกคน (๕๕), (2)
 T ครูจะถ่ายภาพ วันนี้ครูเตรียมกล้องมาด้วย (๕๖), (2) ,ครูจะถ่ายภาพไว้ (๕๗), (2)
 ใครอยากฉลาดยกมือขึ้น (๕๘), (2) นักเรียนยิ้มมีความสุข ครูสบายใจนะ (๕๙), (2)
 เลยถ่ายภาพไว้ เป็นสิ่งแสดงว่าเราเคยพบกัน (๖๐), (2) ,ถ่ายภาพแล้วทุกคนอยากฉลาด (๖๑), (2)
 พรุ่งนี้ตอนเที่ยงรีบทานข้าวกลางวัน (๖๒), (4)เราจะเรียนวิธีอ่านหนังสือให้ออก (๖๓), (4)
 ครูก็จะนัดนักเรียน ป.๔ อ่านหนังสือไม่ออก ประมาณ ๔-๕ คน ไว้ (๖๔), (4)
 วันนี้เราได้ความรู้ไปปฏิบัติ ๔ เรื่อง อะไรบ้าง (๖๕), (8)

P พูดพร้อมกัน ๑. ไม่อวดดี ๒. อ่อนน้อมถ่อมตน ๓. พูดไพเราะ ๔. กตัญญูทวดที่ต่อพ่อแม่ (๖๖) (5)

T จบแค่นี้ละ กลับไปห้องเรียนได้แล้ว (๖๗), (4)

P ขอบคุณครับ/ค่ะ คุณครู (๖๘) (2)

T จ๊ะ สวัสดิ์ ห้องนี้เป็นห้องผู้อำนวยการ (๖๙), (2) ,แม้ท่านไม่อยู่ก็ต้องมีระเบียบวินัย (๗๐) , (2) เดินอย่างสงบ กลับไปห้องเรียน (๗๑), (2)

P นักเรียนหญิง คุณครูค่ะ ผ.อ. ไปไหน? (๗๒), (9), หนูไม่เคยเห็นเลยค่ะ (๗๓) , (9)

T ผ.อ. ทำงานหนักมาก (๗๔), (4)]โรงเรียนเราน้ำฝนท่วม (๗๕) , (4) ท่านไปหาเงินมาสร้างโรงเรียน (๗๖), (4) ใหม่ให้พวกเรา ดีไหม (๗๗) , (9)] P .ดีค่ะ (๗๘) , (๓)

T เอาละ สวัสดิ์จ๊ะ (๗๙), (3)

ตัวอย่างที่ ๒ ผู้วิจัยได้ให้คำปรึกษากับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เป็นเด็กผู้ชาย กลุ่มแฝดผู้พี่ ของเด็กนักเรียนชั้น ป.๕ ที่ผู้วิจัยยกตัวอย่างมาแล้ว เด็กคนนี้อ่านหนังสือไม่ออก จึงมาเรียนการอ่าน ดังตัวอย่างการสนทนาต่อไปนี้

T วันนี้เอาหนังสืออะไรมาให้ครูดู (๑), (8) ที่ว่าอ่านไม่ออก

P๑ สังคมศึกษา (๒) , (6)

T ทำไมตอบไม่ถูกเลย ในหนังสือ (๓) , (8)

P เพราะอ่านไม่ออกจึงตอบผิด (๔) (5)

T วันนี้ครูนำนิทานชาดกมาให้เรียน (๕) , (6) , เรื่องนกหัวขวานกับราชสีห์ (๖) , (6) , ราชสีห์ มีลักษณะตะกระตะกราม (๗) , (6)] กินสัตว์อื่นเลยกระดูกติดคอ (๘) , (6) , พอคืนนกหัวขวานอยู่บนต้นไม้ เห็นเข้า (๙) (6) , จึงพูดกับราชสีห์ว่าอย่างไร (๑๐), (8)

T ให้นักเรียนแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม (๑๑), (4) เอาผู้ชายเป็นราชสีห์ (๑๒), (4) ผู้หญิงเป็นนกหัวขวาน (๑๓), (4) ให้นักหัวขวานถามราชสีห์ (๑๔), (4)

P เพื่อนเป็นอะไรไปเล่า (๑๕) , (8)

P เด็กแฝดอ้าปากกว้าง ตอบ กระดูกติดคอจ๊ะ (๑๖) (5)

T ดีมาก ถูกต้อง ราชสีห์กับนกหัวขวานพูดกันได้ (๑๗) , (3) นกหัวขวานก็เอาไม้ไปถ่างปาก ราชสีห์ไว้ (๑๘) , (6) เมื่อคาบกระดูกให้แล้ว ก็บินจากไป (๑๙), (6) , อยู่มาวันหนึ่ง นกหัวขวานก็เห็นราชสีห์จับเนื้อมากิน (๒๐) , (6) , จึงเข้าไปถามแต่ราชสีห์ปฏิเสธ (๒๑) , (6)

เรื่องนี้สอนใจ เรื่องอะไร (๒๒) , (8)

P เรื่องความกตัญญูทวดที่ (๒๓) (5)

- T ลำคัญใหม่เรื่องนี้ มีสองภาษา ใครอยากเรียนภาษาอังกฤษก็ได้อ่านใหม่ๆ (๒๔), (8)
 แต่วันนี้หนังสือสรุปว่า (๒๕), (5), สอนใจ เด็กๆทุกคนรู้จักห่วงใยสุขภาพ (๒๖), (5)
 ไม่ทานอาหารแบบตะกตะ (๒๗), (5), ฝึกให้กตัญญูต่อพ่อแม่ (๒๘), (5) ตอนนี้เราจะกตัญญูด้วย
 การหลับตาทำสมาธิกัน (๒๙), (5), สมาธิ หลับตา สบายๆ ๕ นาที (๓๐), (4)
 T เอาละนักเรียนทำใจสงบก็จะอ่านและจำได้ง่าย (๓๑), (5),
 ทบทวนสิ่งที่ได้จากการเรียนชาดกนี้ (๓๒), (5)
 นักเรียน ๑๐ คน พุดพร้อมกัน (๓๓), (3)
 ๑. ไม่ตะกตะในการทานอาหาร (๓๔), (3)
 ๒. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้มีคุณแก่เรา (๓๕), (3)
 ๓. นั่งสมาธิให้ใจสงบ ทำให้เรียนเก่ง (๓๖), (3)

ตัวอย่างการอบรมโดยใช้ชาดกนี้ ก็มีนักวิจัยหลายท่านใช้ชาดกในการอบรมจริยธรรม
 เด็กผู้ชายคนที่อ่านหนังสือไม่ออก การตอบความรู้ความเข้าใจจริยธรรมในสังคาลสูตร อยู่ใน
 ระดับ ๑ คำตอบหลังการทดลอง ระดับ ๓ พฤติกรรมจริยธรรมระดับ ๑ เด็กชายคนนี้มีลักษณะ
 ก้าวร้าวประจำตัว สังเกตได้ในวันหนึ่ง เขาเล็ดลอดเข้ามาในเวลาอบรม ชั้น ป.๒ มาชกหน้า
 นักเรียนชั้น ป.๒ ถูกเข้ตา บวมปูด ถามว่าเกิดอะไรขึ้น

- P เด็กก้าวร้าวตอบว่า มันขโมยเงินผม
 T เราเก็บเงินไว้ไหน
 P เงินอยู่ที่บ้าน เขาชี้ขึ้นไปบนบ้านผม ขโมยเงินไป ๔๐ บาท ผมเห็น
 T แล้วมาชกคนอื่น ถูกไหม โน่นไปฟ้องตำรวจ ออกไปจากห้องนี้
 นี่ก็เป็นความจำเป็น ต้องจัดการให้สงบ

ตัวอย่างที่ ๓ เป็นเด็กหญิง เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ขาดโรงเรียนเกิน ๑๕ วัน
 ครูประจำชั้นไม่ติดตาม เพื่อนๆ บอกว่า หมดสิทธิ์สอบแล้ว

- T เป็นไง หนูขาดเรียนจนหมดสิทธิ์สอบ (๑) (8)
 P ใครบอกคุณครูคะ (๒) (8)
 T ครูไปที่ห้อง ป.๖ ไม่เคยเจอเลย (๓) (5), ไปไหนมา (๔), (8)
 P หนูป่วยค่ะ (๕) (5)
 T ป่วยเป็นอะไร (๖) (8)

P ใจหัดใหญ่คะ (๗),(5)

T เวลาป่วยนอนอยู่บ้าน หรือไปหาหมอ (๘),(8)

P ไปหาหมอคะ (๙),(5)

T ไปขอใบรับรองแพทย์มาได้ไหม (๑๐),(8)

P ได้คะ (๑๑), (3)

วันรุ่งขึ้น เดินไปพบเด็กคนหนึ่งที่ห้องอีก

T ว่าไงเอาใบรับรองแพทย์มาให้โรงเรียนหรือยัง (๑๒),(8)

P ให้แล้วคะ ให้ครูประจำชั้น (๑๓), (5)

T แล้วคุณครูว่าอย่างไร (๑๔) ,(8)

P ไม่เป็นไรคะ (๑๕), (5)

T แล้วผู้ปกครองหนู ชื่อ มะนิ สังข์อ่ำ (๑๖),(2)

P ค่ะ เป็นยาย หนูอยู่กับยายตั้งแต่เกิด (๑๗), (6)

T แม่ไม่ได้อยู่ด้วยหรือ (๑๘) ,(2)

P แม่อยู่ที่อื่น (๑๙) ,(6)

T แม่เคยมาเยี่ยมยายแล้วพบหนูไหม (๒๐), (2)

P เมื่อก่อนเคย เคยวันนี้ไม่มาแล้ว (๒๑) ,(6)

T หนูเคยคิดไปหาแม่ไหม (๒๒) ,(2)

P ไม่คิด หนูอยู่กับยาย มีความสุข (๒๓) ,(5)

T เราก็ต้องรักยายให้มากๆ (๒๔) ,(4)

P ค่ะ (๒๕) ,(3)

T ยายให้สตางค์มาวันละเท่าไร (๒๖) ,(2)

P ๒๕ บาทคะ (๒๗) ,(5)

T ทานข้าวคูปองหรือเปล่า (๒๘) ,(2)

P เปล่าคะ (๒๙),(5)

P หนูเหลือเงินวันละ ๕ บาท (๓๐) ,(1)

ตอนเย็นวันเดียวกันนักเรียนรายนี้มาส่งงาน เธอบอกกับข้าพเจ้าว่า

P มะนิ สังข์อ่ำ เป็นแม่หนูคะ (๓๑), (5)

T อ้าว เมื่อเช้าบอกเป็นยาย ตอนบ่ายบอกเป็นแม่ เอาอะไรกันแน่ (๓๒) ,(8)

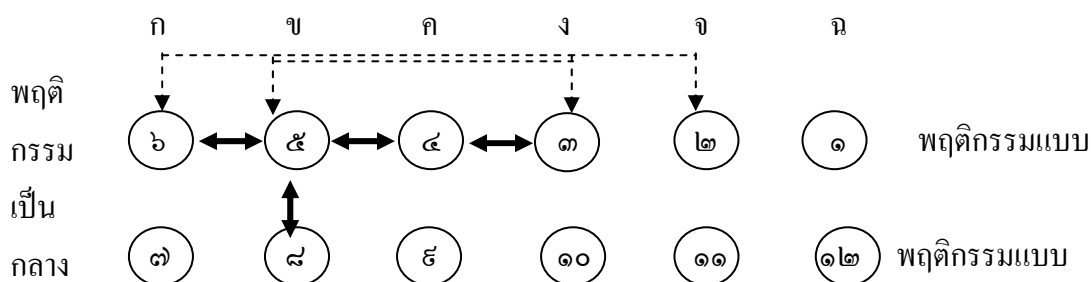
P หนูเรียกยายว่า แม่ ค่ะ(๓๓) ,(5)

ตัวอย่างการสนทนาเพื่อให้เด็กได้ปรับตัว หันมาตั้งใจเรียนหนังสือ และได้เป็นคนดี รักชาติที่เลี้ยงดู และรักแม่ผู้ให้กำเนิด แต่เด็กไม่กล่าวถึงพ่อ จึงไม่ได้ถามเรื่องนี้ เพราะเด็กขี้นัยน ยายเป็นแม่ ตาเป็นพ่อ มีความสุข

ข) แผนภาพตัวอย่างปฏิสัมพันธ์ในการให้คำปรึกษา

ผลของปฏิสัมพันธ์ในการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม ตลอดระยะเวลา ๕ เดือน และแบบรายบุคคลกับนักเรียน ๒๐ คน ได้นำมาวิเคราะห์พฤติกรรมทางสังคม ๑๒ ประเภท ดังแสดงในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ ๑ การอบรม เรื่อง การมีระเบียบวินัย และการเป็นคนน่ารัก พฤติกรรมที่วิเคราะห์ จากการพูดคุยระหว่าง ผู้วิจัย กับนักเรียน มีความเชื่อมั่นในการวิเคราะห์ ๐.๘๖

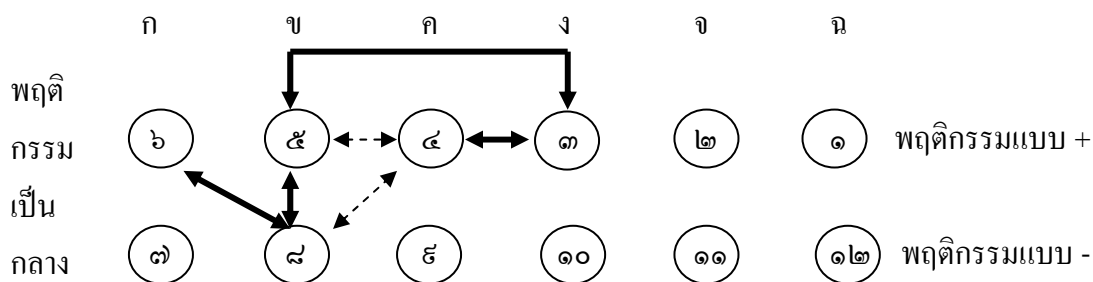
๑) การประเมินในการให้คำปรึกษา มีพฤติกรรมเป็นกลาง ๔ ประเภท คือ ๔, ๕, ๖, ๘, แสดงถูกศรหนัก

๒) การสนทนาที่ใช้น้อย ใช้ถูกศรประในพฤติกรรมแบบบวก ๒ ประเภท คือ ๒, ๓

๓) ลักษณะของการให้คำปรึกษา ระหว่างการสนทนา พฤติกรรมเป็นกลาง ดังนี้
 ประเภทที่ ๔ การให้ความรู้ในหลักปฏิบัติ ทุกคนมีอิสระในการตอบ
 ประเภทที่ ๕ การวิเคราะห์ แสดงความรู้สึที่มุ่งมั่นของตนเอง
 ประเภทที่ ๖ การให้ความรู้ในการปรับตัว ให้เกิดข้อตกลงที่ชัดเจนในการเข้าร่วมกิจกรรม

ประเภทที่ ๘ เป็นการประเมินค่าด้วยความเห็นของตน สื่อสารให้เข้าใจตรงกัน
 พฤติกรรมแบบบวก ประเภทที่ ๒ ความยืดหยุ่น ความสุขในการพูดคุย

ตัวอย่างที่ ๒ การอบรม เรื่องความกตัญญู มีพฤติกรรมที่วิเคราะห์ ๒ ประเภท คือ ประเภทเป็นกลาง และประเภทพฤติกรรมบวก การวิเคราะห์ความเชื่อมั่น ๐.๕๔

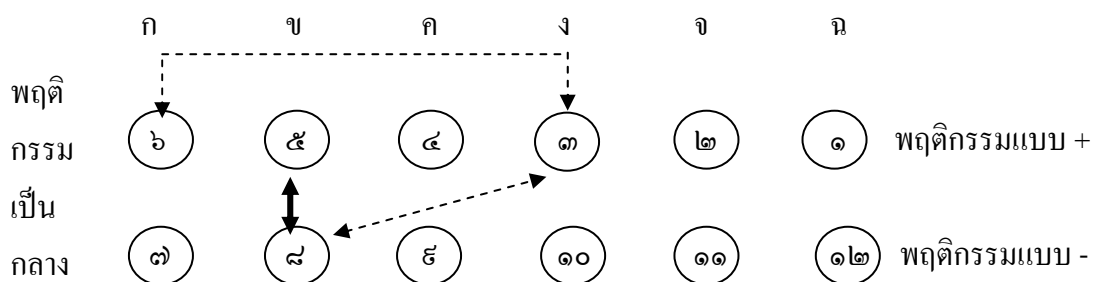

๑. การประเมินปฏิสัมพันธ์ มีลักษณะธรรมชาติ คล้ายกับแบบตัวอย่างที่ ๑ คือ มีพฤติกรรมเป็นกลาง แต่พฤติกรรมแบบบวก ๕ และ ๓ เพิ่มขึ้น

๒. การสนทนาระหว่างผู้เรียน ในเรื่อง ชาดกนกหัวขวานกับราชสีห์ แบ่งกลุ่มให้นักเรียนแสดงบทบาทของพฤติกรรม จึงทำให้มีความเห็นร่วมกันที่ดี

๓. การให้คำปรึกษานี้ คือ ช่วยให้นักเรียนอ่านหนังสือออกแบบธรรมชาติและได้ผลดี เมื่อนักเรียนในกรณีเป้าหมาย ๑ คน ในกลุ่มนี้สอบคุณธรรม ก่อนทดลอง อ่านหนังสือไม่ออก ได้ระดับ ๑ หลังทดลอง อ่านหนังสือออก คะแนนระดับ ๓

ตัวอย่างที่ ๓ การให้คำปรึกษารายบุคคล เรื่อง การสร้างสัมมาทิฐิ เหตุการณ์นักเรียนขาดเรียนเกินกำหนด ๒๐ % ให้ปรับพฤติกรรมใหม่ คิดใหม่ทำใหม่ วิเคราะห์ความเชื่อมั่น ๑.๐๗

๔) ผลของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ได้พบผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ที่กำหนดไว้ ๓ ประการ ดังนี้ คือ

๑. เพื่อศึกษาประยุกต์หลักธรรมในสังคาลสูตร ให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่
๒. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสัมมาทิฐิของเยาวชน
๓. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการให้คำปรึกษาจริยธรรมแก่พ่อแม่ลูกดีขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ได้จัดอบรมจริยธรรมกับนักเรียนวัย ๘-๑๒ ปี มีจำนวน ๑๑๕ คน เป็นเวลา ๖ เดือน ระหว่างเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๕ และกำหนดกิจกรรมให้นักเรียนปฏิบัติความกตัญญูคุณที่ต่อพ่อแม่ ๒ กิจกรรม คือ การให้นักเรียนกราบเท้าพ่อแม่ทุกคืน และนั่งสมาธิก่อนนอนทุกคืน ครั้งละอย่างน้อย ๑๐ นาที ตลอดจนสอนมารยาทที่พึงประสงค์ การขอโทษ ขอบคุณ ก่อนทดลองนักเรียนพูดไม่เป็น เข้ามาอบรมจริยธรรมครั้งแรกมีพูดคำหยาบรังเกกกัน การอบรมค่อนข้างเคร่งครัดมากในเรื่องระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความประหยัด เพื่อให้พ่อแม่สังเกตความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของลูก

จากนั้นจึงส่งแบบทดสอบก่อนทดลองไปให้พ่อแม่ โดยนักเรียนกลับบ้านเอาไปให้พ่อแม่ตอบ ได้ประชากรผู้สนใจ ที่นำมาสู่การทดสอบสมมติฐานข้อ ๑ จำนวน ๑๑๘ คน ผลการทดลองสรุปได้ว่าคะแนนความรู้คุณธรรมของพ่อแม่ที่มีพื้นฐานทางครอบครัวต่างกันในช่วงเริ่มทดลอง ไม่มีความแตกต่างกัน แต่การจัดระดับของความรู้คุณธรรม หลังทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

การประยุกต์หลักธรรมในสังคาลสูตร มอบแก่ผู้ปกครองได้อบรมจริยธรรมแก่นักเรียนแล้ว เพื่อให้ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองได้ จึงทำให้วิเคราะห์ผลได้จากสมมติฐานข้อ ๒ หลังการทดลองพบว่าผู้ปกครองที่มีระดับคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกัน จะทำให้ลูกมีพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงสามารถสรุปวัตถุประสงค์ข้อ ๑ ได้ว่า การประยุกต์หลักธรรมในสังคาลสูตรไปสู่พ่อแม่ลูกได้ผล เพราะมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

วัตถุประสงค์ข้อ ๒ อบรมนักเรียนให้มีสัมมาทิฐิด้านจริยธรรม โดยให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มย่อย เริ่มต้นโดยใช้บัญชีรายชื่อให้ครูประจำชั้นเรียกเด็กตามรายชื่อ ตามเวลาที่ได้อบรมต่อมานักเรียนก็รู้ว่า เวลาอันมีค่า คือ ลงมาร่วมกันเรียนรู้จริยธรรมความประพฤติ การปรับตัวมีสัมมาทิฐิ นักเรียนจะเดินลงมาเข้าคิวรอตรงเท้าทางเป็นระเบียบ เพื่อนั่งประจำที่อย่างสุภาพ ในการอบรมจะแสดงความ

คิดเห็นอย่างถูกต้องจากข้อมูลปฏิสัมพันธ์ด้านการสนทนา พบว่าพฤติกรรมลักษณะเคยสมาธิสั้น เป็นมีความมุ่งมั่น รู้จักประเมินค่าตนเอง และทุกคนยิ้มแย้ม แจ่มใส คนที่อ่านหนังสือไม่ออกก็อ่านหนังสือได้ดีขึ้นมา

วัตถุประสงค์ข้อ๑ เมื่ออบรมจริยธรรมแก่นักเรียนจนถึงเวลาต้องทดสอบหลังทดลอง ปรากฏผลว่า มีพ่อแม่และนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่จะต้องให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล ผู้ที่มีระดับความรู้หลักธรรมระดับ ๑, ๒ จำนวน ๑๗ คน ที่เต็มใจเข้าร่วมโครงการ ระดับคุณธรรมจริยธรรม ไม่แตกต่างกัน แต่ลูกที่เต็มใจร่วมโครงการ มีระดับคุณธรรมจริยธรรมดีขึ้น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ การที่จะกระตุ้นให้พ่อแม่จริยธรรมระดับ ๒,๑ มารับการอบรม เป็นการยาก แต่นักเรียนพบว่า มีความกระตือรือร้นที่อยากเรียนรู้ โดยวิดิพยายามอ่านหนังสือให้ออก การฝึกให้นักเรียนมีอิทธิบาท ๔ นักเรียนมีใจจดจ่อกับงานมากขึ้น นอกจากอบรมแล้ว มีแบบทดสอบ ด้านอิทธิบาท๔ ในการทำงานค่าเฉลี่ย = ๔.๐๑๔๑ และ S.D.=๐.๗๖๒๕ พิจารณาถึงเกณฑ์ สมศ. ความสามารถเพื่อประเมินผล สอดคล้องกับ ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบห้าประการของบุคลิกภาพ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ สรุปว่า ฉันทะ เป็นจุดเริ่มต้นของการมีอิทธิบาท ๔ ในการทำงาน วิริยะ จิตตะ วิมังสา จะเป็นกระบวนการพัฒนามาพร้อมๆกัน นักเรียนในโครงการวิจัย ได้เริ่มต้นวางวิถีปฏิบัติ ให้มีใจรักในการทำงานและมุ่งมั่นในความสำเร็จ แบบสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยเคยต้องอ่านชื่อแจก นักเรียนก็จะมาพบ และขอไปทำเอง เพื่อทดสอบความเพียรพยายาม และมีใจจดจ่อ ก็พอใจที่นักเรียนมาของานทำ ด้วยความสมัครใจของตนเอง

การให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่และลูกเป็นรายบุคคลจำนวน ๑๗ คน ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า คะแนนก่อนและหลังรับการปรึกษาความรู้ความเข้าใจหลักธรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ระดับคุณธรรมจริยธรรมของลูก ๑๗ คนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ความแตกต่างทางสถิติในเชิงปริมาณ ในสมมติฐานข้อ ๓ และข้อ๔ ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้อ๑ คือ ประสิทธิภาพของการให้คำปรึกษาจริยธรรมแก่พ่อแม่ ลูก จำนวน ๑๗ ครอบครัวปรับความรู้หลักธรรมส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๕.๖๔ นำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ความพึงพอใจต่อการรับคำปรึกษา พอใจมากร้อยละ ๕๐.๖๔๓ พอใจปานกลางร้อยละ ๔๑.๖๔๓ ความประพฤติกของลูก ดีขึ้นมากร้อยละ ๕๕.๒๔ แต่ที่เอาแต่ใจตัวเองคือร้อยละ ๔๒.๗๗ การนำหลักสังคาลสูตรไปอบรมลูก ผู้ปกครองเข้าใจดี ร้อยละ ๖๕.๓๘๔ ไม่เข้าใจร้อยละ ๓๔.๖๑๕ ผลที่ดีต่อการสร้างครอบครัวอบอุ่น ร้อยละ ๘๔.๔๑ ทำไม่ต้องการศึกษาความรู้หลักธรรมในการเลี้ยงลูกที่ดี ผู้ตอบมีเหตุผล ร้อย ๕๐.๕๐ และมีการเตรียมตัวเพื่อมอบโอกาสในการศึกษาเล่า

เรียนแก่ลูกมีความมุ่งหวังร้อยละ ๕๔.๒๘ ความประพฤติเอาแต่ใจตัวเองของลูกร้อยละ ๔๒.๗๗ และ
ผู้ปกครองไม่เข้าใจหลักธรรมในสังคัลกสูตร ร้อยละ ๓๔.๖๑๕ เป็นปัญหาสำคัญในสังคมไทย

การวิจัยนี้ได้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมาก โดยเฉพาะพ่อแม่เข้าใจบทบาทของตนเองในการดูแลลูก
ให้เป็นพลเมืองดีของสังคม และเห็นคุณค่าของหลักธรรม ทำให้ลูกประพฤติตนดี ผู้ปกครองเปลี่ยนเจตคติ
จากการมองเห็น ลูกคือร้อน เอาแต่ใจตนเอง มาสู่ความเป็นกัลยาณมิตรในครอบครัว งานวิจัยนี้ทำที่โรงเรียน
เป็นเวลา ๖ เดือน เป็นเวลาสั้น ๆ การเปลี่ยนแปลงนิสัย ความเคยชิน บุคลิกภาพ เป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจ การนำ
หลักธรรมประยุกต์พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชนิพนธ์พระราชนิพนธ์ด้านคุณธรรม
จริยธรรมได้นำมาให้นักเรียนและพ่อแม่ ด้วยความมีใจร่วมในความจงรักภักดี จึงทำให้เจตคติ
ของผู้ปกครองและนักเรียนอยู่ทางสายกลาง และเป็นประโยชน์ต่อการให้ข้อมูลในการวิจัย

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง การนำหลักธรรมในสังคาลสูตรมาใช้ให้คำปรึกษา แก่พ่อแม่ สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๑.การประยุกต์หลักธรรมในสังคาลสูตรให้คำปรึกษาพ่อแม่พบว่าความสัมพันธ์ของคะแนนแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจหลักธรรม หลังทดลองของผู้ปกครอง และนักเรียน จำนวน ๑๑๘ คู่ มีความสัมพันธ์ในทางบวก (ตารางที่ ๑๖) ค่าสหสัมพันธ์คะแนนของผู้ปกครอง $r = .๓๕๕^*$ ค่าสหสัมพันธ์คะแนนของนักเรียน $r = .๓๒๕^*$ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ความเชื่อมั่นได้ ๕๕ %

๒. ความร่วมมือของผู้ปกครองต่างกัน พบว่ามีผลการทดลองทั้งก่อนและหลังแตกต่างกัน คือ ก่อนทดลอง คะแนนเฉลี่ย = ๒๓.๔๓๕ S.D. = ๕.๘๖๒๘ หลังทดลอง ค่าเฉลี่ย = ๒๗.๖๘๓ S.D. = ๖.๕๗๔๗ (ตารางที่ ๑๘) ความแตกต่างนี้มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ (ตารางที่ ๑๙) ค่าที = ๕.๐๖๓* ก่อนทดลอง และค่าที = ๕.๑๕๔* หลังทดลอง

๓. นักเรียนที่มีวัยแตกต่างกัน พบว่าอายุ ๘-๙ ปี และ อายุ ๑๐-๑๒ ปี มีคะแนนคุณธรรมจริยธรรมหลังทดลอง แตกต่างกัน วัย ๘-๙ ปี มีค่าเฉลี่ย = ๒๓.๕๑๐๖ S.D. = ๗.๑๐๑๘ ส่วนวัย ๑๐-๑๒ ปี ค่าเฉลี่ย = ๒๗.๒๒๕๔ S.D. = ๗.๒๓๑๘ ความแตกต่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ (ตารางที่ ๑๙) ค่าที = ๕.๐๖๒**

๔. การวิเคราะห์สมมุติฐานของการวิจัย ๔ ข้อ พบว่าพ่อแม่และลูก ๑๑๘ คู่ ตามสมมุติฐานข้อที่ ๑ พื้นฐานครอบครัวของผู้ปกครองไม่แตกต่างกัน แต่ระดับจริยธรรมของผู้ปกครองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ค่าที = ๓.๘๕๖** (ตารางที่ ๑๙) สมมุติฐานข้อที่ ๒ สรุปได้ว่า ผู้ปกครองที่มีระดับคุณธรรมแตกต่างกัน ทำให้ลูกมีระดับคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันด้วย ระดับคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ปกครอง และลูก มีความสัมพันธ์ในทางบวก หมายความว่า ถ้าพ่อแม่ มีระดับคุณธรรมที่ดีลูกจะมีระดับคุณธรรมดีด้วย เมื่อ ค่า $F = ๔.๒๘๑^*$ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ระดับคุณธรรมจริยธรรม

ผู้ปกครองไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านจริยธรรมของลูก (ตารางที่ ๔๐) พ่อแม่และลูก ๘๒ คู่ สมมุติฐานข้อที่ ๓ ผู้ปกครองและนักเรียน ที่เข้าร่วมโครงการ ๘๒ คู่ ระดับคุณธรรม จริยธรรมไม่แตกต่างกัน หมายความว่าการศึกษาไม่ชัดเจน ส่วนลูกที่เต็มใจเข้าร่วมโครงการ มีระดับคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันระหว่าง ก่อนทดลองและหลังทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๑ ค่าที่ $= ๕.๕๘๓^{**}$ (ตารางที่ ๔๑) และยังพบว่า ระดับคุณธรรมจริยธรรมของพ่อแม่ และ ระดับคุณธรรมจริยธรรม ของลูก มีความสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๕. ผู้ปกครองที่ร่วมโครงการวิจัย จำนวน ๑๗ คน เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการให้คำปรึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อ ๓ เป็นกรณีศึกษา พบว่า คะแนนสัมภาษณ์ก่อนทดลองและหลังทดลองแตกต่างกัน (ตารางที่ ๔๒) ค่าที่ $= ๔.๖๕๕$ และนักเรียนมีผลการทดลองความแตกต่างด้านคุณธรรม ค่าที่ $= ๗.๕๐๐$ แต่คะแนนสัมภาษณ์ ไม่สัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมจริยธรรมของลูก นอกจากนั้นนักเรียน ๘๒ คน ที่อยู่ในโครงการให้คำปรึกษา ระดับคุณธรรมจริยธรรมของพ่อแม่ และลูก มีความสัมพันธ์ในทางบวก โดยค่าสหสัมพันธ์ $r = .๕๕๒$ ของลูก $r = .๔๐๑$ (ตารางที่ ๔๑) ระดับความรู้คุณธรรมจริยธรรมของพ่อแม่ ไม่สัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมด้านจริยธรรมของลูกพิจารณาข้อมูลพื้นฐานของพ่อแม่ซึ่งมีอาชีพฐานะทางเศรษฐกิจ(ตารางที่ ๖)ส่วนใหญ่ ๗๗.๕ % เป็นงานที่ต้องใช้แรงงาน แต่ละครอบครัวมีลูกน้อยกว่า ๓ คนเป็นส่วนมากร้อยละ ๘๕.๓ โครงการให้คำปรึกษาด้านจริยธรรมผู้ปกครองมีความคิดเห็นที่ดี แต่มีเงื่อนไขเรื่องเวลาในการทำงานอาชีพ มีความประสงค์ให้ลูกเป็นผู้เข้าร่วมจึงเกิดการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มย่อย ขึ้นในกระบวนการสร้างสัมมาทิฐิของเยาวชน

๖. การสังเกตพฤติกรรมจริยธรรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (ภาคผนวก ก.) ประกอบด้วยเนื้อหาด้านจริยธรรม ๓ ตอน คือ การระชมรม ปัญญาธรรม และ สามัคคีธรรม นักเรียนตอบแบบสอบถาม ๑๑๘ คน ผลวิจัยพบว่า เด็กหญิงมีพฤติกรรมจริยธรรมแตกต่างจากเด็กชายและเด็กหญิงวัย ๑๐-๑๒ ปี มีพฤติกรรมจริยธรรมดีกว่าเด็กหญิงอายุ ๘-๙ ปี ใน ๕ เรื่อง ได้แก่ เรื่องคุณค่าในการทำมาหากิน การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และแม่เป็นบุคคลต้นแบบน้ำใจงาม ส่วนการประเมินค่าความเชื่อมั่นในตน หน้าที่ของมนุษย์ ลักษณะคนดี เด็กหญิงมีคะแนนสูงกว่าเด็กชาย และเด็กหญิงวัย ๑๐-๑๒ ปี สูงกว่าเด็กหญิงวัย ๘-๙ ปี นอกจากนั้นพบว่า คะแนนพฤติกรรมจริยธรรมของพ่อแม่และลูกมีความสัมพันธ์ทางบวก เฉพาะในกลุ่มตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ (ตารางที่ ๓๖) พ่อแม่ และลูกมีคะแนนพฤติกรรมจริยธรรม ทั้ง ๓ ตอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ (ตารางที่ ๓๗) ซึ่งเป็นผลที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการให้คำปรึกษา

และคุณภาพความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย สรุปว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษา ประยุกต์หลักธรรมในสังคาลสูตร ให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่ เชื่อมั่นได้ในทางสถิติ ๕%

๓. วัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ ๒ ข้อมูล แบบสอบถามพฤติกรรมจริยธรรม ทางปัญญาธรรม พบว่า คำถาม ๘ ข้อ ในเรื่องความเชื่อมั่นในตน ความเชื่อมั่นในการเลี้ยงลูกเป็นคนดี หน้าที่ของมนุษย์ การปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะ ประโยชน์ของการประพฤติธรรม การสร้างปัญญาธรรม และการปฏิบัติให้ลูกเก่งและดี รวมปัญญาธรรม ของพ่อแม่และลูกในครอบครัว ค่าเฉลี่ย = ๔.๔๒๘๒ และ ๔.๐๕๕๗ ตามลำดับ ปัญญาธรรม หรือ สัมมาทิฐิ ของพ่อแม่ และลูก มีทิศทางบวก (ตารางที่ ๓๔) สรุปได้ว่า การสร้างสัมมาทิฐิของนักเรียนจำนวน ๕๒ คน ได้รับคำปรึกษา บรรลุวัตถุประสงค์ข้อ ๒ เป็นอย่างดี มีความเชื่อมั่น ประเมินผ่านเกณฑ์มาตรฐานแม้วัยเด็กความคิดเห็นที่ถูกต้อง มุมมองด้านปัญญาธรรมไม่แตกต่างจากพ่อแม่

๔. การประเมินพฤติกรรมสัมมาทิฐิของนักเรียนอยู่ในระดับดี บุคลิกภาพที่พึงประสงค์ ในกระบวนการสร้างสัมมาทิฐิแก่เยาวชน ๕ ประการ คือ ความคิดเห็นของตนเอง ในทิศทางเป็นบวก กิริยามารยาทยิ้มแย้ม แจ่มใส วาจาไพเราะ เป็นประโยชน์ตน ควบคุมตนเองได้ เป็นคนตรงต่อเวลา มีความพร้อมในการอ่าน ฟัง และรับรู้อย่างตั้งใจ พฤติกรรมเหล่านี้ จะสามารถพัฒนาเยาวชนไปสู่คนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ และถ้าได้ฝึกสมาธิเบื้องต้น ในกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธอย่างปฏิบัติดี มีสมาธิในการเล่าเรียนก็จะทำให้มีความฉลาดทางปัญญาพ่อแม่ที่มีระดับคุณธรรมต่ำเมื่อได้รับคำปรึกษา คำตอบที่รวบรวมได้หลังทดลอง มีประเด็นชัดเจนดีขึ้นโดยเฉพาะแนวคิดในการนำหลักธรรมสังคาลสูตรไปใช้อบรมลูกให้เป็นคนดีของสังคม ในด้านความมีน้ำใจ การมีวินัยในตน การมุ่งมั่นในการทำ ความดี (ตารางที่ ๔๔) ทั้งนี้การปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนขณะให้คำปรึกษา พบว่านักเรียนมีความฉลาดทางอารมณ์

๕.ประสิทธิภาพการให้คำปรึกษาจริยธรรมแก่พ่อแม่ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ พบว่าคุณลักษณะคนดีตามหลักธรรมในสังคาลสูตร ผู้ปกครองและนักเรียนมีความเข้าใจหลักธรรม พฤติกรรมของนักเรียนเป็นไปในทางบวก ก่อนข้างดี มีความแตกต่างระหว่างวัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ความรู้เรื่องการละกรรมกิเลส และการรักษาศีล ๕ นักเรียน วัย ๑๐-๑๒ ปี มีความรู้ดีกว่า วัย ๘-๙ ปี ความกตัญญูต่อบุคคลที่พ่อแม่ ระดับต่ำ ค่าเฉลี่ย=๒.๓๒๗๖ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. =๑.๗๑๘๓ กิจกรรมที่นักเรียนต้องปฏิบัติจนเป็นกิจนิสัย ได้แก่ การกราบเท้าพ่อแม่ก่อนนอน นักเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติได้มีการตอบสนอง

ที่พึงพอใจ มีนักเรียนส่วนน้อยที่ไม่สามารถทำได้ ด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ พ่อแม่ทำงาน กลับบ้านดึกไปนักเรียนนอนหลับแล้ว และบางคนตอบว่ารู้สึกเงินจึงไม่ได้ทำ การอบรม สัมมาทิฐิมุ่งชี้ทางให้นักเรียนรู้ว่าพ่อแม่มีคุณ ไม่เพียงแต่ให้เราเกิดมาพ่อแม่คือครูคนแรก ในชีวิตของลูก ได้ชี้ให้นักเรียนทำตัวเป็นคนน่ารัก ส่งเสริมความกตัญญูทวดที่ต่อพ่อแม่ มี กิจกรรมทำสมาธิก่อนนอน วันละ ๑๐ นาทีทุกคืน พร้อมกับแผ่เมตตาขณะใจสงบ นักเรียน ส่วนน้อยที่มีประสบการณ์ที่เกิดความสุขมาแล้วให้ฟัง ส่วนใหญ่มีสมาธิในการทำงานร่วม กิจกรรมอบรมดีขึ้น ความมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกันดีขึ้น

๑๐. การตอบสนองเหตุการณ์พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมพบว่าพฤติกรรมด้านจริยธรรม ทางการระงับธรรมในสังคมไทย โดยมุ่งเน้นความจงรักภักดี ถ้ามองเกี่ยวกับการติดตามข่าวใน พระราชสำนัก ส่วนใหญ่ผู้ปกครอง และนักเรียนสนใจสื่อโทรทัศน์มากกว่าการฟังวิทยุและ การอ่านหนังสือพิมพ์น้อยที่สุด การวิจัยครั้งนี้พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ระดับช่วงชั้นที่ ๑ อ่านหนังสือไม่ออก ส่วนช่วงชั้นที่ ๒ มีเป็นส่วนน้อยที่อ่านไม่ออก การแก้ปัญหา คือ ได้นำ นิทานชาดก ประกอบภาพ ให้นักเรียนพูดตามบทด้วยคำพูดของตนเอง นักเรียนเริ่มรักการอ่าน สามารถตอบแบบสอบถามได้ โดยไม่ต้องอ่านให้ฟัง ทำให้ระดับคุณธรรมหลังทดลอง แตกต่าง มีความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของการให้คำปรึกษาจริยธรรม พบว่าค่าสหสัมพันธ์ เป็นไปในทางบวก มีค่า $r = .544$ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ มีความเชื่อมั่นได้ ๕๕%

๕.๒ การอภิปรายผล

ผลรวมแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์แก่พ่อแม่ มีความ เหมาะสมและความเป็นไปได้ ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนา กระบวนการสร้างสัมมาทิฐิ แก่เยาวชน เป็นการจัดการให้คำปรึกษา เพื่อการเรียนการสอนจริยธรรม แนวทางการพัฒนา ด้วยการจัดกิจกรรมในการสอน ได้ให้เด็กวิเคราะห์ด้านแบบศีลธรรม ด้านแบบการสร้างวินัย เมื่อ โรงเรียนมีกิจกรรมจัดให้นักเรียน ก็มีโอกาสนักเรียนได้บอกพ่อแม่มาร่วมกิจกรรม ความเข้าใจอันดีที่ผู้ปกครองมีต่อโรงเรียนนั้น จะยังประโยชน์ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน กิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ด้านความรู้ความเข้าใจหลักธรรมสังคาลสูตร

วัตถุประสงค์ ข้อ ๑ เพื่อศึกษาประยุกต์หลักธรรมในสังคาลสูตร ให้คำปรึกษา แก่พ่อแม่ พ่อแม่ได้รับความรู้ความเข้าใจว่า สังคาลสูตรเป็นพระสูตรพระพุทธองค์ทรงสอน

คนละครกรรมกิเลส ละออคติ ละอบายมุข เข้าใจเรื่องการคบมิตร การปกปิดทิส ๖ คุณภาพทางจริยธรรมของพระสูตรนั้น เพื่อให้ปุณฺชนมีระเบียบวินัย มีชีวิตที่ประเสริฐ

ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ของความรู้ความเข้าใจ ๔ หัวข้อ หลักธรรม คือ การลดกรรมกิเลส ๔ อคติและการคบมิตร การลดอบายมุข ๖ การปกปิด ทิส ๖ รวม ๔ หัวข้อหลักธรรม ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนที่ละคู่ มีดังนี้ .๓๕๖, .๔๒๘, .๒๑๕ และ .๓๑๕ โดยคะแนนรวมมีค่า .๔๕๗ ความสัมพันธ์ทางบวก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งหมายความว่า ถ้าตอบหลักธรรมหัวข้อที่ ๑ ได้ดี หลักธรรมหัวข้อที่ ๒, ๓, และ ๔ จะดีขึ้นด้วย ทำให้คะแนนรวมสูงขึ้น แต่ความสัมพันธ์ในทางบวกมีระดับกลาง การปกปิดทิส ๖ มุ่งเน้น การนำหลักสังคหธรรมไปใช้ในครอบครัว จึงยังมีปัญหาและต้องแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับ นคร วิชัยผิน (๒๕๔๘) พบว่า สมาชิกในครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับการนำหลัก สังคหวัตถุ ๔ ไปใช้ ปัญหาและแนวทางแก้ไข สถาบันต่าง ๆ ในสังคม เช่น สถานศึกษาในชุมชน ควรกำหนดนโยบาย และปลูกฝังให้สมาชิกในชุมชน สามารถนำไปปฏิบัติจนเกิดผล และหน่วยงานของรัฐระดับกระทรวง ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง

การประยุกต์หลักธรรมสังคหวัตถุไปสู่พ่อแม่ เพื่อการพัฒนาจิตสำนึกทางจริยธรรมอย่างถูกต้องแก่พ่อแม่ ผู้วิจัยจึงมุ่งให้คำปรึกษาแก่นักเรียนกิจกรรม ที่นักเรียนต้องปฏิบัติ มี ๒ กิจกรรม คือ กราบเท้าพ่อแม่ก่อนนอน และ นั่งสมาธิก่อนนอน ๑๐ นาที แม่เมตตา ผู้ปกครองส่วนใหญ่ ร้อยละ ๙๑.๔๒๘ ไม่เคยพาลูกนั่งสมาธิ ผู้นั่งสมาธิกับลูกสม่ำเสมอ ร้อยละ ๒๘.๒๐ สอดคล้องกับ พระมหาสมควร ฐมฺมธีโร (๒๕๔๓) พบว่า ผู้ปกครองที่มีความเชื่อต่อหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในเรื่องเบญจธรรม และทิส ๖ แตกต่างก็มีพฤติกรรมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาแก่เด็กเล็กไม่แตกต่างกันปัญหาอุปสรรคพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสนใจ พาเด็กเล็กไปวัดวันพระ สวดมนต์ก่อนนอนหรือนั่งสมาธิ

ผลการวิจัยก่อนทดลองและหลังทดลองของพ่อแม่ กลุ่มที่เต็มใจรับและการตอบสนองระดับคุณธรรมจริยธรรม มีความแตกต่างจากกลุ่มที่เต็มใจรับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หลักสังคหวัตถุ กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเห็นว่าเข้าใจดี ร้อยละ ๖๕.๓๘๔ ที่ไม่เข้าใจ ร้อยละ ๓๔.๖๑๕ สิ่งที่สำคัญที่สุด ต้องฝึกให้เด็กรักการอ่าน จนเป็นกิจนิสัย เป็นความเคยชินและทำได้ตลอดชีวิต วัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ในด้านการประยุกต์หลักธรรม สรุปรูปภาพครอบคลุม ทั้งนี้พ่อแม่สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และการให้คำปรึกษาวัดผล

นักเรียน อิงเกณฑ์มาตรฐานจึงทำให้ประเมินประสิทธิภาพ คือ ความรู้ความเข้าใจหลักธรรม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ มีความเชื่อมั่นได้ ๘๕%

๒. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสัมมาทิฐิของเยาวชน

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นว่า วัดอุประสงค์ข้อ ๒ ขบวนการสร้างสัมมาทิฐิ คือ กลไก เป็นกระบวนการที่ทำให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ทุกประการ เพราะได้อบรมจริยธรรม กลุ่มย่อย และรายบุคคล แก่นักเรียนกลุ่มทดลองมีผลต่อการประเมินผลพฤติกรรมสัมมาทิฐิได้ ใช้กระบวนการสังเกต และชี้แนะปรับปรุงพฤติกรรม ได้แก่ พฤติกรรมที่คาดหวัง ดังนี้

๑) สัมมาทิฐิด้านจริยธรรม นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ปรับตัวในทางที่ดีการคิด ค่าเฉลี่ย = ๔.๗๖๐ S.D.= ๐.๒๔๒๑๓ ความเป็นตัวของตัวเองค่าเฉลี่ย= ๔.๗๑๔ S.D.= .๕๘๕๐ (ตาราง ที่ ๓๘) ข้อที่ควรปรับปรุงอีกนัยต่อไปคือ อิทธิบาทและการทำงานไม่คั่งค้าง ทำงานไม่สัปดาห์ทำ สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ พัชราพร วีรสิทธิ์ (วิทยานิพนธ์, ๒๕๔๖) พบว่า ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ต่างเป็นองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันในลักษณะเสริมกันและกัน กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีองค์ประกอบอิทธิบาท ๔ ด้านใดด้านหนึ่งแล้วจะมี องค์ประกอบอิทธิบาท ๔ ในด้านอื่นด้วยอิทธิบาท ๔ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานของบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) คุณธรรมที่ควรปลูกฝังเยาวชนวัยเรียน พฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสัมมาทิฐิ ได้แก่ วินัยในตน ค่าเฉลี่ย=๔.๓๓๓ S.D.=๐.๒๕๘๕ ความมีเมตตารักชาติ ๕ ค่าเฉลี่ย= ๔.๓๕๑๔ S.D.=๐.๒๕๓๔ สร้างความพร้อมในตนเอง อิทธิบาท ฝึกตนให้เป็นคนมีประโยชน์ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างผ่านเกณฑ์มาตรฐานของค่าเฉลี่ย ควรปรับปรุงพฤติกรรม ความเพียรและการรักการอ่าน ได้มุ่งเน้นการปลูกฝังเสริมสร้างและพัฒนาวินัยในตนเอง ถ้า ผู้ปกครองและครูมองเห็นความสำคัญ การมีวินัยในตนนักเรียนจะทำได้ การให้ความรู้แก่พ่อแม่ โดยทางอ้อมสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (เอกสารเผยแพร่, ๒๕๓๙) กล่าวว่า การพัฒนาวินัยในตน ให้แก่เยาวชนไทย คือ บิดามารดา บ้าน หรือสถาบันครอบครัว เป็นสถาบันที่สำคัญที่สุด และเป็นแหล่งแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝัง และหล่อหลอมจนถ่ายทอดลักษณะอันทรงคุณธรรมและจริยธรรม รวมทั้งเรื่องระเบียบวินัยแก่ สมาชิกในครอบครัวทั้งทางตรงโดยการสั่งสอน และทางอ้อมซึ่งเด็กจะเฝ้าสังเกตลักษณะ

และการกระทำต่างๆ เพื่อเลียนแบบการกระทำนั้น และบิดามารดาจะต้องทำหน้าที่นี้ต่อแม้เด็กจะเข้าไปรับการศึกษาอบรมในโรงเรียนระดับต่างๆ แล้วก็ตาม

๓) จริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียนวิถิพุทธ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างประเมินด้านความเข้าใจหลักธรรมสังคาลสูตร ค่าเฉลี่ย = ๔.๐๑๕ S.D. = ๐.๓๔๗ ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน การเพิ่มการฝึกสมาธิ เพื่อเข้าใจตนเองมากขึ้น โรงเรียนทดลองเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ นักเรียนกลุ่มนี้น่าจะเป็นตัวอย่างได้ สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการประณศึกษาแห่งชาติ (การประชุมวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา, ๒๕๕๗) พบว่า นักเรียนได้รับการสอน โดยวิธีปกติมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ๕ ด้าน คือ ความเสียสละ มีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์และความอดทน หลังการสอนมากกว่าก่อนการสอน ส่วนนักเรียนที่ได้รับการสอน โดยการฝึกสมาธิด้วย “การเจริญภาวนา” จะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ๕ ด้าน คือ ความเสียสละ ความมีวินัยในตนเอง ความซื่อสัตย์ และความอดทน มากกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยวิธีปกติ

๔) ความพึงพอใจหลักธรรมสังคาลสูตร นักเรียนผ่านเกณฑ์มาตรฐาน พิจารณาคุณภาพ ระดับ ดีมาก พฤติกรรมที่วัด ๓ ประการ คือ ความเห็นถูกต้องพ่อแม่เป็นครูคนแรก พ่อแม่กำหนดวิถีชีวิต และพ่อแม่เป็นกัลยาณมิตร สอดคล้องกับ สมจิตร ศรีจันทร์และคณะวิจัยพบว่า การปลูกฝัง และพัฒนาจริยธรรมที่ได้ผลดีนั้น เกิดจากการที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจเพื่อการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่พึงพอใจ และนักเรียนทุกคนมีศักยภาพในการพัฒนาจริยธรรมด้วยตนเอง หากได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม จึงควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง โรงเรียนจะต้องมีนโยบายพัฒนานักเรียนให้มีจริยธรรมอย่างชัดเจน และน่านโยบายไปปฏิบัติอย่างจริงจัง อีกทั้งการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรม ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ และมีการวิเคราะห์ผลเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาต่อไป สิ่งที่ต้องตระหนักในการพัฒนาจริยธรรม คือ การพัฒนาจริยธรรมควรเป็นหน้าที่ของครูทุกคน ซึ่งสามารถสอดแทรกไปกับการเรียนการสอน เช่นเดียวกับการพัฒนาจริยธรรมจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพควรมีการประสานงานและร่วมมือกันระหว่างบุคลากรทุกฝ่าย ทั้งในบ้าน วัด โรงเรียนและชุมชน

๕) ความศรัทธาในพระรัตนตรัยและการที่ นักเรียน เป็นคนดี พฤติกรรมตัวชี้วัด คือ การพึ่งพาตนเอง การรักษาศีล การทำสมาธิ การคิดวิเคราะห์เริ่มมีปัญญาตอบคำถามด้วย วิจยญาณของตนเอง

ด้านพฤติกรรมคุณสมบัตินิสิต ด้านระเบียบวินัย สัมมาทิฐิ และจริยธรรม ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน หลักการอบรมสอดคล้องกับ สุปรานี แก้วกระจ่าง (วิทยานิพนธ์, ๒๕๕๓) พบว่า เด็กที่ผู้ปกครองอบรมด้วยเหตุผลจะทำให้เด็กรู้ว่า สิ่งใดควรทำไม่ควรทำ ผู้ที่ได้รับการอบรมแบบนี้จะต้านทานสิ่งชั่วร้าย เมื่อทำผิดจะรู้สึกละอายใจ และการอบรมเยาวชนด้านสัมมาทิฐิ มีประโยชน์ ดังพระบรมราโชวาทความว่า

พระบรมราโชวาทมีพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า “.....ความรู้ที่ถูกต้องแม่นยำ ทั้งทางลึก และกว้างประการหนึ่ง ความคิดเห็นที่เป็น สัมมาทิฐิ ถูกต้องด้วยเหตุผล วิชาการ และความชอบธรรมประการหนึ่ง ความสามารถที่จะทำงานให้สำเร็จผลตรงตามจุดหมายอีกประการหนึ่ง เป็นปัจจัยสำคัญของการทำงาน”

ความสำคัญในการพัฒนา กระบวนการสร้างสัมมาทิฐิ นักเรียนจำนวน ๘๔ คน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การแสดงความคิดเห็นในห้องเรียน นักเรียนกล้าแสดงออก หากพฤติกรรมสัมมาทิฐิด้านจริยธรรม สามารถปฏิบัติจนเกิดความเคยชินเป็นนิสัย จะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของนักเรียน ตลอดไป จนกระทั่งถึงวัยทำงาน ก็จะประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ดังพระบรมราโชวาทในฐานะความเป็นคนไทย ต้องมีจิตสำนึกด้านจริยธรรมทางคารวะธรรมจึงชี้แนะให้นักเรียนฟังพระบรมราโชวาทผ่านสื่อให้ได้มากที่สุด

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ตามแนวคิดของเบลล์ (Bales Interaction Process Analysis) ดังแสดงตัวอย่างและแบบแผนการวิเคราะห์ (แผนภาพ ที่ ๑- ๓) การทำงานไม่ค้างค้ำ และมุ่งความสำเร็จของงาน อย่างที่เห็นนักเรียนพัฒนาขึ้น จากสมาธิสั้นมาสู่ความมุ่งมั่น จึงเป็นที่พอใจระดับหนึ่งของการใช้เวลาเพื่อ อบรมกระบวนการสร้างสัมมาทิฐิของนักเรียน บรรลุตามวัตถุประสงค์ข้อ ๒ โดยสมบูรณ์

๓.พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ผู้วิจัยได้พัฒนาด้านจริยธรรมของเยาวชนใน ๓ ทาง คือ คารวะธรรม ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรม ให้นักเรียนมีการพัฒนากลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งได้ผลดีพอสมควร นักเรียนในกลุ่มทดลองมีความเอื้ออาทรต่อเพื่อนที่ขาดเรียนหมดโอกาสเข้าอบรมจริยธรรมอยู่เสมอ ความมีสัจจะในการตอบคำถาม นำไปให้พ่อแม่ตอบก็ต้องให้พ่อแม่ตอบ และพ่อแม่ก็ตอบจริงมีพ่อแม่บันทึกเวลา และวันที่ตอบแบบสอบถามมาด้วย ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงคุณค่าของผู้ตอบที่ได้สละเวลา ทำให้ข้อมูลของการวิจัยเก็บรวบรวมค่อนข้างสมบูรณ์

การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ แบบสังเกตพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จำนวน ๖๕ คำตอบ มุ่งเน้นคำตรงข้าม (Bipolar) มีลักษณะเป็นบวกและลบ ตอนที่ ๑ พฤติกรรมด้านจริยธรรมทางศีลธรรมที่เกิดสังคมไทย พบว่า ผู้ปกครองและนักเรียนมีพฤติกรรมในทางบวกระดับกลาง ความรู้สึกที่พ่อแม่มีต่อลูก ระดับดีมาก ส่วนลูกมองพ่อแม่มีความรู้สึกระดับค่อนข้างดี พฤติกรรมที่สำคัญด้านจริยธรรม ประการแรก คือ ความเห็นคุณค่าในการทำ ความดี นักเรียน วัย ๘-๙ ปี ต่ำ กว่าวัย ๑๐-๑๒ ปี

ผู้วิจัยสนใจพัฒนาจริยธรรมนักเรียนทั้ง ๒ เพศ และทั้ง ๒ วัย โดยเฉพาะวัย ๑๒ ปี มุ่งให้นักเรียนเห็นโอกาสที่ต้องเติบโตเป็นวัยรุ่น ซึ่งสอดคล้องกับแพทย์หญิงกมลพรรณ ชีวพันธุ์ศรี (บทความ, ๒๕๔๘) ได้กล่าวว่า ะยะวัย ๑๒-๑๔ ปี เด็กวัยนี้สามารถร่วมโครงการใหม่ๆ กับเพื่อนที่มีความขัดแย้งอยู่บ้างสามารถเข้าใจปฏิสัมพันธ์กับทุกสิ่งอาจจะก่อให้เกิดความคิดใหม่ได้ สามารถช่วยกันจัดหาข้อสรุปในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ความรักที่ไม่ลำเอียง มีความยุติธรรม ความผูกพันใกล้ชิด ความอบอุ่น พ่อแม่ควรมีเวลาให้ลูกและดูแลพฤติกรรม อย่าปล่อยปละละเลย

ผลวิจัยพฤติกรรมด้านจริยธรรมทางปัญญาธรรมของพ่อแม่และลูก ที่เกิดขึ้นในครอบครัว พบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง พ่อแม่และลูก อยู่ในทางบวก ถ้าในบ้านมีความรักความอบอุ่น จิตใจดีงามก็จะเกิดขึ้นกับลูก การรักลูกให้ลูกทาง พ่อแม่เป็นผู้สร้างระเบียบวินัย วัยนักเรียนแตกต่างกันความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนการประเมินความเชื่อมั่นในตนเองมีความแตกต่างระหว่างวัยที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ลูกมีความรู้สึกดีต่อพ่อแม่ เห็นว่าค่อนข้างใจดีไม่มีอคติต่อการรักลูกไม่เท่ากัน และลูกตั้งใจคบเพื่อนที่ดี ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว ต้องมี สถิติ กำกับตนเองอยู่ตลอดเวลา จดจำพระราชดำรัส เดือนทุกคนได้ตลอดเวลา

พระบรมราโชวาท ปรัชญาเรื่องของ สถิติ พระราชดำรัส “.....สถิติเป็นสิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้นักคิด พิจารณา ก่อนที่จะทำ จะพูด และแม้แต่จะคิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่า สิ่งนั้นดีหรือชั่ว มีคุณประโยชน์หรือเสียหาย ควรกระทำหรือควรงดเว้นอย่างไร....”

นอกจากนั้นพบว่าพฤติกรรมด้านจริยธรรมทางสามัคคีธรรม เพื่อพัฒนาสังคม พฤติกรรมคนดี ลดละ เลิก กรรมกิเลส ลดอคติ และ ลดอบายมุข นักเรียน ๑๑๘ คน ความแตกต่างระหว่างวัย มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ปฏิสัมพันธ์ระหว่าง พ่อแม่ และ ลูก ในครอบครัว พ่อแม่มีความเห็นต่อการ ดูแลลูกให้อบอุ่นจำเป็นมาก ลูกต้องการความอบอุ่นจากพ่อแม่ ค่าเฉลี่ย = ๔.๓๓๐๓ S.D. = ๐.๒๑๕๕ ซึ่งแสดงว่าพ่อแม่ยอมรับในการดูแลลูกเป็น

หน้าที่อันสำคัญ สอดคล้องกับ สมาน กำเนิด (วิทยานิพนธ์, ๒๕๔๖) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่ตัวเด็กมีความรู้สึกรู้ว่าตนเอง ได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรมผู้ปกครองให้ความรักความอบอุ่น มีเหตุผลรู้สึกรับนับถือความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก ให้ความร่วมมือแก่เด็กตามโอกาสอันควร

การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ในห้องอบรมจริยธรรมมีพฤติกรรมกลาง คือ การให้คำแนะนำ การแสดงความคิดเห็น การให้ข้อมูลที่ต้องการ การซักถามที่เกิดขึ้น เป็นความชัดเจนที่ถามเพื่อทำงานให้ดีที่สุด การวิจัยปฏิสัมพันธ์ เป็นกลไกทางสังคมด้านสังคมศาสตร์ (Social Science) กระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล เป็นทั้งภารกิจการทำงาน และการตอบสนองทางอารมณ์ เพื่อการสมานฉันท์สามัคคี นักเรียนรับรู้พระราชดำรัส เรื่อง รู้รักสามัคคี และควรประพฤติสามัคคีธรรมเพื่อพัฒนาสังคม ดังพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระดำรัสไว้แก่คนไทยทุกคน ทุกวัย ทุกอาชีพ พึงรับมาปฏิบัติเพื่อความสำเร็จของชีวิต

พระบรมราโชวาท ปรัชญา การใช้ชีวิตร่วมกัน และการดำรงชีวิต พระราชดำรัส

“.....ความสามัคคีมีรากฐานที่ความเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ที่เรียกว่า เมตตา คือ หวังดีต่อผู้อื่นหวังดี และกรุณา คือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าแต่ละคนมีจิตใจที่จะเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นแล้ว เชื่อว่าทุกคนจะก้าวสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้ ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง และก่อความเดือดร้อนซึ่งกันและกัน...” “....วิถีชีวิตของบุคคลนั้นย่อมมีทั้งภัย ทั้งอุปสรรค และเคราะห์ร้ายผ่านเข้ามาเนื่อง ๆ ยากที่จะหลีกเลี่ยง ไม่มีผู้ใดจะอยู่เป็นปกติสุขอย่างเดียวได้ทุกคนจึงจำเป็นต้องเตรียมตัวให้พร้อมทุกเวลาที่จะเผชิญจะต่อสู้แก้ไขความไม่ปกติเดือดร้อนต่างๆ ด้วยเหตุผลถูกต้องหลักวิชา ด้วยความรอบคอบอดทน และด้วยสามัคคีธรรม...”

๔.การจัดการให้คำปรึกษาจริยธรรมแก่พ่อแม่

ขบวนการสร้างสัมมาทิฐิ ต้องเน้นย้ำให้เกิดขึ้นกับผู้ปกครอง ถ้าโรงเรียนจะได้เปิดโอกาสให้มีการสอนแก่พ่อแม่โดยตรง ในเวลาที่เหมาะสม และโอกาสที่ดี คือ ใช้ห้องเรียนให้คุ้มค่ากับชุมชน การวิจัยได้ทำเพียง นำเสนอคำแนะนำต่อผู้ปกครองเพื่ออ่านเอง ได้ผลเพียงระดับหนึ่ง คือ ผู้รักการอ่าน การสอนพ่อแม่โดยตรงจะนำไปสู่การพัฒนาเด็ก สอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาเด็กไทยเป็นองครักษ์

พระธรรมปิฎก (ป.อ ปยุตโต) ได้กล่าวว่จริยธรรม หรือการดำเนินชีวิตที่ดี คือ ชีวิตที่มีการศึกษา การพัฒนาคนแบบองค์รวมเป็นเรื่องราวธรรมดาของการศึกษา ต้องฝึก ๓ ด้านของชีวิต คือ กาย วาจา ใจ กาย คือ ศีล ด้านจิตใจ คือ สมาธิ และพฤติกรรมปรับไปตามความรู้ ความเข้าใจ ภายในขอบเขตความรู้ เรียกว่า ปัญญา

ผู้วิจัยเห็นว่า การฝึกพฤติกรรมดำเนินชีวิตให้มีศีล ฝึกใจให้มีสมาธิและฝึกปัญญาให้เกิดความรอบรู้เพื่อให้ชีวิตมีสิ่งดีงาม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข พฤติกรรมที่มีปัญญาเป็นตัวนำให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพ พฤติกรรมเคยชิน ต้องเกิดจากการหล่อหลอมทางสังคม เช่น การเลี้ยงดูลูก ด้วยการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การให้คำปรึกษาด้านคุณธรรมไม่ค่อยสอดคล้องกับ สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยี สารสนเทศ และการสื่อสาร ได้สำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม พ.ศ.๒๕๔๘ โดยจัดแยกประเภทและระดับคุณธรรม ของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ประเภทของคุณธรรม ได้แก่ ความกตัญญู กตเวที ความอ่อนน้อมถ่อมตน การยอมรับผิด ความซื่อสัตย์ สุจริต ความมีระเบียบวินัย และกฎหมาย ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนอดกลั้น ความเมตตากรุณา ส่วนใหญ่ระดับคุณธรรมมี ปานกลาง ได้แก่ ความอดทนอดกลั้น ร้อยละ ๗๔.๓ และ ความกตัญญูกตเวที ร้อยละ ๗๑.๑ และที่ต่ำมากควรปรับปรุง ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ร้อยละ ๕๑.๕ ความมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย ร้อยละ ๕๗.๔

จากผลการวิจัย พบว่าประสิทธิภาพของการให้คำปรึกษาพ่อแม่และนักเรียนในโครงการ คือ ความรู้ความเข้าใจหลักธรรม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมปฏิบัติสัมพันธ์ทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ มีความเชื่อมั่นได้ ๙๕ % พ่อแม่มีปฏิสัมพันธ์ด้านจริยธรรมดีขึ้น มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงสรุปว่า การให้คำปรึกษามีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ข้อ ๓ ความกตัญญูกตเวที แบบสังเกตพฤติกรรมทั้ง ๓ ตอน (ตารางที่ ๒๕- ตารางที่ ๓๐) พบว่า พฤติกรรมด้านจริยธรรมทางคารวะธรรม ปัญญาธรรม และสามัคคีธรรม ผู้ปกครองและนักเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างดีมีความใกล้เคียงกัน

การวิจัยครั้งนี้เป็นเวลาอันสั้นไม่สามารถปลูกฝังสำนึกด้านจริยธรรม ซึ่งผู้เข้ารับการให้คำปรึกษาต้องปฏิบัติด้วยตนเอง ต้องหาความรู้จากสื่อต่างๆ การตอบแบบสังเกตพฤติกรรมปฏิบัติสัมพันธ์ทางสังคมพบว่าพฤติกรรมด้านจริยธรรม ทางคารวะธรรมในสังคมไทย โดยมุ่งเน้นความจงรักภักดี ถามเกี่ยวกับ การติดตามข่าวในพระราชสำนัก ส่วนใหญ่ผู้ปกครองและนักเรียนสนใจสื่อโทรทัศน์มากกว่าการฟังวิทยุ และการอ่านหนังสือพิมพ์น้อยที่สุด สอดคล้องกับการสำรวจพฤติกรรมการอ่าน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้สำรวจพฤติกรรม

การอ่านหนังสือของประชากร พ.ศ.๒๕๔๘ พบว่าประชากรอายุ ๖ ปีขึ้นไป ที่ไม่อ่านหนังสือ ทัวราชอาณาจักรไทย เพราะ อ่านไม่ออก ไม่มีเงินซื้อ มีราคาแพง หาซื้อยาก ไม่ชอบอ่าน ไม่มีเวลาอ่าน สายตาไม่ดี ชอบฟังวิทยุ ชอบดูทีวี การเปรียบเทียบผู้อยู่ในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล การอ่านหนังสือไม่ออก ในเขตเทศบาล ร้อยละ ๑๕.๔๓ นอกเขตเทศบาลร้อยละ ๘๐.๖๖ ชอบฟังวิทยุ และ ชอบดูทีวี นอกเขตเทศบาลมากกว่า ในเขตเทศบาล คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๕

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้เวลา ๗ เดือน ตั้งแต่การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มย่อย การทดสอบ ตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลครอบคลุมวัตถุประสงค์ ของการวิจัย ๓ ประการ ซึ่งจะเสนอแนะต่อการนำผลวิจัยไปใช้และการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

๑. บิดา มารดา ควรให้ความร่วมมือกับโรงเรียนอย่างจริงจัง เพื่อการพัฒนานุเคราะห์ ให้ได้ทั้งคุณธรรมจริยธรรมและความรู้เพื่อการดำรงตนในสังคมอย่างมีความสุข และควรมีโครงการให้ความรู้อบรมพ่อแม่ ให้มีบทบาทเป็นพ่อแม่ที่ดี สามารถให้ความอบอุ่นแก่ลูกได้เพื่อ ป้องกันพฤติกรรมก้าวร้าว และ การมีวินัยในตนซึ่ง จริยธรรมของลูกควรมีพ่อแม่เป็นต้นแบบที่ดี

๒. โรงเรียนเป็นสถานที่ผู้ปกครองฝากความหวังในการอบรมทั้งความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม การให้คำปรึกษานักเรียนเป็นกลุ่มย่อย อาจจะทำได้ถ้าครูอุทิศตน การทำวิจัยในห้องเรียน เป็นสิ่งที่ท้าทายต่อความสามารถโดยเฉพาะวิธีการพัฒนาสัมมาทิฐิจะทำให้พฤติกรรมของเด็ก เป็นผู้ร่วมงานกับครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓.ผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้นำสูงสุดในโรงเรียน และมีเครือข่ายในเขตการศึกษา อื่นหลายโรงเรียน อาจนำผลการวิจัยนี้ไปปรึกษาหารือในกลุ่มโรงเรียน และใช้เครื่องมือวิจัยที่เที่ยงตรง มีอำนาจจำแนก มีความเชื่อมั่นสูง โดยเฉพาะข้อที่แยกคนเก่ง คนอ่อนได้ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เป็นสิ่งพิจารณา กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา

๔.หลักธรรมในสังคัลกสูตรเป็นแบบแผนแห่งความประพฤติที่ดีงาม ฝึกเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีของชาติ มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ควรจะเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ ให้เข้าใจหลักจริยธรรมซึ่งผลวิจัยประยุกต์ใช้กับ นักเรียน วัย

๑๐-๑๒ ปีได้ หลักสูตรนี้สามารถใช้ได้กับทุกวัยให้มีจิตสำนึกทางจริยธรรมของครอบครัว พุทธศาสนิกชน ที่จะลด ละ เลิก อบายมุข และมีสังคหธรรมเป็นการประพฤติปฏิบัติต่อกัน

๕.งานวิจัยนี้มุ่งพัฒนากระบวนการสร้างสัมมาทิฐิของนักเรียน จึงเป็นสิ่งที่กระทรวงศึกษาธิการ ควรนำแนวคิดนี้ไปสู่โรงเรียนชั้นพื้นฐานทุกโรงเรียน โดยให้วัดเป็นศูนย์กลาง ของบ้านและโรงเรียน เพราะขบวนการสัมมาทิฐิด้านจริยธรรมมีผลต่อการพัฒนาทาง การวาระธรรม ปัญญาธรรม และ สามัคคีธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรนำหลักสูตรทางพระพุทธศาสนา ในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะมงคลชีวิต เป็นเรื่องที่น่าสนใจ พัฒนาสื่อการสอน สื่อการเรียนให้นักเรียนรับรู้ได้ง่าย และการวิจัยทางพระพุทธศาสนาประชากรในชุมชนรับได้นอกจากนั้น มีอีกหลายพระสูตรที่สอนคนให้เป็นคนดีของสังคม

๒. แบบวัดพฤติกรรมเจตพิสัยสมบูรณ์ ต้องทำ ๗ ช่องมาตรวัด เป็นสิ่งที่ควรพัฒนาเครื่องมือวัดจริยธรรม ให้เป็นธนาคารเครื่องมือวิจัยด้านจริยธรรม นักวิจัยที่สนใจสามารถพัฒนาแบบทดสอบกลุ่มงานให้ได้เครื่องมือวัดที่ได้มาตรฐาน เพื่อให้การวิจัยเป็นรูปธรรมวิจัยทุกกลุ่มอาชีพ เพราะจริยธรรมเป็นวิฤทธิของชาติ

๓. การวิเคราะห์พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ เป็นสิ่งที่ควรพัฒนา ผู้สังเกตที่เที่ยงตรงในการสังเกตในต่างประเทศ มีการอบรมทีมสังเกตในสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน คำพูดที่จัดประเภทไว้ ๑๒ ประเภท ของเบลล์ น่าจะนำไปขยายผล พูดเป็นบวกก็สร้างความสามัคคีสมานฉันท์ พูดเป็นลบ เป็นศัตรูปรปักษ์ พูดเป็นกลาง ก็สร้างความเข้าใจและเข้าใจ จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้น ถ้าใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นกรอบการพัฒนาแล้ว จะยังประโยชน์แก่ประเทศชาติ

๔.ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการขยายผลการศึกษา เพื่อการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านจริยธรรม ของนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นแนวทาง ในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับใช้ในโรงเรียน ได้ทุกระดับช่วงชั้นการศึกษาขั้นพื้นฐาน และควรออกแบบการทดลองมีกลุ่มควบคุม เพื่อสังเกตจิตสำนึกทางจริยธรรม ของนักเรียน

๕. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษารูปแบบการปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมและเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมการเรียน การสอน ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง พัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนให้มี การคิด การ พูดย และ การกระทำ ในเชิงบวกให้มากขึ้น การวิจัยพัฒนาควรมีพุทธปรัชญา การละธรรม ปัญญาธรรม สามัคคีธรรม เป็นแกนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นที่พึงประสงค์ของสังคม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กและเยาวชน ในบริบทของกระทรวงศึกษาธิการ

บรรณานุกรม

๑.ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎก(ภาษาไทย) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

หนังสือ :

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ปวงประชามหามติ. พระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี.
๒๕๔๕.

----- คำพ่อสอน. มุลินธิโตโยธำ จำกัด. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔

พระธรรมโกศาจารย์(หลวงปู่ปัญญานันทะ). รักลูกให้ถูกทาง๑ธรรมสภา. กรุงเทพมหานคร
, ๒๕๔๔

พระธรรมกิตติวงศ์(ทองดี สุรเตโช). คำสอนของแม่คือมรดกล้ำค่ากว่าเงินทอง. สำนักพิมพ์เสียง
เสียงกรุงเทพฯ, ๒๕๔๔.

พระธรรมโสภณ (พิน ปสาทิโก). กตัญญูทศเวที. บริษัทกราฟฟิคอาร์ต กรุงเทพฯ, ๒๕๔๑

พระภวนาวิริยคุณ. แม่แบบคนดี. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอิมเพาเวอร์จำกัด, ๒๕๔๓

_____. คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์. ชมรมพุทธศาสตร์สากล, ๒๕๔๗

_____. คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์ ๒. ชมรมพุทธศาสตร์สากล. รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๕

_____. คู่มือคนดี. สถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๕.

_____. หลักตัดสินปัญหาชีวิต. ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๔๗.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). พระพุทธวิธีการแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑.
กรุงเทพมหานคร : กรมกิจการพลเรือนทหารบก, ๒๕๓๗.

_____. พุทธธรรมกฎธรรมชาติและคุณค่าสำหรับชีวิต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
สุขภาพใจ, ๒๕๔๑

_____. พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๓๑

.พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓

_____ . ภาวะผู้นำ. ธรรมสภา, ๒๕๔๕

_____ . แบบองค์รวมของเด็กไทย. ธรรมสภา, ๒๕๔๖.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. อานิสสของการรักษาศีล.

กรุงเทพมหานคร: กองทุนธรรมวิहार, ๒๕๔๘

_____ . ความเข้าใจเรื่องกรรม. สถาบันบันลือธรรม (ม.ป.ป)

พระพรหมคุณาภรณ์. วิชิตตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เกศสยาม, ๒๕๔๕

_____ . ความสุขของครอบครัวคือสันติของสังคม. ธรรมสภา, ๒๕๔๗

พุทธทาสภิกขุ. คู่มือมนุษย์. ธรรมสภา, ๒๕๐๑.

ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร. พระพุทธเจ้าสอนอะไร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘

นราธิป นัยนา. บุคลิกภาพเชิงบวก. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๔๖

ล้วน อังคนา สายยศ. การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพมหานคร : สุริยสาส์นการพิมพ์, ๒๕๔๓.

สมศรี สุกุมลนันทน์. พ่อ : พระยาอนุมานราชธน. กรุงเทพมหานคร : ส่องสยามการพิมพ์, ๒๕๓๑.

พระปลัดสุธรรม สุชัยโม. กาณฺ์ตูนชาดก เรื่องราชสีห์กับนกหัวขวาน กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๓.

สมพร เทพสิทธิธา. ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.

กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๔๕

_____ . ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาท ความคิดจิตใจเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี.

กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสมพร เทพสิทธิธา, ๒๕๔๖.

สุเมธ ตันติเวชกุล. หลักธรรมทำตามรอยพระยุคลบาท. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๕.

วิทยานิพนธ์

กฤติยา พวงน้อย. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางสังคม การบรรลุนานทางพัฒนาการและพฤติกรรมการดำเนินชีวิตในสังคมของวัยเด็กตอนกลางในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓.

จุฑามาส คงอภิรักษ์. “ผลระดับของการพึงพา จำนวนของบุคคลอื่นที่ปรากฏตัว และระดับความรุนแรงของสถานการณ์ที่ต้องการความช่วยเหลือต่อความตั้งใจแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อของเด็กอายุ ๕ ปี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. ภาควิชาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕

จิราภรณ์ แสงนิรันดร์. “ผลของการสอนโดยใช้เทคนิคแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓

นนทยา ฉายศิริ. “ปัจจัยด้านครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมก้าวร้าวแบบทำลายความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนของนักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. ภาควิชาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

นิกร อาชาวะบูล. “ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท กรณีเรื่องเจ้ากรรม นายเวร”. **ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พัชรพร วีรสิทธิ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบห้าประการของบุคลิกภาพและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคตามหลักอิทธิบาท ๔ ของเจ้าหน้าที่สำนักงานประกันสังคม”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. ภาควิชาจิตวิทยา อุดสาหกรรมและองค์กร มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖.

สมาน กำเนิด. “การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่มีผลต่อการปรับตัวของเด็ก”. **ปริญญาวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๕๐.

สมบัติ มาสุข. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู การสนับสนุนทางสังคม การบรรลุนานตามขั้นพัฒนาการและพฤติกรรมพลเมืองดีของเด็กตอนกลางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑

สุปราณี แก้วกระจ่าง. “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การบรรลุนตามขั้นพัฒนาการและพฤติกรรมพลเมืองดีของเด็ก ตอนกลางในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖

สุจิรา สุขसार. “การพัฒนาเครื่องมือวัดคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของนักเรียนตามมาตรฐานโรงเรียนของคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ”. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตวัดผลการศึกษา**. มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๕.

สุพิศ จันทบุตร. “การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนในโรงเรียนมัธยมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๔

สมจิตร ศรีจันทร์ และคณะ. “กระบวนการจัดเกลาจริยธรรมให้แก่นักเรียนโดยผ่านกิจกรรมฝาก สัจจะปฏิบัติความดี”งานวิจัย. การประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ ๑๑, ๒๕๔๗.

วนิดา วรรณพงษ์. “นิทานสอนใจ”. หนังสืออ่านเพิ่มเติม. สื่อการเรียนรู้พัฒนาจริยธรรม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒. **การประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ ๑๑, ๒๕๔๗.**

วนิดา ชวาพงษ์. “ผลของการฝึกพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และการรู้สึกรู้เห็นคุณค่าในคนของนักศึกษาพยาบาล”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๖.

พระมหาสมควร ฐมฺฐิโร, “บทบาทผู้ปกครองในการอบรมศีลธรรมและจริยธรรมแก่เด็กเล็กก่อนเกณฑ์ ของศูนย์ก่อนเกณฑ์ วัดพรหมสุวรรณสามัคคี เขตบางแค กรุงเทพมหานคร” **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ธรรมนิเทศ)** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓

พระมหาวิโรจน์ กุตติโร, “การปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลางปีการศึกษา ๒๕๔๗” **วิทยานิพนธ์ ศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันวิจัยญาณสังวร, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗**

เพ็ญแข ประจณปัจฉนิก และคณะ “ตัวมเตียมเตาะเตะ”กระบวนการถ่ายทอดทาง สังคมในครอบครัวไทย, รายงานการวิจัยในพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ๒๕๔๒.

นคร วิชัยผิน, “การใช้สังคหวัตถุ ๔ ในชีวิตประจำวันของผู้ปกครองครัว ตำบลนาคู จังหวัด
กาฬสินธุ์ พ.ศ.๒๕๔๘”,วิทยานิพนธ์ศาสตราจารย์บัณฑิต สถาบันวิจัย
ญาณสังวร, มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘
ทองผลัด สุทธิปาก “การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตของ
นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๕ โรงเรียนบ้านบางกะปิ กรุงเทพมหานคร พ.ศ.
๒๕๔๗”,วิทยานิพนธ์ศาสตราจารย์บัณฑิต, สถาบันวิจัยญาณสังวร,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗
สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การ
พิจารณา เพื่อประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่ ๒ (พ.ศ.
๒๕๔๘- ๒๕๕๓):๓ (อัคราณา)

บทความ :

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข , อีคิว ความฉลาดทางอารมณ์. นนทบุรี , ๒๕๔๘

_____ . สร้างปัญหาจิตใจพฤติกรรม.วารสารจิตวิทยา ฉบับที่ ๘ , ๒๕๔๕

พระบรมราโชวาท,“พระราชทานแก่สถาบันการศึกษาปัญญา”,

<<http://chiangrai.go.th/Kspeech/speech6.html/>

พระบรมราโชวาท,“ปรัชญาการทำงานการใช้ชีวิตร่วมกันการดำรงชีวิต”

<<http://www.mbu.go.th/index.php?option=content&task=view>

&id=1188.Itemid...

แพทย์หญิงกมลวรรณ ชิวพันธุ์,”การพัฒนาการเด็กต่างวัยเครือข่ายของพ่อแม่เยาวชนเพื่อการ

ปฏิรูปการศึกษา”<<http://www.parentsyouth.net/> /contents/marticle/php?Head
title=mcontents&I...

พระภิกษุวิริยคุณ“บูชา-วิธนาทำอะไรให้ลูกดี”,<[http://www.dhamma.net/q-](http://www.dhamma.net/q-a/family8,htm)

a/family8,htm,

ปิติวิชั่น,”บทบาทสำคัญที่ทำให้พ่อแม่ได้ลูกดี”,

Gatewayforyourbetterlife,<<http://www.bdvision.net/content4/obstacle1/obstacle2/obstacle2.html>

แพทย์หญิงสุรชาติพิศ ศิริจันทร์เพ็ญ, “ระเบียบวินัยของเด็ก”. นิตยสารเพื่อสุขภาพ สมองโอบุส

สภาคาชาดไทย ฉบับที่ ๑๖๗, (มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๕)

บุญรักษา. “ฝึกความรับผิดชอบให้ลูก”. <<http://www.bdvision.net> >,๒๕๔๕

พระธรรมวิสุทธิกวี. “ลักษณะของคนที่น่ารัก”. สอนงโอบัฐสภาภาษาไทย ฉบับที่ ๑๖๗,
(มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๕)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.”ฐานข้อมูลการวิจัยการศึกษาศาสนาและ
วัฒนธรรม”.<<http://www.thaiedresearch.org>>.result.id.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,เอกสารเผยแพร่. กรุงเทพมหานคร : ๒๕๓๗.

พระพรหมคุณาภรณ์. “ความสามัคคี”. สอนงโอบัฐสภาภาษาไทย. ฉบับที่ ๑๖๕ (กรกฎาคม-
มิถุนายน , ๒๕๔๕)

ทองคำ ศรีโยธิน. “เมตตาอารักขาใจ”. ข่าวสารกัลยาณธรรม. ปีที่๑ .ฉบับที่ ๘.
(ตุลาคม,๒๕๔๕) :๘-๑๑

.กรุณา ศรีเสน และคณะ, “การใช้หนังสือการ์ตูนตัวแบบต่อการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรม
ของนักเรียน” ขึ้นประณมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น,
รายงานวิจัยศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น,๒๕๔๗

มารยาท โยทองยศ, บทคัดย่องานวิจัย “สถิติวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทาง
อารมณ์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของจังหวัดเชียงใหม่”. วารสาร
มหาวิทยาลัยคริสเตียน. ปีที่ ๕ . ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๔๖)

Articles

Bales “ Interaction Process Analysis”, 1958.

<<http://behavioradvisor.com>>/Sociogram.html

Bandura, A. **Social Learning Theory**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall,1977.

Danial Golman “Emotional I.Q Abridge” <<http://discovery health.gueendom.com>>/eiq-
abridge-access1html equi-bin/test/short-test.ogi.1996-2006.

Frank J. Solloway “The Morality Test”

< <http://www.autofservice.com>>/morality/

Massialas.B.A.Citicenship and Political Socialzation **Encyclopediea** of Ebel. New York
Macmillan,1958.

Ned A.Flander, **Analyzing Teaching Behavior**. Addison-Wesley Publishing Company,
1970.

ภาคผนวก ก
เอกสารประสานงานโครงการวิจัย

โรงเรียนสังข์อ่าววิทยา
ภาคเรียนที่ ๑/ ๒๕๔๕

โครงการวิจัย เรื่องการนำหลักธรรมในสังคาลกสูตรมาใช้ให้คำปรึกษาด้านจริยธรรมแก่พ่อแม่

รายชื่อผู้ปกครองและนักเรียนที่ตอบคำถามสัมภาษณ์ในโครงการวิจัย จำนวน ๑๘ คน

ชั้น	ชื่อนักเรียน	ชื่อผู้ปกครอง
ป.๒ ๑	ค.ญ.วาสนา หิงษา	นายสุภาพ หิงษา
๒	ค.ญ.น้ำเพชร คชทอง	นางเตือน คชทอง
๓	ค.ญ.ปิยะนุช ทองสมบุญ	นายเสนาะ ทองสมบุญ
ป.๓ ๔	ค.ญ.วิไลลักษณ์ บุญเสริม	นางอ้อ บุญเสริม
๕	ค.ญ.จิราภรณ์ สิงห์ด้วง	นายวีระชัย สิงห์ด้วง
ป.๔ ๖	ค.ญ.สุกัศดา จันทร์เข้ม	นางพรทิพา จันทร์เข้ม
๗	ค.ญ.กมลพรรณ จิตกระพงษ์	นายโชติ จิตกระพงษ์
ป.๕ ๘	ค.ญ.ปัทมวรรณ ปีก่าย	นางสังเวียน ปีก่าย
๙	ค.ญ.วาสนา คชทอง	นายประเสริฐ คชทอง
๑๐	ค.ญ.ช่อขบา ละออ	นายเชี่ยม ละออ
๑๑	ค.ญ.น้ำค้าง สวัสดิ์เอื้อ	นายอดิศักดิ์ สวัสดิ์เอื้อ
๑๒	ค.ญ.สุภาพร บุญเนียม	นายสำรวม บุญเนียม
ป.๖ ๑๓	ค.ช.ฤทธิพล งามประกอบ	นายเตือน งามประกอบ
๑๔	ค.ช.จักรกฤษ สวาย	นายสมบูรณ์ สวาย
๑๕	ค.ญ.จุฑาทิพย์ วัดมิ่งพะเนา	นางบานเย็น วัดมิ่งพะเนา
๑๖	ค.ช.เสกสรรค์ ภูสิงห์	นายถาวร ภูสิงห์
๑๗	ค.ญ.สุวรรณี นามุด	นางวันดี นามุด
๑๘	ค.ญ.เมวียา สาโสร	นางมณี สังข์อ่าว

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามชุดที่ ๑

โครงการวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะพุทธศาสนา ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕

เรื่อง

การนำหลักธรรมในสังคาลสูตรมาใช้ให้คำปรึกษาพุทธจริยธรรมแก่พ่อแม่

โครงการวิจัยนี้มุ่งพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง พ่อแม่เป็นต้นแบบศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกให้พ่อแม่มีบทบาทสอนลูกเป็นคนดีแก่สังคม เป็นความร่วมมือกับคณะครูโรงเรียนสังข้อวิทยา โครงการวิจัยสอดคล้องกับปณิธานของโรงเรียนดังนี้

นักเรียนสังข้อวิทยาทุกคน เป็นคนดี มีมานะอดทน อ่อนน้อมถ่อมตน เชื่อฟัง ปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครู อาจารย์ หลักธรรมของศาสนา และระเบียบของโรงเรียน

ยิ้มไหว้ ทักทายกัน ตั้งใจเรียนด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต และฉลาดคิด สร้างบุญทุก ๆ วัน

แบบสอบถาม ชุดที่ ๑ ในโครงการวิจัย มี ๑ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัวที่จำเป็นต่อการวิจัย

ตอนที่ ๒ แบบสอบถาม ๔ ตัวเลือกจากเรื่องสังคาลสูตร จำนวน ๔๕ ข้อ ตอบโดยวิธีทำเครื่องหมาย X ในข้อที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว ควรทำทุกข้อ เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจ และความรู้ในการสร้างสรรค์ความเข้มแข็งแก่ครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยเล็กที่สุดอันสำคัญ of สังคมไทย

แบบสอบถาม

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัว

ตอบโดยใช้เครื่องหมาย ✓ ให้ตรงความเป็นจริง

๑. อายุของมารดาบิดา

☐ ต่ำกว่า ๒๕ ปี
☐ สูงกว่า ๒๕ ปี ไม่เกิน ๓๕ ปี
☐ ๓๕ ปีขึ้นไป
๒. อาชีพของมารดา..... เคยพาลูกเข้าวัดวันอาทิตย์หรือไม่

☐ สม่าเสมอพาเรียนธรรม
☐ นาน ๆ ครั้งพาฝึกสมาธิ
☐ พาลูกเที่ยว
๓. จำนวนบุตรที่ต้องดูแลในปัจจุบัน.....คน พ่อแม่ให้ความรักแก่ลูกอย่างไร

☐ เล่นิทานสอนใจ
☐ นำลูกสวดมนต์

☐ กอดลูกก่อนนอน
☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)
๔. ความมุ่งหวังที่อยากให้บุตรเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมได้อย่างไร

☐ ชวนลูกดูทีวีรายการธรรม
☐ ฝึกให้ลูกรักการอ่าน
☐ ไม่สำคัญ
๕. คาดหวังให้บุตรมีอาชีพใดก็ตามท่านคิดว่าสิ่งใดเป็นเรื่องสำคัญ (ตอบได้หลายข้อ)

☐ ชื่อสัตย์ สุจริต มีหิริ-โอตตปละ
☐ ทำงานที่รับผิดชอบดีที่สุด

☐ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี
☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)
๖. คาดหวังให้ลูกเป็นคนดีอย่างไร (ตอบได้หลายข้อ)

☐ มีสติ-สัมปชัญญะ
☐ มีสมาธิ และปัญญา

☐ อ่อนน้อมถ่อมตน
☐ แล้วแต่ใจลูก
๗. ปัญหาที่พ่อแม่กังวลใจในการเลี้ยงลูกคืออะไร

☐ การไม่เชื่อฟังพ่อแม่
☐ การติดเพื่อนเที่ยว

☐ การติดเกมส์
☐ สบายใจไร้กังวล
๘. การเลี้ยงลูกที่ดี พ่อแม่ได้ใช้เวลาแก่ลูกใน ๑ สัปดาห์ มากน้อยเท่าใด

☐ น้อยกว่า ๒๐ ชม.
☐ ๒๐ ชม.
☐ มากกว่า ๒๐ ชม.
๙. การมีเวลาให้กับลูกทำให้ความเข้าใจที่ลูกมีต่อพ่อแม่ดีขึ้น มีผลอย่างไร

☐ เด็กดีพ่อแม่วางใจ
☐ ดีไม่ต้องดู
☐ ลูกเอาแต่ใจตนเอง
๑๐. อะไรเป็นเหตุผลที่พ่อแม่ไม่ได้สอนลูกให้ประพฤติตนมีคุณธรรม (ตอบได้หลายข้อ)

☐ ช่างว่างระหว่างวัย
☐ ลูกนิสัยดีอยู่แล้ว
☐ ไม่รู้หลักธรรม

ชื่อ-นามสกุล.....

ตอนที่ ๒ วัดความรู้ความเข้าใจด้านพุทธจริยธรรม

กรุณาตอบให้ตรงกับความเป็นจริง โดยทำเครื่องหมาย X ในคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

๑. การสอนเด็กให้มีระเบียบวินัยในชีวิตเป็นหน้าที่ใคร?
 - ก. พ่อแม่สอนลูก
 - ข. ครูควรสอน
 - ค. เด็กสอนตนเอง
 - ง. ไม่ต้องมีใครสอน
๒. ข้อใดไม่เกี่ยวข้องกับการฝึกความอดทนให้แก่เด็ก
 - ก. ฝึกกินเป็นเวลา
 - ข. ฝึกขับถ่ายเป็นเวลา
 - ค. ฝึกเข้านอนเป็นเวลา
 - ง. ฝึกขโมยของเพื่อนยามเปลว
๓. ข้อใดไม่เป็นการฝึกระเบียบวินัยของเด็ก
 - ก. แบ่งเวลาเรียน-เล่น
 - ข. แบ่งเวลาดูทีวีรายการโปรด
 - ค. ให้เล่นเกมส์ตามใจ
 - ง. แบ่งเวลาช่วยงานบ้าน
๔. ข้อใดที่เป็นข้อปฏิบัติแห่งการเป็นมนุษย์
 - ก. การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
 - ข. การลักขโมยทรัพย์
 - ค. การกล่าวเท็จ
 - ง. มีศีลไม่เบียดเบียน
๕. เมื่อลูกโทรศัพท์บอกพ่อว่าจะไปกินเลี้ยงวันเกิดบ้านเพื่อน แต่พอบอกว่าบ้านเราอยู่ไกลจะกลับบ้านดึก ข้อใดถูกเป็นคนดี
 - ก. กลับบ้านตรงเวลา
 - ข. ไปเที่ยวกับเพื่อน
 - ค. กลับบ้านไม่เป็นเวลา
 - ง. ไม่กลับบ้าน
๖. คำสั่งของพ่อด้วยความห่วงใยเป็นสิ่งที่ลูกสมควรปฏิบัติหรือไม่?
 - ก. ไร้สาระ
 - ข. บางครั้งได้
 - ค. ควรทำเพราะเคารพ
 - ง. พ่อมิใช่เรา
๗. พระพุทธเจ้าทรงสอนพระวินัยซึ่งพุทธศาสนิกชนต้องปฏิบัติ และพ้นทุกข์ได้คือข้อใด?
 - ก. กรรมกิเลส
 - ข. สுகติโลกสวรรค์
 - ค. ความนอบน้อม
 - ง. บัณฑิตไม่สรรเสริญ
๘. กรรมกิเลส ๔ ซึ่งพระผู้มีพระภาค ตรัสสอนที่เราควรละคือข้อใด?
 - ก. การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
 - ข. พุคเท็จ
 - ค. การคบหาภรรยาผู้อื่น
 - ง. ถูกทุกข้อ

[illegible]

๒๘. การเที่ยวกลางคืนกลับบ้านดึก ๆ ไม่เป็นสิ่งที่ควรทำเห็นด้วยหรือไม่
- ก. ไม่รักษาศีล ข. ไม่รักษาทรัพย์
- ค. จะมีเหตุแห่งทุกข์หลายอย่าง ง. เห็นด้วยทุกข้อ
๒๙. เวลาที่มีคอนเสิร์ตจะเห็นวัยรุ่นคลั่งไคล้ไปเที่ยวชมกันมาก ควรทำเป็นนิสัยหรือไม่
- ก. ไม่เสียหายอะไร ข. ทำให้มีเพื่อนสนิท
- ค. ความคลั่งไคล้เสียเวลา ง. ทำให้รักคนตรี
๓๐. บัณฑิตประกอบอาชีพมีรายได้แล้ว ควรแบ่งทรัพย์เป็นสี่ส่วน แต่ตัวเรามีหนี้สินล้นพ้นตัว เพราะเหตุใด?
- ก. พึ่งใช้สอยหนึ่งส่วน ข. พึ่งใช้ประกอบอาชีพสองส่วน
- ค. มีทรัพย์มาใช้หมด ง. ส่วนที่สี่เก็บไว้ยามฉุกเฉิน
๓๑. ลูกมีความรู้ในการปกปิดทิศทั้ง ๖ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ควรเป็นอย่างไร?
- ก. พึ่งทราบมารดาบิดาเป็นทิศเบื้องหน้า ข. พึ่งตั้งใจจักเลี้ยงท่านตอบ
- ค. จักเป็นคนดีดำรงวงศ์สกุล ง. ถูกทุกข้อ
๓๒. มารดาบิดาผู้เป็นทิศเบื้องหน้าควรเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดีต่อสังคมอย่างไร?
- ก. ห้ามจากความชั่ว ข. ให้ตั้งอยู่ในความดี
- ค. ให้การศึกษาตามอัธยาศัย ง. ถูกทุกข้อ
๓๓. ครอบครัวที่มารดาบิดาและบุตรมีสังคหกรรมต่อกัน มีผลดีอย่างไร?
- ก. มีความสุขเกษมสำราญ ข. ไม่มีภัยใด ๆ
- ค. ครอบครัวเข้มแข็ง อบอุ่น ง. สรุปลไม่ได้
๓๔. ศิษย์ที่ดีควรปฏิบัติต่อครู-อาจารย์ผู้เป็นทิศเบื้องขวาอย่างไร?
- ก. ความเคารพลูกขึ้นยืนรับ ข. การเชื่อฟัง
- ค. การเรียนวิชาต่าง ๆ ด้วยความเคารพ ง. ถูกทุกข้อ
๓๕. ครู-อาจารย์ที่ดี เป็นผู้ที่ศิษย์จะเคารพได้ ไม่ควรมีบุคลิกภาพแบบใด?
- ก. แนะนำให้เป็นคนดี ข. ทำตัวเป็นเพื่อนเล่นกับนักเรียน
- ค. ป้องกันไม่ให้ทำความชั่ว ง. แนะนำให้เรียนเก่ง
๓๖. พ่อของลูกเป็นทิศเบื้องหลังของภรรยา จะทำให้ครอบครัวมีความสุขได้อย่างไร?
- ก. ยกย่องภรรยา ไม่ดูหมิ่นทำร้าย ข. ไม่ประพฤตินอกใจ มอบความเป็นใหญ่ให้
- ค. ให้เครื่องแต่งตัวและชีวิตที่เหมาะสม ง. ถูกทุกข้อ

๓๗. ภรรยาเป็นทิสเบื้องหลังของสามี ข้อใดแม่ไม่ควรทำให้ลูก ๆ เห็นเป็นตัวอย่างได้
- จัดการงานดีในเรื่องอาหารและทุกอย่างในบ้าน
 - ไม่สงเคราะห์คนในครอบครัวคือ ปู่ ย่า
 - รักเดียวใจเดียว ซื่อสัตย์ไม่นอกใจ
 - เก็บหอมรอมริบ ขยันในกิจการทุกอย่าง
๓๘. ทิสเบื้องซ้าย เป็นกัลยาณมิตรต้องเอื้อเพื่อเอื้ออาทรต่อกันควรปฏิบัติอย่างไร?
- การให้ปันสิ่งของบางอย่าง
 - ด้วยการเจรจาถ้อยคำเป็นที่รัก
 - เป็นคนวางตนเสมอต้นเสมอปลาย
 - ถูกทุกข้อ
๓๙. มิตรผู้เป็นทิสเบื้องซ้าย ย่อมปฏิบัติต่อกันเพื่อดำรงมิตรภาพอย่างยั่งยืนอย่างไรบ้าง?
- ถ้ามิตรอยู่บนความประมาทเตือนด้วยเจตนาดี
 - เตือนให้รักษาทรัพย์ ไม่สุรุ่ยสุร่าย
 - เมื่อมีความทุกข์ ไม่ละทิ้ง นับถือครอบครัวเพื่อน
 - ถูกทุกข้อ
๔๐. ครอบครัวที่มีคนรับใช้ ทุกคนในครอบครัวไม่ควรปฏิบัติอย่างไร? จึงจะมีจริยธรรม คุณธรรมเป็นคนดีที่สุด
- จัดการงานให้สมควรแก่กำลัง
 - ให้อาหารและรางวัลบ้าง
 - ไม่ให้อิสระ กักขัง
 - ขามเจ็บไข้รักษาตามสมควร
๔๑. ถ้าตนเองเป็นคนรับใช้ช้อยากอยู่ในบ้านนายอย่างมีความสุข ไม่สมควรปฏิบัติอย่างไร?
- ตื่นตอนสายนายต้องปลุกทุกเช้า
 - เลิกการทำงานที่หลังนายพักผ่อน
 - ถือเอาแต่ของที่นายให้ ทำการงานให้ดีขึ้น
 - อย่าเอนายไปนินทา ควรวางเฉย
๔๒. พระภิกษุสงฆ์เป็นทิสเบื้องบน พ่อแม่ลูกมีความศรัทธาต้องปฏิบัติ เป็นกิจหน้าที่อย่างไร?
- มีเมตตาทั้งกาย วาจา และใจ
 - ทำบุญบ่อย ๆ ให้มีนิสาบ ไม่ตระหนี่
 - นั่งสมาธิ เพื่อทำจิตภาวนาให้ใจใสสว่าง
 - ถูกทุกข้อ
๔๓. พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้เป็นทิสเบื้องบน ควรสอนอย่างไร? จึงจะให้ประโยชน์แก่สาธุชน
- ห้ามทำชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี
 - บรรยายธรรมให้ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสพระรัตนตรัย
 - สอนธรรมง่าย ๆ ให้แจ่มแจ้ง
 - ถูกทุกข้อ

๔๔. พระพุทธองค์ตรัสว่า บัณฑิตผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ไม่คือกระด้าง บัณฑิตผู้มีปัญญาควรปฏิบัติตนอย่างไร?

ก. เจระไฟเพราะเป็นประโยชน์	ข. ปราศจากความตระหนี่
ค. ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์	ง. ไม่มีข้อถูก

๔๕. ถ้านุตรไร้ความนับถือพ่อแม่ ไม่มีความกตัญญูต่อมารดา บิดา นุตรจะมีวิบากกรรมอย่างไร?

ก. มีความกระสับกระส่ายในชีวิต	ข. คนทั้งปวงตำหนิติเตียน
ค. มีอุปสรรคชีวิตไม่เป็นสุข	ง. อายุสั้น

คำถามที่กำหนดมา ๔๕ ข้อ เป็นคาถาประพันธ์ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสแก่สังคาลกคฤหบดีบุตร เกี่ยวกับวินัยของพระอริยเจ้า ประกอบด้วย กรรมกิลเลส ๔ อคติ ๔ อบายมุข ๖ และทรงสอนการปกปิดทิส ๖ มารดา-บิดาเป็นทิสเบื้องหน้า สามิ-ภรรยาเป็นทิสเบื้องหลัง ครูอาจารย์เป็นทิสเบื้องขวา มิตรแท้เป็นทิสเบื้องซ้าย สมณะเป็นทิสเบื้องบน คนที่ต่ำกว่าเราเป็นทิสเบื้องล่าง เมื่อจบพุทธดำรัส สังคาลกคฤหบดีบุตร ได้ทูลต่อพระพุทธองค์ว่า ภาณิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าพระองค์ขอถึงพระรัตนตรัยตลอดชีวิต และขอเป็นอุบาสกในพระพุทธศาสนา พระสูตรนี้จึงเรียกว่า “สังคาลสูตร” ซึ่งคฤหัสถ์ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ เป็นทางแห่งความเจริญอันสมบูรณ์ และการนำหลักธรรมนี้ไปปฏิบัติจนเป็นกิจนิสัย เรียกว่า พุทธจริยธรรม หรือ จริยธรรมของชาวพุทธ

เมื่อตอบคำถามครบทั้ง ๔๕ ข้อ แนวทางที่จะช่วยให้พ่อแม่มีความรู้ต่อการเลี้ยงลูกเป็นคนดีและคนเก่ง เป็นพ่อแม่ตัวอย่างต้นแบบศีลธรรม และมีความใฝ่รู้ ขอชี้ชวนสมัครร่วมโครงการประสานสัมพันธ์กับกิจกรรมของโรงเรียน และรับคำปรึกษาปัญหาที่มีลูกคือร้อน ก้าวร้าว เอาแต่ใจ ลูกที่ดื้อมีสัมมาทิฐิ ต้องกราบเท้าพ่อแม่ก่อนนอนทุกคืน กราบ ๓ ครั้ง พร้อมอธิษฐาน ๓ อย่าง และนั่งสมาธิก่อนนอน ประมาณ ๑๐ นาที

นักเรียน และผู้ปกครอง ควรพาลูกเข้าวัดและร่วมกิจกรรมทางศาสนากับโรงเรียน อย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างนิสัย ความศรัทธาพระรัตนตรัย มีสติ ระลึกรถึง พระพุทธคุณ ให้อยู่ในใจ พื้นฐานของมนุษย์ อย่างน้อยต้องรักษาศีล ๕ การมีความเกรงกลัวต่อบาปเป็นหัวใจของผู้รักษาศีล

เฉลยคำตอบ

๑. ก	๑๖. ก	๓๑. ง
๒. ง	๑๗. ง	๓๒. ง
๓. ก	๑๘. ข	๓๓. ก
๔. ง	๑๙. ง	๓๔. ง
๕. ก	๒๐. ก	๓๕. ข
๖. ก	๒๑. ง	๓๖. ง
๗. ก	๒๒. ข	๓๗. ข
๘. ง	๒๓. ง	๓๘. ง
๙. ก	๒๔. ข	๓๙. ง
๑๐. ง	๒๕. ก	๔๐. ก
๑๑. ง	๒๖. ง	๔๑. ก
๑๒. ก	๒๗. ข	๔๒. ง
๑๓. ก	๒๘. ง	๔๓. ง
๑๔. ง	๒๙. ข	๔๔. ก
๑๕. ก	๓๐. ก	๔๕. ก

ภาคผนวก ค
ภาพกิจกรรมโครงการวิจัย

กิจกรรมนักเรียนกลุ่มย่อย ประถมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๒๘ คน ทำงานชิ้นแต่่ม่งมัน

ผู้อำนวยการอนุญาตให้ใช้ห้อง สำหรับ อบรมจริยธรรม ขณะวิจัย นักเรียนกลุ่มย่อย ๒๓ คน
 ประถมศึกษาปีที่ ๕

กระบวนการให้คำปรึกษา เริ่มให้ข้อมูลด้านระเบียบวินัย (Gives Orientation)
 นักเรียน จำนวน ๒๓ คน ร่วมกิจกรรม เวลา ๑ ชั่วโมง

สร้างความเข้าใจ เรื่องการคบมิตร สื่อด้วยบทความ สรุประเด็น ก่อนนำไปสู่พ่อแม่ (Gives Suggestion)

ปฏิสัมพันธ์การให้คำปรึกษา ความคิดเห็นแสดงอย่างอิสระ (Gives & Ask for Opinion)

กิจกรรมกราบพ่อแม่ ก่อนนอน สอนไว้ ทำใหู้ได้ ในวันแม่แห่งชาติ ๒๕๔๙
 วันครอบครัวอบอุ่น นักเรียนชั้นประถมปีที่ ๒- ๖

วิทยอันนารักของเด็กที่พ่อแม่สมัครใจ เข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน ๑๒๕ คน แคร่ร้อน ต้องอดทน
 ต่อการทำความดี สดุดี มหาราชา -มหาราชนี

“ครูในดวงใจ” แม่ไม่มา ผู้อำนวยการบอกนักเรียน กราบครูรักพวกหนู เหมือนลูกหลาน
 กิจกรรมวันแม่ของโรงเรียนสังข์อ่ำวิทยา ต.คลองสอง อ. คลองหลวง
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต ๑
 (แสดงภาพอาจารย์ ประจำชั้น ประถมศึกษาปีที่ ๓/ ๒๕๕๕)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: นางสาวราภรณ์ ชัยโอภาส
เกิด	: วันพุธ ที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๖
สถานที่เกิด	: บ้านเลขที่ ๓๔๖ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
การศึกษา	: มัธยมศึกษา โรงเรียนโคกกระทิงวิทยาลัย ลพบุรี ป.กศ.สูง วิทยาลัยครูเทพสตรี ลพบุรี กศ.บ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร รุ่น ๑๒ พ.ศ. ๒๕๑๑ กศ.ม วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร พ.ศ. ๒๕๑๔ ประกาศนียบัตรภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. ๒๕๔๖
รับราชการ	: พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๐๙ บรรจครูตรี โรงเรียนโคกกระทิงวิทยาลัย ลพบุรี พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๓ ลาศึกษาต่อวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
สังกัด	: พ.ศ. ๒๕๑๔ บรรจอาจารย์โทภาควิชา ชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
หน้าที่	: สอนวิชา พันธุศาสตร์, สรีรศาสตร์, สถิติการวิจัยทางชีววิทยา ระดับ ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์ และงานวิจัย พ.ศ. ๒๕๓๕ ขึ้นทะเบียนเป็นนักวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๓ ลาออกเป็นข้าราชการบำนาญระดับ ๕
เข้าศึกษา	: ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๖
สำเร็จการศึกษา	: ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐
ที่อยู่ปัจจุบัน	: ๑๖๗ หมู่ ๑๓ ถนนพหลโยธิน คลองหลวง ปทุมธานี ๑๒๑๒๐ โทร. ๐๒๕๒๕๑๒๘๔.โทร.๐๘๑๔๕๐๑๖๘๗